

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKİYE’DE DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIK
ÇÖZÜM MERKEZİ KURULMASI BAĞLAMINDA
GERMAN MARITIME ARBITRATION
ASSOCIATION (GMAA) UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM
SİSTEMİ**

Hilal Tuğba ÖKSÜZOĞLU

2501160665

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Emre ESEN

İSTANBUL, 2018

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : HİLAL TUĞBA ÖKSÜZOĞLU Numarası : 2501160665
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : ÖZEL HUKUK Danışmanı : DOÇ.DR.EMRE ESEN
Tez Savunma Tarihi : 21.09.2018 Saati : 15:00
Tez Başlığı : TÜRKİYE'DE DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM MERKEZİ KURULMASI
BAĞLAMINDA GERMAN MARITIME ARBITRATION ASSOCIATION (GMAA)
UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM SİSTEMİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF.DR.YUSUF ÇALIŞKAN	<i>Y. Çalışkan</i>	KABUL
2- DOÇ.DR. EMRE ESEN	<i>E. ESEN</i>	KABUL
3- DR.ÖĞR.ÜYESİ. ELİF ULUSU KARATAŞ	<i>E. Karataş</i>	KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DR.ÖĞR.ÜYESİ. MİNE TAN DEHMEN		
2- DR.ÖĞR.ÜYESİ. EBRU ŞENSÖZ MALKOÇ		

ÖZ

**TÜRKİYE’DE DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM
MERKEZİ KURULMASI BAĞLAMINDA GERMAN MARITIME
ARBITRATION ASSOCIATION (GMAA) UYUŞMAZLIK
ÇÖZÜM SİSTEMİ**

HİLAL TUĞBA ÖKSÜZOĞLU

Bu çalışmada, deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde German Maritime Arbitration Association tarafından hazırlanmış tahkim kurallarının sıklıkla kullanıldığından hareketle, German Maritime Arbitration Association tarafından uyuşmazlık çözümü için hazırlanan kurallar incelenmiş ve Türkiye’de kurulması muhtemel olan denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezi hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur.

Yapılan çalışmalar sonucunda, German Maritime Arbitration Association tahkim kurallarının, belirli hususlar dışında, Türkiye’de kurulacak bir denizcilik tahkim mahkemesi için esas alınabilir nitelikte olduğu, Türkiye’de bir denizcilik tahkim mahkemesi kurulmasının adli istatistikler uyarınca gerekli olduğu, bu hizmetin Deniz Ticaret Odası bünyesindeki bir denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezinde verilmesinin uygun ve elverişli olduğu, keza diğer uyuşmazlık çözüm yollarına ilişkin hizmetlerin de bu merkez bünyesinde verilmesinin sektöre fayda sağlayacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Deniz Ticareti Hukuku, Tahkim, Uyuşmazlık Çözüm Yolları, Deniz Ticaret Odası.

ABSTRACT

**CONSTITUTION OF MARITIME DISPUTE RESOLUTION
CENTRE IN TURKEY AND DISPUTE RESOLUTION SYSTEM
OF GERMAN MARITIME ARBITRATION ASSOCIATION
(GMAA) IN THIS CONTEXT**

HİLAL TUĞBA ÖKSÜZOĞLU

German Maritime Arbitration Association arbitration rules are one of the most commonly used rules for resolution of maritime disputes by arbitration. Therefore, subjects of this study are firstly dispute resolution in accordance with German Maritime Arbitration Association rules and secondly arguments regarding a possible maritime arbitration tribunal that might be established in Turkey.

After studying aforementioned issues it is concluded that; arbitration rules of German Maritime Arbitration Association are (except a few rules) suitable for a possible maritime arbitration tribunal that can be established in Turkey and these rules can be the base of the future maritime arbitration tribunal's rules. It is also concluded that the establishment of a maritime arbitral tribunal is actually necessary according to legal statistics and that it would be convenient if aforementioned tribunal is established within a maritime dispute resolution centre, which would be within the body of Chamber of Shipping. According to the conclusion of this study, rendering of other dispute resolution services by Chamber of Shipping would contribute to shipping community as well.

Keywords: Maritime Law, Arbitration, Dispute Resolution Methods, Chamber of Shipping.

ÖNSÖZ

Deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklar her ne kadar çoğunlukla tahkim yoluyla çözülmekte olsa da bu davaların çok büyük çoğunluğu başka ülkelerde görülmektedir. Türkiye’de deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklar bakımından tahkimin henüz arzu edilen seviyeye ulaşmadığı görülmekle birlikte gelişmeye açık olduğunu da söylemek mümkündür.

Bu çalışmada ülkemizde deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümünü geliştirme idealinden yola çıkılmıştır. Çalışmanın amacı, deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların German Maritime Arbitration Association tarafından düzenlenmiş olan tahkim ve diğer uyuşmazlık çözüm yollarına dair kurallar uyarınca çözümünü incelemek ve kuralların Türkiye’de kurulması muhtemel bir denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezi için uygunluğunu değerlendirip, bu merkezin nasıl bir yapıda kurulabileceğini belirlemektir.

Çalışma konusunu belirlerken, önerileriyle çalışmanın mevcut halini almasını sağlayıp desteğini esirgememiş olan değerli hocam Doç. Dr. Emre Esen’e öncelikle samimi teşekkürlerimi sunarım. Çalışmanın başlangıcından tamamlanmasına kadar ve daima gösterdikleri tüm destek ve anlayış için aileme minnettarım.

İSTANBUL, 2018

Hilal Tuğba ÖKSÜZOĞLU

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
TABLOLAR LİSTESİ	xv
KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIKLARININ GMAA KURALLARI UYARINCA TAHKİM YOLUYLA ÇÖZÜMÜ

A. GENEL OLARAK GMAA TAHKİMİ.....	8
B. KURUMSAL TAHKİM İLE AD HOC TAHKİM AYRIMI VE GMAA’NIN BU BAKIMDAN NİTELİĞİ	11
1. Kurumsal Tahkim ve Ad Hoc Tahkimin Unsur ve İşlevleri.....	11
a. Genel Olarak Kurumsal Tahkim ve Ad Hoc Tahkim.....	11
b. Kurumsal Tahkim ve Ad Hoc Tahkimin Unsur ve İşlevleri	14
(1) Kurumsal Tahkimin Unsur ve İşlevleri.....	14
(2) Ad Hoc Tahkimin Unsurları	17
2. GMAA Tahkiminin Niteliği	19
C. GMAA OLAĞAN TAHKİM KURALLARI UYARINCA TAHKİM YARGILAMASI.....	24
1. Genel Olarak	24
2. Kuralların Uygulama Alanı.....	25
3. Tahkim Anlaşması.....	28
4. Hakemlerin Seçimi, Sayısı, Tayin Usulü ve Etik Kuralları	34
a. Hakemlerin Seçimi	34
b. Hakem Sayısı	38

(1) GMAA Tahkim Kuralları Uyarınca Hakem Sayısı	38
(2) 1996 Tarihli İngiliz Tahkim Kanunu, LMAA Kuralları ve Deniz Ticaretine İlişkin İngiliz Tahkimlerindeki Uygulama Uyarınca Hakem Sayısı	39
(3) MTK Hükümleri Uyarınca Hakem Sayısı	41
c. Hakemlerin Tayin Usulü	44
d. GMAA Etik Kuralları	48
(1) Genel Olarak	49
(2) Temel Kural	50
(3) Tayinin Kabulü	50
(4) Yanlılığın Unsurları	50
(5) Açıklama Yükümlülüğü	51
(6) Taraflarla İletişim	52
(7) Ücretler	54
(8) Özen Yükümlülüğü	54
(9) Uzlaşma Tekliflerine Dâhil Olma	55
(10) Müzakerelerin Gizliliği	55
5. Davacı veya Davalı Tarafta Birden Fazla Kişinin Bulunması Hali	55
6. Şirketler Hukukuna İlişkin Uyuşmazlıklar	60
7. Hakemlerin Yükümlülükleri	66
a. Tarafsızlık ve Gizlilik	66
b. Tahkim Yargılamasını Makul Sürede Sonlandırma	67
c. Dosyaları Muhafaza	70
8. Hakemlerin Sorumluluğu	71
9. Hakemin Reddi	73
a. GMAA Tahkim Kuralları Uyarınca Hakemin Reddi	73
(1) Ret Sebepleri	73
(2) Ret Usulü	74
(3) Ret Nedeniyle Ücret Hakkının Kaybı	74
b. MTK Hükümleri Uyarınca Hakemin Reddi	75
(1) Ret Sebepleri	75
(2) Ret Usulü	75

10. Tahkim Yargılaması Masrafları	77
a. Hakemlerin Ücretleri ve Giderlerin İadesi	77
(1) Genel Olarak	77
(2) Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları	78
i. Genel Olarak	78
ii. Hakemlerin Ücretleri ve Giderlerin İadesi	78
iii. Uyuşmazlık Konusunun Değeri Kıstası	79
iv. Ücretler	79
(3) Ücret Hesaplayıcı	82
(4) MTK Uyarınca Hakemlerin Ücretleri	83
b. Avans Ödemesi ve Masraf Teminatı	84
c. Yargılamanın İleri Safhalarında Oluşan Masraflar	85
d. Yargılama Masrafları İçin Teminat	86
e. Davayı Kaybeden Tarafın Ödeyeceği Kalemler	86
f. Karşı Tarafın Vekilinin Ücretinin Karşılmasındaki Sınır	87
11. Tahkim Yeri	88
12. Yargılamanın Kaydı	89
13. Tahkim Yargılamasının Başlangıcı	90
14. Tahkim Yargılamasına Dair İlkeler	91
a. Genel Olarak Tahkim Yargılamasına Dair İlkeler	91
b. Tahkim Mahkemesinin Yetkisi	91
c. Yargılama Dili	93
d. Tarafların Yetkin ve Hızlı Bir Yargılama için Destekleri ve Tarafların Hukuki Dinlenilme Hakkı	94
(1) Dilekçelerin Derhal İncelenmesi	95
(2) Mahkemenin Vakıaları Gerekli Saydığı Kadar İnceleme Yetkisi, Delil Talep Yetkisi ve Tarafların Talep Ettiği Delillerle Sınırlı Olmayışı	95
(3) Duruşma	99
(4) Dilekçe Sunumları İçin Makul Süre Sınırı ve Ek Süre Verilmesi	101
(5) Dilekçe Formatları	101
(6) Süresinde Sunulmamış Dilekçeler	102
(7) Tarafların Mahkemenin Getirdiği Gerekliliklere Uymaması Hali	102

e. Tarafların Dilekçe ve Delillerini Sunması ve Karşı Tarafın Cevap Hakkı	102
f. Dilekçe ve Eklerin Karşı Tarafa ve Her Bir Hakeme Bildirilmesi.....	102
g. Temsil.....	103
h. Mahkemenin Tedbir Konularındaki Yetkisi	103
15. Tahkim Yargılaması Usulü.....	106
a. Genel Olarak GMAA Tahkim Kuralları Uyarınca Yargılama Usulü	106
b. Dava ve Cevap Dilekçelerinin Sunulması	108
c. Görev Belgesi	109
d. İddia ve Savunmayı Genişletme Yasağının Olmaması.....	111
e. Taraflardan Birinin Yargılama Esnasında Taraf Olma Niteliğini Kaybetmesi Hali	111
f. Tahkim Yargılamasını Sona Erdiren Haller	113
16. Uygulanacak Hukuk.....	115
17. Uyuşmazlığın Dostane Yolla Çözümü.....	117
18. Hakem Kararının Verilmesi, İçeriği, Ek Karar ve Kararların Gizliliği	119
a. Hakem Kararın Verilmesi	119
b. Hakem Kararının İçeriği	120
c. Ek Karar	121
d. Hakem Kararlarının Gizliliği	122
19. Tebligat	123
20. Hakem Kararının İptali	124
21. Yetkili Mahkeme.....	125

D. GMAA SERİ TAHKİM KURALLARI UYARINCA TAHKİM YARGILAMASI..... 127

1. Tahkim Anlaşması.....	128
2. Uygulama Alanı.....	129
3. Tek Hakemin Seçimi	130
4. Tahkim Yargılamasının Başlangıcı ve Tek Hakemin Tayini	131
5. Hakemin Yükümlülükleri	132
6. Hakemin Sorumluluğu	132
7. Hakemin Reddi	133

8. Tahkim Yargılaması Masrafları.....	133
9. Tahkim Yeri.....	133
10. Yargılamanın Kaydı.....	134
11. Tahkim Yargılamasının Süresi.....	134
12. Tahkim Yargılamasının İşleyişi.....	135
13. Karşı Dava ve Takas.....	137
14. Tahkim Yargılamasına Dair İlkeler.....	138
15. Delillerin Temini.....	139
16. Uygulanacak Hukuk ve Uyuşmazlığın Dostane Yolla Çözümü.....	140
17. Karar.....	140

İKİNCİ BÖLÜM

DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIKLARININ GMAA KURALLARI UYARINCA ARABULUCULUK, UZLAŞTIRMA VE UZMAN GÖRÜŞÜ YOLUYLA ÇÖZÜMÜ

A. GENEL OLARAK ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLLARI. 142

B. DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIKLARININ GMAA KURALLARI UYARINCA ARABULUCULUK YOLUYLA ÇÖZÜMÜ..... 143

1. Genel Olarak Arabuluculuk Kavramı.....	143
2. GMAA Arabuluculuk Klostarı.....	146
3. GMAA Arabuluculuk Kuralları Uyarınca Arabuluculuk Süreci.....	148
a. Uygulama Alanı.....	148
b. Prosedürlerin Başlangıcı.....	148
c. Arabulucunun Aday Gösterilmesi ve Tayini.....	149
d. Diğer Talepler/Karşı Talepler.....	149
e. Temel İlkeler ve Arabuluculuk Prosedürlerinin Yürütülüşü.....	150
f. Prosedürlerin Sona Ermesi.....	151
g. Zamanaşımı Süresinin Durması.....	152
h. Diğer Prosedürler.....	152

i. Masraflar	153
j. Arabulucunun Sorumluluğu	154

C. DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIKLARININ GMAA KURALLARI UYARINCA UZLAŞTIRMA YOLUYLA ÇÖZÜMÜ 154

1. Genel Olarak Uzlaştırma Kavramı	154
2. GMAA Uzlaştırma Klotları.....	156
3. GMAA Uzlaştırma Kuralları Uyarınca Uzlaştırma Süreci	157
a. Uzlaştırıcının Tayini	157
b. Uzlaştırıcının Açıklama Yükümlülüğü	157
c. Uzlaştırıcının Tarafsızlık ve Gizlilik Yükümlülükleri	158
d. Uzlaştırıcı ile Anlaşma	158
e. Prosedür.....	158
f. Süre.....	158
g. Uzlaştırıcının Teklifleri	159
h. Anlaşma.....	159
i. Prosedürün Sonu	159
j. Sürelerin Durması	160
k. Diğer Prosedürlerin Durması	160
l. Hakem Olarak Tayin Edilme	160
m. Tanıklar	160
n. Gizlilik.....	161
o. Belgeler	161
p. Uzlaştırıcı Ücretleri	161

D. DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIKLARININ GMAA KURALLARI UYARINCA UZMAN GÖRÜŞÜ YOLUYLA ÇÖZÜMÜ 162

1. Genel Olarak Uzman Görüşü.....	162
2. GMAA Uzman Görüşü Klotları.....	164
3. GMAA Uzman Görüşü Kuralları Uyarınca Uzman Görüşü Süreci	165
a. Uygulama Alanı.....	165
b. Uzman Görüşünün Konusu	166

c. Uzmanın Tayini	166
d. Uzman Görüşü Prosedürlerinin Başlangıcı.....	167
e. Uzmanın Tarafsızlığı	167
f. Gizlilik.....	167
g. Sonraki Prosedürler	168
h. Vazgeçme.....	168
i. Uzmanın Reddi/İstifa	169
j. Uzman Görüşü Prosedürlerinin Yürütülüşü.....	169
k. Kanun Yolu	170
l. Uzman Görüşünün Yayınlanması.....	170
m. Uzmanın Ücreti.....	170
n. Uzmanın ve GMAA Başkanının Sorumluluğu	171
o. Uygulanacak Hukuk	171

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GMAA TECRÜBESİ IŞIĞINDA TÜRKİYE’DE DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM MERKEZİ KURULMASI İHTİYACI VE BU MERKEZİN YAPISI

A. GENEL OLARAK	173
B. DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIKLARI BAKIMINDAN TAHKİMİN GEREKİLİĞİ	173
C. TÜRKİYE’DE KURULMUŞ OLAN BELİRLİ KURUMSAL TAHKİM MERKEZLERİ ve BUNLARIN DENİZ TİCARETİ TAHKİMİ BAKIMINDAN YETERLİLİĞİ	177
1. Türkiye’de Kurulmuş Olan Belirli Kurumsal Tahkim Merkezleri	177
a. İstanbul Tahkim Merkezi	177
b. İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi.....	179
c. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Tahkim Divanı	179

d. İzmir Ticaret Odası Tahkim Mahkemesi	180
e. Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Tahkim Kurulu	180
f. Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üretenleri Derneği Nezdinde Tahkim	181
g. Alışveriş Merkezleri ve Perakendeciler Derneği Etik ve Tahkim Kurulu .	181
h. Türkiye Futbol Federasyonu Nezdinde Tahkim	182
i. Sigorta Tahkim Komisyonu	183
2. Türkiye’de Kurulmuş Olan Belirli Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Deniz Ticareti Tahkimi Bakımından Yeterliliği	186

D. TÜRKİYE’DE KURULMASI MUHTEMEL OLAN DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM MERKEZİNİN YAPISI

1. Genel Olarak	187
2. Kurumsal Tahkim Tercihinin Sebebi	188
3. Önerilen Kurumsal Tahkimin Yapısı	188

E. GMAA UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLU KURALLARININ TÜRKİYE’DE KURULMASI MUHTEMEL DENİZCİLİK UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM MERKEZİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....

1. GMAA Olağan Tahkim Kurallarının Değerlendirilmesi	193
a. Kuralların Niteliği Bakımından	193
b. Kuralların Farklılığı Bakımından	194
c. Kuralların Türkiye’de Kurulacak Bir Tahkim Mahkemesi İçin Uygunluğu Bakımından	197
(1) Esasa ve Usule Uygulanacak Hukukun Belirlenmesi	198
(2) Tahkim Yerinin Belirlenmesi	198
(3) Hakem Sayısının Belirlenmesi	199
(4) Tahkim Süresinin Belirlenmesi	199
2. GMAA Seri Tahkim Kurallarının Değerlendirilmesi	201
a. Uygulama Alanı.....	201
b. Esasa ve Usule Uygulanacak Hukukun Belirlenmesi	203
c. Tahkim Yerinin Belirlenmesi	203

d. Karakter Sınırları	203
e. Elektronik Tebligat	203
f. Zaman Çizelgesi	204
3. GMAA Arabuluculuk, Uzlaştırma ve Uzman Görüşü Kurallarının Değerlendirilmesi	205
F. DTO BÜNYESİNDE DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM MERKEZİ KURULMASININ OLASI GETİRİLERİ	206
SONUÇ	210
KAYNAKÇA	223
EKLER.....	245
EK 1: GMAA TAHKİM KURALLARI	245
EK 2: GMAA SERİ TAHKİM KURALLARI	258
EK 3: GMAA HAKEMLER İÇİN ETİK KURALLARI	268
EK 4: GMAA ARABULUCULUK KURALLARI	274
EK 5: GMAA UZLAŞTIRMA KURALLARI.....	279
EK 6: GMAA UZMAN GÖRÜŞÜ KURALLARI	283

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 : Tahkim Kurumunun Unsurları	15
Tablo 2 : Tahkim Kurumu İşlevleri.....	17
Tablo 3: Uyuşmazlık Konusu Değerine Göre Ücret	80

KISALTMALAR LİSTESİ

AAA	: The American Arbitration Association (Amerikan Tahkim Derneği)
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
AMTAC	: Australian Maritime and Transport Arbitration Commission (Avustralya Denizcilik ve Taşıma Tahkim Komisyonu)
BIMCO	: Baltic and International Maritime Council (Baltık ve Uluslararası Denizcilik Konseyi)
bkz.	: Bakınız
bs.	: bası
C.	: Cilt
C.A.M.P.	: Arbitrale Maritime de Paris (Paris Denizcilik Tahkim Odası)
CAS	: Court of Arbitration for Sports (Spor Tahkim Mahkemesi)
DIS	: Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit (Alman Tahkim Kurumu)
DTO	: İstanbul ve Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz Bölgeleri Deniz Ticaret Odası
dn.	: dipnot
EMAC	: Emirates Maritime Arbitration Centre (Emirlikler Denizcilik Tahkim Merkezi)
FOSFA	: The Federation of Oils, Seeds and Fats Associations Arbitration Tribunal (Sıvı ve Hayvansal Yağ ve Tohum Birlikleri Federasyonu Tahkim Mahkemesi)

GAFTA	: The Grain and Feed Trade Association Arbitration Tribunal (Hububat ve Yem Ticaret Birliği Tahkim Mahkemesi)
GENCON	: General Charter Conditions Agreement (Genel Çarter Koşulları Anlaşması)
GMAA	: German Maritime Arbitration Association (Alman Deniz Tahkim Birliği)
H.D.	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUAK	: 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu
HUMK	: 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
IBA	: International Bar Association (Uluslararası Barolar Birliği)
ICC	: International Chamber of Commerce (Uluslararası Ticaret Odası)
ISTAC	: Istanbul Arbitration Center (İstanbul Tahkim Merkezi)
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
İTOTAM	: İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi
LCIA	: London Court of International Arbitration (Londra Uluslararası Tahkim Mahkemesi)
LMAA	: London Maritime Arbitrators Association (Londra Deniz Hakemleri Birliği)
m.	: madde
MAA	: Maritime Arbitration Association of the United States (Amerika Birleşik Devletleri Denizcilik Tahkim Birliği)

M.Ö.	: Milattan Önce
MÖHUK	: 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MTK	: 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu
N.	: Number/Nummer (Sayı)
örn.	: örneğin
PAMA	: Piraeus Association for Maritime Arbitration (Pire Deniz Tahkim Birliği)
PCA	: Permanent Court of Arbitration (Daimi Tahkim Divanı)
RG	: Resmi Gazete
RVG	: Rechtsanwaltsvergütungsgesetz (Avukat Ücretleri Kanunu)
S	: Sayı
s.	: sayfa
SCMA	: Singapore Chamber of Maritime Arbitration (Singapur Denizcilik Tahkimi Odası)
SMA	: Society of Maritime Arbitrators (Denicilik Hakemleri Derneği)
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TFF	: Türkiye Futbol Federasyonu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu

- UNCITRAL** : United Nations Commission on International Trade Law (Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Komisyonu)
- UTİKAD** : Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üretenleri Derneği
- vb.** : ve benzeri
- v.d.** : ve diğerleri
- VMAA** : Vancouver Maritime Arbitrators Association (Vancouver Denizcilik Hakemleri Birliği)
- WIPO** : World International Property Organization (Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü)
- y.y.** : yayımcı yok
- ZPO** : Zivilprozessordnung (Alman Hukuk Muhakemeleri Kanunu)

GİRİŞ

Tahkimin; kanunun izin verdiği konular kapsamında olmak koşuluyla, taraflar arasında doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların devlet yargısında çözümlenmesi yerine, hakem adı verilen kimseler aracılığıyla kesin ve bağlayıcı olarak çözümlenmesi şeklinde tanımlanması mümkündür¹. Tahkim; hakkı bir başka kişi tarafından tanınmayan bir kişinin, hakkının tanınması için ancak devlet mahkemelerine başvurabileceği kuralının istisnasını oluşturmaktadır² ve tüm milli ve milletlerarası düzenlemeler uyarınca tarafların serbest iradesine istinat eden bir yargılama usulüdür³. Özellikle medeni ve ticari konulardaki uyuşmazlıklar tahkime konu olmaktadır⁴.

Bir tahkimin milletlerarası karakter taşıdığını söylemek, ancak tahkim prosedürünün yabancı bir hukuk nizamı ile ilişkili olduğunu gösteren bazı unsurlar içermesi halinde mümkündür. Böylece tahkimin niteliği, bizzat tahkimin özelliklerinden ve unsurlarından hareket ederek tayin edilmiş olacaktır⁵.

Taraflar tahkimle davalarının çözümü için birçok hususu kendileri serbestçe belirleyebilmektedir. Davayı çözüme ulaştıracak olan hakem veya hakemlerin, bunların sayı ve niteliklerinin, hakemlerin nasıl tayin edileceğinin, tahkim anlaşması

¹ Ziya Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, 4. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2016, s. 3. “Tahkim, kanunun menetmediği konularda taraflar arasında doğmuş veya doğacak anlaşmazlıkların bir akit veya kanun hükmü uyarınca Devlet yargısına başvurulmadan taraflarca veya kanunla doğrudan doğruya seçilmiş olan veya tarafların veya kanunun yetki tanıdığı şahıs ve mercilerce tayin edilmiş bulunan kimseler aracılığı ile çözümlenmesidir.” şeklindeki tahkim tanımı için bkz.: Rasih Yeğengil, **Tahkim (L’arbitrage)**, İstanbul, Doruk Kitap ve Yayınevi, 1974, s. 94. Tahkimin, “Özel hukuk alanına ilişkin uyuşmazlıkların bağımsız ve tarafsız hakemler eliyle ve yargısal yolla çözümüne tahkim denir.” şeklindeki tanımı için bkz.: Hakan Pekcanitez, Ali Yeşilirmak, **Pekcanitez Usûl Medeni Usul Hukuku**, ed.: Hakan Pekcanitez, Muhammet Özekes, Mine Akkan, Hülya Taş Korkmaz, C. III, 15. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 2593.

² Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, 25. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2014, s. 778.

³ Cemal Şanlı, Emre Esen, İnci Ataman-Figanmeşe, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 6. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018, s. 612.

⁴ Ergin Nomer, Nuray Ekşi, Günseli Öztekin Gelgel, **Milletlerarası Tahkim Hukuku**, C. I, 5. bs., İstanbul, Beta Yayınevi, 2016, s. 1.

⁵ Turgut Kalpsüz, **Türkiye’de Milletlerarası Tahkim**, 2. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2010, s. 3. Diğer milletlerarası tahkim tanımları için bkz.: **A.e.**, s. 1, 2. Milletlerarası tahkim düzenlemelerinde, tarafların iradelerine milli usul hukuklarına kıyasla genellikle daha geniş bir alan tanındığı ve bu düzenlemelerin milli tahkim düzenlemelerine kıyasla daha özel ve liberal olduğu belirtilmektedir. Bkz.: Ergin Nomer, **Devletler Hususi Hukuku**, Yenilenmiş 22. bs., İstanbul, Beta Yayıncılık, 2017, s. 554.

ve şartının içeriğinin, tahkim yerinin, tahkim anlaşmasına uygulanacak hukukun, tahkim yargılamasına uygulanacak hukukun, esasa uygulanacak maddi hukukun, yargılamanın usul ve şeklinin, başvurulacak ispat vasıtalarının, yargılamada esas alınacak lisanın taraflarca belirlenmesi mümkündür. Bugün, milletlerarası ticari uyuşmazlıkların çözüm yollarından en yaygın olanı tahkimdir⁶.

Tahkim esasen istisnai bir yargılama yolu olmasına rağmen, uluslararası ticari ilişkilerden doğan uyuşmazlıkların çözülmesinde durum tersine dönmüştür ve tahkim genel bir yol, devlet mahkemelerine başvuru ise istisna haline gelmiştir⁷. Bununla birlikte, tahkim devlet mahkemelerine bir alternatif ve verilen kararların bağlayıcı olması bakımından istisnai bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir⁸.

Deniz hukukunun bir dalı olan deniz ticareti hukuku; büyük ölçüde özel hukuk ilişkilerini içerir ve dolayısıyla özel hukukun bir dalıdır; lakin deniz ticaretiyle alakalı faaliyetler arasında kamusal alana giren hususlar da vardır ve bu nedenle deniz ticareti hukukunun bazı kuralları da kamu hukuku kuralı niteliğini taşır⁹. Hukukun kendisi kadar eski olan deniz ticareti hukuku¹⁰; basitçe ticaret gemilerinin denizde seyrüseferi dolayısıyla fertler arasında doğan hukuki münasebetleri düzenleyen hukuk dalı olarak tanımlanmaktadır¹¹.

⁶ Şanlı, Esen, Ataman-Fıganmeşe, **a.g.e.**, s. 612.

⁷ Cemal Şanlı, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk**, Ankara, Sevinç Matbaası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1986, s. 1; Nuray Ekşi, **Milletlerarası Deniz Ticareti Alanında “Incorporation” Yoluyla Yapılan Tahkim Anlaşmaları**, İstanbul, Beta Yayınevi, 2010, s. 1.

⁸ Ömer Ulukapı, **Medenî Usûl Hukuku**, Konya, Mimoza Yayınları, 2014, s. 514.

⁹ Bülent Sözer, **Deniz Ticareti Hukuku (Ders Kitabı): Giriş-Gemi-Donatan ve Navlun Sözleşmeleri**, C. I, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013, s. 1-3.

¹⁰ Mazhar Nedim Göknal, **Deniz Ticareti Hukuku**, 3. bs., İstanbul, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1946, s. 1.

¹¹ Rayegân Kender, Ergon Çetingil, Emine Yazıcıoğlu, **Deniz Ticareti Hukuku : Temel Bilgiler**, C. I, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 14. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 2.

Deniz Ticaret Hukuku; en darından en genişine kadar farklı anlamları olan bir hukuk koludur. Deniz Ticaret Hukuku kelime anlamına karşılık olan en dar anlamıyla, denizde sadece kazanç amacıyla yapılan seyrüseferlerle ilgili özel hükümlerin bütününe ifade etmektedir. Deniz Ticaret Hukuku bu dar anlamla incelendiğinde, gezinti, eğitim ve öğretim, spor amaçlı seyrüseferler ve ticari amaç ve ilişkilerle ilgili olmayan geminin milliyeti, gemi sicili, gemi üzerindeki aynı haklara ilişkin hükümler konu dışı bırakılmış olmaktadır. Doktrinde Deniz Ticaret Hukuku daha geniş olarak incelenmektedir. Böylece Deniz Ticaret Hukuku sadece ticari amaçla yapılan seyrüseferlerle ilgili ilişki ve kuralları olarak değil, özel şahıslar arasında denizde seyrüsefer nedeniyle ortaya çıkan ve özellik arz eden her türlü hukuki ilişkiler ve kamu hukukunu ilgilendiren bazı bahisleri de içine alacak şekilde incelenmiş olmaktadır. Bkz.: Sami Okay, **Deniz Ticareti Hukuku I: Giriş-Gemi Donatan ve Donatma İştiraki**

Deniz ticareti tahkiminin kökenlerinin, Yunan tüccarların yüklerini taşıyan eski Fenikelilerin¹² sahip olduğu gemilerin seferlerine dair uyuşmazlıkların çözümüne kadar dayandığı ifade edilmektedir¹³. Keza, M.Ö. 700 yılında Avarya ve Kazalara İlişkin Rodos Kanunu (*Lex Rhodie de iactu*) zamanında dahi deniz ticareti alanında tahkimin mevcut olduğu bilinmektedir¹⁴.

Deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklar bakımından tahkim, uzun bir süredir devlet mahkemelerine oranla daha fazla başvurulmuş bir uyuşmazlık çözüm yoludur¹⁵. Denizcilik camiasının tahkimi tercih etmesinin temel sebebi; özel denizcilik ve teknik yetenekleri olan, uyuşmazlığın genellikle oldukça teknik olan noktalarını anlayabilmek ve denizcilik camiasının geleneklerini göz önüne alarak sözleşme terimlerini yorumlayabilmek için gerekli bilgi sahibi olan hakemlerin tahkimde tercih edilebilmesidir¹⁶.

Deniz ticaretine ilişkin ihtilafların tahkim yoluyla en çok Londra’da London Maritime Arbitrators Association (“LMAA”) kurallarına göre, daha sonra New York’ta Society of Maritime Arbitrators (“SMA”) kurallarına göre, Almanya’da German Maritime Arbitration Association (Alman Deniz Tahkim Birliği, “GMAA”) kurallarına ve Singapur’da Singapore Chamber of Maritime Arbitration (“SCMA”) kurallarına göre halledildiği ifade edilmektedir¹⁷. Deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklarda en çok başvurulmuş tahkim merkezlerinin LMAA ve GMAA olduğu

Gemi Adamları, C. I, 3. bs., İstanbul, Kurtulmuş Matbaası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1970, s. 1-3.

¹² Siyasi varlıkları M.Ö. 2000 yılına kadar uzanan Fenikeliler denizcilik ve deniz ticareti ile uğraşmışlardır. Fenikeliler; gemilerin inşası amacıyla gerekli keresteleri temin etmek için gelişmiş bir ormancılık faaliyeti de yürütmüşlerdir. bkz.: “Fenike Medeniyeti (Uygarlığı)”, (Çevrimiçi) <http://www.tarihibilimi.gen.tr/makale/fenike-medeniyeti-uygarligi>, 06 Kasım 2017.

¹³ “Maritime Arbitration in New York”, (Çevrimiçi) <http://www.smany.org/arbitration-maritime-new-york.html>, 06 Kasım 2017; Kerem Ertan, **Deniz Hukuku’nda Londra’da Tahkim**, İstanbul, Beta Yayınları, 2011, (Çevrimiçi) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>, 29 Ekim 2017, s. 3.

¹⁴ William Tetley, **International Conflict of Laws: Common, Civil and Maritime**, Montreal, International Shipping Publications, 1994, s.389; Ekşi, **a.g.e.**, s. 2.

¹⁵ Ekşi, **a.g.e.**, s. 1.

¹⁶ Jan Wölper, “Maritime Arbitration in Germany”, **Arbitration in Germany : The Model Law in Practice**, ed.: Karl-Heinz Böckstiegel, Stefan Michale Kröll, Patricia Nacimiento, Wolters Kluwer Law & Business, 2017, s. 896.

¹⁷ Ertan, **a.g.e.**, s. 4.

bilgisi de doktrinde yer almaktadır¹⁸. China Maritime Arbitration Commission (Çin Denizcilik Tahkim Komisyonu) ise deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklarda önde gelen tahkim merkezlerindendir¹⁹.

Keza Australian Maritime and Transport Arbitration Commission (Avustralya Denizcilik ve Taşıma Tahkim Komisyonu, “AMTAC”) merkezi Sidney Avustralya’da yer alan bir tahkim kurumudur²⁰. Vancouver Maritime Arbitrators Association (Vancouver Denizcilik Hakemleri Birliği, “VMAA”) Vancouver Kanada merkezli²¹, Chambre Arbitrale Maritime de Paris (Paris Denizcilik Tahkim Odası, “C.A.M.P.”) Paris Fransa merkezli²², Piraeus Association for Maritime Arbitration (Pire Deniz Tahkim Birliği, “PAMA”) Pire Yunanistan merkezli²³, Emirates Maritime Arbitration Centre (Emirlikler Denizcilik Tahkim Merkezi, “EMAC”) Dubai Birleşik Arap Emirlikleri merkezli²⁴, Maritime Arbitration Association of the United States (Amerika Birleşik Devletleri Denizcilik Tahkim Birliği “MAA”) Amerika Birleşik Devletleri’nin çeşitli yerlerinde şubeleri olan ve Amerika Birleşik Devletleri merkezli²⁵ tahkim kurumlarıdır²⁶.

GMAA; liman kentleri olan Hamburg ve Bremen’de deniz ticareti tahkimini hem ulusal hem uluslararası olarak geliştirmek hedefiyle²⁷, burada deniz ticareti alanında faaliyet gösteren tacirler ve uzman deniz ticareti hukuku avukatları tarafından, 1983 yılında kurulmuştur²⁸. GMAA’nın hukuki niteliği ise dernektir²⁹.

¹⁸ Ekşi, **a.g.e.**, s. 16, 18, 19.

¹⁹ Jacques Covo, “Türkiye’de Kurumsal ve Mesleki Tahkim Merkezleri ve Dünyadaki Örnekleri”, **Uluslararası Tahkim Kongresi Tebliğler Kitabı**, ed.: Emre Esen, Ahmet Akcan, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 177.

²⁰ “Introduction”, (Çevrimiçi) <https://amtac.org.au>, 19 Ağustos 2018.

²¹ “About”, (Çevrimiçi) <http://vmaa.org/home/>, 19 Ağustos 2018.

²² “Chambre Arbitrale Maritime de Paris”, (Çevrimiçi) <https://www.arbitrage-maritime.org/CAMP-V3/home/>, 19 Ağustos 2018.

²³ “The Piraeus Association for Maritime Arbitration”, (Çevrimiçi) <http://www.mararbpiraeus.eu/index.php/pages/2>, 19 Ağustos 2018.

²⁴ “About EMAC”, (Çevrimiçi) <https://www.emac.org.ae/en/whoweare/AboutEmac>, 19 Ağustos 2018.

²⁵ “Who We Are”, (Çevrimiçi) <http://www.maritimearbitration.com/Who-We-Are>, 19 Ağustos 2018;

“Where We Are”, (Çevrimiçi) <http://www.maritimearbitration.com/Where-We-Are>, 19 Ağustos 2018.

²⁶ “Maritime Arbitration Associations”, (Çevrimiçi) <https://icmaweb.com/maritime-arbitration-associations>, 19 Ağustos 2018.

²⁷ “Wie Alles Begann”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/de/gmaa-intern/historie-neu>, 29 Ekim 2017.

²⁸ Ekşi, **a.g.e.**, s. 18, dn. 45.

Deniz ticaretine ilişkin tahkim yargılamalarının efektif olmadığı ve masraflı olduğu yönündeki güçlü eleştiriler sonucunda kurulmuş olan GMAA, net ve kolay anlaşılır usul kuralları oluşturmuştur³⁰; nitekim GMAA tahkim usulünün kolay olmasıyla ünlü olduğu belirtilmektedir³¹. GMAA tahkim kuralları; yüksek kaliteli, bağımsız, seri ve efektif bir yargılama sunmakta ve sabitleştirilmiş hakem ücretleri sayesinde masrafların daha kolay hesaplanabilir olmasını sağlamaktadır³². GMAA son otuz yıldır sürekli olarak büyümeye devam etmekte, uluslararası alanda gittikçe daha çok popülerleşmektedir³³.

GMAA'nın, uyuşmazlıkların tahkimin yanı sıra arabuluculuk, uzlaştırma ve uzman görüşü yoluyla çözümü için de kuralları mevcuttur³⁴. Bağımsız ve nitelikli bir üçüncü kişinin; spesifik ve genellikle oldukça kapsamlı bir projede teknik, ekonomik veya hukuki bir konuda seri bir şekilde görüşünü belirlediği yargılamaya dair alternatif uyuşmazlık çözüm yolu kurallarını düzenleyen GMAA proje çözüm kuralları ise taslak halindedir ve GMAA Genel Kurulu tarafından henüz onaylanmamıştır. Bu kurallar, çalışmanın hazırlandığı dönemde taslak halinde olmaları sebebiyle, çalışmada inceleme konusu yapılmamıştır. GMAA proje çözüm kurallarının denizcilikte özellikle gemi inşa ve tamirleri ile alakalı uyuşmazlıklarda oldukça faydalı olabileceği tahmin edilmektedir³⁵.

²⁹ GMAA'nın Almanca açılımı "Vereinigung für deutsche Seeschiedsgerichtsbarkeit" şeklindedir. Gerek Almanca'da "dernek" anlamına gelen "Vereinigung" kelimesinden, gerek GMAA Yönetmelik hükümlerinde GMAA'dan bahsederken yine "dernek" anlamına gelen "Verein" kelimesinin kullanılmasından, GMAA'nın hukuki niteliğinin dernek olduğu açıkça görülmektedir. GMAA Yönetmelik hükümleri için bkz.: "GMAA Satzung", (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/about-gmaa/articles-of-association>, 02 Mart 2018.

³⁰"German Maritime Arbitration Association (GMAA)", (Çevrimiçi) http://www.maritimeadvocate.com/arbitration/german_maritime_arbitration_association_gmaa.htm, 29 Ekim 2017.

³¹ Ertan, **a.g.e.**, s. 14.

³² Jan Wölper v.d., "International Congress of Maritime Arbitrators GMAA Text", (Çevrimiçi) <http://icma2017copenhagen.org/download/ICMA%20GMAA.pdf>, 04.11.2017, s.1.

³³ Wölper v.d., **a.g.m.**, s. 1.

³⁴ GMAA'nın uyuşmazlık çözüm yolları kuralları için bkz.: "German Maritime Arbitration Association", (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/start>, 29 Ekim 2017.

³⁵ "Project Adjudikation", (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/project-adjudication>, 29 Ekim 2017.

Bu çalışmanın ilk bölümünde deniz ticareti uyuşmazlıklarının GMAA kuralları uyarınca olağan veya seri tahkim yoluyla; ikinci bölümünde ise arabuluculuk, uzlaştırma veya uzman görüşü yoluyla çözümü incelenmiştir.

Uyuşmazlıkların GMAA kuralları uyarınca tahkim yoluyla çözümü açıklanırken, 21.06.2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu (“MTK”) ile karşılaştırmalı bir inceleme metodu tercih edilmiştir. Zira tahkim yerinin Türkiye olması halinde GMAA kurallarının MTK’nın emredici hükümlerine uygun olması gerekir. GMAA tahkim kuralları incelenirken MTK hükümleri ile karşılaştırma yapılmasının bir diğer sebebi de çalışmanın son bölümünde GMAA kuralları dikkate alınarak Türkiye’de bir denizcilik tahkim mahkemesi ve bünyesinde olacağı denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezinin kurulması düşüncesi üzerinde çalışılmış olması ve bunun için GMAA tahkim kurallarının MTK ile karşılaştırılmasının gerekmesidir.

Çalışmanın son bölümünde, Türkiye’de kurulması muhtemel olan denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezi hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur. Bu bölümde öncelikle deniz ticareti uyuşmazlıkları bakımından tahkimin gerekliliği sorgulanmış; bu bağlamda Türk devlet mahkemeleri nezdinde görülen deniz ticaretine ilişkin davaların durumu incelenmiş ve bunun karşısında bir uyuşmazlık çözüm yolu olarak tahkimin avantajlarından bahsedilmiştir. Ardından, Türkiye’de kurulmuş olan belirli kurumsal tahkim merkezleri ve bunların deniz ticareti tahkimi bakımından yeterliliği incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda Türkiye’de bir denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezinin kurulması gerektiği sonucuna varılmış ve bu merkezin hangi yapıda kurulabileceği hakkında açıklamalarda bulunulmuştur. Denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezinin ideal yapısı hakkındaki görüşlerin açıklanmasından sonra ise GMAA uyuşmazlık çözüm yolu kuralları, kurulması muhtemel denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezi bakımından değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümün son konusu ise İstanbul ve Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz Bölgeleri Deniz Ticaret Odası (“DTO”) bünyesinde bir denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezinin kurulmasının olası getirileri olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIKLARININ GMAA KURALLARI UYARINCA TAHKİM YOLUYLA ÇÖZÜMÜ

A. GENEL OLARAK GMAA TAHKİMİ

Birçok ülkede, deniz ticaretinden doğan uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözülebileceği tahkim merkezleri mevcuttur ve bu merkezlerden bazıları sadece deniz ticareti uyuşmazlıklarının tahkim yoluyla çözümü ile iştigal etmektedir. SMA, LMAA ve Almanya’da GMAA bu merkezlere örnektir³⁶.

GMAA tahkim kuralları; denizcilik camiasındaki avukatlar ve iş adamlarının kolayca anlayabileceği, hızlı ve uygun maliyetli bir uyuşmazlık çözümü sağlayan, kısa fakat bir bütün oluşturan kurallar dizisi ortaya çıkarmak amacıyla oluşturulmuştur³⁷. GMAA tahkim kuralları; United Nations Commission on International Trade Law (“UNCITRAL”)’in³⁸ tahkime ilişkin düzenlemeleri ile Alman usul hukukunu baz alarak ve deniz ticaretinin gereklerini dikkate alarak kaleme alınmıştır³⁹. GMAA; tarafların Alman olduğu ya da uluslararası nitelikli olan deniz ticareti uyuşmazlıklarında, makul ücretler karşılığında uyuşmazlık çözümünün elde edilmesi için uygun ve hızlı bir araç olarak kendini kabul ettirmiştir⁴⁰.

GMAA tahkim kuralları, deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların çözümü düşünülerek oluşturulmuş olmakla birlikte, sadece deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların çözülebileceği bir kurallar dizisi değildir. Bir başka ifadeyle, diğer sektörlere ilişkin uyuşmazlıklar da GMAA tahkim kurallarına göre çözülebilir. Çoğu

³⁶ Ekşi, **a.g.e.**, s. 16, 17, 18.

³⁷ Wölper, **a.g.m.**, s. 897.

³⁸ Birçok devletin, ülkelerinde cereyan eden milletlerarası ticari tahkim prosedürlerinin hukuki rejimini düzenlemek üzere çıkardığı milletlerarası tahkim kanunlarına, UNCITRAL Model Kanunu rehberlik etmiştir. MTK Türkiye’de milletlerarası ticari tahkim prosedürlerini yerel tahkimden bağımsız olarak düzenlemektedir. MTK hazırlanırken de UNCITRAL’in 1985 tarihli Model Kanunu ile 1987 tarihli İsviçre Federal Devletler Özel Hukuku Kanunu’nun Milletlerarası Tahkim bölümünden önemli ölçüde istifade edilmiştir. Bkz.: Şanlı, Esen, Ataman-Fıganmeşe, **a.g.e.**, s. 643. Dolayısıyla UNCITRAL düzenlemelerini dikkate almak bakımından MTK ile GMAA tahkim kuralları arasında benzerlik vardır.

³⁹ Wölper v.d., **a.g.m.**, s. 1.

⁴⁰ Friedrich Strube, “German Maritime Arbitration Association – arbitration and/or mediation?”, **BIMCO Review 2003**, ed.: Stephanie Zarach, Ian Ormes, 1 Nisan 2003, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/images/gmaa/pdf/artikel/StrubeBimco.pdf>, 3 Şubat 2018, s. 1.

zaman denizcilikle alakalı olmayan tarafların da GMAA tahkim kurallarını tercih ettiği gör÷lmektedir⁴¹. GMAA tahkim kuralları yalnızca deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde kullanılabilecek bir araç olarak kaleme alınmış olmadığından, deniz ticaretine ilişkin olmayan uyuşmazlıkların da GMAA tahkim kuralları uyarınca çöz÷lmesinde hiçbir sakınca yoktur.

Fakat GMAA tahkim kuralları esasen deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklar için düzenlenmiş olduğundan, bazı hususlarda farklılıklar gör÷lmektedir. Örneğın; özellikle gemilerin ihtiyati haczi gibi geçici hukuki koruma tedbirleri için genellikle devlet mahkemeleri nezdinde, esasa ilişkin tahkim yargılamasının başlatılmasından önce ve *ex parte* (tek taraflı) yargılamalara başvuruluyor olmasından dolayı ve Alman hukuku uyarınca tahkim mahkemesinin geminin ihtiyati haczine dair kararının icra kabiliyeti kazanması için bir Alman devlet mahkemesi tarafından tahkim mahkemesinin kararının icra edilebilir olduğuna karar verilmesi arandığından, GMAA tahkim kurallarında tahkim mahkemesinin geçici tedbirler hakkındaki yetkisi, delillerin güvence altına alınması için gerekli olanlarla sınırlandırılmıştır⁴².

Bunun dışında, bilhassa gemi makineleri veya donanımı ile alakalı teknik konulara ilişkin uyuşmazlıklarda, tahkim mahkemesinin bir hukukçu şahıs ile bir teknik bilirkişiden oluşmasının oldukça etkili ve düşük maliyetli olduğ÷ gör÷lmüştür; zira böylelikle mahkeme harici bilirkişilere ihtiyaç duyulmamaktadır⁴³. Dolayısıyla GMAA tahkim kuralları uyarınca, tahkim mahkemesinin tek hakem yerine kural olarak iki hakemden oluşmasının nedenlerinden biri de, deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların teknik nitelik arz edebilmesi olabilir. Ayrıca deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklar karmaşık nitelikli olabildiğinden, hakem ücretinin çalışılan saate göre sonradan hesaplanmayıp, uyuşmazlık konusu değere göre önceden hesaplanabilir olması da taraflara kolaylık sağlamaktadır. Bunun dışında GMAA tahkim kurallarına göre tahkim yargılamasının Almanca veya İngilizce dillerinde yürütülebilir olması

⁴¹ Johannes Trappe, “Arbitration in Germany – some aspects and comparison of law”, **SchiedsVZ**, S 3, 2013, (Çevrimiçi) <http://www.wipo.int/export/sites/www/amc/en/docs/trappe23102012.pdf>, 5 Şubat 2018, s. 4.

⁴² Wölper, **a.g.m.**, s. 893.

⁴³ **A.e.**

da; deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların genellikle uluslararası nitelikli olması ve sözleşmelerin İngilizce hazırlanması, ayrıca İngilizce bazı düzenlemelere atıf yapılabilmesi nedenleriyle deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların niteliklerine uygun bir düzenlemedir.

GMAA kuralları uyarınca çözüme kavuşturulan uyuşmazlıkların çoğunun charter sözleşmeleri ve konişmentodan kaynaklandığı, fakat hatırı sayılır sayıdaki GMAA yargılamalarının da gemi inşa sözleşmeleri ve taşıma ile alakalı diğer sözleşmelere ilişkin olduğu ifade edilmektedir⁴⁴.

Her ne kadar GMAA tahkim klozu charter sözleşmelerinde ve taşımayla ilgili diğer sözleşmelerde gittikçe daha yaygın bir şekilde kullanılıyor olsa da henüz Baltic and International Maritime Conference (“BIMCO”) ve diğer organizasyonlar tarafından hazırlanan standart sözleşmelerde GMAA’ya referans olmadığı; lakin bazı standart sözleşmelerin GMAA tahkiminin LMAA veya SMA’ya alternatif olarak seçilmesini mümkün kılan özel bölümler içerdiği görülmektedir⁴⁵.

Örneğin GENCON 1994 klov 19’da böyle bir imkân mevcuttur⁴⁶. GENCON 1994 düzenlemesinde yer alan bu klov, charter sözleşmesinin ilk bölümünün 25 numaralı kutusuyla beraber değerlendirilmelidir. Klov uyarınca üç alternatiften birini seçmek mümkündür. İlk alternatif; charter sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların İngiliz hukukuna tabi olacağı ve Londra’da tahkim yoluyla çözüleceğine ilişkindir. İkinci alternatif uyarınca charter sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklar Amerikan hukukuna tabi olacak ve New York’ta tahkim yoluyla çözülecektir. Son alternatif

⁴⁴ Johannes Trappe, “Maritime Schiedsgerichtsbarkeit” in Plantey et al. (eds.), **Festschrift für Ottoarndt Glossner zum 70. Geburtstag**, Heidelberg, Verlag für Recht und Wirtschaft, 1994, s. 466 (Wölper, **a.g.m.**, s. 890’dan naklen). Deniz ticareti uygulamasında karşılaşılan sözleşme türlerinin birden çok tasnifi bulunmaktadır. Bununla birlikte hukuki mahiyet değil, fiili sonuç dikkate alındığında sözleşmeleri genel olarak ikiye ayırmak mümkündür: kırkambar sözleşmeleri ve gemi tahsis sözleşmeleri. Kırkambar sözleşmeleri; gemi ferdileştirilmeksizin belirli bir yükün bir yerden diğerine taşınmasını konu alan sözleşmelerdir. Gemi tahsis sözleşmelerinde ise doğrudan doğruya geminin taşıma kapasitesinin tahsis edilmesi söz konusudur ve bu tür sözleşmelerde yük ferdileştirilmemektedir. Gemi tahsis sözleşmelerini ise gemi kira sözleşmeleri ve charter sözleşmeleri olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bkz.: Fehmi Ülgener, **Çarter Sözleşmeleri I : Genel Hükümler ve Sefer Çarteri Sözleşmesi**, C. I, 2. bs., İstanbul, Der Yayınevi, 2017, s. 2, 3. Gemi tahsis sözleşmesinin farklı şekilde açıklandığı görüş için bkz.: **a.e.**, s. 4, dn. 6.

⁴⁵ Wölper, **a.g.m.**, s. 890.

⁴⁶ **A.e.**, s. 890, dn. 4.

uyarınca ise charter sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklar ilk ve ikinci alternatifte belirtilenler dışında bir hukuka tabi olur ve bu yerde tahkim yoluyla çözülür⁴⁷.

B. KURUMSAL TAHKİM İLE AD HOC TAHKİM AYRIMI VE GMAA’NIN BU BAKIMDAN NİTELİĞİ

GMAA tahkim kuralları incelenmeden önce, GMAA tahkiminin kurumsal tahkim mi yoksa *ad hoc* tahkim mi olduğu irdelenmelidir. Zira GMAA tahkim kurallarının bazı özellikleri GMAA tahkim kurallarının kurumsal tahkim kuralları olduğunu ve GMAA’nın bir kurumsal tahkim merkezi olduğunu düşündürmeye elverişlidir.

Bu başlık altında öncelikle kurumsal tahkim ve *ad hoc* tahkim tanımlanarak kurumsal tahkimin işlevleri açıklanmış, ardından GMAA’nın bu bakımdan niteliği incelenmiştir.

1. Kurumsal Tahkim ve Ad Hoc Tahkimin Unsur ve İşlevleri

a. Genel Olarak Kurumsal Tahkim ve Ad Hoc Tahkim

Milletlerarası tahkim prosedürlerini örgütlenme biçimi bakımından iki grupta incelemek mümkündür: *ad hoc* tahkim ve kurumsal tahkim. Kurumsal tahkim, belirli bir tahkim kurumunun önceden kaleme alınmış kurallarına tabi olarak ve onun kontrolünde cereyan eden tahkimi ifade eder^{48 49}.

⁴⁷ Ülgener, **a.g.e.**, s. 549. Chemtankvoy, Fertivoy 88, Cementvoy, Orevoy charterpartileri de bu yöndedir. Russwood 95 charter sözleşmesi farklı olarak yalnızca ilk ve son alternatifleri içerir, ikinci alternatif düzenlenmemiştir. Multiform 82 charterpartisi ise bu konuda farklı alternatifler içermez, taraflar tahkim yeri ve buna bağlı olarak uygulanacak olan hukuku boşluğu doldurmak suretiyle kendileri belirler. Nuvoy 84 charterpartisinde de buna benzer bir düzenleme tercih edilmiştir. Bkz.: **A.e.**, s. 549, dn. 1197, s. 550.

⁴⁸ Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 616.

⁴⁹ International Chamber of Commerce Arbitration Court (“ICC Tahkim Mahkemesi”), The London Court of International Arbitration (“LCIA”), International Centre for the Settlement of Investment Disputes (“ICSID”), World International Property Organization Arbitration Court (“WIPO Tahkim Mahkemesi”), The American Arbitration Association (“AAA”), The Grain and Feed Trade Association Arbitration Tribunal (“GAFTA”), The Federation of Oils, Seeds and Fats Associations Arbitration Tribunal (“FOSFA”), Court of Arbitration for Sport (“CAS”) kurumsal tahkim mahkemelerine örnektir. bkz.: Cemal Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, 6. bs., İstanbul, Beta, 2016, s. 353 ve devamı. İstanbul Ticaret Odası ve İzmir Ticaret Odası’nın tahkim faaliyetleri ise Türkiye’de kurumsal tahkime örnektir. bkz.:

Kurumsal tahkim merkezlerinin bir kısmı mesleki ya da sektörel oda veya birliklere bağlı olarak örgütlenmiştir. Belirli sektörlerde faaliyet gösteren tacirler üzerinde, o sektörde yer alan birlik ya da odaların bünyesindeki tahkim mahkemelerinin kararlarının çok daha farklı bir tesire sahip olduğu belirtilmektedir⁵⁰.

Günümüzde hakemlik hizmeti sunmakta olan yüzlerce kurumsal tahkim merkezi mevcuttur. Bu tahkim merkezleri çeşitli şekillerde kurulmuşlardır. Doğrudan özel kişilerce ve yerel hukukun temelleri üzerinde kurulmuş olan tahkim merkezleri olduğu gibi⁵¹, devletlerarası iki veya çok taraflı anlaşmalarla oluşturulan örgütler tarafından kurulmuş tahkim merkezleri de mevcuttur⁵². Keza bazı kurumsal tahkim merkezleri de ikili veya çok taraflı devletlerarası anlaşmalarla, bizzat devletler tarafından kurulmuştur⁵³. Ayrıca uluslararası alanda özel kişiler tarafından kurulmuş olan kurumsal tahkim merkezleri de mevcuttur^{54 55}.

Bunlar dışında bazı kurumsal tahkim merkezleri de ulusal düzeyde oluşturulan ticaret ve sanayi odaları, üniversiteler, merkezler ya da enstitüler

Ertan, **a.g.e.**, s. 3. İstanbul Tahkim Merkezi (İstanbul Arbitration Center, “ISTAC”); 6570 sayılı İstanbul Tahkim Merkezi Kanunu ile, Türkiye’de uyuşmazlıkların çözümünde uluslararası standartlarda bir tahkim kurumu oluşturmak amacıyla kurulmuştur. Bkz.: Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 34. China Maritime Arbitration Commission (Çin Denizcilik Tahkim Komisyonu) deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklarda önde gelen tahkim merkezlerindendir. Bkz.: Covo, **a.g.m.**, s. 177.

⁵⁰ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 353; Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 617.

⁵¹ LCIA kuruluş itibariyle ülkesel karakterdedir; zira İngiliz hukukuna göre, kâr amacı gütmeyen ve ortakların taahhütleriyle sınırlı sorumlu olan bir şirket (*Company Limited by Guarantee*) olarak kurulmuştur. Lakin LCIA gerek yönetimi gerekse yürütmekte olduğu tahkim davalarının nitelikleri itibariyle tipik bir uluslararası tahkim kurumu görünümündedir. Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 368; Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 627.

⁵² WIPO 1967 tarihli bir anlaşma ile kurulmuş olup, Birleşmiş Milletler Örgütü’nün kuruluşlarından biridir. WIPO Tahkim ve Uzlaştırma Merkezi ise 1994 yılında WIPO tarafından ve yalnızca fikri mülkiyete dair uyuşmazlıkların çözümü için kurulmuştur. Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 361; Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 620.

⁵³ Örneğin ICSID, “Devletler ile Diğer Devlet Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Halline Dair Anlaşma” ile kurulmuş olup, 2015 yılı itibariyle bu anlaşmaya ve dolayısıyla ICSID’e 160 devlet taraftır. Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 360. 2018 yılı itibariyle ise ICSID Anlaşması’nı imzalamış olan ülke sayısı 162’ye yükselmiştir. Bkz.: “List of Member States”, (Çevrimiçi) <https://icsid.worldbank.org/en/Pages/icsiddocs/List-of-Member-States.aspx>, 18 Ağustos 2018.

⁵⁴ ICC tahkim mahkemesi; uluslararası ticareti geliştirmek maksadıyla dünya özel sektörü tarafından 1991’da Paris’te kurulmuş olan ICC tarafından oluşturulmuş olduğundan, bu tür kurumsal tahkim merkezlerine örnektir. Bkz.: Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 363, 364; Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 623.

⁵⁵ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 353-356; Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 618.

tarafından kurulmuştur⁵⁶. Son olarak belirli sektörlerde faaliyet gösteren meslek ya da sektör mensuplarınca kurulan kurumsal tahkim merkezlerine de rastlanmaktadır⁵⁷.

Ad hoc tahkim ise kurumsal tahkim haricindeki tahkimi ifade eder⁵⁸. *Ad hoc* tahkim türünde (arızı tahkim)⁵⁹ tahkim prosedürleri, tamamen tarafların bizzat kendilerinin kaleme aldığı ya da atıfta bulunduğu belirli kural ya da yasalara istinaden, bu kural ya da yasaların veya tarafların verdiği yetkiye dayanan hakemlerin kontrolünde cereyan eder⁶⁰.

Ad hoc tahkimin tercih edilmesinde önemli bir sebep de kurumsal tahkim merkezlerinin tahkim prosedürleri üzerindeki bürokratik denetiminden duyulan endişeler veya bu tür kurumların “uluslararası sermaye”nin bir manivelası olduğu yönündeki anlayışlardır⁶¹. Uluslararası ticari tahkim uygulamasında *ad hoc* tahkimin oransal olarak kurumsal tahkimden daha yaygın olduğu belirtilmektedir⁶². Keza kurumsal tahkimin spesifik olarak deniz ticaretine ilişkin tahkimlerde popüler olmadığı da vurgulanmaktadır⁶³.

Deniz ticaretine ilişkin tahkimlerde kurumsal tahkimi tercih edenlerin; kalkınmakta olan ülkelerin vatandaşları, devlet kuruluşları ve milletlerarası ticaret konusunda çok fazla tecrübe sahibi olmayan şirketler gibi özellikle tahkime

⁵⁶ Örneğin GAFTA; hububat ve yem ticareti ile uğraşan tacirler tarafından Londra’da kurulmuş olan bir birliktir. GAFTA bünyesinde ise GAFTA Tahkim Mahkemesi kurulmuştur. Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 379; Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 633. Keza FOSFA da sıvı ve hayvansal yağ ve tohum sektörlerinde faaliyet gösteren tacirler tarafından yine Londra’da kurulmuş olan bir federasyondur. FOSFA’nın sunduğu tahkim hizmeti, belirtilen sektörlerle ilişkin uyuşmazlıklarla sınırlıdır. Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 381; Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 635.

⁵⁷ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 356, 357; Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 555.

⁵⁸ Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 616. LMAA *ad hoc* tahkime örnek gösterilmektedir. Bkz.: Bruce Harris, “Maritime Arbitration: ad hoc v. administered”, **Asian Dispute Review**, Kluwer Law International, 2001, s. 6.

⁵⁹ “*Ad hoc*” ifadesi Latince kökenli olup, geçici, mahsus, özel, amaca özel anlamlarını taşımaktadır. bkz.: (Çevrimiçi) <http://tureng.com/tr/turkce-ingilizce>, 06 Kasım 2017.

⁶⁰ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 351.

⁶¹ **A.e.**

⁶² **A.e.**, s. 351, dn. 453; Anthony Connerty, “Uluslararası Ticari Uyuşmazlık Çözümü; Uluslararası Ticari Tahkim Kurumları; Ad Hoc Tahkimi ve Tahkimin Geleceği”, **Uluslararası Uyuşmazlık Çözümünde Usul, Uygulamalar ve Güncel Sorunlar Sempozyumu**, Türkiye Barolar Birliği, 09-10 Ocak 2009, Ankara, Şen Matbaa, 2009, s. 24.

⁶³ Harris, **Ad hoc v. Administered**, s. 9.

tarafından bağımsız bir kurum tarafından nezaret edilmesi ve tahkimin idare edilmesini arzu edenler olduğu da ifade edilmiştir⁶⁴.

b. Kurumsal Tahkim ve Ad Hoc Tahkimin Unsur ve İşlevleri

(1) Kurumsal Tahkimin Unsur ve İşlevleri

Bir tahkim kurumunun belirgin üç unsurundan bahsedilebilir. Bunlardan ilki sürekli ve istikrarlı bir kurumsal organizasyonun varlığıdır⁶⁵. İkinci unsur; tahkim kurumunun sunmayı taahhüt ettiği hizmet ve bunun sınırlarının açıkça tanımlanmış olması ile tahkimin kendisine tabi olacağı usul ve kuralların belirtilmiş olmasıdır⁶⁶. İkinci unsur kapsamında, tahkim kurumunun tahkimin usulünü belirlemek için hazırlayıp yayınladığı tahkim kuralları ve bu kurallara uygun olarak nasıl bir hizmet sunulacağı konusunda tereddüt olmaması gerekir⁶⁷.

Tahkim kurumu kavramının son unsuru ise kurumların idari işlevleri hakkındadır. Ortada bir tahkim kurumunun bulunduğu söz edebilmek için, sadece hakem tayini görevinin üstlenilmiş olması yeterli değildir. Eğer bununla birlikte tahkim sürecini idari açıdan gözetim ve denetim altında tutan ve bu amaca hizmet etmek üzere yetiştirilmiş daimi personeli bulunan bir organizasyon varsa, işte o zaman ortada bir tahkim kurumu vardır⁶⁸.

Bu bilgiler ışığında tahkim kurumunun unsurları aşağıdaki gibi bir tablo ile gösterilebilir.

⁶⁴ Bruce Harris, “Maritime Arbitration”, **International Commercial Arbitration Practical Perspectives**, Andrew Berkeley, Jacqueline Mimms, Frances A. Paterson, Philip Britton, London, Centre of Construction Law & Management, 2001, s. 171 (Ertan, **a.g.e.**, s. 8’den naklen).

⁶⁵ Banu Şit, **Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, Ankara, İmaj Yayınevi, 2005, s. 38, 39.

⁶⁶ Werner Melis, “Function and Responsibility of Arbitral Institutions”, **The Comparative Law Yearbook of International Business**, Vol. 13, London, 1991, s. 109 (Şit, **a.g.e.**, s. 39’den naklen).

⁶⁷ Şit, **a.g.e.**, s. 39.

⁶⁸ Melis, **a.g.m.**, s. 109 (Şit, **a.g.e.**, s. 40’tan naklen).

TAHKİM KURUMUNUN UNSURLARI

1	• Sürekli ve istikrarlı kurumsal organizasyonun varlığı
2	• Tahkim usulüne uygulanacak olan tahkim kurallarının yayınlanmış olması ve sunulacak hizmetin kapsamının belirli olması
3	• Tahkim sürecinin idari bakımdan gözetim ve denetim altında tutulması ve bu amaca hizmet etmek amacıyla yetiştirilmiş daimi personel bulundurulması

Tablo 1: Tahkim Kurumunun Unsurları.

Tahkim kurumlarının kurumsal işlevlerini çeşitli kategoriler altında değerlendirmek mümkündür. Kurumsal işlevler tahkim kurumu tanımını açıklayan bir sınıflandırma çerçevesinde ele alındığında üç başlık altında incelenmektedir. Bunlardan ilkinin “doğrudan hizmetler” oluşturur. Doğrudan hizmetler içinde tahkim kurallarının hazırlanması ve hakemlerin tayini gibi işlevler yer alır⁶⁹.

Tahkim kurumlarının kurumsal işlevlerinin sınıflandırılmasında ikinci kategoriyi ise “dar anlamda idari işlevler” oluşturur. Hakemlerin toplantıları ve duruşmalar için uygun yer ve mekânın organize edilmesi, sekreteryaya hizmetleri gibi hizmetler ve tahkim prosedürünün düzgün bir şekilde yürütülebilmesi için gerekli olan her türlü idari ve teknik hizmet (tahkim yerinin belirlenmesi, iletişim ve bilgisayar tekniğinin mümkün kıldığı teknik hizmetler, tercüme hizmetleri, taraflar ile hakemlerin bir araya gelebilmesi amacıyla duruşma öncesi toplantıların düzenlenmesi, hakem ücretlerinin hesaplanması, tahkim masraflarının hesaplanması vb.) bu başlık altında incelenmektedir⁷⁰.

Son olarak “dolaylı hizmetler” kategorisi altında ticaret camiasının tahkim hakkında bilgilendirilmesine yönelik danışmanlık hizmetleri ve hakemlerin eğitilmesi gibi kurumsal işlevler incelenir⁷¹.

⁶⁹ Bernstein Ronald, Derek Wood, **The Handbook of Arbitration Practice**, Londra, Sweet & Maxwell, 1993, s. 464 ve devamı (Şit, **a.g.e.**, s. 40’tan naklen).

⁷⁰ **A.e.**

⁷¹ **A.e.**

Bir tahkim kurumunun varlığından söz edebilmek için bu işlevlerin tamamının yerine getirilmesi gerekmez. Fakat ortada kurumsal tahkimin ve bir tahkim kurumunun olduğunu söyleyebilmek için yalnızca doğrudan hizmetlerin yerine getirilmesi, özellikle hakem tayini ile yetinilmesi de yeterli değildir; tahkim prosedürleri boyunca idari ve teknik hizmetler verilmeli ve hakemlik ilgili kurumun gözetim ve denetimi altında yapılmalıdır⁷².

Kurumsal tahkimin; *“Tarafların aralarındaki uyuşmazlığın çözümünü, tahkimi organize eden bir kurumun kurallarına ve idari denetimine tabi kıldıkları tahkim türüdür.”* şeklindeki tanımı da⁷³ kurumsal tahkimde idari denetimin vazgeçilmezliğini ortaya koymaktadır⁷⁴.

Bu bilgiler ışığında tahkim kurumu işlevlerini aşağıdaki gibi bir tabloyla göstermek mümkündür.

⁷² Melis, **a.g.m.**, s. 109 (Şit, **a.g.e.**, s. 40’tan naklen).

⁷³ Muharrem Balcı, **İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim**, İstanbul, Danışman Yayınları, 1999, s. 249.

⁷⁴ Öyle ki kurumsal tahkimlerde hakem kurulunun tayin edilmesinden sonra kurum usule ilişkin görevleri kurula devretmekle beraber idari ve denetim görevlerine devam etmektedir. Kurumsal tahkim modelinde kurumun genel olarak taraflar arasında gerçekleşen yazışmaları izlediği ve tahkimin tahkim kurallarına göre ilerlemesini garanti ettiği görülür. Hatta bazı kurumların hakem kararını inceleyip şekil veya içeriğe dair birtakım düzeltmelerde bulunulmasını talep edebildiği bile bilinmektedir; lakin bu düzeltmelerin hakemlerin karar verme özgürlüğünü ihlal etmemesi şarttır. Bkz.: Ebru Karademir, “Milletlerarası Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Bir Karşılaştırması”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, C. XXXII, S 2, İstanbul, İstanbul Hukuk Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2012, s. 81. Örneğin ICC tahkiminde kararın Divan tarafından incelenmesi usulü mevcuttur. Buna göre hakemler kararı henüz imzalamadan ve taslak olarak Divan’a sunmaktadır ve Divan şekil yönünden kararı onaylamadan hakem kararının verilmesi mümkün değildir. Belirtmek gerekir ki Divan’ın vereceği tavsiyelerle hakem mahkemesinin karar özgürlüğünün etkilenmemesi gerekmektedir. Bkz.: Cemile Demir Gökyayla, “Milletlerarası Tahkimde Ad Hoc Tahkim ve Kurumsal Tahkim”, **Uğur Alacakaptan’a Armağan**, ed.: Mehmet Murat İnceoğlu, C. II, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s. 177.

TAHKİM KURUMU İŞLEVLERİ

1. DOĞRUDAN HİZMETLER	2. DAR ANLAMDA İDARİ İŞLEVLER	3. DOLAYLI HİZMETLER
• Hakem tayini • Tahkim kurallarının hazırlanması vb.	• Hakemlerin toplantıları ve duruşmalar için uygun yer ve mekânın organize edilmesi • Sekreteryaya hizmetleri gibi hizmetler • Tahkim prosedürünün düzgün bir şekilde yürütülebilmesi için gerekli olan her türlü idari ve teknik hizmet (tahkim yerinin belirlenmesi, iletişim ve bilgisayar tekniğinin mümkün kıldığı teknik hizmetler, tercüme hizmetleri, taraflar ile hakemlerin bir araya gelebilmesi amacıyla duruşma öncesi toplantıların düzenlenmesi, hakem ücretlerinin hesaplanması, tahkim masraflarının hesaplanması vb.)	• Hakemlerin eğitilmesi • Ticaret camiasını tahkim hakkında bilgilendirmek amacıyla danışmanlık hizmetleri verilmesi vb.

Tablo 2: Tahkim Kurumu İşlevleri.

(2) Ad Hoc Tahkimin Unsurları

Ad hoc tahkim türünde tahkim tamamen tarafların bizzat kendilerinin kaleme aldığı ya da atıfta bulunduğu belirli kural ya da yasalara istinaden, bu kural ya da yasaların veya tarafların verdiği yetkiye dayanan hakemlerin kontrolünde gerçekleşmektedir. Kurumsal tahkim haricindeki tahkimler, *ad hoc* tahkimi

oluştururlar⁷⁵. Dolayısıyla kurumsal tahkimin unsurlarının bulunmadığı hallerde *ad hoc* tahkimin olduğunu söylemek mümkündür.

Kurumsal tahkimde bir organizasyon tarafından kendi bünyesinde uyuşmazlık çözümü için bir birim oluşturulmakta ve oluşturulan bu birim uyuşmazlık çözümü için tahkim hizmeti vermekteyken, *ad hoc* tahkimde tahkimin bünyesinde gerçekleştiği herhangi bir kurum mevcut değildir⁷⁶. Ayrıca kurumsal tahkimin varlığı için tahkim prosedürü boyunca idari ve teknik hizmetlerin verilmesi, hakemliğin ilgili kurumun gözetim ve denetimi altında yapılması aranmaktayken⁷⁷, *ad hoc* tahkimde tahkim yargılaması hiçbir kurumun gözetim ve denetimi altında yürümez.

Keza kurumsal tahkimde kararın tahkim merkezi tarafından taraflara tebliğ edildiği ve saklandığı görülmekle birlikte, *ad hoc* tahkimde hakem kararının hakemlerce taraflara bildirildiği ve hakem hararının kural olarak hakemler tarafından saklandığı görülmektedir⁷⁸.

Kurumsal tahkim ile *ad hoc* tahkim arasındaki en büyük farklılıklardan biri de tahkim giderleri noktasındadır. Kurumsal tahkimde tarafların hakem ücreti dışında idari masraflar için de bir ücret ödemesi gerekirken, *ad hoc* tahkimde böyle bir ücret ödenmesi gerekmez. Zira *ad hoc* tahkimde yargılamayı organize eden bir kurum yoktur. Nitekim kurumsal tahkimin tahkim maliyetini artırmasının kurumsal tahkimin bir dezavantajı olarak görülebileceği belirtilmektedir⁷⁹.

Bir diğer fark da hakem seçimi, tayini, hakemin reddi, azli veya yeni hakem tayin edilmesi konularında karar mercii olarak kimin görev yaptığı konusundadır. Tahkim kurumlarının; hakem seçimi ve tayiniyle birlikte, hakemin reddi, azli veya yeni hakem tayin edilmesinde başvuru ve karar mercii olarak görev yapması söz

⁷⁵ Şanlı, *Uyuşmazlık Çözüm Yolları*, s. 351.

⁷⁶ Demir Gökyayla, *a.g.m.*, s. 161.

⁷⁷ Melis, *a.g.m.*, s. 109 (Şit, *a.g.e.*, s. 40'tan naklen).

⁷⁸ Demir Gökyayla, *a.g.m.*, s. 175, 176.

⁷⁹ *A.e.*, s. 179- 181. Buna karşılık kurumsal tahkimde kurumun gerek hakemlere gerek yargılamaya sağladığı destek ve kurumun hakem kararlarının icra edilmesini kolaylaştırması hususları kurumsal tahkimin avantajları olarak gösterilmektedir. Bkz.: *A.e.*, s. 181.

konusu olabilmektedir. *Ad hoc* tahkimde ise bu işlemler kural olarak mahkemelere başvurma suretiyle gerçekleştirilir⁸⁰.

2. GMAA Tahkiminin Niteliği

Almanya’da belirli sektörlere odaklanmış çeşitli tahkim kuruluşları bulunmaktadır⁸¹. Pekâlâ, acaba GMAA bir kurumsal tahkim merkezi midir, yoksa *ad hoc* tahkim kuralları düzenleyip yayınlamış olan bir dernek midir? Bu konunun tartışmaya açık olduğunu söylemek mümkündür.

GMAA’nın an itibariyle Yönetim Kurulu başkanlığını yürütmekte olan Jan Wölper⁸²; GMAA’nın kuruluş amacının birlik tarafından yönetilen bir kurumsal tahkim merkezi oluşturmak değil, denizcilik tahkimi için özel olarak düzenlenmiş modern *ad hoc* tahkim kuralları düzenlemek olduğunu açıklamıştır. Yazar Almanya’da deniz ticareti uyuşmazlıklarının Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit (“DIS”) gibi kurumsal tahkim örgütlerine götürülmesinin çok ender olduğunu; *ad hoc* tahkim ve özellikle de GMAA tahkim kuralları uyarınca yürütülen *ad hoc* tahkimin ise Almanya’da deniz ticareti uyuşmazlıklarının çözümünde en yaygın seçim olduğunu belirtmektedir⁸³. Keza deniz ticaretine ilişkin tahkimler dünya çapında da genellikle kurumsal değil, *ad hoc* tahkim şeklinde yürütülmektedir⁸⁴. Nitekim LMAA tahkim kuralları da *ad hoc* tahkime örnek gösterilir⁸⁵.

Buna karşılık, GMAA’nın bir kurumsal tahkim merkezi olarak anıldığı da görülmüştür⁸⁶. Lakin burada yer alan nitelendirmenin eksik bilgiye dayandığı görülmektedir. Zira GMAA’nın DIS gibi bir kurumsal tahkim merkezi olarak

⁸⁰ Melis, **a.g.m.**, s. 112 (Şit, **a.g.e.**, s. 48 ve 49’dan naklen). Bu ayrımda “kural olarak” ifadesinin kullanılmış olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu tür işlevlerin bazılarının yerine getirilmesinin *ad hoc* tahkimin mevcut olmadığı şeklinde yorumlanamayacağı kanaatindeyiz.

⁸¹ Catrice Gayer, Thomas Weimann, “Germany International Arbitration 2017”, **International Arbitration**, ed.: Joe Tirado, 3. bs., London, Global Legal Insights, 2017, s. 164.

⁸² “Jan Wölper”, (Çevrimiçi) <https://cms.law/en/DEU/People/Jan-Woelper>, 18 Ağustos 2018; “Board”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/about-gmaa/board>, 18 Ağustos 2018.

⁸³ Wölper, **a.g.m.**, s. 889, 890.

⁸⁴ Ertan, **a.g.e.**, s. xxviii.

⁸⁵ Harris, **Ad hoc v. Administered**, s. 6

⁸⁶ “Arbitration”, (Çevrimiçi) <https://www.dihk.de/themenfelder/recht-steuern/privates-wirtschaftsrecht/aussergerichtliche-streitbeilegung/arbitration>, 06 Kasım.2017.

anılmasından iki cümle sonra, kurumların yargılamanın başlangıcından itibaren tüm tahkim yargılaması boyunca taraflara yardımda bulunduğu da belirtilmiştir. Oysa GMAA kesinlikle böyle bir hizmet vermemektedir. GMAA tahkim yargılamasına ve ücrete ilişkin kuralları sağlamakta olsa da tahkim yargılaması boyunca tarafların GMAA ile olan ilişkisi oldukça sınırlıdır. Bizzat GMAA'nın Yönetim Kurulu tarafından da GMAA tahkiminin bir *ad hoc* tahkim olduğu, tahkimin bir kurum tarafından yönetilmediği ifade edilmiştir⁸⁷.

GMAA tahkim kuralları uyarınca GMAA'nın tahkim yargılaması boyunca hangi işlevleri yerine getirdiği incelendiğinde; hakemlerin seçimi ve tayini işlevinin (kural olarak tarafların talebi üzerine) açık bir şekilde mevcut olduğu görülmektedir.

Bunun dışında GMAA tahkim kuralları m. 8/2 uyarınca tahkim yargılamalarının başladığı ve sona erdiğinin GMAA Sekreterliği'ne bildirilmesi ve hakemlerin her kararın isimsiz bir kopyasını veya tahkim yargılamasının m. 11/4 uyarınca sona erdiğine dair kararı GMAA Sekreterliği'ne göndermesi gerekmektedir. Fakat burada GMAA'ya değil, hakemlere bir görev yüklenmiştir. Nitekim GMAA tahkim kuralları m. 5/3 gereği yargılamanın sona ermesinden itibaren dosyaları beş yıl boyunca muhafaza etme yükümlülüğü olan GMAA değil, hakemlerdir.

GMAA tahkim kuralları m. 4 a/2 gereği de davacı veya davalı tarafta birden fazla kişinin bulunduğu yargılamalarda, davalıların hakem tayini süresi GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse aracılığıyla uzatılabilmektedir⁸⁸.

Böylece tahkim kurallarının hazırlanması işlevi dışında GMAA tahkim kuralları uyarınca GMAA'nın yargılama boyunca sahip olduğu işlevlerin ne olduğu incelendiğinde bunların sadece hakemlerin seçim ve tayini (kural olarak tarafların talebi üzerine) ile davacı veya davalı tarafta birden fazla kişinin bulunduğu

⁸⁷ Wölper v.d., **a.g.m.**, s. 1.

⁸⁸ Fakat kuralların Almanca versiyonunda yer alan bu yetki, İngilizce versiyonda yer almamaktadır. GMAA 2017 tahkim kurallarının başında, tereddüt halinde Almanca versiyonun geçerli olduğu belirtildiğinden, Almanca versiyon nazara alınmış ve çalışmada kurala yer verilmiştir. Dolayısıyla GMAA Yönetim Kurulu başkanı veya ona vekâlet eden kimse bahsedilen süre uzatım yetkisine sahiptir.

yargılamalarda, davalıların hakem tayini süresinin uzatılmasından ibaret olduğu görülmektedir.

Oysa GMAA kuralları uyarınca doğrudan hizmetlerden olan hakem tayini kural olarak talep üzerine mümkün olsa da ve tahkim kurallarının hazırlanması doğrudan hizmeti de sağlanmış olsa da bu doğrudan hizmetlerin sağlanması⁸⁹ bir tahkim kurumundan söz etmek için yeterli görülmemektedir. Kurumsal tahkimin varlığı için tahkim prosedürü boyunca idari ve teknik hizmetlerin verilmesi, hakemliğin ilgili kurumun gözetim ve denetimi altında yapılması aranmaktadır⁹⁰. Zira tahkim prosedürünün idare ve organize edilmesi, kurumsal tahkimi karakterize eden özelliklerden biridir⁹¹.

GMAA tahkim kuralları ile bu tür işlevler kesinlikle üstlenilmemiştir. Tahkim yerinin tespiti, tercüme hizmetleri gibi tahkim prosedürünün düzgün bir şekilde yürütülebilmesi için gerekli olan idari ve teknik hizmetlerin, sekreteryaya hizmetleri, hakemlerin toplantıları ve duruşmalar için yer ve mekânın organize edilmesi gibi dar anlamda idari işlevlerin ve hakemlerin eğitilmesi, ticaret camiasını tahkim konusunda bilgilendirmeye yönelik danışmanlık hizmetlerinin verilmesi gibi dolaylı hizmetlerin⁹² hiçbiri GMAA tarafından verilmemektedir. Hatta GMAA yargılamanın içeriği hakkında bilgi sahibi dahi değildir; tahkim yargılaması hakkında bilgi sahibi olanlar yalnızca yargılamanın tarafları ve hakemleridir⁹³.

Tahkim kurumlarının; hakem seçimi ve tayiniyle birlikte, hakemin reddi, azli veya yeni hakem tayin edilmesinde başvuru ve karar mercii olarak görev yapması söz konusu olabildiği, *ad hoc* tahkimde ise bu işlemlerin kural olarak mahkemelere başvurma suretiyle gerçekleştiği belirtilmişti⁹⁴. Her ne kadar *ad hoc* tahkimde davalının kendi hakemini seçmeyi reddetmesi halinde mahkemelerin müdahalesinin

⁸⁹ Hakem tayini ve tahkim kurallarının hazırlanması vb. işlevlerin doğrudan hizmetler kategorisinde ele alındığı kurumsal işlevler tasnifi için bkz.: Melis, **a.g.m.**, s. 109 (Şit, **a.g.e.**, s. 40'tan naklen).

⁹⁰ **A.e.**

⁹¹ Şit, **a.g.e.**, s. 52.

⁹² Bernstein Ronald, Derek Wood, **a.g.e.**, s. 464 ve devamı (Şit, **a.g.e.**, s. 40'tan naklen).

⁹³ "GMAA-By Whom?", (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/arbitration/faq-for-arbitration/gmaa-arbitration-by-whom>, 14 Mayıs 2018.

⁹⁴ Melis, **a.g.m.**, s. 112 (Şit, **a.g.e.**, s. 48 ve 49'dan naklen).

söz konusu olduğu belirtilmekteyse de⁹⁵ hakemlerin seçim ve tayini işlevi de bir kurumsal tahkimin varlığından söz edebilmek için yeterli değildir. Kaldı ki GMAA tahkim kuralları m.7/4 uyarınca da hakemin reddi talebinin tebliğinden itibaren bir hafta içerisinde diğer taraf reddi kabul etmedikçe veya reddi talep edilen hakem görevinden istifa etmedikçe, bu hususta tahkim yerinde yetkili olan temyiz mahkemesi (*Oberlandesgericht*) karar verecektir. Hakemin reddi ve azli konularında GMAA bir başvuru ve karar mercii değildir.

Kurumsal tahkim ve *ad hoc* tahkimin ayrımı konusunda önemli noktalardan biri de tahkim giderleridir. *Ad hoc* tahkimde yargılamayı organize eden bir kurum yoktur; dolayısıyla bu kurum için ödenecek bir ücret de söz konusu değildir. Oysa kurumsal tahkimde bir miktar ücretin kuruma ödenmesi gerekir⁹⁶. GMAA tahkim kurallarına göre yürütülen yargılamalar için GMAA'ya hiçbir ücret ödenmemektedir.

Mukayese amacıyla bir kurumsal tahkim mahkemesi olan ICC mahkemesi incelendiğinde, verilen hizmetler arasındaki farkların büyüklüğü anlaşılmaktadır. Öncelikle, ICC mahkemesinin usule ilişkin konularda bir karar alma organı olduğunu söylemek mümkündür. ICC mahkemesi hakemlerin reddine karar verebilmekte, ücretlerini belirlemekte ve ödemelerin gerçekleşmesini sağlamakta, hatta taslak kararları incelemektedir. ICC sekreterliği ise günlük işleri takip edip hakem ve taraflarla doğrudan iletişimi sağlamaktadır⁹⁷. Hakemler tarafından verilen taslak kararların %90'ında, ICC mahkemesi hakem kurulundan en azından bir düzeltme yapmasını istemektedir⁹⁸.

ICC'nin bürokratik ve müdahaleci bulunan yapısı ve pahalı olması nedenleriyle eleştirildiği; lakin diğer yandan ICC tarafından bu derecede denetim ve gözetim yapılmasının kararların icra kabiliyetini yükselttiği belirtilmektedir⁹⁹.

⁹⁵ Demir Gökyayla, **a.g.m.**, s. 166.

⁹⁶ **A.e.**, s. 179.

⁹⁷ Karademir, **a.g.m.**, s. 84, 86.

⁹⁸ Michael McIlwrath, John Savage, **International Arbitration and Mediation: A Practical Guide**, Great Britain, Kluwer Law International, 2010, s. 41; Karademir, **a.g.m.**, s. 86.

⁹⁹ Jan Paulsson, Nigel Rawding, Lucy Reed, **The Freshfields Guide to Arbitration Clauses in International Contracts**, United Kingdom, Kluwer Law International, 2011, s. 63; Karademir, **a.g.m.**, s. 87.

Yine mukayese amacıyla bu kez GMAA ile benzer nitelikte olan LMAA incelendiğinde, her ne kadar LMAA kendi kurallarını oluşturmuş olsa da birliğin tahkim davalarının yönetimini üstlenmediği görülmektedir¹⁰⁰. Hatta LMAA *ad hoc* tahkim konusunda örnek gösterilmektedir¹⁰¹. Öyle ki İngiltere’de deniz ticareti hukukuna ilişkin *ad hoc* tahkimlerin neredeyse daima LMAA kurallarına göre yürütüldüğü dahi belirtilmiştir¹⁰².

LMAA tahkim kuralları ile benzer nitelikte olan SCMA tahkim kuralları¹⁰³ uyarınca da tahkim yargılaması bir tahkim kurumu tarafından yönetilmez, dolayısıyla kurumsal tahkim hizmeti sunmayan SCMA’ya herhangi bir ücret ödenmez¹⁰⁴. Nitekim Prof. In Hyeon Kim tarafından da SCMA bir tür *ad hoc* tahkim olarak tanıtılmış ve bu nedenle SCMA tahkiminde prosedürlerin SCMA tarafından değil, hakemler ile taraflar tarafından yürütüldüğü belirtilmiştir¹⁰⁵.

Birleşmiş Milletler Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu tarafından geliştirilmiş olan UNCITRAL tahkim kuralları; *ad hoc* tahkimi tercih eden tarafların yerel tahkim düzenlemelerine tabi olmaksızın uluslararası karakterli kurallar çerçevesinde tahkim yargılamasını yürütebilmeleri amacıyla oluşturulmuştur¹⁰⁶. Bu nedenle UNCITRAL kurallarına göre tahkimi de mukayese konusu yapmakta fayda vardır. GMAA tahkim kuralları uyarınca, taraflarca hakem tayin edilemediğinde, kural olarak talep üzerine GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimsenin hakem tayin edebildiği belirtilmişti. UNCITRAL kurallarının 6. maddesi¹⁰⁷ uyarınca da tarafların hakem tayini için bir yetkili makam belirlemeleri mümkündür. Şayet taraflar hakem tayini için bir yetkilinin belirlenmesi konusunda

¹⁰⁰ Ertan, **a.g.e.**, s. 27.

¹⁰¹ Harris, **Ad hoc v. Administered**, s. 6

¹⁰² Ertan, **a.g.e.**, s. 27.

¹⁰³ “SCMA Asia’s Choice Maritime Arbitration Hub”, (Çevrimiçi) https://www.scma.org.sg/pdf/aboutus_scmaGlance.pdf, 19 Ağustos 2018.

¹⁰⁴ “Why Use SCMA”, (Çevrimiçi) https://www.scma.org.sg/about_us.html, 19 Ağustos 2018.

¹⁰⁵ “Monthly Maritime Korea (December 2012)”, (Çevrimiçi) <http://www.scma.org.sg/pdf/seminar201212EngNews.pdf>, 19 Ağustos 2018. Buna karşılık SCMA’nın kurumsal tahkim hizmeti verdiği yönündeki görüş için bkz.: Ertan, **a.g.e.**, s. 15.

¹⁰⁶ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 352.

¹⁰⁷ UNCITRAL Tahkim Kuralları’nın 2010 yılında revize edilmiş versiyonu için bkz.: “UNCITRAL Arbitration Rules (as revised in 2010)”, (Çevrimiçi) <https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules-revised/arb-rules-revised-2010-e.pdf>, 19 Ağustos 2018.

anlaşmamışlarsa, taraflardan birinin, bir ya da birden fazla kurum ya da kişiyi hakem tayini hususunda yetkili olarak belirlemek amacıyla daima önerebileceği de yine aynı madde ile belirtilmiştir. Tarafların hakem tayini hususunda yetkili makam olarak önerebileceği kurumlara, Lahey’de bulunan Permanent Court of Arbitration (“PCA”) (Daimi Tahkim Divanı) Genel Sekreterliği’nin de dâhil olduğu maddede özel olarak belirtilmiştir.

Dolayısıyla GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimsenin belirli hallerde hakem tayini hususunda yetkili olmasının *ad hoc* tahkimin yapısına uygun olduğu, bizzat UNCITRAL tahkim kuralları uyarınca da böyle bir yetkili makamın belirlenmesinin mümkün olduğu görülmektedir.

Tüm bu açıklamalar ve mukayeseler neticesinde, kanaatimizce GMAA tahkim kurallarının özellikle deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklar göz önüne alınarak ve bu perspektifle hazırlanmış *ad hoc* tahkim kuralları olduğunu ve GMAA’nın bir kurumsal tahkim merkezi olmadığını söylemek mümkündür. Doktrinde de GMAA tahkim kurallarının *ad hoc* tahkim kuralları olduğunun belirtildiği görülmektedir¹⁰⁸.

C. GMAA OLAĞAN TAHKİM KURALLARI UYARINCA TAHKİM YARGILAMASI

1. Genel Olarak

GMAA tarafından iki tür tahkim kuralları düzenlenmiştir: GMAA tahkim kuralları ve GMAA seri tahkim kuralları. GMAA tahkim kuralları, seri tahkim kurallarından ayırt edilebilmesi açısından GMAA olağan tahkim kuralları uyarınca tahkim yargılaması başlığı altında incelenmiştir.

¹⁰⁸ Russell J. Cortazzo, Jr., “Development and Trends of the Lex Maritime from International Arbitration Jurisprudence”, **Journal of Maritime Law & Commerce**, Vol. 43, No. 2, April, Jefferson Law Book Co., 2012, s. 265, dn. 48; Phillipp-Christian Scheel, “International Commercial Arbitration in Maritime Manners”, **International Commercial Arbitration and International Maritime Law from a German and Russian Perspective**, ed.: Alexander Trunk, Valerij A. Musin, LIT Verlag Münster, 2004, s. 166.

Oluşturulan ilk GMAA tahkim kuralları 01.01.1999 tarihli'dir. Bu kurallar 2002, 2007, 2013 ve en son 2017 yılında güncellenmiştir¹⁰⁹. An itibariyle geçerli olan GMAA tahkim kurallarının yürürlük tarihi 13.01.2017'dir¹¹⁰.

GMAA tahkim kuralları Almanca ve İngilizce olmak üzere iki ayrı dilde yayınlanmıştır. Öncelikle Almanca dilinde hazırlanan kurallar, İngilizce diline tercüme edilmiştir. GMAA tahkim kuralları uyarınca, kuralların İngilizce ve Almanca versiyonları arasında bir farklılık olması halinde, geçerli olan Almanca GMAA tahkim kurallarıdır¹¹¹.

GMAA tahkim kuralları; 15 maddeden oluşmaktadır ve oldukça sade bir üslupla kaleme alınmıştır. Kurallarda sırasıyla kuralların uygulama alanı, hakemlerin seçimi, hakem sayısı, hakemlerin tayini, davacı veya davalı tarafta birden fazla kişinin bulunması, şirketler hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar, taraflarca yapılmayan diğer hakem tayinleri, hakemlerin ve GMAA Yönetim Kurulu'nun yükümlülükleri, hakemin reddi, tahkim yargılaması masrafları, tahkim yeri ve yargılamanın kaydı, tahkim yargılamasının başlangıcı, tahkim yargılamasına dair ilkeler, tahkim yargılaması usulü, uygulanacak hukuk, dostane çözüm, karar, tebligat ve yetkili devlet mahkemesi konuları düzenlenmiştir.

2. Kuralların Uygulama Alanı

GMAA tahkim kurallarının ilk maddesi, kuralların uygulama alanına ilişkindir. Madde uyarınca; tarafların aralarındaki uyuşmazlıkların GMAA kuralları uyarınca çözümleneceği hususunda anlaşmaları halinde, tahkim yargılamasının başladığı tarihte yürürlükte olan GMAA tahkim kuralları uygulama alanı bulur.

¹⁰⁹ “Archiv zu Regularien und Veranstaltungen”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/de/gmaa-intern/bibliothek/archiv>, 06 Kasım 2017.

¹¹⁰ Almanca GMAA tahkim kuralları için bkz.: “GMAA Schiedsgerichtsordnung”, (Çevrimiçi) https://gmaa.de/images/GMAA_Schiedsgerichtsordnung_2017.pdf, 06 Kasım 2017. İngilizce GMAA tahkim kuralları için bkz.: “Translation of the GMAA Arbitration Rules”, (Çevrimiçi) https://gmaa.de/images/gmaa/Regularien/GMAA_Arbitration_Rules_2017.pdf, 06 Kasım 2017.

¹¹¹ Esas olanın kuralların Almanca versiyonu olduğu, maddeler açıklanmadan, hemen başlık altında belirtilmiştir. Bkz.: “Translation of GMAA Arbitration Rules”, (Çevrimiçi) https://gmaa.de/images/GMAA_Arbitration_Rules_2017.pdf, 19 Ağustos 2018.

Uygulama alanının düzenlendiği maddenin devamında, tarafların münferit bir uyuşmazlık için bu kurallarda değişiklik veya ekleme yapmak konusunda serbest oldukları belirtilmiştir. Lakin hakemlerin hâlihazırda tayin edilmiş olduğu hallerde, bu değişiklik veya eklemeler yalnızca hakemlerin onayı ile söz konusu olabilir.

Tarafların anlaşması uyarınca GMAA tahkim kuralları uygulama alanı buluyor olsa bile tahkim yargılamasının MTK'ya da tabi olması mümkündür. Eğer MTK hükümleri uygulama alanı bulmuyorsa, bu durumda GMAA tahkim kurallarının MTK'nın emredici hükümlerine aykırı olmasından endişe etmeye gerek yoktur. Lakin eğer karar yabancı bir hakem kararı niteliğinde olacaksa ve bu kararın Türkiye'de tenfiz edilmesi gerekecekse kuralın Türk kamu düzenine aykırı sonuç doğurmamasına dikkat edilmelidir. Zira Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki New York Sözleşmesi'nin ("New York Sözleşmesi") 5. maddesi ve bu sözleşme uygulanmadığında uygulama alanı bulan 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun ("MÖHUK")'un 62. maddesi gereği, tenfiz koşullarından biri de hükmün kamu düzenine aykırı olmamasıdır¹¹².

MTK'nın uygulama alanı, ilk maddesinin ikinci fıkrasıyla düzenlenmiştir. Buna göre MTK, yabancılık unsuru taşıyan ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği veya MTK hükümlerinin taraflar ya da hakem veya hakem kurulunca seçildiği uyuşmazlıklar hakkında uygulanmaktadır¹¹³.

Yine MTK'nın ilk maddesi gereği, kanun Türkiye'de bulunan taşınmaz mallar üzerindeki aynî haklara ilişkin uyuşmazlıklar ile iki tarafın iradelerine tâbi olmayan uyuşmazlıklarda uygulanmamaktadır. Maddenin son fıkrasıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu milletlerarası antlaşma hükümleri saklı tutulmuştur.

Taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklar hakkındaki uyuşmazlıkların MTK kapsamı dışında olduğunu açıkladıktan sonra, Türk hukuku bakımından gemi

¹¹² Kamu düzenine aykırılığın New York Sözleşmesi ve MÖHUK uyarınca bir tenfiz engeli olduğu hakkında bkz.: Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 475, 483, 484; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 404-414, 422.

¹¹³ Lakin MTK'nın ilk maddesinin üçüncü fıkrası gereği, mahkemede tahkim itirazı ve anlaşmasına ilişkin beşinci madde ile ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz konularının düzenlenmiş olduğu altıncı madde hükümleri, tahkim yerinin Türkiye dışında belirlendiği durumlarda da uygulanmaktadır.

üzerindeki mülkiyet hakkına ilişkin uyuşmazlıkların tahkime elverişli olduğunu belirtmekte fayda vardır. Gerek sicile kayıtlı gemiler gerekse sicile kayıtlı olmayan gemiler 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (“TMK”) m. 762 anlamında taşınır maldır¹¹⁴. Aynı şekilde inşa halinde olan gemiler de inşa halindeki gemilere mahsus sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın taşınır maldır. Nitekim gemi inşa sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların tahkime elverişli olduğu sadece Türkiye’de değil, tüm dünyada kabul gören bir anlayıştır. Öyle ki gemi inşa sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların çözümünde dünya genelinde genellikle tahkim yolu tercih edilmektedir¹¹⁵. Dolayısıyla gemi üzerindeki mülkiyet hakkına ilişkin uyuşmazlıklarda da MTK uygulama alanı bulur.

Uyuşmazlığın yabancılık unsuru içermesi ve Türkiye’nin tahkim yeri olarak seçilmiş olması halinde MTK zorunlu olarak uygulanacak bir otorite kanundur (*lex loci arbitri*, tahkim yeri kanunu). Lakin tarafların Türkiye’deki herhangi bir yeri yalnızca hakemlerin kısmen ya da tamamen yargılama faaliyetlerini gerçekleştirecekleri yer olarak seçmiş olmaları ve MTK hükümlerine bağlanmama iradelerini açık ya da örtülü olarak ortaya koymuş olmaları ihtimalinde MTK’nın *lex loci arbitri* vasfı olmayacak, kanun zorunlu bir şekilde uygulama alanı bulamayacaktır¹¹⁶.

MTK m. 8 gereği taraflar, hakem veya hakem kurulunun uygulayacağı yargılama kurallarını, MTK’nın emredici hükümleri saklı kalmak kaydıyla, serbestçe kararlaştırabilir ya da bir kanuna, milletlerarası veya kurumsal tahkim kurallarına yollama yaparak belirleyebilirler. Yine aynı madde gereği, eğer taraflar arasında böyle bir anlaşma yoksa hakem veya hakem kurulu, tahkim yargılamasını MTK hükümlerine göre yürütür.

¹¹⁴ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (“TTK”) m. 937, TMK’da taşınmaz mallar için düzenlenmiş olan bazı hükümlerin gemiler için de kıyasen uygulanacağını öngörür; lakin gemileri taşınmaz mal olarak nitelendirmez. Bunun dışında 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu (“İİK”) m. 136 gereği, taşınmaz malların satışına ilişkin hükümler, bayrağı dikkate alınmaksızın gemi siciline kayıtlı bütün gemiler hakkında da uygulanır. Lakin bu hüküm yalnızca icra hukuku açısından sonuç doğurur ve gemilerin cebri icra yoluyla satımı halinde uygulanır. Dolayısıyla TMK ve İİK’da yer alan bu hükümlerin gemilerin mülkiyet hakkından doğan bir uyuşmazlığın tahkime elverişli olmasına engel olmayacağı görülmektedir. Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 316.

¹¹⁵ A.e.

¹¹⁶ A.e., s. 317, 318.

MTK'nın bu hükmü sayesinde Türkiye'de yabancı kanun veya kurallara göre *ad hoc* veya kurumsal tahkim prosedürlerinin icrası mümkündür. Lakin bu ancak MTK'nın emredici kuralları içinde ve bu kuralların temelleri üzerinde söz konusu olabilir. Zira uyumsuzluğun yabancılık unsuru içermesi ve Türkiye'nin tahkim yeri olarak seçilmiş olmasına rağmen, tarafların MTK'ya bağlı olmama iradesini ortaya koymuş olduğu istisna haller hariç olmak üzere, Türkiye'nin tahkim yeri olarak seçilmiş olması halinde *lex loci arbitri* olarak MTK'ya bağlı olunur. Bu nedenle açıklanan istisnai hal dışında Türkiye'de yerli veya yabancı tahkim kurallarına tabi olarak yürütülen yabancı unsurlu tahkimler, MTK hükümlerine tabidir¹¹⁷.

Şayet MTK hükümleri uygulama alanı buluyorsa, bu durumda GMAA tahkim kurallarının MTK emredici hükümlerine aykırı olan maddeleri geçersiz olacak ve MTK'nın ilgili emredici kuralının uygulanması gerekecektir¹¹⁸.

Lakin belirtmek gerekir ki MTK hükümleri incelendiğinde birçok maddenin “*aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça*” ifadesiyle başladığını görmek mümkündür. Kanunda bu ifadenin yer aldığı kurallar emredici değildir ve bu kuralların aksi kararlaştırılabilir¹¹⁹. MTK'nın emredici hükümlerinin GMAA tahkim kuralları ile olan durumuna aşağıda ilgili yerlerde temas edilecektir.

3. Tahkim Anlaşması

Tahkim yolu; uyumsuzlukların çözümünde tarafların devlet yargısı yerine hakem denilen özel kişileri yetkili kılmalarını ifade etmektedir. Bu nedenle uyumsuzluğun tahkim yoluyla çözülebilmesi için tarafların bir tahkim anlaşması yapmış olması gerekmektedir; aksi takdirde uyumsuzluğun tahkim yoluyla çözümü

¹¹⁷ Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 651, 664, 679. Ayrıca MTK'nın emredici kuralları çerçevesinde verilen hakem kararlarının daima milli hakem kararları olduğu hakkında bkz.: **A.e.**

¹¹⁸ Tarafların tahkim usulüne uygulanmak üzere kararlaştırdıkları usul kurallarının MTK'nın (*lex arbitri*) emredici kurallarına aykırı olması durumunda, tarafların tahkim usulüne uygulanan kuralları belirleme yetkisinin MTK'nın tanıdığı sınırlar çerçevesinde gerçekleşebileceğini kabul etmek gerektiği ve hakemlerin MTK'nın emredici kurallarını dikkate almasını beklemenin daha gerçekçi olacağı görüşü için bkz.: Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 168.

¹¹⁹ **A.e.**, s. 167; Hüseyin Ali Sadruleştari, “Türk “Milletlerarası Tahkim Kanunu”na İlişkin Düzenlemeler ile Uygulamalar Hakkında Görüşler”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, ed. Oğuz Şimşek, Habil Gökmen, C. IX, S 1, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü Matbaası, 2007, s. 444.

mümkün değildir¹²⁰. Mecburi tahkim ise bunun istisnasıdır. Hangi hallerde mecburi tahkime gidileceği özel kanun hükümleriyle belirlenmiştir. Mecburi tahkimin söz konusu olması halinde taraflar mahkemede dava açamazlar ve özel kanunda belirtilmiş olan hakemlere başvurmayla mecburdurlar¹²¹.

Tahkim anlaşmasının en önemli ve en vazgeçilmez unsuru da tarafların uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözüleceği hususunda anlaşmış olması olduğundan, tahkim anlaşması tahkim yolunun “olmazsa olmaz” (*conditio sine qua non*) koşuludur^{122 123}.

Uyuşmazlığın GMAA tahkim kuralları uyarınca çözülmesi için “*GMAA-Tahkim*” kelimelerinin kullanılması yeterli olup, bu ifade şu anlama gelmektedir¹²⁴:

“Bu sözleşmeden veya bu sözleşme ile ilgili olarak doğan tüm uyuşmazlıklar veya bu sözleşmenin geçerliliğine ilişkin uyuşmazlıklar, nihai olarak Alman Deniz Tahkim Birliği’nin Tahkim Kuralları uyarınca tahkim yoluyla çözülür.”

GMAA’nın tavsiye ettiği bir diğer klot ise, tamamen aynı tahkim yargılamasına ilişkindir; fakat özellikle sözleşme taraflarının GMAA tahkimi tecrübesi olmaması halinde, bu klotun kullanımı netlik sağlayacaktır. Yedi maddeden oluşan detaylı klot metni şöyledir¹²⁵:

“1. Usul

1.1

¹²⁰ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 93.

¹²¹ Muhammet Özekes, Erhan Birben, “2822 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanundaki Mecburi Tahkim İle İhtiyari Tahkimin Karşılaştırılması”, **Prof. Dr. Turhan Tûfan Yüce’ye Armağan**, İzmir, y.y., D.E.Ü. Rektörlük Matbaası, 2001, s. 151; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 6.

¹²² **A.e.**, s. 93.

¹²³ GMAA tahkim kuralları uyarınca yürütülen ve sigortacının davacı, armatörün davalı olduğu bir davada, tahkim mahkemesinin görevli olup olmadığı uyuşmazlık konusu olmuştur. Mahkemece, taraflar arasındaki charter sözleşmesinin kurulmamış olduğuna ve bu nedenle charter sözleşmesinde belirtilen tahkim mahkemesinin görevli olmadığına karar verilmiştir. 30.11.2000 tarihli kararın tamamı için bkz.: Albert Jan Van Den Berg, “Germany, German Maritime Arbitration Association”, **International Council For Commercial Arbitration Yearbook Commercial Arbitration**, ed.: Albert Jan Van Den Berg, S 30, the Hague, Kluwer Law International, 2005, s. 13-16.

¹²⁴ Wölper, **a.g.m.**, s. 891.

¹²⁵ GMAA tahkimi klotları için bkz.: “Arbitration Clauses”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/arbitration/vertragsklauseln>, 13 Haziran 2018.

Bu sözleşmeden veya bu sözleşme ile ilgili olarak doğan tüm uyuşmazlıklar veya bu sözleşmenin geçerliliğine ilişkin uyuşmazlıklar, nihai olarak Alman Deniz Tahkim Birliği'nin tahkim yargılamasının başladığı tarihte yürürlükte olan tahkim kuralları uyarınca tahkim yoluyla çözülür.

1.2

Taraflar tahkim mahkemesinin üç veya tek hakemden oluştuğu hususunda anlaşmış olmadıkça, tahkim mahkemesi iki hakemden oluşur. İki hakem yargılama sürecinde bir karar üzerinde anlaşamazlarsa, o halde üçüncü bir hakemi tayin ederler.

1.3

Eğer bir taraf, diğer tarafın hakem tayin edilmesi yönündeki yazılı talebinin (örn. mektup, faks veya e-posta yoluyla) tebliğinden sonra iki hafta içinde hakem tayin etmemişse, GMAA'nın Yönetim Kurulu Başkanı veya Başkan Yardımcısı diğer tarafın talebi üzerine hakemi tayin eder. Mezkûr cümle, hakemin yerine yeni bir hakem tayin edilmesi halinde de uygulanabildiği ölçüde geçerlidir.

1.4

Taraflar tahkim yerini kararlaştırmamışlarsa, tahkim mahkemesi Hamburg veya Bremen'i tahkim yeri olarak belirler.

2. Hukuk

2.1

Açık bir hukuk seçiminin olmaması halinde, taraflar sözleşmeye uygulanacak hukuk olarak Alman hukukunu seçmiş sayılırlar.

2.2

Tahkim mahkemesi karar verirken kabul edilmiş ticari teamülleri de hesaba katar.

2.3

Tahkim mahkemesi yalnızca taraflarca bu konuda açıkça ve birlikte yetkilendirilmişse hakkaniyet ve nesafet kurallarına göre (ex aequo et bono) karar vermeye yetkilidir.”

MTK'nın genel kural olarak kendiliğinden uygulama alanı bulduğu hal dışında, hükümlerinin taraflar ya da hakem veya hakem kurulunca seçildiği uyuşmazlıklar hakkında uygulama alanı bulması da mümkündür (m. 1). Böylece GMAA tahkim kuralları ile benzer şekilde MTK hükümlerinin uygulanması için de bir anlaşma yapılabildiği görülmektedir.

MTK'da tahkim anlaşması m. 4 hükmüyle *“Tahkim anlaşması, tarafların, sözleşmeden kaynaklansın veya kaynaklanmasın aralarında mevcut bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tümünün veya bazılarının tahkim yoluyla çözülmesi konusunda yaptıkları anlaşmadır.”* şeklinde tanımlanmıştır¹²⁶. Dolayısıyla tahkim anlaşmasının geçerli olabilmesi için taraflar arasında mevcut bir hukuki ilişkinin bulunması gerekmektedir¹²⁷. GMAA tahkim kurallarının uygulanması için de taraflar arasında mevcut bir hukuki ilişkinin bulunması şarttır.

MTK uyarınca tahkim anlaşmasının asıl sözleşmeye konan tahkim şartı veya ayrı bir sözleşme ile yapılması mümkündür (m. 4). Uygulamada genellikle tarafların tahkim şartı düzenledikleri, tahkim sözleşmesi yapılmasının çok istisnai olduğu belirtilmektedir¹²⁸. GMAA tahkim kuralları m.1 gereği kuralların uygulama alanı bulması için tarafların aralarındaki uyuşmazlıkların GMAA tahkim kuralları uyarınca çözümleneceği hususunda anlaşmaları yeterli olduğundan, bu anlaşmanın tahkim şartı veya ayrı bir sözleşme ile yapılması mümkün olacaktır.

MTK ile tahkim anlaşmasının şekil bakımından geçerlilik şartları doğrudan belirlenmiştir. Buna göre tahkim şartı ve sözleşmesinin şekli bakımından geçerli olması için yazılılık aranmaktadır¹²⁹.

¹²⁶ Bu tanım düzenlenirken New York Sözleşmesi'nin II numaralı maddesinin dikkate alındığı hakkında bkz.: Ceren Eyuboğlu, “Türk Hukukunda Tahkim Anlaşmasının Geçerliliği”, **Ankara Barosu Dergisi**, ed. Mustafa Bayram Mısır, S 3, Yorum Matbaacılık, 2017, s. 232.

¹²⁷ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 111.

¹²⁸ **A.e.**, s. 97.

¹²⁹ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 325.

Yazılı şekil şartının yerine getirilmiş sayılması içinse, tahkim anlaşmasının taraflarca imzalanmış yazılı bir belgeye veya taraflar arasında teati edilen mektup, telgraf, teleks, faks gibi bir iletişim aracına veya elektronik ortama geçirilmiş olması ya da dava dilekçesinde yazılı bir tahkim anlaşmasının varlığının iddia edilmesine davalının verdiği cevap dilekçesinde itiraz edilmemiş olması aranır. Ayrıca asıl sözleşmenin bir parçası hâline getirilmek amacıyla tahkim şartı içeren bir belgeye yollama yapılması hâlinde de geçerli bir tahkim anlaşması yapılmış sayılmaktadır (m. 4). GMAA tahkim kurallarında ise böyle bir şekil şartı özel olarak belirtilmemiş olmakla birlikte, m. 1 gereği kuralların uygulama alanı bulabilmesi için taraflarının aralarındaki uyuşmazlıkların GMAA tahkim kuralları uyarınca çözümleneceği hususunda anlaşmaları şarttır.

MTK ile tahkim şartı veya sözleşmesinin maddi geçerliliğine uygulanacak hukukun tespiti tarafların iradesine bırakılmıştır¹³⁰. MTK uyarınca tahkim anlaşması, tarafların tahkim anlaşmasına uygulanmak üzere seçtiği hukuka uygun olduğu takdirde geçerlidir. Tarafların tahkim şartı veya sözleşmesinin maddi geçerliliğine uygulanmak üzere bir hukuk seçimi yapmamış olmaları halinde ise tahkim sözleşmesinin maddi bakımdan geçerli olup olmadığı Türk hukukuna göre belirlenecektir¹³¹. GMAA tahkim kuralları m. 12/1 gereği ise taraflar açıkça belirli bir hukukun uygulanması konusunda anlaşmadıkça, Alman Hukuku uygulanacak hukuk olarak seçilmiş sayılır ve tahkim anlaşmasına uygulanacak hukuk hakkında da aynı kural uygulanır. Böylece GMAA tahkim kurallarına göre yürütülen yargılamalarda, MTK'ya da uygun olarak, esasa veya tahkim anlaşmasına uygulanacak hukukun taraflarca kararlaştırılmamış olması halinde Alman hukuku uygulanacaktır.

MTK m. 4 ile ayrıca tahkim anlaşmasına karşı, asıl sözleşmenin geçerli olmadığı veya tahkim anlaşmasının henüz doğmamış olan bir uyuşmazlığa ilişkin olduğu itirazında bulunulamayacağı da düzenlenmiştir. Maddenin lafzından kuralın emredici olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla GMAA tahkim kurallarında bu yönde bir kural olmamakla birlikte, GMAA tahkim kurallarına göre yürütülen tahkim

¹³⁰ A.e.

¹³¹ A.e.

yargılamalarında MTK'nın uygulama alanı bulduğu hallerde tahkim anlaşmasına karşı asıl sözleşmenin geçerli olmadığı veya tahkim anlaşmasının henüz doğmamış olan bir uyuşmazlığa ilişkin olduğu itirazında bulunulamaz.

Tahkim anlaşması bulunmamasına rağmen, tarafların uyuşmazlık hakkında dava açılmasından sonraki bir aşamada da tahkim yoluna başvurulmasını kararlaştırmaları mümkündür. Yargılamanın herhangi bir aşamasında tarafların tahkim anlaşması yapması durumunda uyuşmazlık artık tahkim yoluyla çözülecektir¹³². Nitekim MTK m. 5/2 uyarınca yargılama sırasında tarafların tahkim yoluna başvurma konusunda anlaşmaları durumunda dava dosyası mahkemece ilgili hakem veya hakem kuruluna gönderilmektedir. GMAA tahkim yargılaması bakımından da aynı kural uygulanır, zira böylece m.1 gereği GMAA tahkim kurallarının uygulanması kararlaştırılmış olur.

Her ne kadar taraflar arasında bir tahkim anlaşması mevcut olsa da davacı davasını devlet mahkemelerinde açarsa ne olacaktır? MTK m. 5 gereği böyle bir durumda davalı taraf, tahkim itirazında bulunabilecektir. Tahkim itirazının ileri sürülmesi ve tahkim anlaşmasının geçerliliğine ilişkin uyuşmazlıkların çözülmesi, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ("HMK") ilk itirazlara ilişkin hükümlerine tâbi tutulmuştur. Tahkim itirazının kabulü halinde, mahkeme davayı usulden reddedecektir. Dolayısıyla tarafların GMAA tahkim kurallarının uygulanmasını kararlaştırmış olmaları ve MTK'nın uygulama alanı bulması halinde taraflardan birinin yine de devlet mahkemelerinde dava açması durumunda karşı taraf tahkim ilk itirazını sunabilecektir.

Belirtmek gerekir ki MTK m. 15/1-a gereği tahkim anlaşmasının taraflarından birinin ehliyetsiz ya da tahkim anlaşmasının, tarafların anlaşmayı tâbi kıldıkları hukuka veya böyle bir hukuk seçimi yoksa Türk hukukuna göre geçersiz olması hali bir iptal sebebi olarak ileri sürülebilmektedir. Dolayısıyla MTK'nın uygulama alanı bulduğu hallerde GMAA tahkim kurallarının uygulanmasını kararlaştırmış olan tarafların m. 12 uyarınca uygulanmasını kararlaştırdıkları hukuka ve böyle bir

¹³² Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 97, 98.

anlaşma olmaması halinde Alman hukukuna göre geçerli bir tahkim anlaşması yapmamaları veya ehliyetsiz olmaları bir iptal sebebi olarak ileri sürülebilir.

4. Hakemlerin Seçimi, Sayısı, Tayin Usulü ve Etik Kuralları

a. Hakemlerin Seçimi

Hakemlerin seçimine dair kurallar GMAA tahkim kurallarının ikinci maddesi ile düzenlenmiştir.

Madde uyarınca taraflar; tahkim anlaşmasında hakemin kim olacağı veya tayin edilecek hakemin belirli niteliklerinin ne olduğu konusunda anlaşmamışlarsa, hakem seçiminde serbesttirler. Lakin maddenin ikinci fıkrası uyarınca aynı mesele hakkında uzlaştırıcı olarak, arabulucu olarak veya benzer bir fonksiyonda yer almış olan kişilerin hakem olarak tayin edilmesi mümkün değildir.

Bu maddeyle, tarafların hakem seçimi konusunda yardıma ihtiyaç duymaları ihtimali de düşünülerek, taraflardan birinin talebi halinde GMAA Yönetim Kurulu Başkanı'nın tayin için hakem önerisinde bulunabileceği kuralı da düzenlenmiştir.

Görüldüğü üzere, GMAA tahkim kurallarında hakemlerin sağlaması gereken belirli nitelikler aranmamaktadır; taraflar GMAA üyesi olmayan hakemler de dâhil olmak üzere hakemlerin seçimi hususunda serbesttirler. GMAA çok çeşitli ve kalifiyeli hakemler önermekte olsa da¹³³, taraflar vasıflı gördükleri herhangi birini hakem olarak tayin edebilirler. Farklı ülkelerden hakemlerin seçimi konusunda da bir engel yoktur¹³⁴.

Özellikle gemi makineleri veya donanımı ile alakalı oldukça teknik konulara ilişkin uyuşmazlıklarda, GMAA tahkim mahkemesinin bir hukukçu şahıs ile bir

¹³³ GMAA'nın internet sitesinde yer alan hakem listesi için bkz.: "GMAA - Arbitrator", (Çevrimiçi) https://gmaa.de/index.php?option=com_joodb&view=catalog&format=html&reset=false&ordering=&orderby=&Itemid=375&task=&search=schiedsrichter&searchfield=schiedsrichter&limit=200&lang=en, 16 Mart 2018. GMAA'nın hakem listesinde yer almak için getirilmiş olan bilinen herhangi bir sınav yoktur. Bu listede yer almak için GMAA'ya üye olunmasının ardından, hakem olma talebinin detaylı bir özgeçmiş ile birlikte GMAA'ya ulaştırılmasında fayda vardır.

¹³⁴ Wölper, **a.g.m.**, s. 892, 893.

teknik bilirkişiden oluşmasının oldukça etkili ve düşük maliyetli olduğu görülmüştür; zira böylelikle mahkeme harici bilirkişilere ihtiyaç duyulmamaktadır¹³⁵.

Mukayese amacıyla MTK incelendiğinde, m. 7/B hükmünde hakem seçimi ve tayinine ilişkin kuralların birlikte açıklanmış olduğu görülmektedir.

İlk olarak ancak gerçek kişilerin hakem olarak seçilmelerinin mümkün olduğu belirtilmiştir (m. 7/B-1). Ardından hakem seçim ve tayini birlikte aktarılmıştır.

MTK uyarınca; tek hakem seçilecek ise ve taraflar hakem seçiminde anlaşamazlarsa hakem, taraflardan birinin istemi üzerine asliye hukuk mahkemesi tarafından seçilir. Eğer tahkim mahkemesi için üç hakem seçilecekse, bu durumda taraflardan her biri bir hakem seçer; bu şekilde seçilen iki hakem de üçüncü hakemi belirler. Hüküm uyarınca taraflardan biri, diğer tarafın bu yoldaki isteminin kendisine ulaşmasından itibaren otuz gün içinde¹³⁶ hakemini seçmezse veya tarafların seçtiği iki hakem seçilmelerinden sonraki otuz gün içinde üçüncü hakemi belirlemezlerse, bu durumda taraflardan birinin istemi üzerine asliye hukuk mahkemesi tarafından hakem seçimi yapılacaktır. Üçüncü hakem, başkan hakemdir (m. 7/B-2,3).

Üçten fazla hakemin seçileceği durumlarda hakem seçim usulü de MTK ile belirlenmiştir. Bu durumda son hakemi seçecek olan hakemler, üç hakem seçilirken uygulanan usule göre taraflarca eşit sayıda belirlenir (m. 7/B-4).

Hakemlerin seçimi usulünü kararlaştırmış olmalarına rağmen; taraflardan biri anlaşmaya uymazsa veya kararlaştırılmış olan usule göre tarafların ya da taraflarca seçilen hakemlerin hakem seçimi konusunda birlikte karar vermeleri gerektiği hâlde, taraflar ya da hakemler bu konuda anlaşamazlarsa veya hakem seçimi ile yetkilendirilen üçüncü kişi, kurum veya kuruluş, hakemi ya da hakem kurulunu seçmezse bu durumda hakem veya hakem kurulunun seçimi, taraflardan birinin istemi üzerine asliye hukuk mahkemesi tarafından yapılır. Bu durumda asliye hukuk

¹³⁵ A.e., s. 893.

¹³⁶ GMAA tahkim kuralları m. 4 uyarınca bu süre iki hafta olduğundan, MTK'ya göre hakem tayininin daha kısa sürede tamamlandığını söylemek mümkündür.

mahkemesinin gerektiğinde tarafları dinledikten sonra verdiği kararlar kesindir (m.7/B-4).

MTK ile asliye hukuk mahkemesinin hakem seçimi esnasında dikkat etmesi gereken bazı hususlar da belirtilmiştir. Buna göre asliye hukuk mahkemesi, hakem seçiminde tarafların anlaşmalarını, hakemlerin bağımsız ve tarafsız olması, tarafların farklı tâbiyyette olmaları hâlinde tek hakem seçilecek ise bu hakemin tarafların tâbiyyetinden olmaması, üç hakem seçilecek ise bunlardan ikisinin bir tarafın tâbiyyetinden olmaması ilkelerini göz önünde bulundurmalıdır. Keza üçten fazla hakem seçilecek hâllerde de aynı usul kabul edilmiştir (m.7/B-4). GMAA tahkim kurallarında ise hakemlerin tarafların tâbiyyeti dikkate alınarak seçilmesi gerektiğine dair bir kural yoktur.

MTK'nın hakem seçim ve tayinine dair kurallarının düzenlendiği m. 7/B hükmünün ilk cümlesinde *“taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa”* ifadesine yer verilerek, hakem seçimi ve tayini konusunda bu hükmün dışında kuralların kabul edilebileceği tartışmasız bir şekilde ortaya konmuştur. Dolayısıyla taraflarca GMAA tahkim kurallarının uyuşmazlığa uygulanması noktasında anlaşıldıktan sonra, GMAA tahkim kurallarının hakem seçim ve tayinine dair kuralları tamamen geçerlidir. Lakin hakemlerin seçim ve tayini hakkındaki bu açıklamalar, hakemlerin sayısı konusunda geçerli değildir. Bu konu aşağıda ele alınacaktır.

MTK uyarınca hakemlerden birinin görevi herhangi bir sebeple sona ererse, onun yerine seçimindeki usul uygulanarak yeni bir hakem seçilmekte ve tahkim süresinin işlemesi, bir veya birden çok hakemin değiştirilmesi nedeniyle durmamaktadır. Ancak, tahkim anlaşmasında hakemin veya hakem kurulunu oluşturan hakemlerin ad ve soyadları belirtilmiş ise; hakemin, hakem kurulunun ya da kurulun karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin görevinin herhangi bir sebeple sona ermesi hâlinde tahkim sona ermektedir (m. 7/G). Bu düzenlemenin sebebi, kanun koyucunun tahkim anlaşmasında hakemlerin ismen belirlenmiş olması durumunda tarafların yalnızca tahkim anlaşmasında ismi belirtilen kişinin hakem

olması halinde tahkime başvurmayı kabul ettiklerini varsaymasıdır¹³⁷. Dolayısıyla bu hüküm nedeniyle tahkim anlaşmasında ismi yazılı hakemlerin herhangi bir sebeple hakemlik yapamaması gündeme gelirse, bu durumda uyuşmazlık artık tahkim yoluyla değil devlet yargısında çözülür¹³⁸. Lakin doktrinde tahkim anlaşmasında ismi belirtilmiş olan hakemin görevini yapamaması veya yapmaması halinde tarafların yeni bir hakem üzerinde anlaşabileceği ve kanunda düzenlenmiş olan durumun tahkim anlaşmasında ismi belirtilmiş olan hakemin görev yapmaması ve tarafların yeni bir hakem üzerinde anlaşmaması haline ilişkin olduğu belirtilmektedir¹³⁹. GMAA tahkim kurallarında ise tahkim anlaşmasında hakemin veya hakem kurulunu oluşturan hakemlerin ad ve soyadlarının belirtilmiş olması ve hakemin, hakem kurulunun ya da kurulun karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin görevinin herhangi bir sebeple sona ermesi hâlinde ne olacağı özel olarak düzenlenmemiştir.

Bunun dışında MTK uyarınca bir hakem hukukî veya fiilî sebeplerle görevini hiç ya da zamanında yerine getiremediği takdirde hakemlik yetkisi, hakemin çekilmesi veya tarafların bu yönde anlaşmaları ile sona ermektedir. Bu durumda eğer taraflar arasında hakemin çekilmesini gerektiren sebeplerin varlığı konusunda uyuşmazlık olursa taraflardan her biri, asliye hukuk mahkemesinden hakemin yetkisinin sona erdirilmesi konusunda karar verilmesini isteyebilir. Asliye hukuk mahkemesinin vereceği karar kesindir. Belirmek gerekir ki hakemin görevinden çekilmesi veya diğer tarafın hakemin yetkisinin sona ermesine muvafakat etmesi, hakemin ret sebeplerinin varlığının kabulü anlamına gelmemektedir (m. 7/F). Taraflarca aksi kararlaştırılmış olmadıkça, tahkim yargılamasında görevi kabul eden hakem, haklı bir neden olmaksızın görevini yerine getirmekten kaçındığı takdirde, tarafların bu nedenle uğradığı zararı ödemekle yükümlü olacaktır (m. 7/E).

¹³⁷ Tahkim anlaşmasında hakemlerin ismen belirlenmiş olmasının bir başka sonucu da davanın açıldığı tarihin değişmesidir. MTK m. 10 gereği, tahkim anlaşmasında hakem veya hakem kurulunu oluşturan hakemlerin ad ve soyadları belirtilmişse dava uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi talebinin karşı tarafça alındığı tarihte açılmış sayılmaktadır. Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 147.

¹³⁸ A.e., s. 144.

¹³⁹ A.e., s. 145.

Hakemlerin seçimi konusu; tahkim yargılamasının işlemesi ve hatta başlaması açısından hayati öneme sahiptir. Dolayısıyla hakemlerin seçiminde hukuka aykırılık olması durumunda bu durum hakem kararının iptal edilmesine neden olabilir (MTK m. 15/A/1/b) veya hakem kararının tenfizine (New York Sözleşmesi m. V) engel teşkil edebilir¹⁴⁰.

b. Hakem Sayısı

(1) GMAA Tahkim Kuralları Uyarınca Hakem Sayısı

GMAA tahkim kurallarının üçüncü maddesiyle, hakemlerin sayısı düzenlenmiştir. Buna göre, taraflar tahkim mahkemesinin üç veya tek hakemden oluştuğu hususunda anlaşmadıkça, tahkim mahkemesi iki hakemden oluşur. İki hakem ortak bir karara (ara veya nihai) varamadığında üçüncü hakemin tayin edilebileceği de açıkça düzenlenmiştir¹⁴¹.

GMAA tahkim kuralları uyarınca kural olarak iki hakemin uyuşmazlığı karara bağlamasının nedeninin; masraftan tasarruf sebebi dışında, bu kuralları kabul eden denizcilik çevrelerinin ve bunlar içinde özellikle hakemlerin çoğu zaman birbirlerini oldukça iyi tanımaları ve bunun sonucunda taraflı görüşlerin ileri sürülmesi gibi bir riskin mevcut olmaması olabileceği ve uygulamanın da bu görüşü doğruladığı belirtilmektedir. Tarafların sulh olması ihtimali dışında, GMAA tahkim kuralları uyarınca yürütülen iki hakemli yargılamaların yaklaşık %90'ında iki hakemin ortak bir karara vardığı da belirtilmektedir¹⁴².

Doktrindeki bazı yazarlar¹⁴³, GMAA tahkim kurallarında tahkim mahkemesinin tek veya üç hakemden oluşmasının bir kural değil, kuralın istisnası olarak düzenlenmiş olmasını eleştirirler. Bu yazarlar; iki hakemden oluşan bir tahkim

¹⁴⁰ A.e., s. 141.

¹⁴¹ Trappe, *Arbitration in Germany*, s. 4.

¹⁴² A.e.

¹⁴³ Jan Joachim Rieckhoff, "Deutsche Seeschiedsgerichtsbarkeit Unter der GMAA Schiedsordnung In Vergleichender Betrachtung Englischer Seeschiedsgerichtsbarkeit Unter dem LMAA Reglement", Hamburg, 2006, (Çevrimiçi) <https://d-nb.info/979933900/34>, 5 Şubat 2018, s. 300; Sebastian Georg Kühl, *Schiedsgerichtsbarkeit im Seehandel : Rechtsvergleichende Untersuchung unter Berücksichtigung der Gesetzesänderungen in England, Frankreich und der Bundesrepublik Deutschland sowie der Rechtslage in den USA (New York)*, bs. 5, Kehl am Rhein, Strassburg, Arlington: Engel, 1990, s.68 (Wölper, a.g.m., s. 892, dn. 9'dan naklen).

mahkemesinde çoğu uyuşmazlığın çıkmaza gireceğini ve tahkim yargılamasının ileri bir aşamasında üçüncü bir hakemin başkan olarak tayini gerekeceğini savunurlar. Lakin GMAA'nın çeşitli yıllık toplantılarında, iki hakem ile başlayan GMAA tahkim yargılamalarının muhtemelen %10'undan daha az bir kısmında sonraki bir aşamada üçüncü hakemin başkan olarak tayininin gündeme geldiği doğrulanmıştır. Böylece, iki hakemden oluşan tahkim mahkemesi uygulamasının Alman tahkimlerinde işler durumda olduğu ve Alman hakemlerin tarafsızlığının kanıtlanmış olduğu belirtilmektedir¹⁴⁴.

Ancak çoğu zaman denizcilikle alakalı olmayan tarafların da GMAA tahkim kurallarını tercih ettiği görülmektedir. Uluslararası nitelikli birçok davada üç hakemli yargılama bazı durumlarda daha uygun olabilir; zira üç hakemin birbirlerini önceden tanımıyor olması muhtemeldir¹⁴⁵.

(2) 1996 Tarihli İngiliz Tahkim Kanunu, LMAA Kuralları ve Deniz Ticaretine İlişkin İngiliz Tahkimlerindeki Uygulama Uyarınca Hakem Sayısı

İngiliz hukukunda iki hakemle tahkim yargılaması mümkündür. 1996 tarihli İngiliz Tahkim Kanunu m. 16/4 uyarınca, tahkim mahkemesinin iki hakemden oluşacağı durumlarda taraflardan her biri diğer tarafın yazılı olarak tebliğ edilmiş olan hakem tayini ihbarına karşı on dört gün içinde kendi hakemini tayin edip bunu karşı tarafa bildirir. Lakin m. 15/2 gereği, hakem sayısının çift olması halinde, bu durumdan hakemlerin, hakem heyetinin başkanı (*chairman*) olması için diğer bir hakemi tayin edeceğinin anlaşılması gerekir. Fakat tarafların bunun aksini kararlaştırmaları mümkündür¹⁴⁶.

LMAA tahkim kurallarında ise m. 8 ile hakem heyetinin üç hakemden oluşması hali, m. 9 ile de hakem heyetinin taraflarca tayin edilmiş olan iki hakem ve

¹⁴⁴ Wölper, **a.g.m.**, s. 892.

¹⁴⁵ Trappe, **Arbitration in Germany**, s. 4.

¹⁴⁶ Ertan, **a.g.e.**, s. 42, 43.

bu iki hakem tarafından tayin edilebilen bir de üst hakemden¹⁴⁷ oluşması hali düzenlenmiştir.

Hakem heyetinin m. 8 uyarınca üç hakemden oluştuğu hallerde, m. 8/3 gereği taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa üçüncü hakem başkan hakemdir. Maddenin beşinci fıkrası gereği üçüncü hakem tayin edildikten sonra kararlar üç hakemin oy çokluğuyla alınmaktadır. Bir sonraki fıkra olan m. 8/6 gereği de oy birliği veya oy çokluğunun olmaması halinde üçüncü hakemin karar hakkındaki görüşü geçerlidir.

Hakem heyetinin LMAA tahkim kuralları m. 9 uyarınca iki hakem ve bir üst hakemden oluştuğu hallerdeyse maddenin “d” bendi gereği üst hakem duruşmaya katılabilir; lakin duruşmaya başkanlık etmesi ve diğer hakemlerle müzakereler yürütmesi başlangıçta taraflarca tayin edilmiş olan iki hakemin onayına bağlıdır. Maddenin “e” bendi uyarınca kararlar kural olarak başlangıçta taraflarca tayin edilmiş olan hakemler tarafından alınmaktadır. Fakat bu iki hakem bir hususta karara varamazlarsa, o vakit bu durum taraflar ve üst hakeme derhal yazılı olarak bildirilmektedir. Bunun üzerine üst hakem başlangıçta tayin edilmiş olan iki hakemin yerine geçmekte ve sanki tek hakemmiş gibi kararı vermektedir.

Böylece LMAA tahkim kuralları uyarınca kararın iki hakem tarafından verilmesinin mümkün olduğu anlaşılmaktadır. İki hakem aralarında bir karara varamazlarsa üst hakem devreye girmektedir. Bu düzenlemenin GMAA tahkim kuralları ile benzer olduğu açıktır; temel fark GMAA tahkim kuralları uyarınca hakem heyetinin kural olarak iki hakemden oluşmasıdır.

İngiliz hukuku uyarınca yürütülen tahkimlerde uygulamada taraflarca tayin edilmiş iki hakem taraflara bir yazı göndermekte ve üçüncü hakemi ancak kendi aralarında anlaşmazlık çıkması durumunda tayin etmeyi düşündüklerini belirterek taraflara bu konuda mutabık olup olmadıklarını sormaktadırlar. Uyuşmazlık tarafları genellikle hakemlerin bu tutumunu onaylamaktırlar; zira böylece tahkim yargılaması masrafları daha ekonomik olmaktadır¹⁴⁸.

¹⁴⁷ “Chairman” (başkan) ve “umpire” (üst hakem) farklı kavramlardır. Bkz.: **A.e.**, s. xxxii.

¹⁴⁸ **A.e.**, s. 43, 44.

Esasen İngiliz hukuku uyarınca yürütülen tahkimlerdeki bu uygulamanın LMAA tahkim kurallarından çok GMAA tahkim kurallarını yansıttığını söylemek mümkündür¹⁴⁹.

(3) MTK Hükümleri Uyarınca Hakem Sayısı

MTK uyarınca taraflar hakemlerin sayısını belirlemekte serbesttirler. Lakin bu sayının mutlaka tek olması aranmaktadır. Hakemlerin sayısı taraflarca kararlaştırılmamışsa da bu durumda üç hakem seçilmektedir (m. 7/A). Hakem sayısının tek olması gerektiğine dair kural, emredici bir hükümdür¹⁵⁰.

MTK m. 7/A hükmüyle taraflar hakem sayısını belirlemekte serbest bırakılmış ve böylece UNCITRAL Model Kanunu m. 10 ile benzer bir düzenleme getirilmiştir. Fakat UNCITRAL Model Kanunu m. 10'da yer alan kuraldan farklı olarak, MTK 7/A hükmüne hakem sayısının tek olması gerektiği yönünde bir kural eklenmiştir¹⁵¹.

Böylece MTK'nın hakem sayısının tek olması gerektiğine dair kuralının yalnızca GMAA tahkim kuralları ile değil, aynı zamanda UNCITRAL Model Kanunu Hükümleri, LMAA tahkim kuralları, 1996 tarihli Tahkim Kanunu hükümleri ve İngiliz hukuku uyarınca yürütülen genel tahkim uygulaması ile de farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır.

MTK'nın ilgili 7/A hükmünün gerekçesi incelendiğinde, "*Hakemlerin sayılarının belirlenmesi yöntemi gösterilmiştir.*" ifadesinden başka bir açıklama yapılmamış olduğu görülmektedir¹⁵². Tarafların iki veya başka sayıda çift hakem tayin etme haklarının niçin engellendiğine dair bir açıklamaya kanun gerekçesinden ulaşılamamaktadır. Doktrinde hakem sayısının tek olmasının gerekliliğinin, hakem

¹⁴⁹ Bkz. GMAA tahkim kuralları m. 3, 4/1.

¹⁵⁰ Pekcanitez, Yeşilırmak, **a.g.e.**, s. 2686. Aksi görüş için bkz.: **a.e.**, s. 2686, dn. 272'de belirtilen yazar. Bu hüküm emredici olmakla birlikte, taraflarca hakem sayısı çift olarak belirlenmişse ve bu hakemler hakem kararını oluşturabilmişlerse, yalnızca sayının çift olmasının tahkim sözleşmesini geçersiz hâle getireceğinin kabulünün, yasa koyucunun amacına uygun olmayacağı hakkında bkz.: **a.e.**, s. 2686, dn. 272'de belirtilen ikinci yazar.

¹⁵¹ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s 142.

¹⁵² "Milletlerarası Tahkim Kanunu Tasarısı ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Raporları (1/874)", (Çevrimiçi) <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d21/c067/tbmm21067122ss0712.pdf>, 13 Nisan 2018.

heyetinde oyların eşit olması ihtimalinde sorun çıkmasının engellenmesi bakımından uygun olduğu belirtilmektedir¹⁵³.

MTK m. 7/A hükmünde yer alan bu düzenlemeyle hem genelin aksine bir kural getirilmiş hem de tahkimin avantajlı yönlerinden biri olabilen ekonomiklik unsurunun sağlanması güçleştirilmiştir. Zira iki hakem yerine üç hakemden oluşan tahkim mahkemelerinin masrafları oransal olarak artacaktır.

MTK'nın hakem sayısına dair kural hakkındaki bu farklılığını karşılaştırmalı bir şekilde inceledikten sonra, somut uyuşmazlıkta hakem heyetinin tahkim anlaşması gereği iki veya başkaca çift sayıda hakemden oluşması halinde ne olacağı sorusu gündeme gelmektedir.

Tahkim anlaşması uyarınca çift sayıda hakem tayin edilmesinin gerektiği, fakat MTK'nın uygulama alanı bulduğu bir tahkim yargılamasında, yargılama esnasında hakem sayısının ne olması gerektiği hususunda taraflar arasında bir anlaşmazlık gündeme gelirse, bu durumda MTK hükümlerine öncelik verilmesi gerekecektir. Nitekim MTK'nın uygulama alanı bulduğu bir tahkimde tahkim anlaşmasında hakem sayısı çift olarak belirlenmişse, bu durumda tarafların hakem sayısını belirlemedikleri ve bu nedenle de hakem sayısının MTK'da olduğu üzere üç hakem olarak belirleneceğinin kabulü gerekir¹⁵⁴. Zira MTK 7/A hükmüyle hakem sayısının tek olması gerektiğine dair kural emredici bir şekilde düzenlenmiş, aksinin kararlaştırılamayacağı açıkça belirtilmiştir¹⁵⁵.

Tahkim anlaşması uyarınca çift sayıda hakem tarafından yürütülen bir tahkim yargılaması sonucunda hakemler bir karar verdikten sonra, hakem sayısının tek olmaması nedeniyle kararın iptali gündeme gelebilir. Zira belirtildiği üzere MTK m. 15 uyarınca hakem veya hakem kurulunun seçiminde, tarafların anlaşmasında belirlenen veya MTK'da öngörülen usule uyulmaması bir iptal sebebidir ve hakem

¹⁵³ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 142. Bu kuralın getiriliş amacının hakemlerin karara varmasını kolaylaştırmak olduğu; fakat çift sayıda hakemin de karara varabileceği, nitekim İngiliz hukukunda çift sayıda hakemin tayininin mümkün olduğu ve uygulamada da görüldüğü, bununla birlikte kanun koyumuzun tercihinin bahsedilen yönde olduğu hakkında bkz.: Pekcanitez, Yeşilirmak, **a.g.e.**, s. 2686.

¹⁵⁴ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 142.

¹⁵⁵ MTK m. 7 uyarınca tarafların hakem sayısını belirlemede bu sayının tek olması şartıyla serbest olduğu hakkında bkz.: Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 332.

sayısının tek olması gerektiğine dair kuralın aksinin kararlaştırılamayacağı MTK m. 7/A'nın lafzından anlaşılmaktadır. Böylece hakem sayısına ilişkin bu durum, taraflarca önceden öngörülemez bir iptal sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Lakin hakem sayısını önceden çift olarak belirlemiş taraflardan birinin, sonradan bunu bir iptal sebebi olarak ileri sürmesi, kanaatimizce dürüstlük kuralına uygun düşmeyebilir.

Bu durumda hakem sayısının tek olmaması nedeniyle kararın iptal edilip edilmeyeceği ve dürüstlük kuralının dikkate alınıp alınmayacağı, somut koşullara göre iptal davasını gören mahkemenin takdirinde olacaktır. Örneğin iptal davasında ileri sürülmüş olan yegâne iptal sebebi hakem sayısının tek olmaması ise, bu hal dürüstlük kuralına aykırılığın bir görünümü olabilir. Keza hakem sayısının tek olması gerektiğine dair itirazın tahkim yargılaması boyunca ileri sürülüp sürülmediği de dürüstlük kuralına göre yapılan değerlendirmede bir kıstas olabilir.

Hakemlerin seçiminde hukuka aykırılık olması durumunda, bunun hakem kararının tenfizine de (New York Sözleşmesi m. V) engel teşkil edebileceği belirtilmişti¹⁵⁶. Lakin MTK'ya tabi olmayan yabancı bir hakem kararının Türkiye'de tenfizi gündeme geldiğinde hakem sayısının çift olması tenfize engel olmayacaktır. Zira New York Sözleşmesi m. V/d uyarınca tahkim mahkemesinin teşekkülünün veya hakemlik usulünün tarafların anlaşmasına ve anlaşma olmayan hallerde hakemliğin cereyan ettiği yer kanunu hükümlerine uygun bulunmaması tenfiz engelidir. GMAA tahkim kuralları uyarınca çift hakemin tayin edilmiş olması ise tarafların anlaşmalarına uygun bir davranış olacaktır. Dolayısıyla GMAA tahkim kuralları uyarınca iki hakem tarafından yürütülmüş bir tahkim yargılaması ardından verilen kararın Türkiye'de New York Sözleşmesi hükümlerine göre tenfizinde hakem sayısı bakımından bir engel yoktur. Keza New York Sözleşmesi'nin uygulama alanı bulmadığı hallerde MÖHUK m. 54 uyarınca kararın tenfiz edilmesi halinde de hakem sayısının çift olması bir tenfiz engeli değildir.

Bunun dışında hakem sayısının tek olmamasını kamu düzenine aykırılık bakımından da değerlendirmek gerekir; zira kamu düzenine aykırılık hali New York

¹⁵⁶ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 141.

Sözleşmesi m. V ile MÖHUK m. 54 uyarınca kararın tenfizine engeldir ve MTK m. 15 uyarınca da bir iptal sebebidir. Tarafların tahkim yargılamasının iki hakem tarafından yürütülmesi hususunda anlaşmaları ve bu iki hakemin ortak bir karar varıp uyuşmazlığı sonuçlandırmaları durumunda burada kamu düzenine aykırı bir sonucun söz konusu olmayacağı kanaatindeyiz. Bu durum kamu düzenine aykırılık teşkil ediyor olsaydı dahi, başlangıçta uyuşmazlığın çift sayıda hakemle çözümlenmesine rıza gösterip bunu bizzat kararlaştıran taraflardan birinin sonradan bu durumu bir tenfiz engeli veya iptal sebebi olarak ileri sürmesi, hakemlerin seçiminde MTK’da öngörülen usule uyulmaması nedeniyle açılabilir olan iptal davası bahsinde belirtildiği gibi, dürüstlük kuralıyla da bağdaşmayabilirdi.

Belirtildiği üzere GMAA tahkim kuralları m. 3 sayesinde taraflar hakem heyetinin üç veya tek hakemden oluşacağı hususunda da anlaşabilirler. Hakem sayısı konusunda böyle bir anlaşmayla sayının tek olarak belirlenmesi, MTK’ya tabi olan tahkimler için ileride gündeme gelebilecek kötü sürprizleri engelleyecektir.

GMAA tarafından tavsiye edilen kloza “*üç hakem tarafından*” ibaresinin eklenmesiyle kararın hakem sayısının çift olması nedeniyle iptal edilmesinin önüne geçilebilir. Bu durumda MTK’ya tabi olan ve GMAA tahkim kuralları uyarınca çözümlenecek tahkimler için sözleşmede şöyle bir tahkim klotuna yer verilmelidir:

“Bu sözleşmeden veya bu sözleşme ile ilgili olarak doğan tüm uyuşmazlıklar veya bu sözleşmenin geçerliliğine ilişkin uyuşmazlıklar, nihai olarak Alman Deniz Tahkim Birliği’nin Tahkim Kuralları uyarınca ve üç hakem tarafından tahkim yoluyla çözülür.”

c. Hakemlerin Tayin Usulü

GMAA tahkim kurallarının dördüncü maddesinde hakemlerin tayin usullerine dair kurallar yer almaktadır. Madde uyarınca, tahkim mahkemesinin iki hakemden oluştuğu hallerde, her taraf bir hakemi tayin etmektedir. İki hakemin tahkim yargılamasında bir karara varamaması durumunda ise, hakemler üçüncü bir hakemi başkan olarak derhal tayin ederler. Eğer iki hakem başkan olacak üçüncü hakemin tayini hususunda anlaşamazlarsa, GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet

eden kimse, taraflardan birinin talebi üzerine başkan olan üçüncü hakemi tayin etmektedir.

Belirtildiği üzere, tarafların tahkim mahkemesinin üç hakemden oluşacağı hususunda anlaşmaları mümkündür. Böyle bir anlaşmanın olduğu hallerde ise yine her taraf bir hakemi tayin etmektedir. Taraflarca tayin edilen bu iki hakem de üçüncü hakemi başkan olarak tayin eder. Üç hakemden oluşan tahkim mahkemesinin üçüncü hakeminin atanması hususunda iki hakemin anlaşamaması halinde ne olması gerektiği de aynı maddede düzenlenmiştir. Buna göre, böyle bir anlaşmazlık olması halinde, GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse, taraflardan birinin talebi üzerine başkan olan üçüncü hakemi tayin etmektedir.

Dolayısıyla gerek başlangıçta mahkemenin iki hakemden oluştuğu lakin iki hakemin uyuşmazlık konusunda ortak bir karara varamaması nedeniyle üçüncü hakemin atanması gerektiği hallerde, gerekse tarafların baştan tahkim mahkemesinin üç hakemden oluşacağı konusunda anlaşmış olduğu hallerde iki hakem başkan olacak olan üçüncü hakemin tayininde anlaşamazsa, taraflardan birinin talebi üzerine GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse üçüncü hakemi tayin eder. Aynı kural, tarafların bir hakemin tayin edileceği hususunda anlaştığı fakat hangi hakemin tayin edileceği hususunda karara varamadığı hallerde de uygulanmaktadır¹⁵⁷. Keza, şirketler hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar hakkında

¹⁵⁷ GMAA tahkim kurallarının hakemlerin tayinine ilişkin hükümleri ISTAC tahkim kuralları ile benzer olmakla birlikte, kurallar arasında önemli bir farklılık mevcuttur. ISTAC tahkim kuralları madde 14 uyarınca, uyuşmazlığın tek hakem ile çözümleneceği hallerde, davacının tahkim talebinin karşı tarafa tebliğinden itibaren 30 gün içinde veya sekreteryaya tarafından verilen ek sürede taraflar, tek hakemin seçimi konusunda anlaşamazlarsa divan, tek hakemi tayin etmektedir. Uyuşmazlığın hakem kurulu tarafından çözümleneceği hallerde ise, taraflardan her biri tahkim talebi ve tahkim talebine cevabında birer hakem seçmektedirler ve taraflardan birinin hakem seçmemesi halinde hakemi yine divan tayin etmektedir. Aynı madde uyarınca, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, seçilen veya tayin edilen iki hakem, üçüncü hakemi belirlerler. Seçilen veya tayin edilen iki hakem, seçildiklerinin veya tayin edildiklerinin sekreteryaya tarafından kendilerine tebliğ edildiği tarihten itibaren 15 gün içinde üçüncü hakemi belirlemezlerse, üçüncü hakemi divan tayin etmektedir. Uyuşmazlığın hakem kurulu tarafından çözümleneceği durumlarda, davacı ve/veya davalı tarafta birden fazla kişi bulunuyor ve aynı tarafta bulunan bu kişiler hakem seçimi konusunda anlaşamıyorsa, hakem seçemeyen taraf yerine hakemi divan tayin etmektedir. ISTAC tahkim kurallarında hakemin tayini çeşitli sürelerle sınırlanmış, bu süreler bitiminde hakem tayinine divan müdahil edilmiştir. GMAA tahkim kuralları uyarınca ise GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimsenin hakem tayinine müdahil olması kural olarak ancak tarafların bu yöndeki bir talebi ile gerçekleşebilmektedir. Bu farklılığın sebebi ISTAC'ın tahkim hizmeti veren bir tahkim merkezi olması, GMAA'nın ise bir kurumsal tahkim örneği olmaması ve GMAA tahkim kurallarının *ad hoc* tahkim kuralları olmasından

kuralların düzenlenmiş olduğu 4 b maddesinde de davacının talebi üzerine GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse tarafından iki hakemin tayin edilmesine dair kural yer almaktadır.

GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimsenin hakem tayini konusunda müdahil olduğu bir diğer hal, henüz tahkim yargılamasının en başında taraflardan birinin vaktinde hakemini tayin etmediği durumda görülür. Yine dördüncü madde uyarınca, eğer bir taraf diğer tarafın mektup, faks veya e-posta yoluyla hakem tayin edilmesi yönündeki talebinin tebliğinden sonra iki hafta içinde hakem tayin etmemişse, diğer tarafın talebi üzerine GMAA'nın Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse hakemi tayin eder. Bu kural hakemin yerine yeni bir hakem tayin edilmesi halinde de uygulanabildiği ölçüde geçerlidir.

Özel olarak düzenlenmiş tüm bu haller dışında, taraflarca kararlaştırılmış olması halinde, başka uyuşmazlıklarda da davacının talebi üzerine GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse tarafından iki hakemin tayin edilmesi 4 c kuralı¹⁵⁸ uyarınca mümkündür.

Hakem tayininin ne zaman geçerli olacağı sorusunun cevabı da dördüncü maddenin son fıkrası ile düzenlenmiştir. Buna göre; bir hakemin veya başkan hakemin tayini, hakemin vazifeyi kabulü ve tayinin taraflara bildirilmesiyle geçerli olmaktadır.

Hakemlerin tayini konusunda dikkat çeken önemli bir husus, davacının tayin ettiği hakemin, davalının zamanında ikinci hakemi tayin etmemesi halinde tek hakem olarak tahkim yargılamasına devam edeceği yönünde bir kuralın GMAA tahkim kurallarında yer almamasıdır. Bu noktada 1996 tarihli İngiliz Tahkim Kanunu ile GMAA tahkim kuralları arasında önemli bir farklılık vardır.

kaynaklanır. Nitekim yine *ad hoc* tahkim örneği olan UNCITRAL tahkim kurallarının m. 9/2 hükmü uyarınca da davalının hakemini tayin etmemesi durumunda, hakem tayin yetkisi olan makam, davacının talebi üzerine davalının hakemini tayin edebilmektedir.

¹⁵⁸ 4 c kuralı GMAA 2017 tahkim kurallarının Almanca versiyonunda mevcutken, İngilizce versiyonunda mevcut değildir. Lakin 2017 yılından önce yürürlükte olan GMAA 2013 tahkim kurallarının İngilizce versiyonunda kuralın yer aldığı görülmektedir. Tereddüt halinde Almanca versiyon geçerli olduğundan, Almanca versiyon nazara alınmış ve çalışmada kurala yer verilmiştir.

Zira 1996 tarihli İngiliz Tahkim Kanunu uyarınca, taraflardan birinin kendi hakemini tayin etmemesi halinde, diğer tarafın hakeminin tek hakem olarak uyuşmazlığı karara bağlaması bazı koşulların gerçekleşmesi halinde mümkündür¹⁵⁹. 1996 tarihli İngiliz Tahkim Kanununun 17. maddesi gereği; tahkim anlaşmasının her iki tarafının bir hakem tayin ettiği hallerde, taraflardan biri eğer süresinde kendi hakemini tayin etmezse veya kendi hakemini tayin etmeyi reddederse, hakemini tayin etmiş olan diğer taraf, tayin etmemiş olan tarafa kendi hakeminin tek hakem olarak tayin edilmesi teklifini yazılı olarak bildirebilir. Hakemini tayin etmemiş olan taraf, bu yazılı bildiriye karşılık olarak yedi gün içinde gerekli hakem tayinini yapıp bu hususu hakemini tayin etmiş olan tarafa bildirmezse, hakemini önceden tayin etmiş olan taraf kendi hakemini tek hakem olarak tayin edebilir. Tek hakemin kararı, bu hakem taraflar arasındaki bir anlaşma ile tayin edilmişçesine her iki taraf için de bağlayıcı olur. Belirtmek gerekir ki, bahsi geçen kanun uyarınca tarafların bu kuralın aksini kararlaştırmaları da mümkündür.

Bu şekilde yapılmış olan tek hakem atama işleminin iptali için devlet mahkemesine başvuru imkânı da 1996 tarihli İngiliz Tahkim Kanunu'nun 17. maddesi ile tanınmıştır¹⁶⁰. 17. maddenin üçüncü fıkrası gereği; maddenin ikinci fıkrası uyarınca tek hakemin tayin edilmiş olduğu durumlarda, süresinde hakemini tayin etmemiş olan taraf, diğer tarafa bildirimde bulunduktan sonra mahkemeye başvurarak tek hakemin tayininin iptalini sağlayabilmektedir. Maddenin son fıkrası uyarınca ise bu madde uyarınca verilen bir mahkeme kararının temyizi için mahkemenin izni gerekmektedir.

1996 tarihli İngiliz Tahkim Kanunu'nun 17. maddesi özetle, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, üç hakemli tahkim yargılamalarında davalının kendi hakemini tayin etmemesi halinde davacıya kendisinin tayin etmiş olduğu hakemin tek hakem olarak görev yapmasını tercih etme, böylece tahkim mahkemesini tek başına oluşturma imkânı vermektedir. Doktrinde, bu maddeye istinaden sadece davacının tayin etmiş olduğu tek hakem tarafından verilen hakem kararlarının Türkiye'de tenfizinin kararın içeriğine yansıdığına bakılıp bakılmaksızın, tahkim mahkemesinin

¹⁵⁹ Ertan, a.g.e., s. 45.

¹⁶⁰ A.e.

teşkilî itibarıyla bağımsız olmadığı gerekçesiyle Türk kamu düzenine aykırılık teşkil edeceği haklı bir şekilde belirtilmektedir¹⁶¹.

GMAA tahkim kurallarında ise, davacının tayin ettiği hakemin, davalının zamanında ikinci hakemi tayin etmemesi halinde davayı tek hakem olarak yürütebileceğine ilişkin bir kural yoktur^{162 163}. GMAA tahkim kurallarının 4. maddesi uyarınca tahkim yargılamasının bir tarafı, diğer tarafın mektup, faks veya e-posta yoluyla hakemin tayin edilmesi yönündeki talebinden sonra iki hafta içinde hakem tayin etmemişse, GMAA'nın Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse diğer tarafın talebi üzerine hakemi tayin etmektedir.

MTK m. 7/B hükmü ile hakem seçimi ve tayini konuları birlikte aktarıldığından, MTK'nın hakem tayini hakkındaki kuralları hakemlerin seçimi başlığı altında açıklanmıştır. Lakin yine de bir hususu tekrarda fayda vardır ki hakem seçimi ve tayini hakkındaki MTK hükümlerinin aksini kararlaştırmak mümkündür ve taraflarca uyuşmazlığın GMAA tahkim kuralları uyarınca çözülmesi noktasında anlaşılmissa, GMAA tahkim kurallarının bu hususlardaki düzenlemeleri geçerlidir.

New York Sözleşmesi'nin V. maddesi gereği, tahkim mahkemesinin teşekkülünün veya hakemlik usulünün tarafların anlaşmasına ve anlaşma olmayan hallerde hakemliğin cereyan ettiği yer kanunu hükümlerine uygun bulunmadığı durumlarda karar tenfiz edilmemektedir. Keza MTK m. 15/A/1/b hükmü gereği de hakem veya hakem kurulunun seçiminde, tarafların anlaşmasında belirlenen veya MTK'da öngörülen usule uyulmaması hali kararın iptaline neden olabilir. Dolayısıyla bu hususlarda hukuka aykırılık olmaması konusunda oldukça dikkatli olunmalıdır¹⁶⁴.

d. GMAA Etik Kuralları

¹⁶¹ Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 706, 707. Yazarlar benzer bir konuya ilişkin Yargıtay kararını da örnek göstermektedir. Yargıtay 13. Hukuk Dairesi'nin 25.04.1991 tarihli, 1990/8778 E., 1991/4492 K. sayılı kararında salça fabrikası ile domates üreticileri arasındaki tahkim anlaşması uyarınca hakem seçiminin taraflardan birine bırakılması ahlaka aykırı ve geçersiz kabul edilmiştir. Bkz.: **a.e.**, s. 707.

¹⁶² Wölper, **a.g.m.**, s. 892.

¹⁶³ ISTAC tahkim kurallarında da böyle bir kural olmaması yönünden ISTAC ve GMAA tahkim kuralları birbirine benzer ve 1996 İngiliz Tahkim Kanunu hükümlerinden farklılık oluşturur.

¹⁶⁴ Bu konuda bkz.: Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 141.

(1) Genel Olarak

Hakemler tarafsız, bağımsız, yetkili, özenli olmalı ve gizlilik yükümlülüğüne uygun davranmalıdır. Sayılan bu soyut niteliklerin pratikte nasıl değerlendirilebileceğini belirlemek amacıyla GMAA etik kuralları düzenlenmiştir. Lakin GMAA etik kuralları katı kurallar değildir ve kabul edilebilir ana esasları yansıtırlar. Dolayısıyla bu kurallar ancak iyi niyetle uygulanırsa kuralların amacına ulaşması mümkündür¹⁶⁵.

GMAA etik kuralları; tüm kıtalardan hukuk uygulayıcıları tarafından geliştirilmiş ve uluslararası nitelikte kabul edilebilir olan ana esasları yansıtır. Zira GMAA etik kuralları hazırlanırken, Uluslararası Barolar Birliği'nin ("IBA") yayınlamış olduğu ve önerdiği etik kuralları¹⁶⁶ temel alınmıştır. Lakin GMAA etik kurallarının GMAA tahkim kurallarına ve denizcilik endüstrisinin özelliklerine uyarlanmasını sağlamak için bazı değişiklikler yapılmıştır¹⁶⁷.

GMAA etik kuralları, taraflar arasında bu hususta açıkça anlaşılması halinde prosedürün bir parçası haline gelmektedir. Dolayısıyla kurallar bir anlaşma ile kabul edilmedikçe hakemleri veya tarafları direkt olarak bağlamaz¹⁶⁸. GMAA tahkim kurallarının *ad hoc* tahkim kuralları olduğu ve ancak taraflarca kararlaştırıldığı halde uygulama alanı bulduğu dikkate alındığında, GMAA etik kurallarının da uygulama alanı bulması için taraflarca kararlaştırılmasının aranması tutarlıdır. Nitekim UNCITRAL tahkim kuralları incelendiğinde burada da herhangi bir etik kurallarına gönderme yapılmadığı görülür.

Bunun dışında GMAA etik kuralları hakemlerin reddi bağlamında dikkate alınmaya da elverişlidir¹⁶⁹.

¹⁶⁵ "Code of Ethics", (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/arbitration/code-of-ethics>, 25 Mart 2018.

¹⁶⁶ IBA Uluslararası Hakemler için Etik Kuralları için bkz.: "IBA Rules of Ethics for International Arbitrators 1987", (Çevrimiçi) https://www.trans-lex.org/701100/_iba-rules-of-ethics-for-international-arbitrators-1987/, 25 Mart 2018.

¹⁶⁷ "Code of Ethics", (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/arbitration/code-of-ethics>, 25 Mart 2018.

¹⁶⁸ A.e.

¹⁶⁹ A.e.

Taraflar bu kuralları benimsemek isterse, tahkim klotlarına veya tahkim sözleşmelerine şu ibareyi eklemeleri GMAA tarafından tavsiye edilmektedir¹⁷⁰:

“Taraflar; GMAA tarafından oluşturulmuş olan GMAA Hakemler İçin Etik Kuralları’nın bu klot uyarınca başlatılmış tahkim yargılamasının başlangıcındaki tarihte yürürlükte olan versiyonunun, tahkim için tayin edilmiş olan hakemlere karşı uygulanabilir olduğu hususunda anlaşmışlardır.”

(2) Temel Kural

GMAA etik kurallarının ilk maddesi, temel kuralı içerir. Madde uyarınca hakemler; uyuşmazlığın adil ve efektif bir şekilde çözümünü sağlamak için özenle ve efektif bir şekilde davayı yürütmeli ve yanlı olmamalıdır.

(3) Tayinin Kabulü

Tayinin kabulüne dair kurallar içeren ikinci madde uyarınca hakem adayı, yalnızca görevlerini yanlı olmadan yerine getirebileceğinden tamamen eminse tayini kabul etmelidir. Aynı zamanda hakem adayı tayini kabul edebilmek için uyuşmazlık konusu hakkında karar verebilecek kadar yetkin olduğundan tamamen emin, tahkim diline de yeteri kadar hâkim olmalıdır. Bunun dışında yalnızca tahkime tarafların makul bir şekilde bekleyebilecekleri zaman ve dikkat verilebilecekse tayin kabul edilmelidir. Yine ikinci madde ile hakem olarak tayin edilmek için ricada bulunmak amacıyla taraflarla iletişime geçmenin uygunsuz olacağı belirtilmiştir.

(4) Yanlılığın Unsurları

Kuralların üçüncü maddesi ile yanlılığın unsurları düzenlenmiştir. Üçüncü maddenin ilk fıkrası uyarınca; yanlılığa ilişkin soruları değerlendirme kriterleri tarafsızlık ve bağımsızlıktır¹⁷¹. Tarafılık; bir hakemin taraflardan birini kayırdığı

¹⁷⁰ A.e.

¹⁷¹ Tahkimde karar organı olan hakemin bağımsız olmak zorunda olduğu ve tahkimin taraf iradelerine dayanıyor olmasından hareketle hakemlerin bağımsızlığı prensibinden ayrılmanın mümkün olmadığı hakkında bkz.: Ergin Nomer, “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Hakem Mahkemesinin Bağımsızlığı”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. IV, S 1, 1984, s. 29, 30. Tahkim yargılaması taraflarının, hakemlerin bağımsız ve tarafsız olmalarını talep etme haklarının olduğu hakkında bkz.: Yavuz Kaplan, “Milletlerarası Tahkimde Hakemin ve Tenfiz

veya uyuşmazlık konusu hakkında önyargılı olduğu zaman oluşur. Bağımlılık ise, hakem ile taraflardan birisi veya taraflardan biriyle yakın bağlantılı birisi arasındaki ilişkilerin varlığı sonucu oluşur¹⁷².

Üçüncü maddenin ikinci fıkrası uyarınca; hakemin gerçek düşüncesini bilmeyen makul bir kişinin, hakemin bir tarafa karşı bağımlılık gösterdiğini düşünmesine neden olabilecek vakıalar, yanlılığın bir görünümünü oluşturmaktadır. Hakemin uyuşmazlığın sonucu hakkında maddi bir menfaati varsa veya sonuca yönelik tavrını önceden belli etmişse de aynı durum geçerlidir. Yanlılığın bu görünümünün dördüncü maddede açıklandığı şekilde açıklama yükümlülüğü yerine getirilerek bertaraf edilebileceği de maddede belirtilmiş durumdadır¹⁷³.

Üçüncü maddenin üçüncü fıkrası uyarınca; hakem ile taraflardan biri arasındaki mevcut tüm doğrudan veya dolaylı iş ilişkisi genellikle hakem adayının tarafsızlığı veya bağımsızlığı hakkında haklı şüpheyi yol açar. Yine aynı fıkra gereği hakem adayını, taraflar yazılı bir şekilde kendisinin davayı yürütebileceği konusunda anlaştırmış olmadıkça, bu tür durumlarda tayini kabul etmemelidir. Kuralın devamında hakem adayının ailesinin veya şirketinin üyelerinin taraflardan biriyle iş ilişkisinin olması da dolaylı ilişkilere örnek gösterilmiştir.

Üçüncü maddenin son fıkrası gereği geçmiş iş ilişkileri, hakem adayının muhakemesini muhtemelen etkileyecek önem ve mahiyette olmadıkça, tayinin kabulüne kesin bir engel oluşturmaz.

(5) Açıklama Yükümlülüğü

Kuralların dördüncü maddesi ile açıklama yükümlülüğü düzenlenmiştir. Madde gereği hakem adayını; tarafsızlığı veya bağımsızlığı hakkında haklı şüpheyi meydana getirebilecek tüm vakıa ve durumları açıklamalıdır. Dördüncü maddenin ilk

Reddi Sebebi Olması Açısından Bağımsızlık ve Tarafsızlık İlkesi”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, C. XXI, S 1-2, 2001, s. 43.

¹⁷² Didem Kayalı, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2015, (Çevrimiçi) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>, 20 Ağustos 2018, s. 83.

¹⁷³ **A.e.**, s. 83, 84.

fıkrası uyarınca, böyle bir açıklamanın yapılmaması yanlışlığın bir görünümünü oluşturur ve her ne kadar açıklanmamış olan vakıa veya durumlar kendileri hakemin reddini haklı göstermeyecek olsa da bizzat onları açıklamama durumu hakemin reddi için bir sebep olabilmektedir.

Dördüncü maddenin ikinci fıkrası ile hakemlerin açıklaması gereken bazı hususlar sayılmıştır. Buna göre, uyuşmazlık taraflarından herhangi biri tarafından önceden hakem olarak tayin edilmiş olmak da dâhil olmak üzere, üçüncü maddenin üçüncü fıkrasında açıklandığı şekilde, geçmişte veya mevcut, doğrudan veya dolaylı herhangi bir iş ilişkisinin varlığı açıklanmalıdır. Madde gereği açıklama yükümlülüğü mevcut ilişkiler bakımından önemine bakılmaksızın, geçmişteki ilişkiler bakımından ise yalnızca hakemin mesleki veya iş ilişkileri hususunda önemli mahiyette olduğu durumda uygulanır. Hakem adayı tarafından bilinmeyen dolaylı bir ilişkinin açıklanmaması ise, makul bir inceleme ile tespit edilebilir olmadıkça hakemin reddi için sebep oluşturmaz.

Yine dördüncü maddenin ikinci fıkrası uyarınca hakemler uyuşmazlıkla ilgili önceden sahip olabileceği tüm bilgilerin kapsamını bildirmelidirler. Ayrıca bir hakemden makul bir şekilde beklenebilecek olan görevlerin yerine getirilmesi hususunda, müsaitliği etkileyebilecek herhangi bir bağlılık da bildirilmelidir.

Açıklama yükümlülüğünün tahkim yargılaması boyunca yeni vakıalar veya durumlar hakkında devam edeceği dördüncü maddenin üçüncü fıkrasıyla düzenlenmiştir.

Dördüncü maddenin son fıkrası gereği, açıklama yazılı bir şekilde yapılmalıdır ve tüm taraflar ile hakemlere iletilmelidir. Ayrıca bir hakem tayin edildiğinde, taraflara önceden yapılan tüm açıklamalar, diğer hakemlere de iletilmelidir.

(6) Taraflarla İletişim

Hakemin taraflarla iletişimine dair kuralların düzenlendiği beşinci maddenin ilk fıkrası uyarınca, hakem adayı tayin talebiyle kendisine ulaşıldığında; tarafsızlığı veya bağımsızlığı hakkında herhangi bir haklı şüphe olup olamayacağı, uyuşmazlık

konularını karara bağlamak için yetkin olup olmadığı ve tahkime gereken zaman ve dikkati verip veremeyeceği hususlarında bilgi sahibi olmak için yeterli incelemeleri yapmalıdır.

Yine maddenin ilk fıkrası uyarınca hakem adayı; kendisine ulaşanlar tarafından yöneltilen soruları, bu soruların kendisinin tayin için uygunluğu ve müsaitliğini belirlemek için sorulmuş olması ve tarafla davanın esası hakkında görüşmeme koşuluyla cevaplayabilir.

Yine ilk fıkra uyarınca, tek hakem veya başkan olacak hakem adayına yalnızca taraflardan biri tarafından ulaşılmışsa veya hakemi tek taraflı olarak bir taraf seçmişse, hakem adayı diğer taraf veya tarafların veya diğer hakemin, kendisini tayin eden tarafın kendisine yaklaşma biçimine onay verip vermediğini belirlemelidir. Böyle durumlarda hakem adayının yazılı veya sözlü olarak diğer taraf veya tarafları veya diğer hakemi ilk konuşmanın içeriği hakkında bilgilendirmesi gerekmektedir.

Beşinci maddenin ikinci fıkrası uyarınca, bir tarafça tayin edilmiş hakemin üçüncü veya başkan hakemin seçimi faaliyetine katılması gerekirse, hakemin kendisini tayin eden tarafın hakem adaylarının uygunluğu hakkındaki görüşlerini benimsemesi mümkün ve kabul edilebilirdir. Lakin hakem kendisini tayin eden tarafın bu konudaki görüşlerini benimsemeye mecbur da değildir.

Hakemin tahkim yargılaması boyunca taraflardan herhangi biri veya vekilleriyle dava hakkında herhangi bir tek taraflı iletişimde bulunmaktan kaçınması gerektiğine dair kural beşinci maddenin üçüncü fıkrası ile düzenlenmiştir. Fıkra uyarınca hakem, böyle bir iletişimin gerçekleşmesi halinde, diğer tarafı veya tarafları ve hakemleri bu iletişimin içeriği hakkında bilgilendirmelidir.

Beşinci maddenin dördüncü fıkrası gereği, eğer bir hakem aynı yargılamada görevli bir diğer hakemin taraflardan biriyle uygun olmayan bir şekilde iletişimde bulunduğunu fark ederse, kalan diğer hakemleri haberdar edebilir. Bu durumda hakemler ne şekilde harekete geçilmesi gerektiğini birlikte belirlemelidirler. Genellikle ilk uygun hareket biçimi, problem yaratmış olan hakemden bundan sonra tarafla uygun olmayan şekilde iletişimde bulunmaktan kaçınmasının talep

edilmesidir. Hakemin uygun olmayan iletişimden kaçınmaması veya bu talebi reddetmesi halinde, diğerk hakemler ne gibi bir davranışta bulunacağını düşünmesi için diğerk tarafı bilgilendirebilirler. Bir hakem; problem yaratmış olan hakemin reddini değerlendirebilmesi için bu hakemin davranışı hakkında ilgili tarafı bilgilendirmek amacıyla, yalnızca olağanüstü durumlarda ve bu niyetini kalan diğerk hakemlere yazılı bir şekilde ilettikten sonra tek taraflı bir şekilde hareket edebilir.

Hiçbir hakemin, tahkimin taraflarının herhangi birinden, doğrudan veya dolaylı herhangi bir hediye veya önemli nitelikte bir misafirperverliği kabul etmemesi gerektiği beşinci maddenin son fıkrasıyla düzenlenmiştir. Yine aynı fıkra uyarınca tek hakemler ve baş hakemler; tahkimin diğerk tarafları da huzurda bulunmadıkça, tahkimin taraflarından herhangi biriyle kayda değer sosyal veya mesleki irtibattan kaçınmakta özellikle titiz davranmalıdırlar.

(7) Ücretler

Altıncı madde gereği hakem, ücretler veya masraflar hakkında tarafı düzenlemelerde bulunmamalıdır.

Dolayısıyla hakemler, GMAA tahkim kurallarının tahkim yargılaması masraflarının düzenlenmiş olduğu 7. maddesi ve maddenin ikinci fıkrası uyarınca GMAA tahkim kurallarının bir parçası olan Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları hükümlerine göre tahkim yargılaması masraflarını hesaplamalıdır. Hakemler; GMAA etik kurallarının 6. maddesi gereği bu kuralların dışına çıkarak yargılama masrafları konusunda bir tarafı diğerk taraf aleyhine daha avantajlı bir konuma getirmemelidirler.

(8) Özen Yükümlülüğü

GMAA etik kurallarının yedinci maddesi ile hakemlerin özen yükümlülüğü düzenlenmiştir. Buna göre tüm hakemler; davanın tüm durumları göz önüne alındığında tarafların makul bir şekilde ihtiyaç duydukları zaman ve dikkati davaya vermelidirler. Ayrıca hakemler; masrafların tarafların menfaatlerinin makul olmayan bir kısmına kadar yükselmemesi için dikkatli olmalı ve bu hususta ellerinden geleni yapmalıdırlar.

(9) Uzlaşma Tekliflerine Dâhil Olma

Sekizinci madde ile hakemlerin uzlaşma tekliflerine dâhil olmaları konusu düzenlenmiştir. Madde uyarınca, tahkim mahkemesine verilmiş olan hak veya yükümlülükler ek olarak, taraflarca talep edildiği takdirde veya tahkim mahkemesinin bu etkide bir önerisine onay verildiği takdirde, tahkim mahkemesi (veya uygun olduğunda başkan olan hakem) taraflara eşzamanlı bir şekilde ve mümkünse birbirlerinin huzurunda sulh tekliflerinde bulunabilir.

Yine madde uyarınca tahkim mahkemesi; bir hakemin taraflardan biriyle sulh koşulları hakkında diğer tarafların yokluğunda görüşmesinin sakıncalı olduğunu taraflara bildirmelidir. Nitekim normalde bu durum, bu tür görüşmelere katılmış olan hakemlerin tahkim yargılamasına katılımını engeller.

(10) Müzakerelerin Gizliliği

GMAA etik kurallarının son maddesi olan onuncu madde ile gizlilik konusu düzenlenmiştir. Buna göre, tahkim kurallarında aksi belirtilmiş olmadıkça, tahkim mahkemesinin görüşmeleri ve tahkim kararının içeriği daima gizli kalmalıdır. Lakin tarafların hakemleri bu yükümlülüğünden kurtarmaları da mümkündür.

Yine aynı madde uyarınca, hakemler karar üzerinde düşünürken hiçbir prosedüre katılmamalı veya herhangi bir prosedürde yardım amacıyla hiçbir bilgi vermemelidirler. Bu kuralın istisnası, hakemin yargılamada görevli diğer hakemlerden biri tarafından gerçekleştirilen herhangi bir esaslı görevi suiistimal halini veya sahtekârlığı ifşa etmenin, kendisinin bir görevi olduğu kanaatine varmasıdır.

5. Davacı veya Davalı Tarafta Birden Fazla Kişinin Bulunması Hali

GMAA tahkim kurallarının 4 a maddesi ile davacı veya davalı tarafta birden fazla kişinin bulunduğu uyuşmazlıklara has kurallar düzenlenmiştir. Bu madde, 2007 GMAA tahkim kurallarında ve öncesinde mevcut değildi; GMAA 2013 tahkim kuralları ile sonradan düzenlenmiş ve an itibarıyla yürürlükte olan GMAA 2017 tahkim kuralları ile de muhafaza edilmiştir.

Lakin her ne kadar bu kural sonradan getirilmiş olsa da kuralın yürürlükte olmadığı zamanda gerçekleşen ve GMAA tahkim kuralları ile çözülen uyuşmazlıklarda da ilgili tüm tarafların aralarındaki karşılıklı anlaşmalara bağlı olarak, birden çok davalı ve/veya davacının olduğu tahkim yargılamalarının yürütülmesi mümkündür¹⁷⁴.

Madde uyarınca tahkim mahkemesi, davacı ve/veya davalı tarafta birden fazla kişinin bulunduğu yargılamaların kabul edilebilirliği hakkında karar vermektedir. Böylece davacı ve/veya davalı tarafta birden fazla kişinin bulunduğu uyuşmazlıklarda mahkemenin yargılamanın bu şekilde yürütülmesinin uygun olduğu kanaatine varması halinde, yargılama çok taraflı yürütülebilecektir.

Lakin öncelikle çok taraflı bir tahkim şartının bulunması gerekir¹⁷⁵. Zira üçüncü kişiler çok taraflı tahkim şartı olmaksızın tahkime katılırsa, bu durum hakem kararının geçerliliğinde veya kararın tenfizinde problemlere neden olacaktır. Çok taraflı tahkime imkân veren bir tahkim şartı veya sözleşmesi düzenlenmedikçe çok taraflı tahkim mümkün değildir¹⁷⁶.

Bir davanın davacı ve/veya davalı tarafında birden fazla kişi bulunuyorsa, bu durum Türk hukukunda sübjektif dava birleşmesi olarak adlandırılmaktadır. Sübjektif dava birleşmesinde bir taraftaki birden fazla kişi davada birlikte hareket ettiklerinden, sübjektif dava birleşmesine dava arkadaşlığı denmektedir¹⁷⁷. Bu noktada davacı ve/veya davalı tarafta birden fazla kişinin bulunduğu yargılamaların

¹⁷⁴ Wölper, **a.g.m.**, s. 893.

¹⁷⁵ Çok taraflı tahkime özellikle işveren-müteahhit-alt müteahhit arasındaki sözleşmeler, konsorsiyum sözleşmeleri, denizcilik charter sözleşmeleri, garanti, zincirleme satış ve müteselsil sorumluluk sözleşmeleri ve bunun gibi kompleks sözleşmelerde rastlanır. Bkz.: Leyla Keser Berber, **Uluslararası Ekonomik Tahkimde Çok Taraflı Tahkim Sorunu**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1999, s. 9-16; Pelin Akın, “Uluslararası Tahkimde Çok Taraflılık”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, ed. Bülent Yavuz, Abdülkerim Yıldırım, M. Çelebi Can, C. XVIII, S 3-4, Ankara, y.y., 2015, s. 300.

¹⁷⁶ Ziya Akıncı, **Milletlerarası Özel Hukukta İnşaat Sözleşmeleri**, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No:7, Adalet Matbaacılık, 1996, s. 213.

¹⁷⁷ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s. 473; Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Muhammet Özkes, **Medeni Usul Hukuku Temel Bilgiler**, 11. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, s. 121; Hakan Pekcanitez, Hülya Taş Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, ed.: Hakan Pekcanitez, Muhammet Özkes, Mine Akkan, Hülya Taş Korkmaz, C. I, 15. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 685; Baki Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017, s. 353; İsmail Ercan, **Medeni Usul Hukuku**, 9. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2013, s. 164, 165.

kabul edilebilirliği hakkında karar veren tahkim mahkemesi, dava arkadaşlığı koşullarının oluşup oluşmadığını tahkim usulüne uygulanacak olan hukuk uyarınca inceleyecektir.

GMAA tahkim kurallarının 11. maddesinin son fıkrasında yer alan düzenleme uyarınca, taraflar açıkça başka bir usul hukukunu kararlaştırmış olmadıkça, Zivilprozessordnung'un ("ZPO")¹⁷⁸ tahkim yargılamasının düzenlenmiş olduğu 10. kitabı uygulama alanı bulmaktadır. ZPO'nun 10. kitabında yer alan 1042. maddenin son fıkrası uyarınca da taraflar arasında bir anlaşma olmadığı ve ZPO'nun 10. kitabında hüküm bulunmadığı hallerde, tahkim mahkemesi usul kurallarını kendi takdirine göre belirlemektedir¹⁷⁹.

ZPO'nun tahkim yargılamasına ilişkin olan 10. kitabında, dava arkadaşlığı konusunda bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla tahkim yargılamasını yürüten mahkeme; taraflar arasında bu konuda bir anlaşma olmaması ihtimalinde, dava arkadaşlığı konusunda hangi usul kurallarının uygulanacağını m. 1042 gereği kendi takdirine göre belirleyecektir. Mahkemenin Alman usul hukukunu uygulamaya karar vermesi halinde, ZPO 59 ve devamı maddeleri uygulanacak ve davacı ve/veya davalı tarafta birden fazla kişinin bulunduğu yargılamaların kabul edilebilirliği hakkında bu maddelere göre bir karar verilecektir.

Şayet tahkim yeri Türkiye ise, tahkim mahkemesi ZPO m. 1042'nin kendisine verdiği yetkiyle dilediği usul kurallarının uygulanmasına karar verebileceğinden, bu ihtimalde HMK hükümlerinin uygulanması gündeme gelebilir. MTK hükümlerinde ise davacı veya davalı tarafta birden fazla kişi bulunduğu hallere özgü bir düzenleme yoktur.

GMAA tahkim kuralları m. 4 a/2 uyarınca, taraflar aksini kararlaştırmadığı sürece, iki veya daha fazla davacı tahkim yargılamasını başlatırken tek bir hakemi birlikte tayin etmektedir. Tahkim yargılaması iki veya daha fazla davalıya karşı başlatılmışsa, taraflar aralarında aksini kararlaştırmadıkça, davalılar talebin mektup,

¹⁷⁸ Zivilprozessordnung, Alman Hukuk Muhakemeleri Kanunu'dur. Kanun metni için bkz. : "Zivilprozessordnung", (Çevrimiçi) <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, 21 Ocak 2018.

¹⁷⁹ GMAA tahkim kurallarının ZPO ve MTK ile olan ilişkisi için bkz. ileride s. 108.

faks veya e-posta yoluyla davalılara tebliğ edilmesinden itibaren dört haftalık bir süre içerisinde tek bir hakemi birlikte tayin etmektedirler. Hakem tayini talebi davalılara farklı tarihlerde tebliğ edilmişse, süre en son tebliğden itibaren işlemeye başlayacaktır.

Madde uyarınca bu süre, GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kişi aracılığıyla uzatılabilir¹⁸⁰.

Maddenin devamında, süre içerisinde davalıların anlaşamamaları halinde¹⁸¹ ve taraflar aksini kararlaştırmamışsa, GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimsenin tarafların dinlenmesinden sonra iki hakemi tayin edeceği düzenlenmiştir. GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse tarafından yapılan tayin, davacı taraftan birinin yaptığı tayinin yerine geçmektedir. Lakin bu durum, maddenin ikinci fıkrasında yer alan kural gereği tahkim yargılamasının başlangıcını etkilemez. Yani her ne kadar sonradan GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse tarafından iki hakem tayin edilmiş olsa da tahkim yargılamasının başlangıcı GMAA tahkim kurallarının 9. maddesinde yer alan genel kural uyarınca davalının davacıdan bir mektup, faks veya e-posta yoluyla hakem tayinine ilişkin bildirimi aldığı andır.

Bu noktada, GMAA tahkim kurallarının 4 a maddesinde yer alan kuralda niçin GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimsenin belirtilen halde iki hakemi tayin ettiği ve GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse tarafından yapılan tayinin niçin davacı taraftan birinin yaptığı tayinin yerine geçtiği sorusu gündeme gelebilir. Bu sorunun cevaplanabilmesi için, GMAA tahkim kurallarının tarihini incelemek gerekecektir.

¹⁸⁰ Sürenin uzatılabileceğine dair bu kural, GMAA 2017 tahkim kurallarının İngilizce metninde görülememektedir; lakin Almanca versiyonda mevcuttur. Tereddüt halinde Almanca versiyon geçerli olduğundan, Almanca versiyon nazara alınmıştır.

¹⁸¹ GMAA 2017 tahkim kurallarının 4 a maddesinin İngilizce ve Almanca versiyonları karşılaştırıldığında, “süre içerisinde davacıların anlaşamamaları halinde” anlamına gelen ifadelerin Almanca versiyonda mevcut olduğu, lakin İngilizce versiyonda mevcut olmadığı görülmüştür. Belirtildiği üzere esas olan Almanca versiyon olduğundan ve belirtilen ifadeler eksik olduğunda kuralın anlaşılması güç olduğundan, Almanca versiyon nazara alınmıştır.

GMAA tahkim kurallarının eski versiyonları incelendiğinde, hakemlerin tayinine ilişkin genel madde olan 4. maddeden sonra gelen 4 a, 4 b ve 4 c maddelerinin GMAA 2013 tahkim kurallarından itibaren mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Zira bir Alman temyiz mahkemesi kararı, GMAA'nın hakem tayinine ilişkin tahkim kurallarında bazı eklemeler yapılmasına neden olmuştur¹⁸².

Temyiz mahkemesi incelemesine konu olan çok taraflı bir uyuşmazlıkta; davacı serbestçe hakemini tayin ettikten sonra birden fazla davalı hangi hakemin tayin edileceği konusunda anlaşmaya varamazlarsa, bu durumda serbestçe hakem tayini haklarını kaybetmiş olacaklarından, bunun adil yargılanma hakkını ihlal edeceğine karar verilmiştir. Mahkeme, bu dezavantajın üstesinden gelinebilmesi için davacının hakeminin de bağımsız üçüncü kişi tarafından tayin edilmesi gerektiğine karar vermiştir¹⁸³.

Bu karara konu çok taraflı uyuşmazlıkta taraflar bir hukuk bürosunun ortaklarıdır. 2007 yılında uyuşmazlık ortaya çıktığında davacı davalılardan bir ay içerisinde birlikte bir hakem tayin etmelerini talep etmiştir. Davalılar davacının bu talebini reddetmiş ve her biri bir hakem tayin etmişlerdir, böylece davalı tarafça üç hakem tayin edilmiş olmuştur. Bunun üzerine davacı temyiz mahkemesine başvurmuş ve davalılar için bir hakem tayin edilmesini veya alternatif olarak her iki taraf için de birer hakem tayin edilmesini talep etmiştir. Uyuşmazlıkta tahkim anlaşması koşullarının düzenlenmemiş olması nedeniyle, mahkeme gerek hakemlerin tayini hususunda gerek tahkim yargılaması hususunda ZPO hükümlerini uygulamıştır. Mahkeme; bir tarafta birden fazla kişinin bulunduğu bir uyuşmazlıkta, bu kişilerin bir hakemin tayini konusunda anlaşmaya veya mahkeme tarafından tayin edilen hakemi kabul etmeye zorlanması halinde, yargılamanın diğer tarafının tahkim mahkemesinin oluşmasında orantısız bir şekilde daha büyük etki sahibi olacağına ve

¹⁸² GMAA'nın an itibariyle Yönetim Kurulu Başkanı olan Jan Wölper, GMAA tahkim kurallarının 4 b maddesinde yer alan düzenlemenin farklılığının sebebinin bir mahkeme kararı olduğunu şahsen bildirmiştir. 4b ve 4a maddeleri hakem tayini için benzer düzenlemeler ve genel kuraldan farklılıklar içerdiğinden, 4a maddesindeki farklılığın sebebinin de yine aynı mahkeme kararı olduğu sonucuna varılmıştır.

¹⁸³ GMAA Yönetim Kurulu'nun an itibariyle başkanı olan Jan Wölper'in burada bahsetmiş olduğu mahkeme kararının, muhtemelen Berlin'in yüksek temyiz mahkemesi olan *Kammersgericht*'in 21.04.2008 tarihli kararı olduğu sonucuna varılmıştır.

bu koşullarda davalılar kendi hakemlerinin tayini hususunda anlaşamamışlarken davacının kendi hakemini tayin etmiş olmasının adil olmayacağına karar vermiştir. Böylece mahkeme, taraf hakemlerinin ikisinin de tayini yetkisinin mahkemeye geçtiği durumu düzenleyen ZPO m. 1034/2 hükmünü uygulamıştır. Mahkemenin bu uyuşmazlık için seçtiği iki hakem, yine Alman temyiz mahkemesinde görev yapan iki hâkim olmuřtur¹⁸⁴. Bu karar ardından GMAA tahkim kurallarında değişikliğe gidilmiş ve davacı ve/veya davalı tarafta birden fazla kişinin bulunduğu uyuşmazlıklar için bahsedilen özel hakem tayini kuralı böylece getirilmiştir.

6. şirketler Hukukuna İlişkin Uyuşmazlıklar

GMAA tahkim kuralları ile şirketler hukukuna dair uyuşmazlıklar için de bazı özel kurallar getirilmiřtir¹⁸⁵. ¹⁸⁶ 4 b maddesi ile düzenlenmiş olan bu kurallar, GMAA 2013 tahkim kuralları ile ilk olarak düzenlenmiş, GMAA 2017 tahkim kuralları ile de muhafaza edilmiştir.

¹⁸⁴ Jürgen Mark, Heiko Plassmeier, David Quinke, Baker & McKenzie, “Developments in German Arbitration Law”, **The Baker & McKenzie International Arbitration Yearbook**, Moskva (Moskova), Wolters Kluwer, 2009, s. 173, 174.

Fakat bu durum Türk hukuku bakımından mümkün olamazdı; zira Anayasa m.140/V gereği hâkimler ve savcılar kanunda belirtilenden başka resmi ve özel hiçbir görev alamazlar. Bkz.: Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 153.

¹⁸⁵ GMAA 2017 tahkim kurallarının Almanca versiyonunda mevcut olan 4 b maddesi, İngilizce versiyonda bulunmamaktadır. Tereddüt halinde kuralların Almanca versiyonu geçerli olduğundan, bu metin dikkate alınarak madde açıklanmıştır. Bir nceki versiyon olan GMAA 2013 tahkim kurallarının İngilizce versiyonunda ise maddenin mevcut olduğu grlmştir.

¹⁸⁶ şirketler hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların tahkime elverişli olup olmadığı tartışma konusu olmakla birlikte; her ne kadar şirketler hukuku emredici kurallarla düzenlenmiş olsa da ortakların iradelerine tabi olan hususlarda tahkime gidilebileceği pek çok hukuk sisteminde, doktrinsel görüşlerde ve çeşitli mahkeme kararları ile kabul edilmektedir. TTK hükümleri incelendiğinde anonim şirketlerin, ticari hayattaki ekonomik rolleri ve pay sahiplerinin korunması gerekçeleriyle belirli açılardan devletin kontrol ve denetimine tabi olduğu görülür. Bilhassa halka açık şirketler kamu otoritesinin doğrudan müdahalesine tabi olabilmektedirler. Dolayısıyla Türk hukukunda bu tür şirketlerin hukuki statüleri ile işleyişlerinin düzenlendiği çok sayıda emredici hükme rastlanır. Fakat TTK ile şirketin işleyişi hususunda ortakların irade serbestisinin esas alındığı ve şirketin iştgal alanının içerisinde kalan faaliyetleri ile i işleyişine dair tasarruf yetkisinin varlığının esas olduğu görülmektedir. şayet somut uyuşmazlık konusu üzerinde tarafların irade serbestisi varsa, o takdirde uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözümünün mümkün olduğu kabul edilmelidir. Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu; 22.01.1947 – 289 ve 12.01.1966 – 3 – 428 tarih ve numaralı kararlarında, şirket ve ortaklar arasındaki emredici hükümlerle düzenlenmiş olan hususlarda da tahkime başvurulmasının mümkün olduğunu kabul etmiş; fakat hakemlerin kanunda yer alan emredici hükümlere uygun karar vermelerinin zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Bkz.: Mehmet Taş, “Türk Hukukunda Anonim şirket Genel Kurul Kararlarının İptali Davalarının Milletlerarası Ticari Tahkimde Görülmesi” (Danışman: Cemal şanlı), İstanbul, 2007, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (evrimii) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>, 20 Ağustos 2018, s. 31-34. Bahsedilen kararlar için bkz.: Yeğengil, **a.g.e.**, s. 357, 364.

Şirketler hukukuna ilişkin bir uyuşmazlıkta tahkim, örneğin şirket ana sözleşmesinde yer alan, uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümleneceğine ilişkin bir kloz ile gündeme gelebilir¹⁸⁷.

4 b maddesi uyarınca; bir tarafında bir şirketin, diğer tarafında ortakların, organların ve/veya organ üyelerinin olduğu uyuşmazlıklarda ve ayrıca ortaklar, organlar ve/veya organ üyeleri aralarındaki uyuşmazlıklarda tahkim mahkemesi; davacının talebi üzerine GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse tarafından iki hakemin tayin edilmesiyle oluşmaktadır. Böylece, madde ile tahkim mahkemesinin teşkilinde GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimsenin rol aldığı bir başka hal düzenlenmiştir.

Bu noktada, bir tarafında bir şirketin, diğer tarafında ortakların, organların ve/veya organ üyelerinin olduğu uyuşmazlıklarda ve ayrıca ortaklar, organlar ve/veya organ üyeleri aralarındaki uyuşmazlıklarda tahkim mahkemesinin niçin taraflarca tayin edilen hakemlerden değil de davacının talebi üzerine GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse tarafından iki hakemin tayin edilmesiyle oluştuğu sorusunun gündeme gelmesi muhtemeldir. Bu kural da yine bahsedilen 21.04.2008 tarihli Alman temyiz mahkemesi kararı ardından düzenlenmiş olup, davacı ve/veya davalı tarafta birden fazla kişinin bulunması hali için bu konuda yapılan açıklamalar, burada da aynen geçerlidir.

4 b maddesinin ikinci fıkrası gereği tahkim mahkemesi, şirketin henüz yargılamaya katılmamış olan diğer ortaklar ve şirket organlarını, tahkim yargılamasının başlangıcı ve bu yargılamanın ilerleyişi hakkında bilgilendirmesi konusunda şirkete talimat verir.

Şirketler hukukuna ilişkin uyuşmazlıklara dair kurallarda, hukuki menfaati olanların davaya katılma hakkı özel olarak düzenlenmiştir. Buna göre şirket, ortaklar ve şirket organları; eğer yargılamanın sonucu hakkında hukuki menfaatleri varsa,

¹⁸⁷ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 88.

tahkim mahkemesine karşı mektup, faks veya e-posta yoluyla bildirimde bulunarak tahkim yargılamasına müdahil olarak katılma hakkına sahiptirler¹⁸⁸.

Türk hukukunda davaya müdahale; asli ve fer'i müdahale olarak HMK'nın 65-70 maddeleri arasında düzenlenmiştir. Asli müdahale; iki kişi arasında belli bir şey veya hak üzerinde bir dava devam ederken, üçüncü bir kişinin bu dava konusu olan şey veya hak üzerinde kısmen veya tamamen bir hak sahibi olduğunu iddia ederek, aynı mahkemede bir dava açması şeklinde gerçekleşmektedir. Fer'i müdahale ise, üçüncü kişinin taraflar arasında görülmekte olan bir davaya, davanın taraflarından biri yanında, ona yardımcı olmak üzere katılması şeklinde gerçekleşir¹⁸⁹. GMAA tahkim kurallarının 4 b maddesinde bahsedilen müdahale, fer'i müdahaledir. Türk hukukunda fer'i müdahalenin şartları; görülmekte olan bir davanın bulunması ve üçüncü kişinin davaya müdahale etmekte hukuki yararı bulunmasıdır¹⁹⁰. GMAA madde 4 b'de de müdahil olmak için prosedürün sonucu hakkında hukuki menfaatin olması aranmıştır. Görülmekte olan bir davanın bulunması şartının arandığı da görülmektedir; zira müdahil olmak için tahkim mahkemesine bildiride bulunmak gerekmektedir. Bu da hâlihazırda bir tahkim mahkemesinin teşekkül ettiğini, yani bir tahkim davasının derdest olduğunu göstermektedir. Böylece GMAA tahkim kuralları uyarınca davaya müdahale ile Türk hukukundaki fer'i müdahale şartlarının paralel olduğu görülmektedir.

¹⁸⁸ Belirtildiği üzere GMAA 2017 tahkim kurallarının İngilizce versiyonunda 4 b maddesi yoktur; lakin kuralların 2013 İngilizce versiyonunda maddenin mevcut olduğu görülmektedir. GMAA 2017 Almanca tahkim kuralları ile GMAA 2013 İngilizce tahkim kuralları karşılaştırıldığında, burada bahsedilen hakka sahip olan süjeler bakımından bir fark olduğu göze çarpmaktadır; İngilizce versiyonda Almanca versiyonun aksine şirket organlarının üyelerine de bu hak tanınmıştır. Şirket organ üyelerinin maddenin dördüncü fıkrası uyarınca yetki itirazında bulunma yükümlülüğü altında olanlar altında da sayılmamış olması nedeniyle, davaya müdahil olma hakkının bilinçli olarak organ üyelerine tanınmamış olduğu düşünülebilir. Lakin şirketler hukukuna dair uyuşmazlıkların düzenlendiği 4 b maddesinin başında, "bir tarafında bir şirketin, diğer tarafında ortakların, organların ve/veya organ üyelerinin olduğu uyuşmazlıklardan ve ayrıca ortaklar, organlar ve/veya organ üyeleri aralarındaki uyuşmazlıklar"dan bahsedilmektedir. Esasen şirket organlarının üyelerinin davaya müdahil olma hakkına sahip olmaması için bir neden de yoktur. Bu nedenle genel koşul olarak sonuç hakkında hukuki menfaat mevcut ise, şirket organlarının üyelerinin de davaya müdahil olabilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

¹⁸⁹ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s. 494, 498. Pekcanıtez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s. 127, 136; Ercan, **a.g.e.**, s. 171, 176.

¹⁹⁰ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s. 494, 495.

Pekâlâ, tahkim yargılamasında fer'i müdahale mümkün müdür? Devlet yargısında mevcut olan ve yargılamaya üçüncü kişilerin dâhil olması sonucunu oluşturan bazı kavramlar, tahkim bakımından incelendiğinde ortaya farklı sonuçlar çıkabilmektedir. Bunun sebebi tahkimin esas olarak tarafların arasındaki iradeye dayanması ve üçüncü kişilerin tahkim davasına dâhil olmasının hakem kararının geçerliliği ve icra kabiliyeti açısından olumsuz sonuçlar doğurabilmesidir¹⁹¹.

Doktrinde tahkim yargılamasında fer'i müdahalenin belli koşullarda mümkün olabileceği belirtilmiştir^{192 193}. Nitekim üçüncü kişilerin davaya müdahalesi, tahkim anlaşmasının üçüncü kişilere teşmilinde söz konusu olan usul hukuku kurumlarındandır¹⁹⁴.

Fer'i müdahil tahkim şartına taraf olmasa da hakemlerin fer'i müdahilin davaya katılma talebine olumlu yanıt vermeleri mümkündür; zira fer'i müdahil

¹⁹¹ Akıncı, **İnşaat Sözleşmeleri**, s. 201.

¹⁹² **A.e.**, s. 208; Emre Esen, **Uluslararası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilere Teşmili**, İstanbul, Beta Yayınları, 2008, (Çevrimiçi) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>, 9 Mayıs 2017, s. 358. Bununla beraber, doktrinde davanın ihbarı ve davaya müdahale kurumlarının tahkimde uygulanamayacağına ilişkin görüş de mevcuttur. Bkz.: Balcı, **a.g.e.**, s. 196, 197. Bu görüş uyarınca tahkim yargılamasında uyuşmazlığı çözme hususunda yetkilendirilmiş olan hakemler, rücu edilmek üzere çağırılan taraf ile ihbar eden taraf arasındaki ihtilafı çözmeye yetkili olamayacaktır. Zira hakemler sadece tahkim akdinin tarafları arasındaki uyuşmazlığı çözmek zorundadırlar ve üçüncü kişinin davasını çözmeye yetkili değildirler. Yine bu görüş uyarınca tahkimde davanın ihbarı ve davaya müdahale kurumlarının uygulanmasına tahkimin gizliliği esası engeldir. Bu hususta ilk görüşe katılmakta ve tahkimde davaya fer'i müdahalenin koşullarının oluşması halinde mümkün olduğunu düşünmekteyiz. Zira öncelikle fer'i müdahil olan üçüncü kişi tahkim davasının tarafı olmayacaktır. Üçüncü kişinin davaya fer'i müdahil olduğu yargılama ile ihbar eden ve fer'i müdahil arasındaki uyuşmazlığın çözümüne dair yargılama iki farklı davadır. İhbar eden ile fer'i müdahil arasındaki rücu davasında ilk yargılamanın hakemleri yetkili olmasa da bu ihbar olunanın (fer'i müdahilin) ilk davaya müdahalesine engel değildir. Nitekim tahkimde fer'i müdahalenin mümkün olabileceğini savunan Akıncı, verdiği bir örnek ile hakemlerin davalı ile müdahil olan arasındaki rücu davasını da halletmeleri halinde kararın hakemlerin yetkilerini aşmaları ve tahkim şartının mevcut olmaması gibi nedenlerle geçerlilik ve tenfiz bakımından riskli olacağını belirtmiştir (Bkz.: Akıncı, **İnşaat Sözleşmeleri**, s. 209.). Keza tarafların fer'i müdahaleye rıza göstermiş olması halinde tahkimin gizliliği esası da fer'i müdahaleye engel olmayacağından, tahkimde davanın ihbarı ve davaya müdahale kurumlarının uygulanamayacağına dair görüşün ikinci gerekçesine de katılmamaktayız.

¹⁹³ Fakat tahkimde asli müdahale mümkün değildir. Zira asli müdahalenin söz konusu olduğu durumda asli müdahil bir davacı gibi hareket etme hakkına sahiptir ve hakemlerin vereceği karar asli müdahili de kapsar, onun bakımından da kesin hüküm teşkil eder. Bu nedenle tahkim şartına taraf olmadıkça asli müdahil olarak hakemler önünde görülen davaya katılmak mümkün değildir. Bkz.: **A.e.**, s. 208.

¹⁹⁴ Esen, **a.g.e.**, s. 16.

davada katıldığı tarafa bağlı olup ayrı bir taraf niteliğini haiz değildir ve hakemlerin vereceği karar fer'i müdahil açısından kesin hüküm niteliğinde olmayacaktır¹⁹⁵.

Fakat milletlerarası ticari tahkimde tarafların rızası yoksa üçüncü kişinin fer'i müdahalede bulunmasına izin verilmemesi gerekmektedir. Zira her ne kadar karar fer'i müdahil açısından kesin hüküm etkisi doğurmayacak olsa da müdahalenin başka etkileri mevcuttur. Tarafların rızası olmaksızın fer'i müdahaleye izin vermek; tahkim usulüne aykırılık, hakemlerin yetkilerini aşmaları, savunma haklarının ihlali gibi nedenlerle kararın geçerliliği ve tenfiz edilebilirliğini tehlikeye atabilecektir¹⁹⁶.

Lakin tarafların bir anlaşmayla aralarında gerçekleşecek olan tahkim yargılamasında fer'i müdahalenin mümkün olduğunu öngörmeleri mümkündür. Keza taraflarca tahkim yargılamasına uygulanmak üzere seçilen kurallar arasında da bu konuya ilişkin hükümler bulunabilir. Bu iki halde fer'i müdahilin tahkim yargılamasına katılması mümkün olacaktır¹⁹⁷.

Nitekim konu GMAA tahkim kuralları açısından değerlendirildiğinde de m. 4 b/3 ile düzenlenmiş olan fer'i müdahalenin hakemlerce dikkate alınması gerektiği görülmektedir. Taraflar uyuşmazlığın GMAA tahkim kuralları uyarınca çözümü hususunda anlaşmakla m. 4 b/3 ile düzenlenmiş olan, belirtilen kişilerin tahkim yargılamasına müdahil olarak katılma hakkını kabul etmiş olurlar. Dolayısıyla bu kez tarafların rızalarını baştan göstermiş olmaları nedeniyle sonradan tekrar bu hususta rızalarının aranması gerekmeyecektir.

GMAA tahkim kurallarının 4 b maddesi, şirketler hukukuna dair uyuşmazlıklarda şirket, ortaklar ve şirket organlarına tahkim mahkemesinin yetkili olduğu savunmasını ileri sürme konusunda bir yükümlülük de getirmektedir. Madde uyarınca; aynı uyuşmazlık konusu veya karara dair diğer uyuşmazlıklar hakkında aynı tahkim mahkemesi yetkilidir ve bir devlet mahkemesinde derdest olan şirketler

¹⁹⁵ Akıncı, **İnşaat Sözleşmeleri**, s. 208.

¹⁹⁶ **A.e.**, s. 211.

¹⁹⁷ Esen, **a.g.e.**, s. 358.

hukukuna dair uyuşmazlıklarda şirket, ortaklar ve şirket organları, tahkim mahkemesinin yetkili olduğuna dair itirazı ileri sürmekle yükümlüdürler¹⁹⁸.

Her ne kadar şirketler hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda şirket, ortaklar ve şirket organlarına tahkim mahkemesinin yetkili olduğuna dair yetki itirazında bulunma yükümlülüğü getirilmişse de, bu yükümlülüğü yerine getirmeme halinde ne tür bir yaptırım olacağı düzenlenmiş değildir. Lakin bu kural ile tahkim mahkemesinin yetkili olduğu hallerde, aynı uyuşmazlık konusuna veya karara dair diğer uyuşmazlıkların devlet mahkemesinde görülmemesinin ve uyuşmazlıkların tek bir dava ile tahkim mahkemesinde çözümlenmesinin amaçlandığını söylemek mümkündür.

Şirketler hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların düzenlenmiş olduğu 4 b maddesinin son fıkrası ile madde 4 a, fıkra 3'ün uygulanabildiği ölçüde burada da geçerli olduğu düzenlenmiştir. Böylece tahkim mahkemesi, şirketler hukukuna dair uyuşmazlıklarda, örneğin davacı tarafta birden fazla ortak ve davalı tarafta şirketin olduğu bir uyuşmazlıkta, bu kişilerin davaya taraf olup olamayacağı hakkında karar vermeye yetkili olacaktır; tahkim mahkemesi dilerse bu ortakların şirkete karşı birlikte dava açmasının kabul edilebilir bir dava olmadığına karar verebilecektir¹⁹⁹.

¹⁹⁸ Kanaatimizce tahkim mahkemesinin aynı uyuşmazlık konusu veya karara dair diğer uyuşmazlıklar hakkında da yetkili olabilmesi için uyuşmazlık tarafları arasında tahkim anlaşması mevcut olmalıdır. Taraflar tahkim yönündeki iradelerini, bir ortaklık içi tahkim anlaşmasıyla önceden ortaya koymuş olabilirler. Ortaklık içi tahkim anlaşması; bir ticari ortaklığın üyelerinin ortaklık sözleşmesine tahkim anlaşması koyması suretiyle gerçekleşir. Böylece ortaklık dâhilinde ortaya çıkan bütün uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözülmesi hususunda anlaşılmış olmaktadır. Bkz.: **A.e.**, s. 153.

¹⁹⁹ Ortaklık içi tahkim anlaşmasının üçüncü kişilere teşmil edilip edilemeyeceği sorusu; tahkim anlaşmasına tabi olan bir ortaklık hissesinin üçüncü kişilere devredilmesi durumunda veya ortaklık tüzüğüne oy çokluğu ile tahkim şartı konması durumunda oylamada olumsuz oy kullanmış olan ortaklar bakımından gündeme gelebilir. Birinci durumda cüzi halefiyet hali söz konusu olacaktır ve bu hususta tahkim anlaşmasının bağlayıcılığına dair iki temel yaklaşım mevcuttur. *Otomatik intikal kuralı* uyarınca temlik edilen hakla ilgili olarak bir uyuşmazlık oraya çıktığında, borçlu tahkim şartıyla otomatikman bağlı olacaktır. İkinci temel yaklaşım olan *açık temlik kuralı* uyarınca ise, temellük eden, bağlı olma yönündeki iradesini açıkça ortaya koymadığı sürece tahkim anlaşmasıyla bağlı olmaz. (Temel yaklaşımların sınıflandırılması ve açıklamalar için bkz.: **a.e.**, s. 224.) Bu hususta; temellük edenin tahkime gitme iradesine bakılmaksızın tahkim anlaşmasının kendisine otomatikman intikal etmesi halinde, bu tahkim yargılamasının ve bu tür bir yargılama sonucunda verilen hakem kararının geçerli bir tahkim anlaşması bulunmadığından mahkemelerce iptal edilmesi veya tenfiz talebi talep edilmişse de tenfiz talebinin reddedilmesi gerektiği görüşüne (bkz.: **a.e.**, s. 227) katılmaktayız.

İkinci durumda tahkim anlaşmasının geçerliliği bakımından da doktrinde görüş birliği yoktur. Bir görüşe göre, ortaklık hukukuna dair prensipler gereği, ortaklık tüzüğüne konulmuş olan tahkim şartının oylamada tahkim şartına muhalefet etmiş olan ortakları da bağlaması gerekir. (Yazar bu görüşte olmamakla beraber, görüş hakkında bkz.: **a.e.**, s. 157.) Kanaatimizce de uygulanması gereken

Tahkim mahkemesi; bu noktada, bir üst başlıkta belirtilmiş olan usule uygulanacak olan hukuk uyarınca dava arkadaşlığı koşullarını inceleyerek karara varacaktır.

7. Hakemlerin Yükümlülükleri

GMAA tahkim kuralları uyarınca hakemlerin yükümlülükleri, 5. madde çerçevesinde düzenlenmiştir. Madde genel olarak hakemlerin yükümlülüklerinden bahsetmekle birlikte, ilk fıkrada GMAA Yönetim Kurulu üyeleri için de görevlerini yerine getirirken riayet etmeleri gereken yükümlülükler getirildiği görülmektedir²⁰⁰.

a. Tarafsızlık ve Gizlilik

Maddenin ilk fıkrası uyarınca; her hakem ve bu kurallarda yer alan görevleri yerine getiren her GMAA Yönetim Kurulu üyesi, tarafsızlık ve gizlilik yükümlülüklerine sahiptirler. Böylece tahkim yargılamasının gizliliği ve tarafsızlığı; tahkim kuralları uyarınca yargılamada yer alması gereken GMAA Yönetim Kurulu üyelerine de tarafsızlık ve gizlilik yükümlülüklerinin yüklenmesi vasıtasıyla korunmuştur. Tahkim kurallarında kendisine verilmiş olan görevleri yerine getiren GMAA Yönetim Kurulu üyeleri için de bu yükümlülüklerin öngörülmüş olması, GMAA tahkiminde tarafsızlık ve gizliliğe verilen önemin bir göstergesidir.

MTK m. 7/C gereği kendisine hakemlik önerilen kimse, bu görevi kabul etmeden önce tarafsızlık ve bağımsızlığından şüphe etmeyi haklı gösteren hâl ve şartları açıklamak zorundadır. Hakem; taraflar önceden bilgilendirilmemişlerse daha sonra ortaya çıkan durumları da gecikmeksizin taraflara bildirecektir. Böylece

diğer görüş uyarınca ise, ortaklık içi tahkim anlaşmaları bakımından da tahkimin akdi ve ihtiyari yapısı dikkate alınmalıdır ve tahkime gitme iradesi bulunmayan bir kişi tahkim şartına tabi tutulamaz. Görüş uyarınca tahkim şartına açıkça ya da zımnen rıza göstermemiş olan hissedarların, tahkim şartı bakımından üçüncü kişi lehtar statüsünde bulunmadığını kabul etmek gerekir. Aksi takdirde, böyle bir yargılama sonucu verilen hakem kararının, hukuki dayanağı bulunmadığından ve geçerli bir tahkim anlaşması bulunmadığından mahkemelerce iptali veya kararın tenfizinin reddi gerekecektir. Bkz.: **A.e.**

²⁰⁰ GMAA tahkim kurallarının İngilizce ve Almanca versiyonlarında, 5. maddenin kenar başlığı açısından bir farklılık mevcuttur. İngilizce versiyonda kenar başlığı “Hakemlerin Yükümlülükleri” şeklindeyken, Almanca versiyonda kenar başlık “Hakemlerin ve GMAA Yönetim Kurulu’nun Yükümlülükleri” olarak düzenlenmiştir. Keza madde metni incelendiğinde, İngilizce versiyonda Yönetim Kurulu üyelerinin yükümlülüklerinden bahsedilmediği görülmektedir. Almanca versiyon dikkate alınarak, çalışmada kurala yer verilmiştir.

hakemlerin bağımsızlık ve tarafsızlık yükümlülüklerinin MTK hükümlerinde de ayrıntılı bir şekilde ele alınmış olduğu görülmektedir²⁰¹.

MTK ile GMAA tahkim kurallarından farklı olarak hakeme tarafsızlık ve bağımsızlığından şüphe etmeyi haklı gösteren hâl ve şartları açıklama zorunluluğu getirilmiştir; fakat benzer açıklama yükümlülüğü GMAA etik kurallarında yer aldığından GMAA tahkim kurallarında bu kuralın tekrarlanmadığı görülür. GMAA tahkim kurallarına göre yürütülen ve MTK'ya da tabi bir tahkimde GMAA etik kurallarının uygulanacağı kararlaştırılmış olmasa dahi, MTK'da yer alan hüküm gereği hakemlerin belirtilen açıklama yükümlülüğü mevcuttur.

b. Tahkim Yargılamasını Makul Sürede Sonlandırma

GMAA tahkim kuralları m. 5/2 ile hakemlere tahkim süresine ilişkin bir yükümlülük getirilmiştir. Buna göre hakemler; yargılamayı tarafların başvurularının limiti dâhilinde süratli bir şekilde yürütür ve makul bir süre içerisinde sonlandırırlar.

Görüldüğü üzere, GMAA tahkim kuralları uyarınca tahkim süresi belirli bir zaman dilimi ile sınırlandırılmamış; “*makul süre*” kriteri getirilmiştir. Lakin bu kriterin anlamının GMAA tahkim maddelerinde açıklanmamış olduğu görülmektedir.

Fakat belirtmek gerekir ki GMAA tahkim kuralları m. 6/1-d gereği hakem olarak sahip olunan yükümlülüklerin yerine getirilmesinin uygunsuz bir şekilde geciktirilmesi halinde hakemin reddi talep edilebilir. Böylece dolaylı bir şekilde tahkim süresi için öngörülmüş olan makul sürenin aşılması engellenmiştir.

MTK uyarınca ise tahkim yargılaması belirli bir süre ile sınırlandırılmıştır. Buna göre taraflar aksini kararlaştırmadıkça, tek hakemli davalarda hakemin seçildiği, birden çok hakemli davalarda ise hakem kurulunun ilk toplantı tutanağının²⁰² düzenlendiği tarihten itibaren bir yıl içinde hakem veya hakem

²⁰¹ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 158.

²⁰² Birden fazla hakem bulunan davalarda tahkim süresinin başlangıcı için mutlaka hakemlerin fiilen bir araya gelip toplantı tutanağı düzenlediği tarihi esas almanın yerinde olmayacağı, bunun hakemlerin hiç toplantı tutanağı tutmaması durumunda zorluk yaşatacağı, bazı durumlarda görev belgesinin hazırlanmasında taraflar ve hakemler arasında bir sorun çıkmamışsa görev belgesinin imzalanması aşamasının dahi fiilen bir araya gelmeden gerçekleşebildiği, hakemlerin işlemleri ve toplantılarına

kurulunca esas hakkında karar verilir (m. 10/B-1). Görüldüğü gibi MTK uyarınca tarafların tahkim süresinin işlemeye başladığı anı kararlaştırmaları mümkündür²⁰³.

MTK uyarınca tahkim yargılaması süresi için kanun tarafından belirlenmiş olan bir yıllık sürenin uzatılması da mümkündür. Tahkim süresi, tarafların anlaşmasıyla, anlaşamamaları halinde taraflardan birinin başvurusu üzerine asliye hukuk mahkemesince uzatılabilir. Başvurunun reddi halinde tahkim süresi sonunda yargılama sona ermektedir. Asliye hukuk mahkemesinin tahkim süresinin uzatılması hakkındaki kararı kesindir (m. 10/B-1).

Tahkim yargılamasını belirli bir süreyle sınırlama zorunluluğu; tahkime hız kazandırmayı ve böylece hak sahiplerini tabii hâkimlerine müracaat imkânından belirli olmayan bir zaman zarfında mahrum etmemeyi amaçlar. Bu nedenle usul kanunlarında hakem kararlarının geçerlilik şartı olarak, kararın belirli bir süre içerisinde verilmesi zorunluluğuna yer verilir^{204 205}.

Türk doktrininde kabul edildiği üzere, tahkim davalarının belirli bir süreye tabi olması kamu düzenini ilgilendirmektedir²⁰⁶. Ayrıca tahkim süresinin mutlaka kesin olması, ne zaman başladığının ve ne zaman biteceğinin belirli olması gerektiği savunulur. Yine aynı görüş gereği, tahkim süresi üçüncü şahıslar veya hakemlerin takdirine, geciktirici veya bozucu bir şarta bağlı tutulursa bu süre şartı geçersiz olacaktır²⁰⁷.

ilişkin dosyada herhangi bir belge olmaması durumunda mahkemelerin tahkim süresinin başlangıcını belirlemesinin zorlaşacağı hatta imkânsız olabileceği belirtilmektedir. Bkz.: **a.e.**, s. 180, 181.

²⁰³ **A.e.**, s. 179; Pekcanitez, Yeşilirmak, **a.g.e.**, s. 2709.

²⁰⁴ Yeğengil, **a.g.e.**, s. 306. Lakin ZPO'nun tahkim yargılamasına dair hükümlerinde belirli bir tahkim süresi öngörülmemiştir.

²⁰⁵ Karşılaştırmalı hukukta tahkim kanunları incelendiğinde, tahkim süresine genellikle yer verilmediği görülür. Nitekim Fransız hukuku hariç olmak üzere, Alman, İsviçre, İngiliz hukuklarında ve Model kanunu kabul eden ülke hukuklarında tahkim süresine yer vermeme yönünde bir tercih yapılmıştır. Bkz.: Pekcanitez, Yeşilirmak, **a.g.e.**, s. 2708.

²⁰⁶ Yeğengil, **a.g.e.**, s. 306, 307; Erol Ertekin, İzzet Karataş, **Uygulamada İhtiyari Tahkim ve Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Tanınması**, Ankara, Yetkin Yayınevi, 1997, s. 237; Balcı, **a.g.e.**, s. 204; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 182.

²⁰⁷ Yeğengil, **a.g.e.**, s. 307.

Keza sürenin hakemlerin karar vereceği zamana kadar uzayacağına dair şart da geçersiz olacak²⁰⁸, süreye ilişkin şart geçersiz olduğundan kanunun belirlediği süre esas alınacaktır. Böylece taraflar sözleşme ile tahkim için bir süre belirlemediyse veya süre belirlenmiş olmakla kesin ve belirli değilse, kanunun belirlediği süre esas alınmaktadır²⁰⁹.

GMAA tahkim kuralları ile kesin ve belirli bir tahkim süresi getirilmemiştir. Bu nedenle MTK'nın uygulama alanı bulduğu hallerde m. 10/B-1 gereği tahkim süresi bir yıl olacaktır. Zira tahkim davasının ne kadar süre içinde sonuçlanması gerektiğine dair kesin bir düzenleme yoksa MTK'da öngörülen süre içinde yargılamanın sona erdirilmesi zorunludur²¹⁰. Aksi takdirde MTK m. 15/1-c gereği kararın iptali gündeme gelir.

MTK'nın uygulama alanı bulmadığı hallerdeyse, kural olarak GMAA tahkim kuralları m. 5 ile getirilen makul süre kriteri geçerli olur²¹¹.

Belirli bir tahkim süresi olmaması sonucunda verilen kararın kamu düzenine aykırı sonuç doğurup doğurmayacağı, kamu düzenine aykırılığın bir tenfiz engeli olması sebebiyle incelenmelidir. Kanaatimizce GMAA tahkim kuralları uyarınca makul bir sürede sonlandırılan bir tahkim yargılaması sonucu verilen karar, sırf başlangıçta tahkim süresi belli olmadığından kamu düzenine aykırı bir sonuç doğurmaz. Nitekim GMAA tahkim kuralları yaygın bir şekilde uygulanmaktadır ve New York Sözleşmesi m. V hükmünde yer alan bir tenfiz engeli olan kamu düzenine aykırılık, bu bakımdan GMAA tahkim kuralları uyarınca verilmiş olan kararların tenfizini engellememektedir²¹².

²⁰⁸ Ertekin, Karataş, **a.g.e.**, s. 237; Balcı, **a.g.e.**, s. 205.

²⁰⁹ Yeğengil, **a.g.e.**, s. 307.

²¹⁰ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 182.

²¹¹ ZPO'nun tahkime ilişkin hükümlerinde ve DIS tahkim kurallarında belirli tahkim süresinin düzenlenmemiş olduğu hakkında bkz.: "Arbitration in Germany", (Çevrimiçi) <https://www.financierworldwide.com/arbitration-in-germany/#.W3sUgH34nIU>, 20 Ağustos 2018. Keza LMAA tahkim kurallarında da belirli bir tahkim süresi düzenlenmemiştir. LMAA tahkim kuralları m. 22 gereği; kararın hazırlanması için gerekli olan süre, davanın koşullarına göre değişiklik gösterir. Bkz.: Rieckhoff, **a.g.e.**, s. 297.

²¹² Şayet belirli bir tahkim süresinin olmayışı tahkim kararlarının tenfizine engel olsaydı, GMAA tahkim kuralları dışında LMAA ve DIS tahkim kurallarına veya ZPO hükümlerine göre yürütülen

Elbette tarafların uyuşmazlığın GMAA tahkim kurallarına göre çözüleceğine dair tahkim şartı veya tahkim sözleşmesinde tahkim süresini belirli bir süreyle sınırlandırması, ileride ortaya çıkabilecek belirsizlikleri engelleyecektir. Zira GMAA tahkim kurallarına göre yürütülen fakat MTK'ya tabi olan bir tahkim yargılamasında MTK gereği tahkim süresinin bir yıl olduğu tahkim anlaşmasından ve GMAA tahkim kurallarından anlaşılması mümkün olmayan bir durumdur. Fakat belirtmek gerekir ki MTK'nın uygulama alanı bulmadığı tahkimlerde, örneğin tahkim yerinin Almanya olduğu durumlarda GMAA tahkim kurallarında belirlenmiş olan makul süre kriterinin uygulanmasına bir engel yoktur.

c. Dosyaları Muhafaza

Hakemlerin yükümlülüklerine dair 5. maddenin üçüncü fıkrası ile hakemlere dosyaları belirli bir süre muhafaza etme yükümlülüğü getirilmiştir. Buna göre, hakemler tahkim mahkemesinin dosyalarını yargılamanın sona ermesinden itibaren beş yıl boyunca muhafaza ederler²¹³.

MTK hükümleri uyarınca hakemlere dosya muhafaza yükümlülüğü getirilmemiştir; lakin tarafların giderini ödemek koşuluyla hakem kararının asliye hukuk mahkemesine gönderilmesini istemeleri mümkündür. Bu durumda karar ve dava dosyası, hakem veya hakem kurulu başkanı tarafından asliye hukuk mahkemesine sunulmakta ve mahkemece kalemde saklanmaktadır (m.14/A).

tahkim yargılamaları sonucunda verilen kararların da tenfizi mümkün olmazdı. Kaldı ki UNCITRAL Model Kanunu hükümlerinde de tahkim süresi ile ilgili herhangi bir düzenleme yoktur.

(UNCITRAL Tahkim Kanunu'nda belirli bir tahkim süresinin düzenlenmemiş olduğu hakkında bkz.: Armağan Ebru Bozkurt Yüksel, "UNCITRAL ve UNCITRAL Model Kanunu'na Genel Bir Bakış", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, C. II, S 4, 20 Ocak 2011, (Çevrimiçi) <http://www.taa.gov.tr/indir/uncitral-ve-uncitral-model-kanununa-genel-bir-bakis-bWFrYWxlfDQyZTdmlTYyZThiLWY1ZGU5LWJjMzYwLnBkZnw1Ng/>, 3 Şubat 2018, s. 159.)

²¹³ Fıkranın tam metni "Hakemler tahkim mahkemesinin dosyalarını, yargılamanın madde 11 fıkra 8 uyarınca sona ermesinden itibaren beş yıl boyunca muhafaza ederler." şeklindedir. Burada tahkim kurallarının 11. maddesinin 8. fıkrasına gönderme yapıldığı görülmektedir; lakin 2017 tahkim kurallarında böyle bir düzenleme yoktur. 2017 tahkim kurallarında tahkim yargılamasının düzenlenmiş olduğu 11. madde, 5 fıkradan oluşmaktadır. GMAA tahkim kurallarının 2013 versiyonu ile 2017 versiyonu karşılaştırıldığında, 2013 tahkim kurallarında madde 11 fıkra 8'de yer alan düzenlemelerin, 2017 tahkim kurallarında madde 11 fıkra 4'te yer aldığı görülmüştür. Bu nedenle, tahkim yargılamasının ne zaman sona ereceğine dair yapılan atfın madde 11 fıkra 4'e yapıldığını söylemek mümkündür.

8. Hakemlerin Sorumluluğu

GMAA tahkim kurallarının 5. maddesinde hakemlerin sorumluluğu konusuna yer verilmiştir. Maddede hakemlerin sorumluluğu düzenlenirken ikili bir ayırım yapılmıştır: hakemlerin kararlarından sorumluluğu ve diğer davranış veya ihmallerinden sorumluluğu.

Madde uyarınca hakemler karar alırken kasıtlı olarak yükümlölüklerini ihlal etmedikleri sürece, kararlarından sorumlu değildirlir²¹⁴.

Madde uyarınca hakemin bir tahkim mahkemesi yargılaması ile bağlantılı diğer davranış veya ihmallerinden sorumluluğu ise yükümlölüklerin kasıtlı olarak veya ağır ihmalle ihlali halinde mümkündür.

Dolayısıyla GMAA tahkim kuralları uyarınca hakemin kasıtlı olarak yükümlölüklerini ihlal etmediği sürece kararlarından sorumlu olmadığı; yükümlölüklerini kasten veya ağır ihmalle ihlal etmedikçe de diğer davranış ve ihmallerinden sorumlu olmadığı görölmektedir.

Maddenin mefhum-u muhalifinden yola çıkarak, hakemin karar alma dışında diğer her davranış veya ihmali hususunda, yükümlölüklerin hafif ihmal ile ihlali halinde sorumlu olmayacağını söylemek mümkündür.

Hakemin sorumluluğu hakkında uygulanacak hukukun²¹⁵ Türk hukuku olması halinde Türk hukukunun emredici hükümlerine aykırı olan tahkim

²¹⁴ ISTAC tahkim kurallarında da hakemin sorumluluğu sınırlandırılmıştır; üstelik bu düzenleme GMAA tahkim kurallarına göre daha koruyucudur. ISTAC tahkim kurallarının 44. maddesi uyarınca hakemler, böyle bir sorumsuzluk anlaşması uygulanacak hukuka aykırı olmadıkça, tahkim ile ilgili herhangi bir fiil veya ihmalleri sebebiyle sorumlu tutulamazlar. Burada uygulanacak hukuktan kastın, tahkimin esasına uygulanacak hukuk olduğu kanaatindeyiz. Esasa uygulanacak hukukun Türk hukuku olması halinde, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu “TBK” m. 115/1 hükmünün değerlendirilmesi gerekecektir.

²¹⁵ Taraflar arasındaki sözleşmeye uygulanacak hukuk ve hakem heyetinin aynı ülkeye tabi olmaması durumunda, hakem sözleşmesine ilişkin bir sorunun hakem heyetinin hukukuna mı yoksa sözleşmeye esas alınacak hukuka mı tabi olacağı bir sorundur. Hakem sözleşmesine hangi hukukun uygulanması gerektiği hususunda MÖHUK’ta özel bir düzenleme yer almadığından, uygulanacak hukukun MÖHUK m. 24 uyarınca belirleneceğine dair görüş için bkz.: Mehmet Rifat Bacanlı, “Hakem Sözleşmesinde Esasa Uygulanacak Hukuk”, **Uyusmazlık Mahkemesi Dergisi**, S 10, 2017, (Çevrimiçi) <http://www.uyusmazlik.gov.tr/Resimler/Pdfler/Makaleler/25-12-20174.pdf>, 21 Ağustos 2018, s. 111.

kurallarının uygulanamayacak olması nedeniyle, sorumluluğun kaldırılması konusunda Türk hukukunda yer alan emredici hükümlere bakmakta fayda vardır.

TBK m. 115/1 uyarınca, borçlunun ağır kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür. Dolayısıyla Türk hukukunda sorumluluğu önceden daraltan anlaşmalarla, borçlunun ağır kusurundan (yani kastı veya ağır ihmalinden) sorumlu olmayacağının kararlaştırılması, sözleşmeye bu yönde kayıt konulmasının hükümsüz oluşu görülmektedir²¹⁶. GMAA tahkim kurallarında hakemlerin karar alma dışında diğer her davranış veya ihmali hususunda yalnızca yükümlülüklerin kasten veya ağır ihmalle ihlal edilmesi hallerinde sorumlu olduğu düzenlenmiş, böylece bu konuda hafif ihmal sorumluluğu kaldırılmıştır. Türk hukukunda yalnızca ağır kusurdan sorumluluğun kaldırılması hükümsüz olduğundan ve hafif ihmalden sorumlu olunmayacağının kararlaştırılması mümkün olduğundan, GMAA tahkim kurallarının hakemlerin kararları dışındaki diğer davranış veya ihmallerinden sorumluluğuna ilişkin düzenlemesi Türk hukukuna aykırı değildir.

Lakin GMAA tahkim kuralları uyarınca hakemlerin karar alırken kasıtlı olarak yükümlülüklerini ihlal etmedikleri sürece kararlarından sorumlu olmamaları, ağır ihmal sorumluluğunu da kaldırdığı için TBK m. 115/1 emredici hükmü ile uyumlu görülmemektedir.

Zira hakemin sorumluluğunun Türk hukuku uyarınca belirleneceği durumlarda, hakemin kasıt veya ağır ihmalinden sorumlu olmayacağı kararlaştırılamayacak, aksi takdirde böyle bir anlaşma kesin hükümsüz olacaktır²¹⁷.

MTK hükümlerinde de hakemlerin sorumluluğu düzenlenmiştir. MTK m. 7/E hükmü gereği taraflarca aksi kararlaştırılmış olmadıkça, tahkim yargılamasında görevi kabul eden hakem, haklı bir neden olmaksızın görevini yerine getirmekten kaçındığı takdirde tarafların bu nedenle uğradığı zararı ödemekle yükümlüdür.

²¹⁶ M. Kemal Oğuzman, M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. I, 15. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, s. 410.

²¹⁷ Ceyda Süral, “Hakemin Sorumluluğu”, **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, ed.: Safiye Nur Bağrıaçık, C. X, S 2, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 2011, (Çevrimiçi) <https://jurix.com.tr/article/3996>, 12 Şubat 2018.

Hakemlerin sorumluluğu hususunda GMAA tahkim kuralları MTK'nın emredici hükümlerine aykırı olmadığından ve MTK uyarınca tarafların hakemlerin sorumluluğu hakkında farklı bir rejim getirmeleri mümkün olduğundan, GMAA tahkim kurallarının uygulanmasının kararlaştırılmış olması halinde, GMAA tahkim kurallarının hakemlerin sorumluluğuna dair kuralları geçerli olacaktır.

9. Hakemin Reddi

a. GMAA Tahkim Kuralları Uyarınca Hakemin Reddi

(1) Ret Sebepleri

GMAA tahkim kurallarında hakemin reddi müessesesi mevcuttur²¹⁸. Örneğin hakemin tarafsızlığından şüphe halinde hakemin reddi talep edilebilir²¹⁹. GMAA tahkim kurallarında hakemin reddi konusu 6. madde ile düzenlenmiştir.

Maddenin ilk fıkrasında hakemin reddi sebepleri sınırlı bir şekilde sayılmıştır. Buna göre; aynı zamanda bir devlet hâkimi olan hakem, hâkimlik vazifesinin icrasından yasa gereği men edilmişse, hakemin tarafsızlığı veya bağımsızlığı hakkında haklı şüpheler uyandıran durumlar mevcutsa, hakem taraflar arasında kararlaştırılmış olan kriterleri sağlamıyorsa, hakem bir hakem olarak sahip olduğu yükümlülüklerin yerine getirilmesini uygunsuz bir şekilde geciktiriyorsa hakemin reddi talep edilebilir.

Maddenin ikinci fıkrası ile hakemlere, reddini haklı gösterebilecek her durumu yargılamanın her aşamasında taraflara açıklama yükümlülüğü getirilmiştir.

Üçüncü fıkra uyarınca bir taraf, kendisinin tayin etmiş olduğu hakemi yalnızca bu tayinden sonra fark etmiş olduğu sebeplerle reddedebilmektedir. Bir hakemi reddetmek isteyen taraf, ret sebeplerini fark ettiği andan itibaren iki hafta içerisinde yazılı bir şekilde²²⁰ ortaya koymalıdır. Eğer ki taraflardan biri; farkında

²¹⁸ Wölper, **a.g.m.**, s. 893.

²¹⁹ Scheel, **a.g.m.**, s. 179.

²²⁰ GMAA tahkim kurallarının İngilizce versiyonunda ret talebinin yazılı olması gerektiği özel olarak belirtilmiş değildir; lakin Almanca versiyonda “yazılı” anlamına gelen “*schriftlich*” kelimesi açık bir şekilde kullanılmıştır.

olduğu sebepler için hakemi reddetmeden bir duruşmaya katılırsa veya bir başvuruda bulunursa, bu halde hakemi ret hakkını kaybeder.

(2) Ret Usulü

GMAA tahkim kurallarının 6. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca hakemi reddeden taraf, ret dilekçesini diğ er tarafa ve tahkim mahkemesine sunar. Hakemin reddi talebinin tebliğinden itibaren bir hafta içerisinde diğ er taraf reddi kabul etmedikçe veya reddi talep edilen hakem görevinden istifa etmedikçe, tahkim yerinde yetkili olan temyiz mahkemesi (*Oberlandesgericht*) bu hususta karar verir. Diğ er tarafa ve tahkim mahkemesine hakemin reddi talebine dair dilekçenin tebliğ edilmesinden itibaren iki hafta içerisinde bu husus için temyiz mahkemesine başvurulmalıdır.

Bu ihtimalde iki hafta içerisinde temyiz mahkemesine başvurulması gereken taraf, hakemin reddini talep edendir²²¹.

Maddenin beşinci fıkrasıyla, hakemin reddi talep edildikten sonra tahkim yargılamasının devam edip etmeyeceğ i sorusu cevaplanmıştır. Buna göre, hakemin reddi talebi henüz karara bağlanmamışken, reddi talep edilmiş olan hakem de dâhil olmak üzere tahkim mahkemesi duruşmaya veya tahkim yargılamasına devam etmeye ve karar vermeye yetkilidir.

Altıncı fıkra uyarınca, diğ er taraf reddi kabul ederse veya hakem ret talebinden sonra görevinden istifa ederse ya da ret talebi kesinleşmiş mahkeme kararı ile kabul edilirse reddedilen hakem görevden ayrılır. Ayrılan hakemi tayin etmiş olan veya etmiş olabilecek olan taraf bir başka hakemi tayin eder veya iki hakem başka bir başkan tayin eder. Hakemlerin tayinine ilişkin 4. maddenin üç ve dördüncü fıkraları uygulanabildiğ i ölçüde burada da geçerlidir.

(3) Ret Nedeniyle Ücret Hakkının Kaybı

Altıncı maddenin son fıkrasında reddedilen hakemin ücret hakkını kaybetmesi ve ödenmiş olan ücretlerin iadesi konusu düzenlenmiştir. Buna göre,

²²¹ Wölper, **a.g.m.**, s. 893.

reddedilip tahkim yargılamasından ayrılmış olan hakem, reddi nedeni üzerinde kendisinin etkisi olmaması hali hariç olmak üzere, ücret hakkını kaybeder ve m. 7/2 uyarınca hâlihazırda almış olduğu ödemeleri gecikmeksizin geri verir.

b. MTK Hükümleri Uyarınca Hakemin Reddi

MTK'da hakemin reddi konusunun ayrıntılı bir şekilde düzenlendiğini söylemek mümkündür. Hakemin reddi müessesesi 7. madde içerisinde açıklanmıştır.

(1) Ret Sebepleri

Kanun başlıca üç ret sebebi belirlemiştir. Buna göre hakemin taraflarca kararlaştırılan niteliklere sahip olmaması ve tarafların hakemin reddi sebebi olarak belirledikleri bir durumun gerçekleşmesi birer ret sebebidir²²². Keza hakemin tarafsızlığından şüphe etmeyi haklı gösteren hâl ve şartlar gerçekleştiği takdirde de reddi mümkündür (m. 7/C). Böylece MTK uyarınca GMAA tahkim kurallarından farklı olarak, tarafların hakemin ret sebebi olarak belirledikleri bir durumun gerçekleşmesi halinde de hakemin reddinin mümkün olduğu görülmektedir.

Aynı zamanda bir devlet hâkimi olan hakemin, hâkimlik vazifesinin icrasından yasa gereği men edilmiş olması ve hakemin bir hakem olarak sahip olduğu yükümlülükleri yerine getirilmesini uygunsuz bir şekilde geciktirmesi durumlarıysa GMAA tahkim kurallarında düzenlenmiş olan fakat MTK hükümlerinde yer almayan ret sebepleridir. Fakat GMAA tahkim kurallarına göre yürütülen ve MTK'ya tabi tahkim yargılamalarında devlet hâkimi olan hakemin, hâkimlik vazifesinin icrasından yasa gereği men edilmiş olmasına dair ret sebebinin uygulanması mümkün değildir. Zira Anayasa m.140/V gereği hâkimler ve savcılar kanunda belirtilenden başka resmi ve özel hiçbir görev alamazlar²²³.

(2) Ret Usulü

MTK ile belirlenen ret usulü uyarınca, hakemi reddetmek isteyen taraf, hakemin veya hakem kurulunun seçiminden ya da hakemin reddi isteminde

²²² Akıncı, *Milletlerarası Tahkim*, s. 160.

²²³ A.e., s. 153.

bulunabileceği bir durumun ortaya çıktığını öğrendiği tarihten itibaren otuz gün içerisinde ret isteminde bulunmalıdır. Ret isteminin karşı tarafa yazılı olarak bildirilmesi aranır (m. 7/D).

Hakem kurulundan bir veya birden çok hakemin reddi isteniyorsa bu durumda reddi isteyen taraf, ret istemini ve gerekçesini hakem kuruluna bildirir. Şayet ret istemi kabul edilmezse bunu öğrenen taraf, öğrenme tarihinden itibaren karara karşı otuz gün içinde asliye hukuk mahkemesine başvurarak bu kararın kaldırılmasını ve hakem veya hakemlerin reddine karar verilmesini isteme hakkına sahiptir (m. 7/D).

Seçilen hakemin veya hakem kurulunun tümünün ya da karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin reddi isteniyorsa, bunun için ancak asliye hukuk mahkemesine başvurulabilmektedir. Asliye hukuk mahkemesinin bu fıkra uyarınca hakem veya hakemlerin reddi hakkında vereceği kararlar kesindir (m. 7/D).

Seçilen hakemin veya hakem kurulunun tümünün ya da karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin reddine asliye hukuk mahkemesince karar verilmesi hâlinde tahkim sona ermektedir. Ancak tahkim anlaşmasında hakem veya hakemlerin isimleri belirlenmemişse yeniden hakem seçimi yoluna gidilmektedir (m. 7/D).

MTK ile hakemin reddi usulünün kararlaştırılması noktasında taraflara serbestlik tanınmıştır²²⁴. Herhangi bir usulün belirlenmemiş olması halinde, MTK ile belirlenmiş olan usule uyularak hakemin reddi müessesesi işletilecektir. Dolayısıyla taraflarca tahkimin GMAA tahkim kuralları uyarınca yürütülmesi kararlaştırıldığında, hakemlerin ret usulü hususunda, mahkemenin görev ve yetkisi dışında GMAA tahkim kuralları m. 6 ile getirilmiş olan usul uygulanır.

²²⁴ A.e.; Pekcanıtez, Yeşilırmak, a.g.e., s. 2693.

10. Tahkim Yargılaması Masrafları

GMAA tahkiminde yargılama boyunca oluşacak masrafları hesaplamak oldukça kolaydır²²⁵. Zira GMAA'nın üç maddeden oluşan Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları²²⁶ ve internet sitesinde yer alan “*Ücret Hesaplayıcı*”²²⁷ sayesinde uyuşmazlık miktarına göre hakem ücretini hesaplamak mümkündür.

GMAA tahkim kurallarının 7. maddesi ile tahkim yargılaması masrafları konusu beş fıkra halinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu uzun madde içerisinde; hakemlerin ücretleri, giderler, avans ödemesi ve yerine alternatif olarak masraf teminatı, ileri bir safhada oluşan masraflar, yargılama masrafları için teminat, masraf ve giderlere kimin katlanacağı hususu ve vekillerin ücretleri için ödenebilecek azami tutarın neye göre belirleneceği düzenlenmiştir.

a. Hakemlerin Ücretleri ve Giderlerin İadesi

(1) Genel Olarak

GMAA tahkim kurallarının 7. maddesinin ilk fıkrası uyarınca hakem heyeti, ücretlerinin ödenmesi ve giderlerinin iade edilmesi haklarına sahiptir. Ayrıca varsa katma değer vergisi de ödenecek tutara eklenmektedir.

Madde uyarınca taraflar, hakemlerin ücretlerinin ödenmesi ve giderlerinin iade edilmesinden müştereken ve müteselsilen sorumludurlar.

Bu tür ödemeler ve giderlerin iadeleri hakkında, Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları uygulanmaktadır. Bu kurallara göre hazırlanmış olan bir

²²⁵“German Maritime Arbitration Association (GMAA)”, (Çevrimiçi) http://www.maritimeadvocate.com/arbitration/german_maritime_arbitration_association_gmaa.htm, 29 Ekim 2017.

²²⁶An itibarıyla uygulanmakta olan Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları'nın İngilizce versiyonu için bkz.: “Rules of Fees” (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/arbitration/costs-of-arbitration/rules-on-fees>, 24 Aralık 2017. Kuralların Almanca versiyonu için bkz.: “Gebührenordnung”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/de/schiedsverfahren/kosten-des-schiedsgerichts/gebuehrenordnung>, 24 Aralık 2017.

²²⁷GMAA Ücret Hesaplayıcı için bkz.: “Fee Calculator”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/arbitration/costs-of-arbitration/fee-calculator>, 24 Aralık 2017.

“Ücret Hesaplayıcı” da mevcuttur. GMAA’nın internet sitesinde yer alan bu sistem sayesinde uyuşmazlık miktarına göre hakem ücretini hesaplamak mümkündür.

(2) Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları

i. Genel Olarak

GMAA tahkim kurallarının 7. maddesinde Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları’na atıf yapılmıştır. Madde uyarınca bu tür ödemeler ve giderlerin iadeleri hakkında, bu tahkim kurallarının bir parçası olan Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları’nın yargılamanın başlangıcında yürürlükte olan versiyonu uygulanmaktadır. An itibariyle yürürlükte olan kurallar, 13.01.2017 tarihinden itibaren geçerlidir. GMAA tahkim kurallarında olduğu gibi, Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları’nda da tereddüt halinde Almanca versiyonun esas olduğu kuralların başında belirtilmiştir.

Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları, çeşitli fıkralardan oluşan üç madde şeklinde düzenlenmiştir. Maddelerde sırasıyla hakemlerin ücretleri ve giderlerin iadesi, uyuşmazlık konusunun değeri kıstası ve ücretler açıklanmıştır.

ii. Hakemlerin Ücretleri ve Giderlerin İadesi

Hakemlerin ücretleri ve giderlerin iadesi hususu, kuralların ilk maddesinde açıklanmıştır. Madde uyarınca her hakem, faaliyetleri karşılığında 3. maddede gösterilen miktarda ücret alır. Fakat tahkim yargılaması sırasında bir delilin teminine²²⁸ karar verilmesi halinde, her hakem madde 3’te yer alan ücretin %50’si tutarında ve tek seferliğine ek ücret alır.

Maddede, oluşan katma değer vergisinin bu ücretlerin ödenmesi ile birlikte hakemlere iade edilmesi gerektiği de düzenlenmiştir.

²²⁸ Hakemlerin delilin bulunduğu ülkeye gidip delilin kendi huzurlarında ikame edilmesini sağlamaları veya delili kendilerine getirtmeleri delil temini yöntemlerine örnektir. Bkz.: İnci Ataman-Fıganmeşe, “Milletlerarası Usul Hukukunda Delillerin Temini” (Danışman: Ergin Nomer), İstanbul, 2005, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Çevrimiçi) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>, 12 Mart 2018, s. 12.

Tayin edilmiş olmakla birlikte faaliyette bulunmamış olan hakemlerin ücrete hak kazanıp kazanmayacağı sorusu da kurallarda yanıt bulmaktadır. Buna göre, yalnızca tayin edilmiş fakat faaliyette bulunmamış olan hakem ücret almaya yetkili değildir. Ayrıca ilk duruşmadan önce tahkim yargılaması sona ererse, tahkim mahkemesi hakem ücretlerini makul takdir yetkisine göre azaltmaya yetkilidir.

iii. Uyuşmazlık Konusunun Değeri Kıstası

Uyuşmazlık konusunun değeri kıstası kuralların ikinci maddesi ile düzenlenmiş bulunmaktadır. Madde uyarınca tahkim mahkemesi, uyuşmazlık konusunun değerini Mahkeme Masrafları Kanunu'nda (Gerichtskostengesetz)²²⁹ belirlenmiş olan ilkeler uyarınca hesaplar. Hakem ücretleri uyuşmazlık konusunun değeri kıstasına göre belirlendiğinden, sistem tahkim yargılaması masrafları yönünden belirlilik sağlamaktadır.

Uyuşmazlık konusu için asgari ve azami değerler de kurallarda belirlenmiştir. Buna göre, uyuşmazlık konusunun asgari değeri 10.000,00 €, azami değeri 50.000.000,00 €'dur. Uyuşmazlık konusu değerinin 10.000,00 € tutarından az olması halinde 10.000,00 € esas alınarak ücretin belirleneceğini, uyuşmazlık konusu değerinin 50.000.000,00 € tutarından fazla olması halinde de 50.000.000,00 € esas alınıp buna göre hakem ücretinin belirleneceğini söylemek mümkündür. Böylece hakem ücretleri kural olarak 1.500,00 € tutarından az, 219.500,00 € tutarından fazla olamayacaktır. Bu sınırlamanın hakem ücretleri için bir asgari ve azami tutar belirleme amacı güttüğü söylenebilir.

iv. Ücretler

Kuralların üçüncü ve son maddesi ücretlere ilişkindir ve beş fıkra halinde düzenlenmiştir.

Maddenin ilk fıkrasında, uyuşmazlık konusu değerlerinin karşılığında ücretlerin belirtildiği tabloya yer verilmiştir.

²²⁹ Mahkeme Masrafları Kanunu (Gerichtskostengesetz) metni için bkz.: "Gerichtskostengesetz", (Çevrimiçi) https://www.gesetze-im-internet.de/gkg_2004/, 24 Aralık 2017.

Tablo ile uyuşmazlık konusunun asgari 10.000,00 ve azami 500.000,00 € aralığında yer alması halinde hakem ücretini belirlemek mümkündür. Örneğin uyuşmazlık konusunun değeri 10.000,00 € tutarına kadar ise, tablo uyarınca ücret 1.500,00 € olarak belirlenir.

Böylece Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları ile hakem heyetinin ücretleri için önceden belirlenmiş bir ücret sistemi öngörülmüştür²³⁰. Bu nedenle hakemlerin ücretleri uyuşmazlık konusunun değerine göre sabittir²³¹.

Ücrete ilişkin tablo²³² şöyledir:

Uyuşmazlık Konusu Değeri	Ücret
10.000,00 €	1.500,00 €
13.000,00 €	1.600,00 €
16.000,00 €	1.700,00 €
19.000,00 €	1.800,00 €
22.000,00 €	1.900,00 €
25.000,00 €	2.000,00 €
30.000,00 €	2.200,00 €
35.000,00 €	2.400,00 €
40.000,00 €	2.600,00 €
45.000,00 €	2.800,00 €

²³⁰ Wölper, **a.g.m.**, s. 894, 895.

²³¹ German Maritime Arbitration Association (GMAA)", (Çevrimiçi) http://www.maritimeadvocate.com/arbitration/german_maritime_arbitration_association_gmaa.htm, 3 Şubat 2018.

²³² Tabloya Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları'nın 3. maddesinden ulaşmak mümkündür. Bkz.: "Gebührenordnung", (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/de/schiedsverfahren/kosten-des-schiedsgerichts/gebuehrenordnung>, 24 Aralık 2017.

50.000,00 €	3.000,00 €
65.000,00 €	3.200,00 €
80.000,00 €	3.400,00 €
95.000,00 €	3.700,00 €
110.000,00 €	4.000,00 €
125.000,00 €	4.300,00 €
140.000,00 €	4.600,00 €
155.000,00 €	4.900,00 €
170.000,00 €	5.200,00 €
185.000,00 €	5.600,00 €
200.000,00 €	6.500,00 €
230.000,00 €	6.800,00 €
260.000,00 €	7.500,00 €
290.000,00 €	8.200,00 €
320.000,00 €	9.000,00 €
350.000,00 €	9.500,00 €
380.000,00 €	10.000,00 €
410.000,00 €	10.600,00 €
440.000,00 €	11.300,00 €
470.000,00 €	12.000,00 €

500.000,00 €	12.500,00 €

Tablo 3: Uyuşmazlık Konusu Değerine Göre Ücret.

500.000,00 €’dan daha yüksek meblağlı uyuşmazlık konusu değerlerinin mevcut olması halinde ücretin nasıl hesaplanacağı ise maddenin devam eden fıkrasında açıklanmıştır.

Fıkra uyarınca, uyuşmazlık konusunun değerinin 500.000,00 € sınırını aştığı hallerde, bu tutardan sonra 5.000.000,00 € tutarına kadar hakem ücreti her 50.000,00 € için 300,00 € artırılarak hesaplanır. Uyuşmazlık konusu 5.000.000,00 € üzerindeyse de bu kısımdan sonra her 50.000,00 € için 200,00 € artırılarak hakem ücreti hesaplanır.

Maddenin üçüncü fıkrası uyarınca uyuşmazlık konusu tutarının küsuratlı olması halinde, tutar yukarı yuvarlanır.

Maddeyle yargılamaya ikiden fazla tarafın katıldığı hallerde hakemlerin ücretlerinde bir artırım öngörülmüştür. Buna göre yargılamaya ikiden fazla tarafın katıldığı hallerde hakemlerin faaliyetlerinin konusu aynı oldukça, ücret her ilave taraf için %20 artırılır; lakin %50’yi geçemez.

Son fıkarda yer alan kural uyarınca, tek hakem ve üç hakemden oluşan bir mahkemenin başkanı olarak görev yapan üçüncü hakem için 1-4 fıkraları uyarınca belirlenen ücret %30 artırılmaktadır.

(3) Ücret Hesaplayıcı

GMAA’nın internet sitesinde, Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları’nın 3. maddesinde yer alan kurallar dikkate alınarak hazırlanmış olan, uyuşmazlık konusunun değerine göre ücretin hesaplanabileceği bir hesaplayıcı mevcuttur. Bu hesaplayıcı sayesinde, uyuşmazlık konusunun değerini girerek hakemin hak ettiği ücreti kolayca bulmak mümkündür. Hesaplayıcı hem avro hem dolar bazında çalışabilmektedir.

Lakin sadece bu hesaplayıcıyı kullanarak hakem ücretinin belirlenmesi mümkün olmayabilir. Zira Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları'nda yukarıda açıklandığı üzere, bazı özel haller için ücrette değişiklikler öngörülmüştür. Öncelikle kaç hakemin görevli olduğu önemlidir; zira burada hesaplanan tutar her bir hakeme ödenecektir. Tahkim yargılaması sırasında bir delilin teminine karar verilmesi halinde, hesaplanan ücretin %50'si tutarında ek ücrete hak kazanılacaktır. Katma değer vergisi de dikkate alınmaktadır. Bunun dışında, yargılamaya ikiden fazla tarafın katıldığı hallerde, hakemlerin faaliyetlerinin konusu aynı oldukça, hakemlerin ücreti her ilave taraf için %20 artırılmaktadır. Tek hakem ve üç hakemden oluşan bir mahkemenin başkanı olarak görev yapan üçüncü hakem için ise belirlenen ücret %30 artırılmaktadır. Diğer yandan, yalnızca tayin edilmiş fakat faaliyette bulunmamış olan hakem, ücret almaya yetkili değildir. İlk duruşmadan önce tahkim yargılaması sona ererse de, tahkim mahkemesi ücretleri makul takdir yetkisine göre azaltmaya yetkilidir.

Görüldüğü üzere Ücret Hesaplayıcı oldukça pratik olmakla birlikte, Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları tamamen incelenmeden hakem ücretini belirlemek mümkün görülmemektedir.

(4) MTK Uyarınca Hakemlerin Ücretleri

Mukayese için MTK hükümleri incelendiğinde, MTK m. 16/A ile hakem ücreti konusunun düzenlenmiş olduğu görülmektedir. Düzenlemenin başında *“taaraflarca aksi kararlaştırılmamışsa”* ifadesi kullanılmış olduğundan, GMAA tahkim kurallarının uygulama alanı bulduğu uyuşmazlıklarda artık hakem ücreti konusunda MTK hükümlerini incelemeye gerek olmayacaktır.

MTK uyarınca hakemlerin ücreti kararlaştırılırken dava konusu alacağın miktarı, uyuşmazlığın niteliği ve tahkim yargılamasının süresi dikkate alınmaktadır. Hakem ücreti hakem veya hakem kurulu ile taraflar arasında kararlaştırılmaktadır. Keza tarafların hakem veya hakem kurulunun ücretini milletlerarası yerleşmiş kurallara veya kurumsal tahkim kurallarına yollama yaparak da belirlenmesi mümkündür. Eğer taraflarla hakem veya hakem kurulu arasında ücretin belirlenmesi konusunda anlaşmaya varılamaz veya tahkim anlaşmasında ücretin belirlenmesine

ilişkin herhangi bir hüküm bulunmazsa ya da taraflarca bu konuda yerleşmiş milletlerarası kurallara veya kurumsal tahkim kurallarına yollama yapılmamışsa, bu durumda hakem veya hakem kurulunun ücreti, her yıl Adalet Bakanlığınca ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının görüşleri alınarak hazırlanan ücret tarifesine göre belirlenecektir (m. 16/A).

MTK uyarınca başkan hakem ücreti taraflarca aksi kararlaştırılmış olmadıkça hakemlerden her birine ödenecek olan ücretin yüzde on fazlası olarak hesaplanacaktır. Hakem kararının düzeltilmesi, yorumlanması veya tamamlanması hallerinde ise ek hakem ücreti ödenmeyecektir (m. 16/A).

Milletlerarası tahkim uygulamasının aksine Türk tahkim uygulamasında oldukça yaygın bir şekilde hakem sekreteri de tayin edildiği belirtilmektedir. Hakem ücreti ile hakem sekreterinin ücreti farklı kavramlardır. Hakemlerin hakem heyeti sekreterinin ücretini doğrudan doğruya kendilerinin tespit etmesinin mümkün olduğu belirtilmektedir²³³.

b. Avans Ödemesi ve Masraf Teminatı

GMAA tahkim kurallarının 7. maddesinin ikinci fıkrasında tahkim davasının ikamesi üzerine tahkim mahkemesinin, taraflardan öngörülen ücretler ve giderlere yönelik olarak bir avans ödemesi talep edeceği düzenlenmiştir. Tüm hakemlerin hemfikir olması halinde mahkemenin masraflar için avans ödemesi yerine alternatif olarak bir teminat talep etmesi de mümkündür.

Madde uyarınca tahkim mahkemesi; davacılar ve davalılardan ayrı ayrı olarak, masraf teminatı verilmesini veya avans ödemesinin yarısının ödenmesini talep eder. Tarafların bu talebi yerine getirmemeleri halinde tahkim mahkemesine bir yaptırım gücü de tanınmıştır. Buna göre tahkim mahkemesi, yargılamanın devam etmesini teminatın sağlanması veya avans ödemesinin yapılması şartına bağlayabilir. Böylece teminat sağlanmadıkça veya avans ödenmedikçe yargılamaya devam edilmeyecektir.

²³³ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 327.

MTK uyarınca ise hakem veya hakem kurulunun davacı taraftan yargılama giderleri için avans yatırmasını istemesi mümkündür. Avansın ödenmemiş olmasında gündeme gelen yaptırım GMAA tahkim kurallarında öngörülen ile benzerdir; avans hakem veya hakem kurulu kararında öngörülen süre içinde ödenmemişse hakem veya hakem kurulu yargılamayı durdurabilecektir. Yargılamanın durdurulduğunun taraflara bildirilmesinden itibaren otuz gün içinde avans ödenirse yargılamaya devam olunacak, aksi haldeyse tahkim yargılaması sona erecektir (m. 16/C).

Yine MTK uyarınca hakem veya hakem kurulu, kararını verdikten sonra yatırılmış olan avansların harcama yerlerini ve miktarlarını gösterir bir belgeyi taraflara verir ve varsa kalan avansı ödeyene iade eder (m. 16/C).

c. Yargılamanın İleri Safhalarında Oluşan Masraflar

GMAA tahkim kurallarının 7. maddesinin ikinci fıkrasında ve bir üst başlıkta açıklanmış olan avans ödemesi veya masraf teminatı ile alakalı kural, üçüncü fıkra uyarınca daha ileri bir safhada oluşan masraflar hakkında da uygulanmaktadır.

Yargılamanın ileri bir safhasında oluşan bu masraflar bir delilin temini ile alakalıysa, tahkim mahkemesi gerekirse oranlı olarak ispat yükü kendisinde olan taraftan bu masrafları bir avans ödemesi olarak karşılamasını veya teminat sağlamasını talep etmektedir. Avans ödemesinin karşılanmaması veya teminatın sağlanmaması halinde meydana gelen sonuç oldukça caydırıcıdır: ilgili delilin temini gerçekleşmemektedir.

Lakin buna rağmen yargılamanın hızlı bir şekilde devam edeceği özellikle belirtilerek, delilin temini için gerekli ödemeleri yapmamak suretiyle yargılamanın geciktirilmesi engellenmiştir.

Üçüncü fıkranın son cümlesi ile m. 10/4-g kuralının uygulanabildiği ölçüde burada da geçerli olduğu düzenlenmiştir. Atıf yapılan GMAA tahkim kurallarının 10. maddesi, tahkim yargılaması usulüne dair ilkelerin düzenlendiği maddedir. Atıf yapılan kural uyarınca mahkeme, geç sunulan dilekçeleri, bunların kabul edilmesi hukuki uyuşmazlığın çözümünü geciktirecekse reddeder; meğerki gecikmiş olan

tarafın gecikmeye neden olan inandırıcı sebepleri olsun ve süre sınırına uyamamasından sorumlu olmadığını göstermiş olsun.

Dolayısıyla yargılamanın ileri bir safhasında oluşan masrafların bir delilin temini ile alakalı olması halinde, ispat yükü üzerinde olan taraf avans ödemesini süresinde yapmaz veya teminatı karşılamazsa kural olarak ilgili delilin temini hukuki uyuşmazlığın çözümünü geciktirecekse gerçekleşmemekle birlikte, bu gecikmenin inandırıcı bir sebebi olması ve tarafın kusurundan kaynaklanmaması halinde delilin temini yine mümkün olacaktır.

d. Yargılama Masrafları İçin Teminat

Maddenin dördüncü fıkrası uyarınca, eğer ki kazanılmış bir davanın yargılama masraflarının iade edilmemesi riski varsa tahkim mahkemesi; davacı/karşı davacının, yargılama masrafları için diğer tarafa teminat sağlamasının gerekip gerekmediği ve teminat sağlaması gerekiyorsa da ne kadar teminat sağlamasının gerektiği konusunda karar verebilmektedir. Mahkeme; diğer tarafın talebi üzerine ve makul takdir yetkisi dâhilinde kararını verecektir.

Tahkim mahkemesinin kararına uyulmamasının sonucu da maddede düzenlenmiştir. Buna göre, ilgili tarafın belirlenmiş ve uzatılabilir olan süre sınırı içerisinde kararlaştırılmış olan teminatın sağlandığını mahkemeye gösterememesi halinde mahkeme, diğer tarafın talebi üzerine, eğer ki teminatın delili mahkemenin düşme kararına kadar sunulmamışsa, dava veya karşı davanın düşmesine karar vermektedir.

e. Davayı Kaybeden Tarafın Ödeyeceği Kalemler

Maddenin beşinci fıkrası uyarınca taraflar davanın kaybedildiği oranda hakemlerin ücretleri ve giderleri ile kendi masraf ve giderlerine katlanır ve aynı zamanda karşı tarafın masraf ve giderlerini de öder. Lakin davayı kazanmış olan tarafın masraf ve giderlerinin ödenmesi, masraf ve giderlerin davanın uygun bir şekilde takip edilmesi veya savunulması için gerekli olmaları şartına bağlı tutulmuştur.

MTK uyarınca da taraflar aksini kararlaştırmadıkça yargılama giderleri haksız çıkan tarafa yüklenecektir. Eğer davada her iki taraf da kısmen haklı çıkarsa, bu durumda yargılama giderlerinin haklılık durumuna göre taraflar arasında paylaştırılması gerekir (m. 16/D).

Yargılama sonundaki kararda, tahkim yargılamasının giderleri gösterilmelidir (m. 16/B). Keza yargılamayı sona erdiren veya taraflar arasındaki sulhu tespit eden kararlarda da yargılama giderlerinin gösterilmesi gerekir (m. 16/D).

Yargılama giderlerinin nelerden oluştuğu ise MTK m. 16/B ile açıklanmıştır. Buna göre hakemlerin ücreti, hakemlerin seyahat giderleri ve yaptıkları diğer masraflar, hakem veya hakem kurulu tarafından atanan bilirkişilere ve yardımına başvuru alan diğer kişilere ödenen ücretler ve keşif giderleri, hakem veya hakem kurulunun onayladığı ölçüde tanıkların seyahat giderleri ve yaptıkları diğer masraflar, hakem veya hakem kurulunun davayı kazanan tarafın varsa vekili için avukatlık asgarî ücret tarifesine göre takdir ettiği vekâlet ücreti, MTK hükümlerine göre mahkemelere yapılacak başvurularda alınan yargı harçları ve tahkim yargılamasına ilişkin bildirim giderleri yargılama giderlerini oluşturmaktadır.

Böylece konu hakkındaki MTK hükümleriyle GMAA tahkim kurallarının uyumlu olduğu, taraflarca GMAA tahkim kurallarının kararlaştırılmasıyla birlikte kuralların uygulama alanı bulacağı görülmektedir.

f. Karşı Tarafın Vekilinin Ücretinin Karşılanmasındaki Sınır

GMAA tahkim kurallarında karşı tarafın vekilinin ücretinin karşılanmasındaki sınır, tahkim yargılaması masraflarına dair 7. maddenin beşinci fıkrasında düzenlenmiştir.

GMAA tahkim kuralları uyarınca taraflar vekilleri ile yapacakları sözleşmeler uyarınca diledikleri ücretleri belirleyebilirler; lakin davanın kazanılması halinde karşı taraftan tahsil edilebilecek tutar sınırlandırılmıştır. Karşı taraftan talep edilebilecek ücret, Alman avukatların temyiz kanun yoluna başvuru durumunda hak kazandıkları ücretle sınırlıdır. Bu ücret, Avukat Ücretleri Kanunu'nda (Gesetz über die Vergütung

der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte, Rechtsanwaltsvergütungsgesetz)²³⁴ yer alan tabloya göre belirlenir. Böylece, tarafların davanın kaybedilmesi halinde karşı taraf vekilleri için ödeyecekleri ücret belirli tutularak, fahiş masraflarla karşı karşıya kalınması da önlenmiştir²³⁵.

Yargılamada bir taraf adına hareket eden vekilin ücretinin yalnızca Avukat Ücretleri Kanunu'nda temyiz yargılaması için belirlenmiş olan tutara kadar karşılanacağına ilişkin kuralın, tahkim davasının veya karşı davanın düşmesi veya düşmüş sayılması halinde de uygulanacağı yine beşinci fıkra da belirtilmiştir.

Hakemler için önceden belirlenmiş bir ücret sisteminin varlığı ve karşı taraftan talep edilebilecek ücretin de Avukat Ücretleri Kanunu'nda yer alan temyiz kanun yoluna başvuru halindeki ücretlendirme ile sınırlı olması, GMAA tahkiminde masrafların oldukça öngörülebilir olmasını sağlamıştır²³⁶.

11. Tahkim Yeri

Taraflar diledikleri yeri tahkim yeri olarak seçmekte serbesttirler. Eğer taraflar tahkim yerini kararlaştırmamışlarsa, tahkim mahkemesi GMAA tahkim kurallarının 8. maddesinin ilk fıkrası uyarınca Hamburg veya Bremen'i tahkim yeri olarak belirleyecektir²³⁷.

MTK m. 9 uyarınca da tahkim yeri, taraflarca veya onların seçtiği bir tahkim kurumunca serbestçe kararlaştırılabilmektedir ve eğer bu konuda bir anlaşma yoksa tahkim yeri hakem veya hakem kurulunca olayın özelliklerine göre belirlenmektedir. Aynı maddenin ikinci fıkrası gereği hakem veya hakem kurulunun, tahkim yargılamasının gerektirdiği durumlarda önceden taraflara bildirmek kaydıyla bir başka yerde toplanması da mümkündür. Dolayısıyla GMAA tahkim kuralları ile MTK hükümlerinin paralel olduğu görülmektedir.

²³⁴ Avukat Ücretleri Kanunu (Gesetz über die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte, Rechtsanwaltsvergütungsgesetz) metni için bkz.: "Gesetz über die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte (Rechtsanwaltsvergütungsgesetz - RVG)", (Çevrimiçi) <https://www.gesetze-im-internet.de/rvg/RVG.pdf>, 29 Kasım 2017.

²³⁵ Wölper, **a.g.m.**, s. 894.

²³⁶ **A.e.**, s. 894, 895.

²³⁷ **A.e.**, s. 891.

Belirtildiği üzere tahkim yerinin Türkiye olarak seçilmesi halinde MTK *lex loci arbitri* olarak uygulama alanı bulmaktadır²³⁸. Türkiye'nin tahkim yeri olarak seçilmiş olmasına rağmen, tarafların MTK'ya bağlı olmama iradesini ortaya koymuş olduğu haller ise bunun istisnasıdır²³⁹.

Türkiye'de yürütülen yabancı unsurlu tahkimlerin MTK'ya tabi olduğunu söylemek mümkündür. MTK hükümlerinin emredici kuralları çerçevesinde verilen kararlar, daima milli hakem kararlarıdır²⁴⁰.

12. Yargılamanın Kaydı

GMAA tahkim kurallarının 8. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca tahkim mahkemesi, kendileri huzurunda başlamış olan tüm tahkim yargılamalarını ve bunların sona erdiğini GMAA Sekreterliği'ne bildirmektedir. Tahkim mahkemesi aynı zamanda her kararın isimlere yer vermeksizin hazırlanan bir kopyasını²⁴¹ veya tahkim yargılamasının m. 11/4 uyarınca sona erdiğine dair kararı da GMAA Sekreterliği'ne göndermektedir²⁴².

GMAA tahkim kurallarında her kararın GMAA Sekreterliği'ne gönderildiği düzenlenmiş olmakla birlikte, kararların isimlere yer verilmeden gönderildiği dikkatten kaçmamalıdır. Ayrıca bu kararlarda isimlere yer verilmemiş olsa dahi, taraflardan birinin karşı çıkması halinde kararın yayınlanması GMAA tahkim kurallarının 14. maddesinin altıncı fıkrası uyarınca mümkün değildir.

MTK hükümleri uyarınca ise taraflar giderini ödemek koşuluyla hakem kararının asliye hukuk mahkemesine gönderilmesini isteyebilirler. Bu durumda karar ve dava dosyası, hakem veya hakem kurulu başkanı tarafından asliye hukuk mahkemesine sunulmakta ve mahkemece kalemde saklanmaktadır (m.14/A).

²³⁸ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 334, 335.

²³⁹ Şanlı, Esen, Ataman-Fıganmeşe, **a.g.e.**, s. 651, 664.

²⁴⁰ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 334, 335.

²⁴¹ Madde uyarınca GMAA Sekreterliği'ne gönderilebilecek olan karar örneğinde GMAA tahkim kuralları m. 14/6 gereği özellikle tarafların isimlerine, varsa tanıklara, bilirkişilere ve tespiti sağlayacak diğer detaylara yer verilmez; fakat geminin ismine yer verilir.

²⁴² GMAA tahkim kurallarına göre yürütülen yargılamaların sayısına dair somut veriye gizlilik sebebiyle ulaşılamadığı hakkında bkz.: "GMAA - By Whom?", (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/arbitration/faq-for-arbitration/gmaa-arbitration-by-whom>, 21 Ağustos 2018.

Yargılamanın kaydı hususunda GMAA tahkim kuralları MTK emredici hükümlerine aykırı olmadığından, GMAA tahkim kurallarının ilgili maddeleri geçerli olacaktır.

13. Tahkim Yargılamasının Başlangıcı

Tahkim davasının ne zaman açılmış olduğu zamanaşımının kesilmesi bakımından çok önemli bir husustur; zira zamanaşımının ne zaman kesildiği davanın ne zaman açılmış sayıldığına bakılarak belirlenecektir²⁴³.

GMAA tahkim kurallarının 9. maddesi ile tahkim yargılamasının ne zaman başlayacağı düzenlenmiştir. Buna göre tahkim yargılaması, davalının davacıdan bir mektup, faks veya e-posta yoluyla hakem tayinine ilişkin bildirim alması ile başlar. Bu tayin, tarafların isimlerini, mümkünse adreslerini ve uyuşmazlık konusunun tanımını içermelidir.

GMAA tahkim kurallarının 4 b kuralı şirketler hukukuna ilişkin uyuşmazlıklara, 4 c kuralı ise taraflar bunu kararlaştırdığı takdirde, başka uyuşmazlıklarda da davacının talebi üzerine GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse tarafından iki hakemin tayin edileceğine ilişkindir. Kuralların 9. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca²⁴⁴, taraflarca tahkim klotunda aksi yönde anlaşılmış olmadıkça, madde 4 b veya 4 c kapsamındaki uyuşmazlıklarda tahkim yargılaması, iki hakemin tayinine ilişkin başvurunun mektup, faks veya e-posta yoluyla GMAA Yönetim Kurulu Başkanı'na tebliği ile başlamaktadır. Başvuru hakkında, hakem tayininin tarafların isimlerini, mümkünse adreslerini ve uyuşmazlık konusunun tanımını içermesi gerektiğine dair kural, uygulanabildiği ölçüde burada da geçerlidir.

MTK hükümlerinde de tahkim davasının açıldığı tarihin düzenlenmiş olduğu görülmektedir. Buna göre taraflar aksini kararlaştırmadıkça tahkim davası,

²⁴³ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 177.

²⁴⁴ GMAA 2017 tahkim kurallarının Almanca versiyonunda yer alan bu fıkra, İngilizce versiyonda yer almamaktadır. Lakin GMAA 2013 tahkim kurallarının İngilizce versiyonu incelendiğinde fıkranın bu kurallarda mevcut olduğu görülmüştür. Her ne kadar GMAA 2017 tahkim kurallarının İngilizce versiyonunda bu fıkra yer almasa da, tereddüt halinde Almanca versiyonun geçerli olması sebebiyle bu düzenlemeye de çalışmada yer verilmiştir.

hakemlerin seçimi için asliye hukuk mahkemesine veya tarafların anlaşmasına göre hakem seçecek olan kişi, kurum veya kuruluşa başvurulduğu ve eğer anlaşmaya göre hakemlerin seçimi iki tarafa ait ise, davacının hakemini seçip kendi hakemini seçmesini diğer tarafa bildirdiği; anlaşmada hakem veya hakem kurulunu oluşturan hakemlerin ad ve soyadları belirtilmiş ise, uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi talebinin karşı tarafça alındığı tarihte açılmış sayılır (m. 10/A).

Görüldüğü gibi MTK uyarınca tahkim yargılaması başlangıcının ne olduğunun aksini kararlaştırmak mümkündür. Dolayısıyla tarafların GMAA tahkim kurallarının uygulanması konusunda anlaşmış olmaları halinde tahkim yargılamasının başlangıcına dair kuralın MTK hükümleri ile farklı olması bir sorun teşkil etmeyecektir. Ayrıca GMAA tahkim kuralları ve MTK'nın yargılamanın başlangıcına dair hükümlerinin paralel olduğu da görülmektedir.

14. Tahkim Yargılamasına Dair İlkeler

a. Genel Olarak Tahkim Yargılamasına Dair İlkeler

GMAA tahkim kurallarının 10. maddesi ile tahkim yargılamasına dair çeşitli kurallar düzenlenmiştir. Bunlar sırasıyla; tahkim mahkemesinin yetkisi, yargılamanın dili, tarafların yetkin ve hızlı bir yargılama için destekleri ve tarafların dinlenilme hakkı, tarafların dilekçe ve delillerini sunması ve karşı tarafın cevap hakkı, dilekçe ve eklerin karşı tarafa ve her bir hakeme bildirilmesi, temsil ve mahkemenin tedbir konularındaki yetkisi hakkındadır.

b. Tahkim Mahkemesinin Yetkisi

Tahkim yargılamasına dair ilkelerin düzenlenmiş olduğu GMAA tahkim kurallarının 10. maddesinde öncelikle tahkim mahkemesinin yetkisine dair kurala yer verilmiştir. Buna göre tahkim mahkemesi; tahkim anlaşmasının geçerli olup olmadığına, mahkemenin uygun bir şekilde kurulmuş olup olmadığına ve mahkemenin uyuşmazlık hakkında yetkili olup olmadığına karar vermeye yetkilidir. Yine aynı madde gereği eğer taraflardan biri tahkim mahkemesinin yetkisine itiraz ederse, tahkim mahkemesi bu konuda bir ara karar verebilmektedir. Bu karara itiraz

edilerek kararın bir devlet mahkemesine götürülmesi mümkündür; fakat bu durum tahkim yargılamasını ertelememektedir.

GMAA tahkim kurallarıyla paralel olarak MTK uyarınca da hakem veya hakem kurulu, tahkim anlaşmasının mevcut veya geçerli olup olmadığına ilişkin itirazlar da dâhil olmak üzere, kendi yetkisi hakkında karar verme yetkisine sahiptir. Bu karar verilirken, bir sözleşmede yer alan tahkim şartı, hakem veya hakem kurulu tarafından sözleşmenin diğer hükümlerinden bağımsız olarak değerlendirmektedir (m. 7/H). Tahkim mahkemesinin kendi yetkisi hakkında karar vermesi ya da tahkim mahkemesinin yetkisini karara bağlama yetkisi *kompetenz-kompetenz* olarak adlandırılmaktadır²⁴⁵.

MTK hükümleriyle hakem veya hakem kurulunun asıl sözleşmenin hükümsüzlüğüne karar vermesinin, kendiliğinden tahkim anlaşmasının hükümsüzlüğü sonucunu doğurmayacağı da düzenlenmiştir (m. 7/H).

MTK hükümlerinde, GMAA tahkim kurallarından farklı olarak, hakem veya hakem kurulunun yetkisizliğine ilişkin itirazın ileri sürülmesi belirli bir süreyle sınırlandırılmıştır; bu itiraz en geç ilk cevap dilekçesinde yapılmalıdır. Ayrıca yine aynı madde gereği tarafların hakemleri bizzat seçmiş veya hakem seçimine katılmış olmaları, hakem veya hakem kurulunun yetkisine itiraz etme haklarını ortadan kaldırmayacaktır (m. 7/H)²⁴⁶.

Hakem veya hakem kurulunun yetkisini aştığına ilişkin itiraz derhal ileri sürülmelidir; aksi halde bu itiraz geçerli olmamaktadır. Fakat hakem veya hakem

²⁴⁵ Leyla Keser Berber, “Hakem Mahkemesinin Yetkisi Hakkında Karar Verme Yetkisi (Kompetenz-Kompetenz)”, **Prof. Dr. İrfan Baştuğ Armağanı**, ed.: Bahri Öztürk, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2001, s. 124; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 164; Emre Esen, “Uluslararası Tahkime Tâbi Bir Uyuşmazlığın Devlet Mahkemelerine Götürülmesi Hâlinde Tahkim Anlaşmasının Geçerliliğine İlişkin İtirazların İncelenmesi ve Kompetenz-Kompetenz Prensibi”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S 1, 2011, s. 356-358.

²⁴⁶ Madde metninde tarafların bu düzenlemenin aksini kararlaştırabileceğine dair bir ifade yoktur. Gerek bu ifadenin olmayışından, gerekse maddenin lafzından 7/H hükmünün emredici olduğu söylenebilir. Fakat yine aynı fıkra gereği gecikmenin haklı sebebe dayanması durumunda sonradan ileri sürülen itirazlar kabul edilebilir. Ayrıca m. 15/A uyarınca hakem veya hakem kurulunun, hukuka aykırı olarak yetkili veya yetkisiz olduğuna karar vermesi bir iptal sebebi olduğundan, bu yöndeki itiraz sonradan iptal davası içinde de ileri sürülebilir. Bu hususun iptal davasında da ileri sürülebileceği hakkında bkz.: Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 334.

kurulu, yetkiye itirazda gecikmenin haklı sebebe dayandığı sonucuna varırsa, daha sonra ileri sürülen bu itirazı kabul edebilir (m. 7/H).

MTK uyarınca hakem veya hakem kurulu, yetkisizlik itirazını, ön sorun şeklinde inceleyip karara bağlayacaktır. Şayet hakem veya hakem kurulu yetkili olduğuna karar verirse, bu durumda tahkim yargılamasını sürdürüp davayı karara bağlar (m. 7/H).

GMAA tahkim kuralları m. 10/1 uyarınca tahkim mahkemesinin yetkisine dair ara kararına itiraz edilerek kararın bir devlet mahkemesine götürülmesi mümkün fakat bu durum tahkim yargılamasını ertelemiyorken, MTK hükümleri uyarınca hakemlerin yetkisinin bulunmadığına yönelik itirazların çözüm yeri devlet mahkemeleri değildir²⁴⁷. Fakat MTK m. 15/1-d uyarınca hakemlerin hukuka aykırı olarak yetkili veya yetkisiz olduğuna karar verdiğine dayanarak hakem kararının iptalini istemek mümkündür²⁴⁸.

c. Yargılama Dili

GMAA tahkim kurallarının 10. maddesinin ikinci fıkrasıyla tahkim yargılamasının hangi dilde yürütüleceği düzenlenmiştir. Kural uyarınca tahkim yargılaması Almanca veya İngilizce dillerinde yürütülebilmektedir. Taraflar arasında bu konuda bir anlaşma olmaması halinde, yargılamanın hangi dilde yürütüleceğine mahkeme karar vermektedir. Yargılamada başka dillerin kullanılması istenirse, bu da mümkündür; lakin bunun için taraflar ve tahkim mahkemesinin onayı gerekmektedir.

²⁴⁷ 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (“HUMK”) döneminde, hakem veya hakemlerin yetkisinin bulunmadığına yönelik itirazların çözüm yeri, HUMK m. 519 gereği resmi mahkemelerdi. Bu tür davalar Yargıtay denetiminden de geçtikten sonra kesinleşmekte, bu da Türkiye’de tahkimi hız bakımından resmi mahkemelerin gerisine götürmekteydi. Bu nedenle HMK ve MTK hükümleriyle hakemlerin tahkim sözleşmesinin geçerli olup olmadığına dair itirazlar da dâhil olmak üzere, kendi yetkilerine dair itirazları kendilerinin karara bağlamaları kabul edilmiştir. Bkz.: a.e., s. 333.

²⁴⁸ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 165; Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 135.

Oysa yargılamanın İngilizce dilinde yürütülmesi için hakemlerin özel iznine ihtiyaç yoktur²⁴⁹. Bu durumun GMAA tahkiminin Londra ve New York tahkimlerine alternatif olma özelliğini kuvvetlendirdiği belirtilmektedir²⁵⁰.

MTK uyarınca ise tahkim yargılamasının Türkçe veya Türkiye Cumhuriyeti tarafından tanınan devletlerden birinin resmî dilinde yapılması mümkündür. Taraflar yargılamada kullanılacak dil veya dilleri aralarında kararlaştırabilirler. Dolayısıyla MTK'nın yargılamada kullanılan dil hakkında serbesti getirmiş olduğu görülmektedir (m. 10/C).

Böyle bir anlaşma olmaması halinde ise yargılamada kullanılacak dil veya diller hakem veya hakem kurulu tarafından belirlenecektir. Tarafların anlaşmasında veya hakemlerin konu ile ilgili ara kararında aksi öngörülmuş olmadıkça, taraflar arasında kullanılması kararlaştırılmış olan dil veya diller; tarafların bütün yazılı beyanlarında, duruşmalarda, hakem veya hakem kurulunun ara kararlarında, nihaî kararında ve yazılı bildirimlerinde kullanılacaktır. Ayrıca hakem veya hakem kurulunun, tarafların dayandığı belgelerin tahkim yargılamasında kullanılan dil veya dillerdeki çevirisi ile birlikte sunulmasına karar vermesi de mümkündür (m. 10/C).

d. Tarafların Yetkin ve Hızlı Bir Yargılama için Destekleri ve Tarafların Hukuki Dinlenilme Hakkı

GMAA tahkim yargılamasının amacı; yetkin ve hızlı bir uyuşmazlık çözümü elde etmektedir. GMAA tahkim kuralları m. 10/3 uyarınca yargılamanın tüm tarafları; GMAA'nın bu amacını ellerinden gelen en iyi şekilde desteklemelidirler. Yine üçüncü fıkra uyarınca, tahkim mahkemesi; yargılamanın her safhasında taraflara yeterli hukuki dinlenilme hakkı tanır.

Tahkim mahkemesinin bunu özellikle hangi önlemlerle sağlayacağı ise GMAA tahkim kurallarının 10. maddesinin dördüncü fıkrası ile bentler halinde düzenlenmiştir.

²⁴⁹“German Maritime Arbitration Association (GMAA)”, (Çevrimiçi) http://www.maritimeadvocate.com/arbitration/german_maritime_arbitration_association_gmaa.htm, 3 Şubat 2018.

²⁵⁰ Ertan, **a.g.e.**, s. 14.

MTK hükümleriyle de tarafların tahkim yargılamasında eşit hak ve yetkiye sahip olduğu düzenlenmiş ve taraflara iddia ve savunmalarını ileri sürme olanağı tanınarak hukuki dinlenilme hakkına dikkat çekilmiştir (m. 8/B).

(1) Dilekçelerin Derhal İncelenmesi

GMAA tahkim kurallarının 10. maddesinin dördüncü fıkrasının “a” bendi uyarınca, tahkim mahkemesi; dava dilekçesinin ve diğer dilekçelerin tebliğ alınmasından sonra, makul ve yargılamayı ilerletecek önlemlere karar vermek üzere bunların içeriğini derhal inceler. Ayrıca mahkeme, özellikle talimat ve/veya koşullar aracılığıyla tarafların uygun başvurularını, dilekçelerinin hızlı ve uygun bir şekilde sunumunu teşvik eder.

(2) Mahkemenin Vakıaları Gerekli Saydığı Kadar İnceleme Yetkisi, Delil Talep Yetkisi ve Tarafların Talep Ettiği Delillerle Sınırlı Olmayışı

GMAA tahkim kurallarının 10. maddesinin dördüncü fıkrasının “b” bendi uyarınca mahkeme; taraflarca sunulmuş olan vakıaların gerekli gördüğü kadarını inceler. Mahkeme bu maksatla, özellikle, tarafların bazı gereklilikleri yerine getirmesine karar verebilir, tanıklar davet edip bunları dinleyebilir, bilirkişiler tayin edebilir ve belgeler ile delil değeri olan diğer şeylerin sunulmasını talep edebilir²⁵¹. Yine aynı fıkra uyarınca, mahkeme tarafların talep ettikleri delillerle sınırlı değildir. Bununla birlikte, GMAA tahkim kuralları m. 10/3 uyarınca tahkim mahkemesi; yargılamanın her safhasında taraflara yeterli hukuki dinlenilme hakkı tanır. Böylece tarafların hukuki dinlenilme hakları özel olarak korunmuştur.

Mahkemenin tarafların tahkimin amacı hakkındaki başvurusu ile bağlı olmakla birlikte, taraflarca sunulmuş olan vakıalar ve deliller ile sınırlı olmayışı

²⁵¹ GMAA hakemleri; tarafların vakıalar hakkındaki bilgilerini açıklamalarını sağlama hak ve yükümlülüğüne sahiptirler. Aksi takdirde uyuşmazlığın tamamının hukuki değerlendirmesinin yapılmasının imkânsız olacağı görüşü ileri sürülmüştür. Taraflardan birinin bir konudaki bilgisini açıklamaması halinde, hakemlerin gizlenen bilginin tarafın aleyhine olduğunu varsayabilecekleri de belirtilmektedir. Bkz.: Strube, **Arbitration and/or Mediation**, s. 181.

GMAA tahkiminin bir özelliğidir ve GMAA tahkimi bu yönden ZPO'da yer alan temel kurallardan ayrılır²⁵².

Bu kuralın arka planında Alman Hukuk Usulü'nde yer alan hâkimin yalnızca taraflarca sunulmuş olan vakıalara göre karar verebileceğine ilişkin genel ilke ve diğer taraftan Anglo-Amerikan sisteminde yer alan delillerin sunumu hakkındaki geniş kapsamlı kurallar (*discovery* usulü²⁵³) arasında uzlaşma sağlama amacı vardır. Tarafların bu kurallardan ilk çıkarı iki tarafın da ilgili belgeleri saklayamaması, ikinci çıkarı ise maliyet etkinliğidir; zira belgelerin sunumu gerçekten dava ile alakalı olanlarla sınırlıdır^{254 255}.

GMAA tahkim kurallarında *discovery* usulü yoktur. GMAA tahkim kurallarındaki usulde, hakemler yönetimi ele almakta, hangi delili elde etmek istediklerine karar vermektedirler. Ayrıca *discovery* usulünün İngiliz tahkimlerinde uygulanması gerektiği konusundaki görüşlerde oy birliği olmadığını da belirtmek gerekir. GMAA tahkim kurallarında yer alan usul sayesinde, çok sayıda soru listesi ve fazla belge mübadelesi riski olmaksızın *discovery* usulüyle aynı sonucun sağlandığı belirtilmektedir²⁵⁶.

MTK uyarınca da hakem veya hakem kurulu; belirlediği konular hakkında rapor vermek üzere bir veya birden çok bilirkişi atanmasına, tarafların bilirkişiye gerekli açıklamaları yapmalarına, ilgili belge ve bilgileri vermelerine ve dava ile ilgili keşif yapılmasına karar verme yetkisine sahiptir. Aksi kararlaştırılmış olmadıkça, taraflardan birinin istemi veya hakem ya da hakem kurulunun gerekli görmesi üzerine bilirkişiler, yazılı veya sözlü raporlarını vermelerinden sonra

²⁵² Wölper, **a.g.m.**, s. 894.

²⁵³ "Pre-trial discovery"; Anglo-Amerikan usul hukukunda yer alan, yalnızca delillerin teminine ayrılmış bir usulü ve bu usulün uygulanmasına ayrılmış, aynı isimle anılan bir dava safhasını ifade etmektedir. Bu usul, kısaca "*discovery*" olarak da adlandırılmaktadır. Bkz.: Ataman-Figaneş, **a.g.e.**, s. 168, 169.

²⁵⁴ Wölper, **a.g.m.**, s. 894.

²⁵⁵ Alman sisteminin uluslararası tahkimde etkinliği artırmak için kullanışlı bir model olduğu ve bu nedenle masrafların azaltılmasına ve karmaşık uyuşmazlıkların sürelerinin kısaltılmasına yardımcı olabileceği belirtilmektedir. Bu görüş uyarınca ihtiyaç olunan şey, davayı yönetmek isteyen, gayretli ve aktif bir mahkemedir. Yazar; Amerikan ve Alman sistemlerinin en iyi özelliklerinin bir araya getirilmesi yönünde adımlar atılabileceği görüşündedir. Klaus-A. Gerstenmaier, "The 'German Advantage' – Myth or Model?", **SchiedsVZ**, S 1, 2010, s. 23.

²⁵⁶ Strube, **Arbitration and/or Mediation**, s. 181.

çağrılacakları duruşmaya katılırlar. Bu duruşmada tarafların, bilirkişilere soru sorması ve uyuşmazlık konusunda kendi seçtikleri özel bilirkişileri dinletmeleri de mümkündür (MTK m. 12/A).

Somut olayda ilgili hukuk kuralının uygulanabilmesi için bulunması gerekli olan maddi vakıaları kim temin edecektir? Bu hususta iki ilke söz konusudur. Taraflarca getirilme ilkesi uyarınca dava malzemelerinin toplanması ve mahkemeye sunulması taraflarca gerçekleştirilir²⁵⁷. Türk hukukunda taraflarca getirilme ilkesi geçerlidir ve ilke HMK m. 25 ile düzenlenmiştir²⁵⁸. Madde uyarınca kanunda öngörülen istisnalar dışında, hâkim, iki taraftan birinin söylemediği şeyi veya vakıaları kendiliğinden dikkate alamaz ve onları hatırlatabilecek davranışlarda dahi bulunamaz. Yine maddenin ikinci fıkrası uyarınca hâkim, kanunla belirtilen durumlar dışında kendiliğinden delil toplayamaz.

Taraflarca getirilme ilkesinin uygulama alanı bulduğu davalarda hâkim kendiliğinden taraflarca ileri sürülmemiş olan vakıaları araştıramamakta ve hükmüne esas alamamaktadır. Mahkemenin sadece taraflarca ileri sürülen vakıaları inceleyebilmesine kural olarak deliller de dâhildir. Fakat hâkim dava dosyası içeriğinden olayla ilgili olduğu kanaatine vardığı kişileri tanık olarak dinleyebilir, keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasına kendiliğinden karar verebilir. Keza hâkimin olayın aydınlanması için taraflardan delil ikamesi talebinde bulunması da mümkündür; fakat hâkim tarafa belli bir delili hatırlatamaz^{259 260}.

GMAA tahkim kurallarının tahkim yargılamasına dair ilkeler kenar başlıklı 10. maddesinin dördüncü fıkrasıyla; mahkemenin tarafların bazı gereklilikleri yerine getirmesine karar verebileceği, tanıklar davet edip bunları dinleyebileceği, bilirkişiler

²⁵⁷ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s. 142, 143.

²⁵⁸ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s. 336.

²⁵⁹ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s. 143.

²⁶⁰ HMK hükümlerine göre yürütülen tahkimde, taraflar aksini kararlaştırmış olmadıkça taraflarca getirilme ilkesinin uygulanacağı hakkında bkz.: Adnan Değnekli, “HMK’ya Göre Tahkimde Yargılama Usulü”, **İç Tahkim ve Uygulamaları IVXX. Çözüm Arama Konferansı**, İntes Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası, Ankara, Artı Tanıtım Reklam Promosyon Organizasyon, 2013, s. 40. Tahkimde kendiliğinden araştırma ilkesi veya taraflarca getirilme ilkesinin uygulanmasının mümkün olduğu, bu ilkelerden hangisinin geçerli olduğunun taraflara bağlı olduğu ve taraflarca bu konu açıkça kararlaştırılmadıkça geçerli olacak olan ilkenin taraflarca getirilme ilkesi olduğu hakkında bkz.: Pekcanitez, Yeşilırmak, **a.g.e.**, s. 2704.

tain edebileceği ve belgeler ile delil değeri olan diğer Şeylerin sunulmasını talep edebileceği, ayrıca tarafların talep ettiği delillerle sınırlı olmadığı açıkça düzenlenmiştir. Dolayısıyla her ne kadar ilk bakışta GMAA tahkim kurallarında taraflarca getirilme ilkesi uygulanmıyormuş gibi görünse de, esasen bu kural ile getirilen düzenlemeler taraflarca getirilme ilkesi sınırlarını aşmamakta, ona dâhil bir görünüm sergilemektedir. Keza GMAA tahkim kurallarının 10. maddesinin beşinci fıkrası taraflara delillerin sunulması da dâhil olmak üzere kapsamlı bir şekilde dilekçelerini sunma yükümlülüğü getirerek, böylece taraflarca getirilme ilkesinin geçerliliğini desteklemektedir.

Maddi vakıaların kim tarafından temin edileceğine dair ikinci ilke ise kendiliğinden araştırma ilkesidir²⁶¹. Kendiliğinden araştırma ilkesi; dava malzemelerinin hazırlanmasında tarafların yanında hâkimin de görevli olmasını ifade eder ve taraflarca getirilme ilkesinin istisnasıdır. Türk hukukunda bu ilke kamu yararının gerekli kıldığı ve kanunda yazılı bazı hallerde istisnai olarak uygulanmaktadır²⁶². Örneğin boşanma, babalık, soy bağının reddi gibi aile hukukuna dair davalarda, kadastro davaları gibi bazı eşya hukukuna dair davalarda bu ilke uygulama alanı bulur²⁶³. İlkenin genellikle ceza hukuku ve çekişmesiz yargıda geçerli olduğunu söylemek de mümkündür²⁶⁴. GMAA tahkim kurallarında kendiliğinden araştırma ilkesinin geçerli olmadığı görölmektedir. Zira GMAA tahkim kurallarında dava malzemelerinin hazırlanmasında tarafların yanında hâkimin de görevli olduğuna dair bir kurala rastlanmamaktadır.

MTK m. 8/A uyarınca, tarafların tahkim usulüne uygulanacak kuralları, MTK'nın emredici hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla serbestçe belirleyebilecekleri dikkate alındığında²⁶⁵, GMAA tahkim kurallarının yargılama usulüne dair belirtilen kurallarının uygulanmasında herhangi bir sakınca olmayacaktır.

²⁶¹ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s. 143.

²⁶² Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s. 338, 339.

²⁶³ Ercan, **a.g.e.**, s. 10.

²⁶⁴ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s. 143.

²⁶⁵ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 334; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 166.

(3) Duruşma

GMAA tahkim kurallarının 10. maddesinin dördüncü fıkrasının “c” bendi uyarınca mahkeme; cevap dilekçesinin tebliğinden sonra, kısa vadeli bir duruşmanın uyuşmazlığın çözümü veya uyuşmazlık konularının tartışılması ve yargılamanın ilerletilmesi bakımından uygun olup olmadığını değerlendirir. Mahkeme kısa vadede bir duruşmanın yapılmasını uygun bulursa, tarafları duruşmaya katılmaya davet eder. Mahkeme yargılamanın ilerletilmesini bir telefon konferansı ile de müzakere edebilir.

Burada duruşmaların ne şekilde gerçekleştirileceği hususunu değerlendirmekte fayda vardır. Günümüzün elektronik iletişim çağında, video konferansı formundaki duruşmaların birçok durumda yeterli olabileceği belirtilmiştir. Buna göre her yargılamada, tüm taraflar için bir yer belirlenmesi ve mahkemenin üç veya daha fazla yerde toplanması; bu süreçte katılan herkesin kimliğinin güvenilir bir şekilde test edilebilir olması ve tüm katılımcıların görünür bir şekilde duruşmanın tamamına katılması mümkün olmalıdır²⁶⁶.

Her ne kadar GMAA tahkiminde yargılama öncelikle tarafların yazılı beyanlarına bağlı olsa da hakem heyeti tarafların duruşmada argümanlarını sunmalarına engel olmaz²⁶⁷. Duruşmaların kapsamı çoğu zaman, uyuşmazlık konuları hakkında görüş ve argümanların belirtilmesiyle sınırlıdır. Bu nedenle duruşmalar genellikle 1-3 saatten daha fazla sürmemekte ve ayrıntılı sözlü iddia ve savunmalar için hazırlık gerektirmemektedir²⁶⁸. GMAA tahkim yargılamalarında birkaç gün süren sözlü iddia ve savunmalar olmamaktadır. Bu prosedürlerin kısa sürmesi nedeniyle de avukatlar tarafından duruşma için harcanan zaman, Londra

²⁶⁶ Friedrich Strube, “GMAA in a nutshell German Maritime Arbitration Association (GMAA) Dispute Resolution Procedure”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/images/gmaa/pdf/artikel/GMAA%20nutshell%20Strube.pdf>, 3 Şubat 2018, s. 2.

²⁶⁷ Wölper, **a.g.m.**, s. 896.

²⁶⁸ **A.e.**

veya New York'ta yürütülen tahkimlerde harcanan zamana nazaran önemli derecede daha azdır²⁶⁹.

Hakem heyeti ilk duruşmada taraflarla yalnızca çok önemli hususları ve hukuki değerlendirmeleri görüşür. Deniz ticaretine ilişkin Alman tahkim yargılamalarının çoğunda hakem heyeti, eğer sulhu uygun bulursa, taraflara sulh teklifinde bulunmalarını önermektedir. Deniz ticaretini konu alan Alman tahkim yargılamalarının muhtemelen %50'sinden fazlasında uyuşmazlığın ilk duruşmada çözüldüğü ve uyuşmazlık çözümünün genellikle mahkemenin önerileri ile uyumlu olduğu belirtilmektedir²⁷⁰.

Tahkim yargılamasında sulh olmak isteniyorsa, buna tarafların katıldığı bir duruşma ile daha kolay ulaşılabileceği; lakin duruşmaların yarattığı zaman kaybı ve masraflardan kaçınılmaya çalışıldığı anlaşılmıştır. GMAA; bu zaman ve masrafların iyi birer yatırım olduğuna inanmakta ve duruşmalara katılma imkânından vazgeçilmemesini önermektedir²⁷¹.

İlk duruşmada uyuşmazlık çözümlenmezse hakem heyeti, yine belirli süre sınırları dâhilinde, genellikle taraflara ilave beyanlarını sunmaları için imkân sağlar ve ardından kararını verir. Lakin tanık dinlemek veya uyuşmazlığa bilirkişileri dâhil etmek gibi delil temini faaliyetleri gerekliyse, delillerin temini için ikinci bir duruşma yapılmasına karar verilmektedir²⁷². Tanıklar ve bilirkişilerin mahkemenin sorgulamasından sonra taraflarca çapraz sorguya tabi tutulması mümkündür²⁷³.

Deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkları konu alan Alman tahkim mahkemeleri bu ikinci duruşmanın sonunda genellikle sulh teklifinde bulunulması önerisini tekrarlarlar. Uyuşmazlık hala çözülemediyse, genellikle taraflara belirli süre sınırları dâhilinde son beyanlarını sunmaları imkânı sağlanır. Tarafların sundukları bu son

²⁶⁹ German Maritime Arbitration Association (GMAA)", (Çevrimiçi) http://www.maritimeadvocate.com/arbitration/german_maritime_arbitration_association_gmaa.htm, 3 Şubat 2018.

²⁷⁰ Wölper, **a.g.m.**, s. 896.

²⁷¹ Strube, **GMAA in a Nutshell**, s. 2.

²⁷² Wölper, **a.g.m.**, s. 896.

²⁷³ Strube, **GMAA in a Nutshell**, s. 2.

beyanlarda, delillerle alakalı değerlendirmeler de yer alır. Bu dilekçelerin de sunumu ardından, mahkeme kararını verecektir²⁷⁴.

GMAA tahkim kuralları uyarınca duruşmanın gerekli olup olmadığının hakemler tarafından değerlendirileceği belirtilmişti. MTK uyarınca da hakem veya hakem kurulu duruşma yapılmasına karar verebileceği gibi; yargılamanın dosya üzerinden yürütülmesine de karar verebilir. Duruşmanın yapılması için delillerin sunulması, sözlü beyanlarda bulunulması ve bilirkişiden açıklama istenmesi gibi sebeplerin bulunması mümkündür. MTK hükümleri uyarınca taraflar duruşma yapılmaması konusunda anlaşmadıkça, hakem veya hakem kurulu, taraflardan birinin istemi üzerine yargılamanın uygun aşamasında duruşma yapacaktır (m. 11/A).

Milletlerarası tahkim uygulamasında, dosyaya sunulan belge ve bilgilerin uyuşmazlığın çözümü için yeterli olması halinde, bazen duruşma yapılmaksızın kararın verilmesi de mümkündür. Duruşma yapılmaksızın kararın verilmesi zaman ve masraftan tasarruf sağlayabilmektedir. Dolayısıyla tarafların kararın duruşma yapılmaksızın verilmesi yönünde anlaşması mümkündür. Lakin duruşma yapılması genellikle hakem veya hakem kurulunun uyuşmazlık hakkında daha sağlıklı bir inceleme yapmasına imkân tanıyacaktır²⁷⁵.

(4) Dilekçe Sunumları İçin Makul Süre Sınırı ve Ek Süre Verilmesi

GMAA tahkim kurallarının 10. maddesinin dördüncü fıkrasının “d” bendi uyarınca mahkeme, tarafların dilekçelerini sunmaları için makul süre sınırları belirler. Mahkeme süre sınırlarını belirlerken, konunun karmaşıklığını, ilgili tarafların hukuki dinlenilme haklarını, menfaatlerini ve yargılamayı ellerinden gelen en iyi şekilde destekleme yükümlölüklerini göz önüne alacaktır.

Fıkranın “e” bendi gereği mahkeme; yalnızca karşı tarafın onayı ile veya sürenin uzatılmasını destekleyen önemli sebeplerin mahkemeye sunulmuş ve doğrulanmış olması şartıyla talep üzerine ek süre vermektedir.

(5) Dilekçe Formatları

²⁷⁴ Wölper, **a.g.m.**, s. 896.

²⁷⁵ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 215.

GMAA tahkim kurallarının 10. maddesinin dördüncü fıkrasının “f” bendi uyarınca mahkeme; tarafların dilekçelerinin biçimlendirilmiş olmasını sağlamaya yetkilidir. Mahkeme taraflardan dilekçeleri hakkında bazı taleplerde bulunabilir. Mahkeme özellikle ayrı konular hakkında dilekçelerin ana hatları ve silsilesinin belirlenmesini ve dilekçelerin örneğin elektronik olarak kullanılabilir PDF ve Excel dosyaları formunda sunulmasını talep etmeye yetkilidir.

(6) Süresinde Sunulmamış Dilekçeler

Fıkranın “g” bendi uyarınca mahkeme; geç sunulan dilekçeleri, bunların kabul edilmesi hukuki uyuşmazlığın çözümünü geciktirecekse reddeder; meğerki gecikmiş olan tarafın gecikme için inandırıcı sebepleri olsun ve süre sınırına uyamamasından sorumlu olmadığını göstermiş olsun.

(7) Tarafların Mahkemenin Getirdiği Gerekliliklere Uymaması Hali

Son olarak fıkranın “h” bendi uyarınca; taraflardan biri mahkemenin taleplerini yerine getirmezse, mahkeme bunların ihlali niteliğinde olan dilekçelerin reddi konusunda takdir yetkisine sahiptir.

e. Tarafların Dilekçe ve Delillerini Sunması ve Karşı Tarafın Cevap Hakkı

Deniz ticaretini konu alan Alman tahkim yargılamaları, diğer Alman tahkim yargılamaları gibi öncelikle tarafların sunmuş olduğu dilekçe ve belgelere dayanır²⁷⁶.

Tahkim yargılamasına dair ilkelerin düzenlenmiş olduğu 10. maddenin beşinci fıkrası uyarınca, taraflar delillerin sunulması da dâhil olmak üzere kapsamlı bir şekilde dilekçelerini sunarlar ve karşı tarafın uyuşmazlıkla alakalı dilekçelerine cevap verebilirler. Lakin bu cevapların makul açıklamalar içermesi aranır; zira aksi halde karşı tarafın dilekçesinde beyan ettiklerinin inkâr edilmesi dikkate alınamayacaktır.

f. Dilekçe ve Eklerin Karşı Tarafa ve Her Bir Hakeme Bildirilmesi

²⁷⁶ Wölper, a.g.m., s. 896.

Maddenin altıncı fıkrası uyarınca taraflar; dava dilekçesini, karşı dava dilekçesini, diğer tüm açıklamaları ve ekleri de dâhil olmak üzere sundukları her şeyi uyuşmazlığın diğer tarafına da bildirirler. Bunların tümünün bir kopyasının her hakemde olması da sağlanmalıdır.

Bu fıkra ile taraflara bir kolaylık da sağlanmıştır; zira bu belge ve eklerinin elektronik olarak sağlanması da mümkündür.

g. Temsil

Maddenin yedinci fıkrası ile taraflara temsil edilme konusunda serbestlik getirilmiştir. Taraflar dilerlerse kendilerini bir üçüncü kişi aracılığıyla temsil ettirebilirler. Lakin böyle bir zorunluluk da yoktur. Yine de taraflara komplike uyuşmazlıklarda bir avukat aracılığıyla temsil edilmeleri tavsiye edilmektedir²⁷⁷.

MTK uyarınca da tahkim yargılamasında tarafların yabancı gerçek veya tüzel kişiler tarafından temsil edilmeleri mümkündür; lakin bu hüküm, tahkimle ilgili olarak mahkemelere yapılan istemlere uygulanmamaktadır (m. 8/B).

Bu hüküm sayesinde yabancı avukatlar hakem veya hakem kurulu nezdindeki uyuşmazlıklarda görev alabilirler. Lakin MTK m. 8/B gereği bu kural tahkimle ilgili olarak mahkemelere yapılan istemlere uygulanmadığından, örneğin bir ihtiyati tedbir ya da ihtiyati haciz kararı almak veya hakem kararının iptali için mahkemeye başvurmak gerektiğinde, bir avukat tarafından temsil edilmek isteyen tarafların, Türk mahkemelerinde mutlaka Türk avukatlar tarafından temsil edilmeleri gerekecektir²⁷⁸.

h. Mahkemenin Tedbir Konularındaki Yetkisi

GMAA tahkim kurallarının 10. maddesinin sekizinci fıkrası ile mahkemenin ne tür tedbir kararları vermeye yetkili olduğu düzenlenmiştir. Buna göre tahkim mahkemesi, delillerin güvence altına alınması için tedbir kararı vermeye yetkilidir; fakat uyuşmazlık konusu ile ilgili bunun dışında başkaca ihtiyati tedbir veya güvence altına alma tedbiri kararı vermeye yetkili değildir.

²⁷⁷ “GMAA-How?”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/arbitration/faq-for-arbitration/gmaa-arbitration-how>, 16 Mart 2018.

²⁷⁸ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 171.

Bu kuralın getirilmesinin sebeplerinden biri, gemilerin ihtiyati hacizleri gibi geçici hukuki koruma tedbirleri için genellikle esasa ilişkin tahkim yargılamasının başlatılmasından önce ve *ex parte* (tek taraflı) yargılamalara başvuruluyor olduğuna dair değerlendirmelerdir²⁷⁹.

Düzenlemenin diğer bir sebebi de, tahkim mahkemesinin gemilerin ihtiyati haczine veya diğer malvarlığının haczine dair herhangi bir kararının Almanya’da icra edilebilmesi için, bir Alman devlet mahkemesi tarafından tahkim mahkemesi kararının icra edilebilirliğine karar verilmesinin gerekecek olmasıdır²⁸⁰.

Dolayısıyla GMAA tahkim kuralları uyarınca mahkemenin yalnızca delillerin güvence altına alınması için tedbir kararı vermeye yetkili olduğunu söylemek mümkündür. Tahkim mahkemesinin yetkili olduğu delillerin güvence altına alınmasına dair tedbir kararlarına örnek olarak, mahkemenin taraflardan herhangi birinin talebi üzerine geminin gövdesi veya motorunun durumu hakkında tarafsız bir bilirkişi tayin etmesi gösterilebilir. Böylece armatör, tamirleri gecikmeksizin sonucalandırma imkânına kavuşur ve tahkim yargılamasında muhtemelen ihtiyaç duyulacak olan deliller de imha edilmemiş olur²⁸¹.

MTK m. 6 hükmüyle de tahkim yargılaması esnasında hakemlerin ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kararı verme yetkisi düzenlenmiştir. Lakin bu yetkinin oldukça sınırlı bir şekilde düzenlenmiş olduğu görülmektedir²⁸².

MTK uyarınca taraflardan birinin, tahkim yargılamasından önce veya tahkim yargılaması sırasında mahkemeden ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz istemesi ve talep üzerine mahkemenin böyle bir tedbire ya da hacze karar vermiş olması tahkim anlaşmasına aykırılık oluşturmaz.

Yine MTK gereği taraflarca aksi kararlaştırılmış olmadıkça tahkim yargılaması sırasında hakem veya hakem kurulunun, taraflardan birinin istemi

²⁷⁹ Wölper, **a.g.m.**, s. 893.

²⁸⁰ **A.e.** Nitekim GMAA tahkim kuralları m. 15/4 uyarınca tahkim mahkemesinin yetkili olmadığı delillerin temini veya diğer yargısal tedbirler hakkında yardımda (ZPO madde 1050) yetkili devlet mahkemesi tahkim yerinde yetkili olan yerel mahkemedir (*Amtsgericht*).

²⁸¹ **A.e.**

²⁸² Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 138.

üzerine, ihtiyatî tedbire veya ihtiyatî hacze karar vermesi mümkündür. Hakem veya hakem kurulu ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı vermeyi uygun bir güvence verilmesine bağlı kılmaya da yetkilidir.

Lakin hakemlerin hâkimler gibi ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kararı verme yetkisi olduğu da söylenemez. Zira MTK m. 6 gereği hakem veya hakem kurulu, cebrî icra organları tarafından icrası ya da diğer resmî makamlar tarafından yerine getirilmesi gereken ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı veremeyeceği gibi, üçüncü kişileri bağlayan ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı da veremez.

Hakem veya hakem kurulu tarafından bir ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kararı verilir ve taraflardan biri bu kararı yerine getirmezse; karşı taraf, ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı verilmesi istemiyle yetkili mahkemenin yardımını isteyebilecektir (m. 6). Keza MTK ile tarafların HMK ile İİK hükümlerine göre istemde bulunma hakları saklı tutulmuştur.

MTK ile ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kararının ortadan kalkacağı an da düzenlenmiştir. Buna göre tahkim yargılaması öncesi veya tahkim yargılaması sırasında taraflardan birinin istemi üzerine mahkemece verilen ihtiyatî tedbir ya da ihtiyatî haciz kararı, hakem veya hakem kurulu kararının icra edilebilir hale gelmesiyle veya davanın hakem veya hakem kurulu tarafından reddedilmesi halinde kendiliğinden ortadan kalkar.

Belirtmek gerekir ki MTK m. 10/A gereği taraflardan biri mahkemeden ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı almış ise otuz gün içerisinde tahkim davasını açmak zorundadır. Tahkim davasının belirtilen sürede açılmaması halinde ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı kendiliğinden ortadan kalkacaktır²⁸³.

MTK m. 6 hükmünde yer alan “aksi kararlaştırılmadıkça” ifadesinden açıkça anlaşılabildiği üzere, hakemlerin ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kararı verme yetkisine dair kural emredici değildir. Tarafların hakemlerin ihtiyati tedbir

²⁸³ A.e., s. 136; Kalpsüz, a.g.e., s. 51.

veya ihtiyati haciz kararı verme yetkisi olmadığı yönünde anlaşmaları da mümkündür²⁸⁴.

Nitekim uyuşmazlığın GMAA tahkim kuralları uyarınca çözüleceğinin kararlaştırılmasıyla hakemlerin MTK uyarınca sahip oldukları ihtiyati haciz veya ihtiyati tedbir kararı verme yetkisi daha da sınırlandırılmış olmaktadır. Zira belirtildiği gibi GMAA tahkim kuralları m. 10/8 uyarınca tahkim mahkemesi, yalnızca delillerin güvence altına alınması için tedbir kararı vermeye yetkilidir.

15. Tahkim Yargılaması Usulü

a. Genel Olarak GMAA Tahkim Kuralları Uyarınca Yargılama Usulü

GMAA tahkim kurallarında tahkim yargılaması usulüne dair kurallar, 11. maddede beş fıkra halinde düzenlenmiştir. Maddenin son fıkrası ile de burada yer almayan hususlarda uygulanacak olan usul kuralları belirlenmiştir.

Maddenin ilk fıkrası uyarınca tahkim mahkemesi, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça duruşmayı taraflarla birlikte ve sözlü yürütmektedir.

İkinci fıkra, duruşmaların kaydına ilişkindir. Buna göre, her duruşma bir hakem tarafından tutanak altına alınır ve tutanak taraflara iletilir. Delillerin dinlenilmesine dair tutanak ise tarafların huzurunda dikte edilmektedir.

Bir sonraki fıkra olan üçüncü fıkra ile mahkeme davetiyelerinin bildirim usulü düzenlenmiştir. Kural uyarınca mahkeme davetiyeleri, alındığının ispatlanabileceği bir yol ile taraflara tebliğ edilir; meğerki taraflarca başka bir bildirim usulü üzerinde anlaşılmış olsun.

Tahkim yargılamasının sona erme halleri ise dördüncü fıkra ile düzenlenmiştir ve bu konu ayrı bir başlık altında aşağıda incelenmiştir.

Her ne kadar GMAA tahkim kuralları tahkim sırasında ortaya çıkan olağan soruların çoğunu karşılamak için tasarlanmış olsa da GMAA tahkim kurallarında bir konunun düzenlenmemiş olması halinde ZPO'nun 1025 ve devamı maddeleri

²⁸⁴ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 136; Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 46.

uygulanmaktadır²⁸⁵. Taraflar açıkça başka bir usul hukukunu kararlaştırmadıkça, ZPO'nun 10. kitabının uygulanacağına dair bu düzenleme, GMAA tahkim kurallarının 11. maddesinin son fıkrasında yer almaktadır.

Pekâlâ, ZPO'nun 10. kitabında da aranan usul kuralı bulunmuyorsa durum ne olacaktır? ZPO'nun 10. kitabında yer alan 1042. maddenin son fıkrası uyarınca, taraflar arasında bir anlaşma olmadığı ve ZPO'nun 10. kitabında hüküm bulunmadığı hallerde, tahkim mahkemesi usul kurallarını kendi takdirine göre belirleyecektir.

MTK uyarınca ise taraflar, hakem veya hakem kurulunun uygulayacağı yargılama kurallarını, MTK'nın emredici hükümleri saklı kalmak kaydıyla, serbestçe kararlaştırabilir ya da bir kanuna, milletlerarası veya kurumsal tahkim kurallarına yollama yaparak belirleyebilirler. Taraflar arasında böyle bir anlaşma yoksa hakem veya hakem kurulu, tahkim yargılamasını MTK hükümlerine göre yürütecektir (m. 8).

MTK'nın *lex loci arbitri* vasfı ve emredici kurallara uyma zorunluluğu bahsinde de belirtildiği üzere, MTK uyarınca Türkiye'de yabancı kanun veya kurallara göre *ad hoc* veya kurumsal tahkim prosedürlerinin icrası mümkündür; fakat bu yalnızca MTK'nın emredici kuralları içinde ve bu kuralların temelleri üzerinde söz konusu olabilir. Bu nedenle Türkiye'nin tahkim yeri olarak seçilmiş olmasına rağmen tarafların MTK'ya bağlı olmama iradesini ortaya koymuş olduğu istisna haller hariç olmak üzere, Türkiye'nin tahkim yeri olarak seçilmiş olması halinde *lex loci arbitri* olarak MTK'ya bağlı olunur. Açıklanan istisnai hal dışında Türkiye'de yerli veya yabancı tahkim kurallarına tabi olarak yürütülen yabancı unsurlu tahkimler, MTK hükümlerine tabi olacaktır²⁸⁶.

Fakat burada tekrar hatırlatmakta fayda vardır ki MTK hükümleri incelendiğinde birçok maddenin “aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça” ifadesiyle

²⁸⁵ Wölper, **a.g.m.**, s. 895.

²⁸⁶ Şanlı, Esen, Ataman-Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 651, 664.

başladığını görmek mümkündür. Kanunda bu ifadenin yer aldığı kurallar emredici değildir ve bu kuralların aksini kararlaştırmak mümkündür²⁸⁷.

Sonuç olarak MTK'nın *lex loci arbitri* olarak uygulama alanı bulması halinde, GMAA tahkim kurallarının MTK emredici hükümlerine aykırı olan maddeleri geçersiz olacak, MTK'nın ilgili emredici kuralının uygulanması gerekecektir²⁸⁸. GMAA tahkim kurallarında düzenlenmemiş olan ve MTK'nın emredici bir hükmünün bulunmadığı hususlarda da, ZPO'nun tahkim yargılamasına dair hükümlerini içeren 10. kitabı uygulama alanı bulacaktır. Taraflarca usule uygulanacak hukuk seçilmediyse GMAA tahkim kuralları gereği bu kurallarda yer almayan hususlarda ZPO'nun 10. kitabı uygulanır ve MTK'nın emredici olmayan hükümleri uygulanmaz. Zira taraflar GMAA tahkim kurallarını benimsemekle, bu kurallarda hüküm bulunmayan hallerde ZPO'nun 10. kitabının uygulama alanı bulacağını da benimsemiş olur.

Şayet ZPO'nun 10. kitabında yer alan hükümlerde de aranan düzenleme bulunamazsa, bu durumda ZPO m. 1042 uyarınca, tahkim mahkemesi usul kurallarını kendi takdirine göre belirleyecektir.

b. Dava ve Cevap Dilekçelerinin Sunulması

GMAA tahkim kurallarıyla dava ve cevap dilekçelerinin içeriklerinin nasıl olması gerektiğine dair kurallara yer vermek tercih edilmemiştir. MTK hükümlerindeyse bu konuda açıklamalara rastlanmaktadır.

MTK uyarınca dava dilekçesi, tarafların ad, unvan ve adreslerini, vekilini, tahkim şartını veya sözleşmesini, uyuşmazlığın doğduğu veya ilgili olduğu sözleşme veya hukukî ilişkiyi, iddianın dayandığı olayları, uyuşmazlığın konusunu, miktarını ve istemini içermelidir. Cevap dilekçesiye davalının cevaplarından oluşacaktır. Dilekçelerin taraflarca kararlaştırılan ya da hakem veya hakem kurulunca belirlenen

²⁸⁷ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 167.

²⁸⁸ Tarafların tahkim usulüne uygulanmak üzere kararlaştırdıkları usul kurallarının MTK'nın (*lex arbitri*) emredici kurallarına aykırı olması durumunda, tarafların tahkim usulüne uygulanan kuralları belirleme yetkisinin MTK'nın tanıdığı sınırlar çerçevesinde gerçekleştirileceğini kabul etmek gerektiği ve hakemlerin MTK'nın emredici kurallarını dikkate almasını beklemenin daha gerçekçi olacağı görüşü için bkz.: **A.e.**, s. 168.

süre içinde hakeme ya da hakem kuruluna verilmesi gerekir. Ayrıca taraflara dilekçelerine yazılı delillerini ekleme ve ileride sunacakları delillere yollama yapma imkânı da tanınmıştır (m. 10/D).

GMAA tahkim kuralları uyarınca davacı kararlaştırılan veya davalının talebi üzerine tahkim mahkemesince belirlenen süre içerisinde davasının sebeplerini sunmazsa tahkim mahkemesi yargılamayı bu yönde bir karar ile sona erdirilebilir (m. 11/4). Keza MTK uyarınca da davacı geçerli bir neden göstermeksizin dava dilekçesini süresi içinde vermezse veya dava dilekçesi, 10 uncu maddenin (D) fıkrasının birinci paragrafına uygun değilse ve eksiklik hakem veya hakem kurulunca belirlenecek süre içinde giderilmezse, hakem veya hakem kurulu tahkim yargılamasına son vermektedir (m. 11/C).

Pekâlâ, davalı cevap dilekçesini süresinde vermemişse sonucu ne olacaktır? GMAA tahkim kurallarında bu husus özel olarak düzenlenmemiştir; lakin bu konuda geç sunulan dilekçelere dair genel kural uygulama alanı bulur. Bu kural uyarınca mahkeme; geç sunulan dilekçeleri kabul etmesi hukuki uyumsuzluğun çözümünü geciktirecekse bunları reddeder; meğerki gecikmiş olan tarafın gecikmeye neden olan inandırıcı sebepleri olsun ve süre sınırına uyamamasından sorumlu olmadığını göstermiş olsun (m. 10/d-g).

MTK uyarıncaysa davalı tarafından cevap dilekçesinin verilmemiş olması davacının iddialarının kabulü olarak değerlendirilmeyip yargılamaya devam edilecektir (m. 11/C). GMAA tahkim kurallarında cevap dilekçesinin verilmemiş olmasının davacının iddialarının kabulü anlamına geleceğine dair bir kural olmadığından, MTK ile GMAA tahkim kurallarının cevap dilekçesinin verilmemiş olması halinde yargılamanın devam edeceği yönünden paralel olduğu söylenebilir.

c. Görev Belgesi

GMAA tahkim kurallarında görev belgesine ilişkin bir düzenleme yokken, bu konudaki kurallara MTK hükümlerinde rastlamaktayız. MTK hükümleriyle bir yandan görev belgesi ve içeriği düzenlenirken, diğer yandan taraflarca görev belgesinin ne zaman hazırlanacağını kararlaştırılmasına da imkân tanınmıştır. MTK

uyarınca aksi kararlaştırılmış olmadıkça hakem veya hakem kurulu, dava ve cevap dilekçesi verildikten sonra bir görev belgesi hazırlayacaktır (m. 10/E).

Görev belgesinde yer alması gereken hususlar da MTK ile belirlenmiştir. Buna göre tarafların adları, unvanları ve sıfatları, tahkim sırasında bildirim için geçerli adresleri, iddia ve savunmalarının özeti, istemleri, uyuşmazlığın açıklanması, hakemlerin ad ve soyadları, sıfatları ve adresleri, tahkim yeri, tahkim süresi, sürenin başlangıcı, uyuşmazlığa uygulanacak usul hükümleriyle ilgili açıklamalar ile hakemlere dostane aracılık yapma yetkisinin verilmiş olup olmadığı gibi konular görev belgesinde yer alacaktır. Görev belgesi hazırlandıktan sonra hem hakemler hem de taraflarca imzalanacaktır (m. 10/E).

Belirli hususlar sayıldıktan sonra “*gibi konular*” ifadesinin kullanılmış olmasından da anlaşılacağı üzere, tarafların görev belgesinde başka hususları da belirtmeleri mümkündür; maddedeki sayım sınırlayıcı nitelikte değildir²⁸⁹.

Bazı *ad hoc* tahkimlerde de hakemlerin görev belgesi (*Terms of Reference, l'acte de mission*) hazırladıkları belirtilmektedir. Lakin görev belgesi esasen Milletlerarası Ticaret Odası tahkimi uygulamasında gelişmiş olduğu bilinen bir kavramdır²⁹⁰.

Uluslararası nitelikteki tahkim davaları bakımından görev belgesinin kritik bir öneme sahip olduğu belirtilmektedir. Zira tarafların da iştirakiyle görev belgesinin imzalanmasının ardından tahkim yargılamasına dair hususlar nihai olarak kararlaştırılmış ya da değiştirilerek kararlaştırılmış olur. Taraflar bir kez görev belgesinde kararlaştırılmış ve imza altına alınmış olan hususlara karşı sonradan itirazda bulunamayacaklardır²⁹¹.

Belirtildiği üzere MTK tarafların iştirakiyle bir görev belgesinin düzenlenmesini öngörmüştür. Dolayısıyla taraflarca aksi kararlaştırılmış olmadıkça, görev belgesinin düzenlenmemiş olması bir usule aykırılık hali teşkil edecektir. Lakin MTK m. 15/1-f gereği iptal sebeplerinden biri olan usule aykırılığın esasa

²⁸⁹ Şanlı, *Uyuşmazlık Çözüm Yolları*, s. 339; Akıncı, *Milletlerarası Tahkim*, s. 197.

²⁹⁰ A.e., s. 193, 194.

²⁹¹ Şanlı, *Uyuşmazlık Çözüm Yolları*, s. 339.

etkili olması arandığından, esasa etkili olduğu ispatlanmadıkça yalnızca görev belgesinin düzenlenmemiş olması bir iptal sebebi oluşturmayacaktır²⁹².

d. İddia ve Savunmayı Genişletme Yasağının Olmaması

GMAA tahkim kurallarında iddia ve savunmayı genişletme yasağına dair bir düzenleme yer almamaktadır. Keza ZPO m. 1046/2 hükmünden anlaşıldığı üzere, ZPO hükümlerine göre yürütülen tahkim yargılamalarında da taraflarca aksi kararlaştırılmış olmadıkça kural olarak iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı yoktur. MTK hükümleri uyarınca da iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı neredeyse yoktur²⁹³.

MTK uyarınca tarafların, aksini kararlaştırmış olmadıkça, tahkim yargılaması sırasında iddia veya savunmalarını değiştirmeleri veya genişletmeleri mümkündür. Ancak hakem veya hakem kurulunun; bu işlemin gecikerek yapılmış olmasını veya diğer taraf için haksız bir şekilde büyük zorluk yarattığını ve diğer hâl ve şartları dikkate alarak, böyle bir değişiklik veya genişletmeye izin vermemesi de mümkündür (m. 10/D)²⁹⁴.

İddia veya savunmanın tahkim anlaşmasının kapsamı dışına çıkacak şekilde değiştirilmesi veya genişletilmesinin mümkün olmadığıysa MTK ile açık bir şekilde düzenlenmiştir (m. 10/D). Nitekim hakemlerin tahkim anlaşmasının kapsamı dışındaki iddia ve savunmalar hakkında hüküm vermiş olması halinde bu kararın iptali veya tenfizinin reddi gündeme gelecektir²⁹⁵. Zira hakem veya hakem kurulunun tahkim anlaşması dışında kalan bir konuda karar vermiş olması veya istemin tamamı hakkında karar vermemiş olması ya da yetkisini aşmış olması m. 15/1-e gereği tahkim kararının iptal nedenlerinden biridir. Keza benzer haller New York Sözleşmesi'nin V. maddesiyle tenfiz engeli olarak da düzenlenmiştir.

e. Taraflardan Birinin Yargılama Esnasında Taraf Olma Niteliğini Kaybetmesi Hali

²⁹² A.e., s. 340.

²⁹³ Pekcanitez, Yeşilırmak, a.g.e., s. 2711; Akıncı, *Milletlerarası Tahkim*, s. 193.

²⁹⁴ Pekcanitez, Yeşilırmak, a.g.e., s. 2711.

²⁹⁵ Akıncı, *Milletlerarası Tahkim*, s. 193.

Taraf ehliyeti davada taraf olabilme ehliyetini ifade etmekte olup, tahkim yargılamasında tarafların ehliyetsiz olması halinde kararın iptali gündeme gelebilmektedir²⁹⁶. Zira MTK m. 15/1-a uyarınca tahkim anlaşmasının taraflarından birinin ehliyetsiz olması bir iptal sebebidir.

Tarafların tahkim yargılamasının başlangıcında taraf ehliyetini haiz olmalarına rağmen, sonradan yargılama sırasında ehliyetsiz duruma gelmeleri söz konusu olabilmektedir. Örneğin bir gerçek kişinin vefatı veya bir tüzel kişinin kişiliğinin sona ermesi hallerinde, taraf ehliyeti kaybedilir²⁹⁷.

GMAA tahkim kurallarında taraflardan birinin yargılama esnasında taraf olma niteliğini kaybetmesi halinde ne olacağına dair bir düzenleme yoktur, lakin bu konunun da içerisinde değerlendirilebileceği genel düzenlemelere rastlanmaktadır. GMAA tahkim kuralları uyarınca taraflar tahkim mahkemesinin bu yöndeki talebine rağmen tahkim yargılamasını takip etmezlerse veya yargılamanın devamı başka bir sebeple imkânsızlaşmışsa, tahkim mahkemesi yargılamayı bir kararla sona erdirecektir (m. 11/4).

Yargılama esnasında taraflardan birinin taraf olma niteliğini kaybetmesi hâlinde ne olacağı MTK ile özel olarak düzenlenmiştir. Buna göre böyle bir durumda hakem veya hakem kurulu tahkim yargılamasını erteleyecek, tahkim yargılamasının devamı amacıyla ilgililere bildirimde bulunacaktır. Bu durumda tahkim süresi de işlemeyecektir. Eğer altı ay içinde bildirim yapılmaz veya bildirimde bulunanlar tahkim yargılamasına devam edeceklerini açıkça diğer tarafa ya da hakem veya hakem kuruluna bildirmezlerse, artık bu durumda tahkim yargılaması sona erecektir (m. 11/B). Maddede bahsedilen altı aylık sürenin başlangıcı olarak taraf olma niteliğinin kaybedildiği anın kabul edilmesi yerinde olacaktır²⁹⁸.

Her ne kadar GMAA tahkim kurallarında tahkim süresinin işlemeyeceği altı aylık bir süre olmasa da, GMAA tahkim kuralları ile tahkim süresi zaten muayyen

²⁹⁶ **A.e.**, s. 218.

²⁹⁷ **A.e.**; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s. 209, 212.

²⁹⁸ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 219.

bir süreyle sınırlı olmadığından ve “*makul süre*” kıstası mevcut olduğundan, altı aylık böyle bir sürenin de öngörülmemiş olması tutarlıdır.

f. Tahkim Yargılamasını Sona Erdiren Haller

Tahkim yargılamasının sona erme halleri, GMAA tahkim kuralları m. 11/4 ile düzenlenmiştir. Buna göre tahkim yargılaması; tahkim kararı ile veya tahkim mahkemesinin bu yöndeki bir kararı ile sona erer. Tahkim mahkemesinin hangi hallerde tahkim yargılamasını bu yönde bir karar ile sona erdirilebileceği ise beş bent halinde açıklanmıştır. Düzenleme uyarınca,

1. Davacının anlaşılmış olan veya davalının talebi üzerine tahkim mahkemesince belirlenmiş olan süre sınırı içerisinde davasının sebeplerini sunmaması halinde,

2. Dava geri alınır veya geri alınmış olduğu bildirilirse (meğerki davalı buna itiraz etmiş ve tahkim mahkemesi davalının uyuşmazlığın nihai bir sonuca ulaştırılmasında haklı menfaati olduğunu kabul etmiş olsun),

3. Tarafların yargılamanın sona erdirilmesi hususunda anlaşmaları halinde,

4. Tarafların tahkim mahkemesinin bu yöndeki talebine rağmen tahkim yargılamasını takip etmemeleri halinde ve

5. Yargılamanın devamının başka bir sebeple imkânsızlaşması halinde tahkim mahkemesi tahkim yargılamasını bu yönde bir karar ile sona erdirebilir.

Keza GMAA tahkim kuralları m. 7/2 uyarınca tahkim mahkemesi, yargılamanın devam etmesini teminatın sağlanması veya avans ödemesinin yapılması şartına bağlayabilir. Yine m. 7/4 uyarınca da kararlaştırılmış olan teminatın sağlandığının süresi içerisinde mahkemeye gösterilememesi halinde mahkeme, diğer tarafın talebi üzerine, (eğer ki teminatın delili mahkemenin düşme kararına kadar sunulmamışsa), dava veya karşı davanın düşmesine karar verebilmektedir.

MTK uyarınca yürütülen tahkimler de kural olarak hakem veya hakem kurulunun nihai hakem kararını vermesiyle sona ermektedir. Bunun dışında MTK m.

13/B hükmüyle hakemlerin uyuşmazlığın esası hakkında karar vermeleri dışında davayı sona erdiren haller açıklanmıştır²⁹⁹.

MTK m. 13/B uyarınca tahkim yargılaması, nihaî hakem kararının verilmesi dışında aşağıdaki hâllerden birinin gerçekleşmesi ile sona ermektedir:

1. Davacının davasını geri alması (davalının itirazı üzerine hakem veya hakem kurulunun davalının uyuşmazlığın kesin olarak çözümünde hukukî yararı olduğunu kabul etmesi hali hariç olmak üzere),

2. Tarafların yargılamanın sona erdirilmesi hususunda anlaşmaları,

3. Hakem veya hakem kurulunun başka bir nedenle yargılamanın sürdürülmesini gereksiz ya da imkânsız bulması,

4. MTK m. 10/B-2 uyarınca tahkim süresinin uzatılmasına ilişkin talebin mahkemece reddedilmiş olması,

5. Taraflarca kararın oy birliğiyle verilmesinin öngörülmüş olmasına rağmen, hakem kurulunun oy birliğiyle karar verememiş olması,

6. MTK m. 11/B-2 uyarınca tahkim yargılamasının taraflarından birisinin taraf olma niteliğini kaybetmesi hâlinde, altı ay içinde bildirim yapılmaması veya bildirimde bulunulanların tahkim yargılamasına devam edeceklerini açıkça diğer tarafa ya da hakem veya hakem kuruluna bildirmeyerek tahkim yargılamasına devam etmemesi,

7. MTK m. 16/C-2 gereği yargılama giderleri için avans yatırılmamış olması³⁰⁰.

Hakem veya hakem kurulunun yetkisi yargılamanın sona ermesiyle ortadan kalkacaktır; lakin maddi hataların düzeltilmesi, kararın yorumlanması ve tamamlayıcı karar verilmesine ilişkin m. 14/B hükümleri saklıdır (MTK m. 14/B).

²⁹⁹ A.e., s. 237; Pekcanitez, Yeşilırmak, a.g.e., s. 2724.

³⁰⁰ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 237 ve devamı; Pekcanitez, Yeşilırmak, a.g.e., s. 2724, 2725.

GMAA tahkim kuralları ve MTK hükümleri uyarınca davanın sona ermesine dair kurallar incelendiğinde, bazı farklılıklar dışında kuralların oldukça benzer olduğunu, kurallar arasındaki en büyük farkın GMAA tahkim kuralları uyarınca tahkimin belirli bir süresinin olmamasından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Zira MTK hükümleri uyarınca tahkim süresinin uzatılmasına ilişkin talebin mahkemece reddedilmiş olması yargılamayı sona erdiren bir sebepken, GMAA tahkim kurallarında buna benzer bir sona erme haline rastlanmamaktadır. Nitekim GMAA tahkim kuralları ile belirli bir tahkim süresi düzenlenmemiş, makul süre kriteri getirilmiştir.

Keza MTK hükümleri uyarınca GMAA tahkim kurallarından farklı olarak taraflarca kararın oy birliğiyle verilmesinin öngörülmesine rağmen, hakem kurulunun oy birliğiyle karar verememesi halinde yargılama sona ermektedir. GMAA tahkim kuralları m. 14/1 gereği hakem heyeti oy çoğunluğuyla karar verdiğinden, GMAA tahkim kurallarına göre yürütülen yargılamalarda böyle bir ihtimal gündeme gelmez.

16. Uygulanacak Hukuk

Uyuşmazlığın esasına hangi hukukun uygulanacağı, GMAA tahkim kurallarının 12. maddesiyle düzenlenmiştir. Bu madde uyarınca, taraflar diledikleri hukuku uygulanacak hukuk olarak seçmekte serbesttirler³⁰¹. Taraflar açıkça belirli bir hukukun uygulanması konusunda anlaşmadıkça, Alman hukuku uygulanacak hukuk olarak seçilmiş sayılacak ve tahkim mahkemesi Alman hukukunu uygulayacaktır³⁰². Madde uyarınca tahkim anlaşmasına uygulanacak hukuk hakkında da aynı kural uygulanmaktadır.

MTK hükümleri incelendiğinde, uygulanacak hukuk konusunun GMAA tahkim kuralları gibi 12. maddede düzenlenmiş olduğu görülmektedir. MTK m. 12/C

³⁰¹ GMAA tahkim kurallarında, tarafların uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk olarak seçecekleri hukukun bir devlet hukuku olması gerekip gerekmediği yönünde bir düzenleme yoktur. Kanaatimizce, tarafların seçecekleri hukukun mutlaka bir devlet hukuku olması zorunlu değildir. Türk hukukunda, Alman ve İspanyol hukuklarında yer alan düzenlemelere benzer olarak, tarafların irade muhtariyetinin geniş çapta belirlendiği, tarafların “hukuk kurallarını” seçebileceklerinin öngörülmüş olduğu ve tarafların seçecekleri hukukun devlet hukuku olmasının zorunlu olmadığı hakkında bkz.: Sibel Özel, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Kanunlar İhtilafı Meseleleri**, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2008, s. 153.

³⁰² Wölper, **a.g.m.**, s. 892.

uyarınca hakem veya hakem kurulu; taraflar arasındaki sözleşme hükümlerine ve onların uyumsuzluğun esasına uygulanmak üzere seçtikleri hukuk kurallarına göre karar verecektir. Yine aynı madde gereği belirli bir devletin hukukunun seçilmiş olması, aksi belirtilmedikçe, o devletin kanunlar ihtilâfı kurallarının veya usul kurallarının değil, doğrudan doğruya maddî hukukunun seçilmiş olduğu anlamına gelmektedir.

Ayrıca MTK uyarınca tarafların uyumsuzluğun esasına uygulanacak hukuk kurallarını kararlaştırmamış olmaları hâlinde, hakem veya hakem kurulu, uyumsuzluk ile en yakın bağlantı içinde olduğu sonucuna vardığı devletin maddî hukuk kurallarına göre karar vermektedir (m. 12/C). Lakin GMAA tahkim kuralları m. 12 uyarınca taraflar açıkça belirli bir hukukun uygulanması konusunda anlaşmış olmadıkça, Alman hukuku uygulanacak hukuk olarak seçilmiş sayılacağından, MTK'da yer alan bu kural uygulama alanı bulmayacaktır.

GMAA tahkim kuralları gereği, tahkim mahkemesi karar verirken kabul edilmiş ticari teamülleri de hesaba katar (m. 12/2)³⁰³. Keza MTK m. 12/C uyarınca da sözleşme hükümlerinin yorumunda ve tamamlanmasında bu hukuka ilişkin ticarî örf ve âdetler ile ticarî teamüller de göz önüne alınmaktadır.

GMAA tahkim kuralları uyarınca, tahkim mahkemesi bir uyumsuzluk hakkında yalnızca taraflarca bu konuda açıkça yetkilendirilmiş olması halinde hakkaniyet ve nesafet kurallarına göre (*ex aequo et bono*)³⁰⁴ karar verebilir (m. 12/3)

³⁰⁵.

MTK uyarınca da hakem veya hakem kurulu, ancak tarafların açıkça yetkili kılınmış olmaları şartıyla hakkaniyet ve nesafet kurallarına göre³⁰⁶ veya dostane

³⁰³ A.e.

³⁰⁴ “*Ex aequo et bono*” kavramı, tarafların hakemlerin eşitlik ilkesine göre karar vermesini öngördükleri durumu ifade etmektedir. Kavram öncelikle devletler umumi hukuku problemlerinin çözümü aşamasında ortaya çıkmış, sonradan milletlerarası ticari tahkim terminolojisine de alınmıştır. Bkz. Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 235, dn. 440.

³⁰⁵ Wölper, **a.g.m.**, s. 892.

³⁰⁶ Hakkaniyet ve nesafet kurallarına göre karar vermek; yürürlükteki hukukta her ne kadar uyumsuzluğa uygulanacak kurallar olsa da hakemlerin uyumsuzluğu kendi adalet ve nesafet ölçülerine göre çözmeleri anlamına gelmektedir. Balcı, **a.g.e.**, s. 219; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 233, 234.

aracı³⁰⁷ olarak karar verebilmektedir (m. 12/C)³⁰⁸. Dolayısıyla uygulanacak hukuk konusunda GMAA tahkim kuralları ile MTK hükümlerinin genel olarak paralel olduğu anlaşılmaktadır.

Tarafların bir hukuk seçimi yapmış olmasına rağmen hakemlerin bunu dikkate almaması, hakem kararının tenfizi ve iptali bakımından olumsuz sonuçlar doğurabilecektir³⁰⁹. Taraflar tahkim şartında esasa uygulanacak hukuku belirlemişken hakemlerin buna uymaması halinde karar iptal edilebilecektir; zira hakemlerin yetkilerini aşmaları bir iptal sebebidir³¹⁰. Ayrıca tahkim anlaşmasının dışında karar verilmesi New York Sözleşmesi uyarınca bir tenfiz engelidir³¹¹.

17. Uyuşmazlığın Dostane Yolla Çözümü

GMAA tahkiminin bir özelliği de, Anglo-Amerikan tahkiminin aksine, GMAA tahkiminde mahkemelerin yargılamanın her aşamasında uyuşmazlığın veya uyuşmazlığa ilişkin belirli konuların dostane bir yolla çözümü ihtimalini göz önünde bulundurmakla ve eğer bunu uygun görürlerse taraflara böyle bir sulhu önermekle

³⁰⁷ Dostane aracılık kavramı, arabuluculuk kavramıyla karıştırılmamalıdır. Arabuluculukta amaç tarafların uzlaşması ile uyuşmazlığın çözülmesidir ve arabuluculuk bağlayıcı niteliği olmayan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu yöntemidir. Dostane aracı (*amiable compositeurs*) kavramıysa arabuluculuktan farklıdır. Dostane aracılık niteliği açısından esasen bir tahkim yoludur. Lakin burada taraflar hakemlere hukuk kurallarına sıkıca bağlı kalmaksızın, hakkaniyet prensibinden hareket ederek karar verebilme yetkisi vermektedirler. Bu yöntemin özellikle hukukçu olmayan fakat uyuşmazlığın doğduğu alanda bilgi sahibi olan şahısların hakem olarak seçilmiş olduğu uyuşmazlıklarda tercih edildiğini söylemek mümkündür. Bkz.: A.e., s. 234, 235.

³⁰⁸ *Amiable composition* ve *ex aequo et bono* kavramlarının temel nitelikleri ortaktır. Bu iki kavramın arasında bir fark olup olmadığı bile esasen tartışmalıdır. Kavramların eş anlamlı olarak kullanıldıkları modern terminolojide ve uygulamadaki pek çok olayda görülmektedir. *Amiable composition* ve *ex aequo et bono* kavramlarından, sıkı hukuk kurallarına bağlanmaya zorlanmaksızın, kendi hakkaniyet ve adalet anlayışlarına göre karar verilebilmesi anlaşılmalıdır. UNCITRAL Model Kanunu hazırlanırken de bu tartışmada tarafsız kalmak tercih edilmiştir. UNCITRAL Model Kanunu m. 28/3 gereği, hakemler ancak taraflarca yetkilendirilmişlerse *ex aequo et bono* veya *amiable compositeur* kavramları uyarınca karar verebilirler. Bkz.: Koray Güven, “Lex Mercatoria ve Milletlerarası Tahkim”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, C. XXXIV, S 2, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2014, (Çevrimiçi) <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/410901>, 24 Mayıs 2018, s. 34, 35. MTK m. 12/C hükmünde de UNCITRAL Model Kanunu m. 28/3’te yer alan kurala benzer düzenleme, “hakkaniyet ve nasafet kurallarına göre” ve “dostane aracı olarak” ifadeleriyle yer almaktadır.

³⁰⁹ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 230, 231.

³¹⁰ A.e., s. 305.

³¹¹ Zira tarafların kararlaştırmış oldukları ve hakemlere bu yönde görev ve yetki vermiş oldukları sözleşmede yer alan hükümlerin hakemlerce görmezden gelinmesi, hakemlerin yetkilerini aşmaları anlamına gelir. A.e., s. 378.

yükümlü olmalarıdır³¹². Mahkemenin sulha ilişkin bu yükümlülüğü, GMAA tahkim kurallarının 13. maddesiyle açık bir şekilde düzenlenmiştir.

Sulh girişimine dair ilke; Avusturya, İsviçre ve Almanya devlet mahkemeleri nezdindeki davalara ilişkin mevzuat ve uygulamadan alınmıştır. İlke, bu ülkelerde 100 yılı aşkın bir süredir uygulanmaktadır ve zamanla gittikçe yaygınlaşan bir gelenek haline gelmiştir. Bu üç ülkede hukuk mahkemelerinde açılan davaların %50'sinden fazlasının mahkeme önünde ve karardan önce sonlandığı tahmin edilmektedir³¹³.

Uyuşmazlığın dostane yolla çözülmesi halinde yargılamanın durumunun ne olacağı da maddenin ikinci fıkrası ile düzenlenmiştir. Buna göre eğer taraflar tahkim yargılaması sırasında aralarındaki uyuşmazlığı çözerlerse, tahkim mahkemesi yargılamayı madde 11 fıkra 4 gereği³¹⁴ bir kararla sona erdirir. Ayrıca tahkim mahkemesi taraflarca talep edilmesi halinde sulhu üzerinde anlaşılmış koşullarla bir tahkim mahkemesi kararı formatında düzenler. MTK uyarınca da tahkim yargılaması sırasında taraflar uyuşmazlık konusunda sulh olurlarsa, tahkim yargılamasına son verilmekte, tarafların istemini uygun bulan hakem veya hakem kurulunca sulh, hakem kararı olarak tespit edilmektedir (m. 12/D).

Davanın bu şekilde devlet mahkemesi nezdinde hüküm verilmeksizin sonlanmasının formatı, UNCITRAL Model Kanunu³¹⁵ ile uyumludur³¹⁶. MTK'nın 12/D maddesi düzenlenirken de UNCITRAL Model Kanunu'nun 30. maddesi esas alınmıştır³¹⁷. Dolayısıyla GMAA tahkim kurallarının sulh olunması halinde

³¹² Wölper, **a.g.m.**, s. 894.

³¹³ Strube, **GMAA in a Nutshell**, s. 2.

³¹⁴ GMAA 2017 kurallarında yargılamanın sona erdirilmesi kararı hakkında 13. maddede atıf yapılan düzenleme 11. maddenin 8. fıkrası olmakla birlikte, güncel tahkim kurallarında 11. madde 5 fıkradan oluşmaktadır ve atıf yapılan düzenleme 11. maddenin 4. fıkrasında yer almaktadır.

³¹⁵ UNCITRAL Model Kanunu'nun "Sulh" kenar başlıklı 30. maddesi şöyledir:

1. Tahkim yargılaması sırasında tarafların sulh olması halinde, mahkeme yargılamayı sonlandırır. Taraflarca talep edilir ve mahkeme tarafından reddedilmezse sulh, üzerinde anlaşılmış olan hususlara dair bir tahkim kararı formatında kayda geçirilir.

2. Üzerinde anlaşılmış olan hususlara dair tahkim kararı, madde 31 hükümleri ile uyumlu olmalıdır ve tahkim kararı olduğunu bildirir ifadeyi de içermelidir. Böyle bir tahkim kararı, davanın esasına ilişkin herhangi bir tahkim kararıyla aynı statü ve etkiye sahiptir.

³¹⁶ Strube, **GMAA in a Nutshell**, s. 2.

³¹⁷ Bozkurt Yüksel, **a.g.m.**, s. 160.

gerçekleştirilecek işlemler konusunda MTK ile uyumlu olduğunu söylemek mümkündür.

GMAA tahkim kuralları uyarınca hakemlerin sulha ilişkin yükümlülüğü konusunda, GMAA yargılamasının usul hukuku kurallarını ihlal etmediği ve bu nedenle GMAA tahkim kuralları uyarınca verilen kararların prensip olarak New York Sözleşmesi'ni kabul etmiş bir diğer ülkede tanınabilir nitelikte olduğunun şüphesiz olduğu belirtilmektedir³¹⁸.

Uyuşmazlığın bu yolla çözümü; sık sık ve başarılı bir şekilde kullanılmakta olup, çoğu GMAA tahkimi yargılamasının bir tahkim kararı yerine anlaşma ile sonuçlandırılmasının sebeplerinden birini oluşturur³¹⁹. Bu durum, Alman denizcilik camiasında arabuluculuğun henüz pek gelişmemiş olmasının da muhtemelen en önemli sebebidir³²⁰.

18. Hakem Kararının Verilmesi, İçeriği, Ek Karar ve Kararların Gizliliği

a. Hakem Kararının Verilmesi

GMAA tahkim kurallarının “karar” kenar başlıklı 14. maddesinde öncelikle kararın nasıl alınacağına ilişkin kurallar düzenlenmiştir. Buna göre; hakem heyeti oy çoğunluğuyla karar verir ve danışmanlara danışma yetkisi yoktur. Maddede hakem heyetinin kararını verirken tarafların talepleri ile bağlı olduğu da belirtilmiştir.

MTK uyarınca da taraflarca aksi kararlaştırılmış olmadıkça hakem kurulu oy çoğunluğuyla karar verecektir. Oy çoğunluğunun sağlanamaması durumundaysa hakem kararı verilmemiş sayılacaktır³²¹.

³¹⁸ Strube, **GMAA in a Nutshell**, s. 2.

³¹⁹ Bu oranın %80-90 olduğu bildirilmiştir. Bkz.: Trappe, **Maritime Schiedsgerichtsbarkeit**, s. 465 (Wölper, **a.g.m.**, s. 894, dn. 11'den naklen).

³²⁰ Wölper, **a.g.m.**, s. 894.

³²¹ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 237.

GMAA tahkiminden farklı olarak MTK hükümleriyle, taraflar veya hakem kurulunun diğer üyeleri yetki vermişlerse, hakem kurulu başkanının yargılama usulü ile ilgili belirli konularda tek başına karar verebileceği de düzenlenmiştir (m. 13/A).

b. Hakem Kararının İçeriği

Mahkeme kararı, esasa ilişkin karar ile yargılama masraflarının paylaşımı veya hangi tarafa yükleneceğine ilişkin kararı içerir³²².

GMAA tahkim kuralları m. 14/4 hükmünde kararda hangi hususların yer alması gerektiği bentler halinde sayılmıştır. Buna göre kararda; tahkim yargılamasının taraflarının isimleri, adresleri ve varsa vekillerinin isim ve adresleri, kararı veren hakemlerin isimleri, tahkim yeri, yazılı kararın tarihi, hüküm, uyuşmazlığın unsurları, kararın gerekçeleri, m. 7/5 uyarınca oluşan tahkim yargılaması masraflarını hangi tarafın karşılayacağına dair karar ve hakemlerin imzası bulunmalıdır.

Aynı madde gereği, hakem heyeti ikiden fazla hakemden oluşuyorsa ve karar hakkındaki oylamaya katılmış olan bir hakemin imzası temin edilemiyorsa, bu durumda diğer hakemlerin imzasının mevcut olması yeterlidir. Kararda imzası olan hakemler, kararın alt kısmına bahsedilen bu hakemin imzasının temin edilemediğini belirten bir not düşmelidir³²³.

Yine m. 14/4 uyarınca uyuşmazlığın tüm taraflarına kararın orijinal birer nüshası verilmelidir. Ayrıca GMAA tahkiminde kararın yazılı olarak verilmesi ve gerekçeli olması gerekmektedir. Kararın gerekçeli olması gerektiğine dair kural, açık bir şekilde düzenlenmiştir.

MTK m. 14/A hükmüyle de hakem kararın içermesi gereken hususlar belirlenmiştir. Buna göre kararda; tarafların (ve varsa temsilcileri ile vekillerinin) ad ve soyadları, unvanları ve adresleri, kararın hangi hukukî sebeplere dayandığı,

³²² Wölper, **a.g.m.**, s. 896.

³²³ Azınlık görüşünde olan hakemin kararı imzalamamasının hakem kararının geçerliliğini engellemeyeceği hakkında bkz.: Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 247. Lakin hakemlerin el yazısı ile veya güvenli elektronik imza ile imzalanmamış olan hakem kararlarının icrası veya tenfizi aşamasında Türk hukuku açısından problemlerle karşılaşılabilceği hakkında bkz.: **A.e.**

kararın gerekçesi, eğer tazminata ilişkin bir talep varsa ne kadar tazminata hükmedildiği, tahkim yeri ve kararın tarihi, kararı vermiş olan hakem veya hakem kurulunun ad ve soyadları, imzaları ve varsa karşı oyları ve karara karşı iptal davası açmanın mümkün olduğu bilgisi bulunmalıdır.

Ayrıca MTK m. 16/B gereği kararda tahkim yargılamasının giderleri de gösterilecektir.

MTK uyarınca taraflarca aksi kararlaştırılmış olmadıkça hakem veya hakem kurulu tarafından kısmî kararlar verilmesi de mümkündür. Karar, hakem veya hakem kurulu başkanı tarafından taraflara bildirilecektir (m. 14/A).

Kararın içeriği konusunda GMAA tahkim kuralları ile MTK hükümleri arasında genel olarak paralellik olduğu görülmektedir. Fakat GMAA tahkim kurallarında MTK'nın aksine karar içeriğinde karara karşı iptal davası açmanın mümkün olduğunun belirtilmesi aranmamıştır. GMAA tahkim kurallarında düzenlenmiş fakat MTK hükümlerinde yer almayan bir husus ise, hakem heyetinin ikiden fazla hakemden oluşması durumunda, karar hakkındaki oylamaya katılmış olan bir hakemin imzası temin edilemiyorsa, bu durumda diğer hakemlerin imzasının mevcut olmasının yeterli görülmesidir.

MTK uyarınca hakem kararında olması aranan hususlar kararda mevcut değilse, tahkim usulüne uygulanan kurallara, bu yönde bir anlaşma yoksa MTK'ya aykırılık dolayısıyla hakem kararının iptali gündeme gelebilecektir; lakin bu sebeple iptal ancak aykırılığın hakem kararının esası açısından etkili olması halinde mümkündür (m. 15/1-f)³²⁴.

c. Ek Karar

GMAA tahkim kuralları uyarınca, taraflardan birinin başvurusu üzerine hakem heyeti, taraflarca katlanılacak ve iade edilecek olan masraf tutarının kapsamı hakkında ek bir karara hükmeder (m. 14/5).

³²⁴ A.e.

Taraflar mahkemenin masraflara ilişkin kararı uyarınca karşılanabilir ücret ve masrafların tutarı konusunda anlaşamazlarsa, mahkeme diğer tarafın talebi üzerine ve karşılık gelen değerlerin ve belgelerin teslim alınmasından sonra, masrafların karşılanabilirliği hakkında ikinci bir karar vermektedir³²⁵.

Kural uyarınca bu kararın duruşma yapılmaksızın verilmesi mümkündür. 14. maddenin kararın verilmesi ve içeriği ile alakalı olan 1-5 fıkraları uygulanabildiği ölçüde bu karar için de geçerlidir.

MTK hükümleri uyarınca ise; kararda bulunan hesap, yazı ve benzeri maddi hataların düzeltilmesini, kararın tümünün ya da bazı bölümlerinin yorumlanmasını ve yargılama sırasında ileri sürülmüş olmasına rağmen karara bağlanmamış konularda tamamlayıcı hakem kararı verilmesini istemek mümkündür. Böylece MTK hükümleriyle kararın düzeltilmesi, yorumlanması ve tamamlanmasının düzenlenmiş olduğu görülmektedir³²⁶. GMAA tahkim kuralları uyarınca ise yalnızca taraflarca katlanılacak ve iade edilecek olan masraf tutarının kapsamı hakkında ek bir karar verilmesi mümkündür. Lakin belirtildiği üzere GMAA tahkim kuralları m. 11/5 gereği taraflar açıkça başka bir usul hukukunun uygulanmasını kararlaştırmadıkça, ZPO'nun 10. kitabı uygulanmaktadır ve 10. kitapta yer alan ZPO m. 1058 ile hakem kararının düzeltilmesi, yorumlanması ve tamamlanması düzenlenmiştir.

d. Hakem Kararlarının Gizliliği

Karara ilişkin olan 14. maddenin son fıkrası uyarınca, taraflardan biri itiraz etmedikçe, hakem heyeti kararı geminin ismine yer vererek fakat özellikle tarafların isimlerine, varsa tanıklara, bilirkişilere ve tespiti sağlayacak diğer detaylara yer vermeyerek yayınlamaya yetkilidir; meğerki taraflardan biri kararın kendisine tebliğinden sonraki bir aylık süre içerisinde buna itiraz etmiş olsun³²⁷.

³²⁵ Wölper, **a.g.m.**, s. 896.

³²⁶ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 248- 250; Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 122-124.

³²⁷ GMAA tahkim kurallarının esas olan Almanca versiyonunda, “kararın kendisine tebliğinden sonraki bir aylık süre içerisinde” ifadeleri yer almakla birlikte İngilizce versiyonda itiraz için bir süre kısıtlamasından bahsedilmemiş, taraflardan birinin süreye bağlı olmaksızın kararın yayınlanmasına itiraz etmesi kararın yayınlanmasının engellenmesi için yeterli görülmüştür. Tereddüt halinde Almanca versiyonun geçerli olması nedeniyle, aslında kararın yayınlanmasını istemeyen tarafların,

Her ne kadar GMAA tahkim kuralları incelendiğinde kural kararın yayınlanması, istisna ise tarafların itirazı gibi görünse de pratikte durum böyle değildir. Bazı eserlerde bahsedilen GMAA kararları dışında kararlara ulaşmak mümkün değildir; zira bu konuda hakem heyetlerinden az cevap alınmış olması ve tarafların kararın yayınlanmasını kabulünün de nadir olması nedenleriyle kararlar yayınlanmamaktadır³²⁸.

Lakin GMAA Sekreterliği tarafından GMAA tahkimleri hakkında tutulan kayıtlardan, GMAA tahkiminin Alman denizcilik camiasında ve komşu ülkelerde yaygın olarak kabul edildiği bilinmektedir³²⁹.

19. Tebligat

GMAA tahkim kurallarının 15. maddesinin ilk fıkrası gereği, bu tahkim kuralları uyarınca tebligat, uygun alındı belgeli iletim aracılığıyla (örneğin kuryeyle) gerçekleştirilir. Yine maddenin ilk fıkrası uyarınca, tebliğ edilecek belge bir başka şekilde alınmış ise, belge fiilen teslim alındığı an geçerli bir şekilde tebliğ edilmiş sayılmaktadır.

Taraflardan birinin yargılama için vekil tayin etmesi durumunda, tebligatın tarafın vekiline yapılacağı kuralı da 15. maddenin ikinci fıkrası ile düzenlenmiştir. Aynı fıkra uyarınca her hakem, karar da dâhil olmak üzere belgelerin tebligatını gerçekleştirmeye yetkilidir.

MTK hükümleri uyarınca herhangi bir yazılı bildirim, bizzat gönderilene ya da gönderilenin yerleşim yerine, olağan oturma yerine, iş yerine veya posta adresine teslim edildiği takdirde alınmış sayılmaktadır; lakin tarafların bunun aksini kararlaştırmaları da mümkündür (m. 14/C). Her ne kadar gerekli araştırmalar yapılmış olsa da belirtilmiş olan bildirim yerlerinden hiçbiri bulunamamışsa, bu

kararın kendilerine tebliğinden sonraki bir aylık süre sınırı içerisinde kararın yayınlanmasına itiraz etmeleri gerekmektedir.

³²⁸ GMAA tahkim kurallarının; bu konuda hakem heyetlerinden az cevap alınmış olması ve tarafların kararın yayınlanmasını kabulünün de nadir olması nedenleriyle artık GMAA'nın internet sitesinde yayınlanmıyor oluşu, GMAA Sekreterliği'nden öğrenilmiştir.

³²⁹ Wölper, **a.g.m.**, s. 895.

takdirde gönderilenin bilinen son yerleşim yerine, olağan oturma yerine, iş yerine veya posta adresine taahhütlü mektupla veya teslim teşebbüsünün belgelendiği herhangi bir başka vasıta ile gönderilen yazılı bildirimler alınmış sayılacaktır. MTK uyarınca yazılı bildirim, öngörülen şekillerde teslim edildiği tarihte alınmış kabul edilecektir (m. 14/C).

Fakat belirtmek gerekir ki m. 14/C hükmünde yer alan bu kurallar, devlet mahkemelerince yapılan tebligata uygulanmayacaktır (m. 14/C).

Gerek GMAA tahkim kuralları gerek MTK bakımından taraflarca tebligat usulü hakkındaki kuralların aksinin kararlaştırılmasının mümkün olması sebebiyle, kanaatimizce tarafların tebligatın e-posta yoluyla yapılmasına dair anlaşmaları üzerine tebligat bu şekilde de gerçekleştirilebilir. Lakin yargılama sonucu verilen nihai kararın ıslak imzalı bir şekilde de tebliğ edilmesi gerekecektir.

Bununla birlikte, nihai karar ıslak imzalı bir şekilde fiziki olarak tebliğ edilmeden önce kararın e-posta yoluyla iletilmesinde de elbette hiçbir sakınca yoktur. Nitekim GMAA seri tahkim kuralları m. 15 gereği karar uyuşmazlığın tüm taraflarına e-posta aracılığıyla önceden iletilmekte ve ardından kararın orijinal birer nüshası da taraflara gönderilmektedir.

20. Hakem Kararının İptali

GMAA tahkim kurallarında karara karşı iptal davası açılabileceği özel olarak belirtilmemiştir. Lakin belirtildiği üzere GMAA tahkim kurallarının 11/5 hükmü gereği taraflar açıkça başka bir usul hukukunu kararlaştırmadıkça ZPO'nun 10. kitabı uygulanmaktadır ve ZPO'nun 10. kitabı içerisinde yer alan m. 1059 uyarınca tahkim kararına karşı iptal davası açmak mümkündür.

MTK'ya tabi olarak verilen hakem kararlarına karşı yalnızca iptal davası açmak mümkün olabilir³³⁰. MTK m. 15 ile hakem kararının iptali konusu

³³⁰ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 257.

düzenlenmiştir. Madde ile hakem kararlarının hangi hallerde iptal edilebileceği sayılmıştır³³¹.

Dolayısıyla tahkim yerinin Türkiye olması durumunda MTK, Almanya olması durumunda ise ZPO hükümlerine göre iptal davasının açılması mümkündür.

21. Yetkili Mahkeme

GMAA tahkim kurallarının 15. maddesinin dördüncü fıkrası ile bazı konularda yetkili devlet mahkemesi gösterilmiştir.

Madde uyarınca, yetkili devlet mahkemesi (ZPO madde 1062), tahkim yerinde yetkili olan temyiz mahkemesidir (*Oberlandesgericht*). Lakin buradan GMAA tahkim kuralları uyarınca tahkim kararlarının temyiz edilebileceği sonucuna varılmamalıdır; zira GMAA tahkim kuralları uyarınca kararın temyizi mümkün değildir³³².

GMAA tahkim kurallarının 6. maddesi ile düzenlenmiş olan hakemin reddi müessesesi ise, temyiz mahkemesine başvurunun gündeme geldiği bir istisna teşkil etmektedir. GMAA tahkim kurallarının 6. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, hakemin reddi talebinin tebliğinden itibaren bir hafta içerisinde diğer taraf reddi kabul etmedikçe veya reddi talep edilen hakem görevinden istifa etmedikçe, tahkim yerinde yetkili olan temyiz mahkemesi (*Oberlandesgericht*) bu hususta başvuru üzerine karar vermektedir.

ZPO m. 1059 gereği tahkim mahkemesinin yetkili olmadığı delillerin temini veya diğer yargısal tedbirler hakkında yardımda (ZPO madde 1050) ise yetkili devlet mahkemesi tahkim yerinde yetkili olan yerel mahkemedir (*Amtsgericht*).

MTK hükümleri uyarınca yürütülen tahkim yargılamaları esnasında da tahkim prosedürünü ilgilendiren bazı konularda mahkemeye gidilmesi gündeme gelebilecektir. Devlet mahkemesine başvuru ya tahkim yargılamasına destek için ya

³³¹ MTK m. 15/A hükmüyle sayılmış olan iptal sebeplerini sınırlayıcı olarak kabul etmek gereklidir. Bu konuda bkz.: **A.e.**, s. 266.

³³² “GMAA-How?”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/arbitration/faq-for-arbitration/gmaa-arbitration-how>, 16 Mart 2018.

da hakem kararının denetlenmesi için olacaktır. MTK hükümleriyle tahkim anlaşmasının mevcut olmasına rağmen mahkemelere başvurulabilecek haller sınırlı bir şekilde belirlenmiştir³³³.

Buna göre, taraflar aksini kararlaştırmış olmadıkça, hakemini seçemeyen taraf için hakem seçilmesi veya üçüncü hakemin seçimi için (m. 7), bu yetki bir tahkim kurumuna verilmedikçe hakemin reddi için (m. 7), ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz veya m. 12 uyarınca delil tespiti talebi için, m. 6 uyarınca hakemlerce verilmiş olan ihtiyati tedbir kararının rızaen yerine getirilmemiş olması halinde tedbir kararının icrasında yardım için, m. 12 gereği delillerin toplanmasında yardım için, m. 10 gereği tahkim süresinin uzatılması için, m. 14/A gereği hakem kararının mahkeme yoluyla tebliği ya da kararın saklanması için ve son olarak m. 15 uyarınca hakem kararının iptali için devlet mahkemesine başvurmak mümkündür³³⁴.

Görüldüğü üzere MTK hükümleriyle öngörülmüş olan ve mahkemeye başvuru imkânı veren durumlar, yalnızca tahkim prosedürünün işlemesi için mahkemelerin desteğinin alınmasından ibarettir. Mahkemelerin uyuşmazlığın esasına girmesi ya da hakemlerin kararına etki etmesi söz konusu değildir. Nitekim MTK m. 3/2 hükmüyle de mahkemelerin yalnızca MTK hükümlerine göre müdahalede bulunabilecekleri açık bir şekilde ortaya konmuştur³³⁵.

Pekâlâ, mahkemeye başvurunun mümkün olduğu durumlarda görevli ve yetkili mahkeme hangisi olacaktır? Bu sorunun cevabı m. 3 ile verilmiştir. Buna göre MTK hükümlerinde mahkeme tarafından yapılacağı belirtilen işlerde, davalının yerleşim yeri veya olağan oturma yeri ya da işyerinin bulunduğu yer asliye hukuk mahkemesi; davalının Türkiye’de yerleşim yeri, olağan oturma yeri veya işyeri yoksa İstanbul asliye hukuk mahkemesi görevli ve yetkilidir³³⁶.

15.03.2018 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanmış ve 48, 49 ve 64. maddeleri hariç olmak üzere yayım tarihinde yürürlüğe girmiş olan 7101 sayılı İcra

³³³ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 90.

³³⁴ **A.e.**

³³⁵ **A.e.**, s. 91.

³³⁶ **A.e.**; Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 35.

ve İflâs Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile, MTK hükümleri uyarınca iptal davasında görevli ve yetkili olan mahkeme bakımından değişiklik getirilmiştir. Bu nedenle 15.03.2018 tarihi itibarıyla artık iptal davalarının MTK m. 3 uyarınca yetkili asliye hukuk mahkemesinin bulunduğu yer yönünden yetkili bölge adliye mahkemesinde açılması gerekmektedir (MTK m. 15/A). Bu değişiklik öncesinde ise iptal davası yetkili asliye hukuk mahkemesinde açılmaktaydı.

GMAA tahkim kuralları m. 6 gereği hakemin reddi hususunda başvuru merci temyiz mahkemesi olsa bile, tahkim yerinin Türkiye olduğu durumlarda MTK m. 3 ve 7 gereği görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir. Zira tahkim yerinin Türkiye olması halinde MTK'nın belirtilen düzenlemesinin aksi kararlaştırılmaz.

GMAA tahkim kuralları m. 15/4'te yer alan, tahkim mahkemesinin yetkili olmadığı delillerin temini veya diğer yargısal tedbirler hakkında yardımda yetkili devlet mahkemesinin tahkim yerinde yetkili olan yerel mahkeme olduğuna dair kuralı MTK hükümleriyle uyumludur. Fakat bu durumda görevli mahkeme GMAA tahkim kuralları m. 15/4'te belirtilen *Amtsgericht* değil, asliye hukuk mahkemesi olacaktır.

D. GMAA SERİ TAHKİM KURALLARI UYARINCA TAHKİM YARGILAMASI

Seri tahkim; tahkim yargılamasında taraflara süratli, ucuz ve etkin bir yargılama sağlamak üzere tasarlanmış olan bir tahkim yargılaması usulü olarak tanımlanmaktadır. Seri tahkim, özellikle uyuşmazlık miktarı çok fazla olmayan uyuşmazlıklar için tasarlanmıştır³³⁷.

³³⁷ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 474; Hızlandırılmış tahkim uygulamasının giderek yaygınlaşmakta olduğu ve önemli tahkim merkezlerinin hızlandırılmış tahkim kuralları düzenlediği hakkında bkz.: Gökem Çakır, "Dünya Pratiğinde Hızlandırılmış Tahkim", **GSI Articletter**, S 2, 2016,(Çevrimiçi)http://www.goksusafiisik.av.tr/Articletter/2016_Winter/GSI_Articletter_2016_Winter_Article6.pdf, 23 Ağustos 2018, s. 92.

GMAA tarafından ilk kez ve 01.01.2018 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere seri tahkim için bir kurallar dizisi yayınlanmıştır³³⁸. GMAA tarafından “GMAA Schiedsgerichtsordnung für beschleunigte Verfahren (GMAA Fast Track)” şeklinde adlandırılan seri tahkime ilişkin kurallar için, kısaca “GMAA seri tahkim kuralları” ifadesi kullanılacaktır.

GMAA seri tahkim kuralları on beş maddeden oluşmaktadır. Bu kurallardan bazıları GMAA tahkim kurallarıyla birebir aynıyken, seri tahkim için getirilmiş olan özel düzenlemeler ve farklılık da mevcuttur. GMAA seri tahkim kurallarıyla sırasıyla uygulama alanı, tek hakemin seçimi, tahkim yargılamasının başlangıcı ve tek hakemin tayini, davacı veya davalı tarafta birden çok kişinin bulunması, hakemin yükümlülükleri, hakemin reddi, tahkim yargılaması masrafları, tahkim yeri ve yargılamanın kaydı, tahkim yargılamasının işleyişi ve süresi, karşı dava ve takas, tahkim yargılamasına dair ilkeler, delillerin temini, uygulanacak hukuk, dostane çözüm ve karar hakkındaki kurallar düzenlenmiştir.

GMAA olağan tahkim kuralları bahsinde aynı zamanda MTK hükümleri ile karşılaştırmalı bir inceleme metodu tercih edilmişti. Dolayısıyla hâlihazırda MTK hükümleri ile kıyaslama yapılmış olduğundan, GMAA seri tahkim kuralları uyarınca tahkim açıklanırken gerek olmadıkça MTK ile karşılaştırmalı bir inceleme yöntemi tercih edilmemiştir.

1. Tahkim Anlaşması

GMAA seri tahkim kurallarının uygulama alanı bulabilmesi için, öncelikle taraflar arasında bu yönde bir tahkim anlaşmasının bulunması gerekir³³⁹. Belirtildiği üzere GMAA seri tahkim kuralları 01.01.2018 tarihinden itibaren uygulanmak üzere yeni yayınlanmıştır; dolayısıyla bu kuralların uygulanması için henüz bir kloz tavsiyesinde bulunulmuş değildir.

³³⁸ GMAA seri tahkim kurallarının Almanca metni için bkz.: “GMAA Schiedsgerichtsordnung für beschleunigte Verfahren (GMAA Fast Track)”, (Çevrimiçi) https://gmaa.de/images/GMAA_Fast_Track_Regularien_2018.pdf, 12 Haziran 2018. Kuralların İngilizce versiyonu henüz yayınlanmamıştır.

³³⁹ GMAA seri tahkim kuralları, m. 1.

Lakin GMAA tarafından olağan tahkim kuralları için tavsiye edilen klozlardan yola çıkarak³⁴⁰, sözleşmede kısaca “GMAA-Seri Tahkim” veya “GMAA-Fast Track” ifadelerine yer vermenin, bu kuralların uygulanması yönündeki iradenin açıklanması bakımından yeterli olacağını söylemek mümkündür.

Keza GMAA tarafından önerilmekte olan ikinci kloz seri tahkim kurallarına uyarlandığında, aşağıdaki gibi bir klozun sözleşmeye eklenmesi mümkündür:

“Bu sözleşmeden veya bu sözleşme ile ilgili olarak doğan tüm uyuşmazlıklar veya bu sözleşmenin geçerliliğine ilişkin uyuşmazlıklar, nihai olarak Alman Deniz Tahkim Birliği’nin Seri Tahkim Kuralları uyarınca tahkim yoluyla çözülür.”

GMAA tarafından olağan tahkim için tavsiye edilen üçüncü klozun tamamen aynı tahkim yargılamasına ilişkin olduğu; fakat özellikle sözleşme taraflarının GMAA tahkimi tecrübesi olmaması halinde, bu klozun kullanımının daha çok açıklık sağladığı belirtilmişti. Lakin yedi maddeden oluşan bu detaylı kloz, GMAA seri tahkim kurallarının GMAA tahkim kurallarından usul bakımından önemli farklılıklar içermesi nedeniyle GMAA seri tahkim kuralları için kullanılamaz.

2. Uygulama Alanı

GMAA seri tahkim kurallarının ilk maddesi ile kuralların uygulama alanı belirlenmiştir. Buna göre, kuralların uygulama alanı bulabilmesi için iki koşulun birlikte bulunması gereklidir. Bu koşullardan ilki, taraflar arasında bir tahkim anlaşmasının yapılmış olmasıdır. Taraflar tahkim anlaşmasında GMAA’nın seri tahkim kurallarına atıfta bulunmuşlarsa veya dava dilekçesinin sunumundan önce bu kuralların uygulanması gerektiği hususunda anlaşmışlarsa ilk koşul gerçekleşmiş olacaktır.

GMAA seri tahkim kurallarının uygulama alanı bulması için getirilmiş olan ikinci koşul ise uyuşmazlık konusunun değerine ilişkindir. Buna göre GMAA seri tahkim kurallarının uygulama alanı bulması için, uyuşmazlık konusunun değerinin

³⁴⁰ GMAA tahkim kuralları için tavsiye edilen klozlar için bkz.: “Arbitration Clauses”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/arbitration/vertragsklauseln>, 13 Haziran 2018.

1.000.000,00 € tutarını veya taraflar arasında kararlaştırılmış olan diğer bir tutarı aşmaması gerekir.

GMAA seri tahkim kurallarının uygulama alanı bulması için tahkim anlaşmasına ilişkin ilk koşul ile uyuşmazlık konusu değerine ilişkin ikinci koşulun birlikte sağlanması aranır.

Yine ilk madde gereği, uyuşmazlık konusunun değeri bahsedilen veya kararlaştırılan tutarı aşarsa, GMAA'nın olağan tahkim kuralları otomatik olarak uygulama alanı bulacaktır.

Olağan GMAA tahkim kurallarında olduğu gibi, tarafların GMAA seri tahkim kurallarını davaları için değiştirmeleri veya tamamlamaları mümkündür. Fakat hakem hâlihazırda tayin edilmişse, bu tür değişiklik ve tamamlamalara yalnızca hakemin onayıyla izin verilmektedir (m. 1/3).

GMAA seri tahkim kuralları uyarınca, kuralların tahkim yargılamasının başlangıcında yürürlükte olan versiyonu geçerlidir (m. 1/4). Lakin belirtildiği gibi GMAA tarafından seri tahkim kuralları 01.01.2018 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere ilk kez yayınlanmış olduğundan, an itibariyle bu konuda bir karışıklık gündeme gelmesi mümkün değildir.

3. Tek Hakemin Seçimi

GMAA seri tahkim kuralları uyarınca tahkim mahkemesi tek hakemden oluşur (m. 1/2). Bu bakımdan, tahkim mahkemesinin kural olarak iki hakemden oluşacağına dair GMAA tahkim kuralları ile önemli bir farklılık mevcuttur. Lakin GMAA seri tahkim kurallarının tek hakem prensibini benimsemiş olması, MTK'nın hakem sayısının mutlaka tek olması gerektiğine dair m. 7/A'da yer alan emredici hükmüyle uyumludur.

GMAA seri tahkim kuralları uyarınca hakemin seçim usulü ise bir sonraki madde ile açıklanmıştır. Buna göre, taraflar tahkim anlaşmasında hakemin özel bir niteliği olması gerektiği hususunda anlaşmış olmadıkça veya tahkim anlaşmasında belirli bir hakem belirlenmiş olmadıkça, taraflar diledikleri hakemi seçmekte

serbesttirler (m. 2/1). Lakin aynı davada uzlaştırıcı, arabulucu, hakem-bilirkişi veya benzer bir görevde bulunmuş olan kişilerin hakem olarak tayin edilmesi mümkün değildir (m. 2/2). Taraflardan birinin başvurusu üzerine GMAA Yönetim Kurulu Başkanı taraflara bazı hakemler önerecektir (m. 2/3). Bu hususlarda GMAA olağan tahkim kuralları ile GMAA seri tahkim kuralları arasında farklılık yoktur.

4. Tahkim Yargılamasının Başlangıcı ve Tek Hakemin Tayini

GMAA seri tahkim kuralları uyarınca, davacı davalıya hitaben mektup, faks veya e-posta aracılığıyla yazılı olarak göndereceği bir belge ile prosedürleri başlatır. Davacının prosedürleri başlatırken göndermiş olduğu bu belgeye “tahkim ihbarı” denilmektedir (m. 3/1).

Davacı tahkim ihbarında tahkim yargılamasının konusunu tanımlamalı, davalıya iki hakem önerisinde bulunmalı ve davalıdan ya bir hafta içerisinde anılan iki hakemden birine onay vermesini ya da davalının iki hakem önermesini talep etmelidir (m. 3/1).

Taraflar tahkim ihbarının tebliğinden itibaren iki hafta içerisinde bir hakem üzerinde anlaşamazlarsa veya davalı tarafça hakem önerisinde bulunulmamışsa veya taraflar davalının hakem önermesinden itibaren bir hafta içerisinde bir hakem üzerinde anlaşamamışlarsa, davacının başvurusu üzerine GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya onun yerine geçen kimse tek hakemi tayin edecektir (m. 3/1).

GMAA tahkim kuralları ile GMAA seri tahkim kuralları arasında hakemin tayin usulü bakımından farklılıklar mevcuttur, zira seri tahkim kuralları ile olağan tahkim kurallarında yer almayan belirli süreler belirlenerek, bu aşamanın daha hızlı bir şekilde tamamlanması amaçlanmıştır.

Keza davacı veya davalı tarafta birden fazla kişinin bulunduğu durumlarda da tek hakem tayini kuralı bakidir. Bir tarafta bulunan birden fazla kişi bu itibarla yalnızca birlikte hareket edebilirler (m. 4).

GMAA seri tahkim kuralları uyarınca tek hakemin tayini, hakemin vazifeyi kabulü ve tayinin taraflara bildirilmesiyle geçerli olur (m. 3/2). Bu bakımdan GMAA tahkim kuralları ile bir farklılık mevcut değildir.

5. Hakemin Yükümlülükleri

GMAA tahkim kuralları ile GMAA seri tahkim kuralları hakem yükümlülükleri konusunda genel olarak paraleldir. Her iki düzenleme uyarınca da hakem tarafsız olma ve gizlilik yükümlülüğüne sahiptir, yargılamayı tarafların talepleri çerçevesinde hızlı bir şekilde ilerletmekle yükümlüdür ve dava dosyası yargılamanın sona ermesinden itibaren beş yıl boyunca saklanmalıdır³⁴¹.

Lakin GMAA seri tahkim kuralları uyarınca belirli bir tahkim süresi mevcut olduğundan, hakemin bu kurallarda öngörülmüş olan ya da taraflarca kararlaştırılmış olan süre içerisinde yargılamayı tamamlama yükümlülüğü de mevcuttur (m. 5/2). Oysa GMAA tahkim kuralları uyarınca hakem yargılamayı yalnızca makul bir süre içerisinde sonlandırmakla yükümlüdür, bu konuda belirli bir süreyle sınırlı değildir.

Bunun dışında GMAA tahkim kuralları uyarınca hakemlerin yükümlülüğü bahsinde, bu kurallarda yer alan görevleri yerine getiren her GMAA Yönetim Kurulu üyesine de tarafsızlık ve gizlilik yükümlülükleri getirilmiş olduğu belirtilmişti. Oysa GMAA seri tahkim kuralları uyarınca GMAA Yönetim Kurulu üyelerine böyle bir yükümlülük getirilmiş değildir.

6. Hakemin Sorumluluğu

GMAA seri tahkim kuralları uyarınca hakemin sorumluluğu ile GMAA tahkim kuralları uyarınca hakemin sorumluluğu tamamen aynı kurallara tabidir. Dolayısıyla bu konuda önceden yapılmış olan açıklamalar burada da aynen geçerlidir.

³⁴¹ GMAA tahkim kuralları m. 5, GMAA seri tahkim kuralları m. 5.

7. Hakemin Reddi

GMAA seri tahkim kuralları m. 6 ile hakemin reddi kurumu düzenlenmiştir. Esasen GMAA tahkim kuralları ile GMAA seri tahkim kuralları hakemin reddi konusunda paraleldir. Farklı olarak, GMAA tahkim kuralları m. 6/6 hükmünde yer alan, ayrılan hakemi tayin etmiş olan tarafın ret halinde bir başka hakemi tayin edeceği veya iki hakemin başka bir başkan tayin edeceğine dair düzenleme, GMAA seri tahkim prosedürlerinde tahkim mahkemesinin tek hakemden oluşması nedeniyle mevcut değildir. Dolayısıyla GMAA tahkim kuralları uyarınca hakemin reddi bahsinde yapılan açıklamalar, burada da geçerlidir.

8. Tahkim Yargılaması Masrafları

GMAA seri tahkim kuralları ile GMAA tahkim kurallarının tahkim yargılaması masrafları hususundaki düzenlemeleri de genel olarak paraleldir.

Farklı olarak GMAA seri tahkim kuralları m. 7/5 hükmü ile, tahkim mahkemesinin bir bilirkişi tayin etmiş olduğu durumlarda ispat yükü kendisinde olan tarafın, bilirkişinin ücretinin tamamını ve giderlerini kapsayan bir avans ödemesi yapması gerektiği özel olarak düzenlenmiştir.

İkinci farklılık ise GMAA tahkim kuralları m. 7/4 hükmü gereği maddede bahsedilen teminatın sağlanmasına ilişkin sürenin uzatılabilir olması karşısında, GMAA seri tahkim kuralları m. 7/6 uyarınca bu sürenin uzatılamamasıdır.

Son olarak iki kurallar dizisi arasında hakem sayısı nedeniyle ufak bir farklılık mevcuttur. GMAA tahkim kuralları m. 7/2 uyarınca tüm hakemlerin hemfikir olması halinde mahkeme masraflar için avans ödemesi yerine alternatif olarak masraf teminatı talep edebilmektedir; lakin GMAA seri tahkim kuralları m. 7/3 uyarınca bu konuda tek hakem yetkilidir.

9. Tahkim Yeri

GMAA tahkim kuralları ve GMAA seri tahkim kurallarının m. 8/1 hükümlerinde yer alan tahkim yerine dair kural aynıdır. Buna göre taraflar tahkim

yerini kararlaştırmamışlarsa, mahkeme Hamburg veya Bremen'i tahkim yeri olarak belirleyecektir.

10. Yargılamanın Kaydı

Yargılamanın kaydı konusu GMAA seri tahkim kuralları m. 8/2 ile düzenlenmiştir ve GMAA tahkim kuralları m. 8/2 ile benzerdir.

Buna göre, tahkim mahkemesi, GMAA sekreterliğine kendisi huzurunda başlamış olan tüm tahkim yargılamalarını ve bunların sona erdiğini bildirir. Tahkim mahkemesi her gerekçeli kararın isimsiz bir kopyasını, taraflardan biri itiraz etmedikçe, yayınlanması için GMAA sekreterliğine gönderecektir.

11. Tahkim Yargılamasının Süresi

GMAA tahkim kurallarının dikkat çeken bir özelliğı de belirli bir tahkim süresinin getirilmemiş olması, “makul süre” kavramına yer verilmiş olmasıydı. Oysa Türk hukuku uyarınca tahkim süresinin mutlaka kesin olması, ne zaman başladığının ve ne zaman biteceğinin belirli olması gerektiğı ve tahkim süresinin üçüncü şahıslar veya hakemlerin takdirine, geciktirici veya bozucu bir şarta bağlı tutulması halinde bu süre şartının geçersiz olacağı belirtilmiřti³⁴². Nitekim sürenin hakemlerin karar vereceğı zamana kadar uzayacağına dair şartın da geçersiz olacağı³⁴³, süreye ilişkin şart geçersiz olduğundan kanunun belirlediğı sürenin esas alınacağı açıklanmış ve böylece taraflar sözleşme ile tahkim için bir süre belirlemediyse veya süre belirlenmiş olmakla kesin ve belirli değilse, kanunun belirlediğı sürenin esas alınacağı sonucuna varılmıřtı³⁴⁴.

Oysa GMAA seri tahkim kuralları m.9/1 hükmüyle seri tahkimin süresi ve bu sürenin ne zamandan itibaren geçerli olacağı düzenlemiştir. Buna göre tahkim yargılaması tahkim ihbarıyla başlar ve hakemin tayininden itibaren altı ay içerisinde sonlandırılır. Dolayısıyla tahkim süresinin belirli olması nedeniyle MTK uygulama

³⁴² Yeğengil, **a.g.e.**, s. 307.

³⁴³ Ertekin, Karataş, **a.g.e.**, s. 237; Balcı, **a.g.e.**, s. 205.

³⁴⁴ Yeğengil, **a.g.e.**, s. 307.

alanı bulsa dahi MTK'nın tahkim süresinin bir yıl olduğuna dair m. 10/B-1 hükmü uygulanmayacaktır.

12. Tahkim Yargılamasının İşleyişi

GMAA seri tahkim kurallarının 9. maddesiyle seri tahkim yargılamasının işleyişi düzenlenmiştir. Bu madde, GMAA tahkim kurallarında yer almayan bazı usulleri içermekte ve seri tahkim prosedürünü büyük ölçüde karakterize etmektedir.

Kurallar uyarınca, tahkim yargılamasının tahkim ihbarıyla başlamasının ardından, tahkim mahkemesi taraflarla derhal bir telefon konferansı veya toplantı gerçekleştirecektir. Bu telefon görüşmesi veya toplantıda, yargılama süresiyle uyum sağlayacak olan bir zaman çizelgesi oluşturulur ve taraflar esas itibariyle davanın kapsamını tahkim mahkemesine açıklarlar (m. 9/1, m. 9/2).

Şayet taraflar bir zaman çizelgesi üzerinde anlaşamazlarsa, bu durumda tahkim mahkemesi zaman çizelgesini belirleyecektir. Bu zaman çizelgesinde belirtilen sürelerin kısaltılması mümkün değildir (m. 9/2).

GMAA seri tahkim kuralları ile taraflar arasında bir anlaşmaya varılamadıkça veya tahkim mahkemesi tarafından bir belirleme yapılmadıkça riayet edilmesi gereken bazı süreler de belirlenmiştir. Buna göre dava dilekçesi, hakemin tayininden itibaren iki hafta içerisinde sunulmalıdır. Cevap dilekçesi ise dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren dört hafta içerisinde sunulur (m. 9/3).

Davalının cevap dilekçesinin ardından, replik dilekçesinin sunumu için davacıya cevap dilekçesinin tebliğinden itibaren iki haftalık bir süre tanınmıştır. Bu süre, bir karşı davanın açılmış olması halinde iki hafta uzar (böylece toplamda dört hafta olur) ve bu durumda replik dilekçesi aynı zamanda karşı davaya cevapları da kapsamalıdır. Son olarak davalı, düplik dilekçesini sunmak için replik dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren iki haftalık bir süreye sahiptir (m. 9/4). Böylece dilekçeler aşaması, dilekçelerin sunumu belirli sürelerle sınırlanmak suretiyle düzenlenmiştir.

GMAA seri tahkim kuralları m. 9/6 uyarınca mahkeme, süresinde sunulmamış dilekçeleri, bunları kabul etmesi hukuki uyumsuzluğun çözümünü geciktirecekse reddeder. Böylece süresinde sunulmamış dilekçeler bakımından GMAA tahkim kuralları m. 10/d-g ile aynı kuralın getirildiği görülmektedir. Lakin GMAA tahkim kuralları ile bu kuralın bir istisnası öngörülmüştür. GMAA tahkim kuralları uyarınca, gecikmiş olan tarafın gecikmeye neden olan inandırıcı sebepleri varsa ve süre sınırına uyamamasından sorumlu olmadığını göstermişse, bu durumda mahkeme dilekçeyi artık reddetmeyecektir. Fakat GMAA seri tahkim kurallarında bu istisnaya yer verilmemiştir. Bu farklılık, GMAA seri tahkim kurallarının hızlı bir tahkim yargılaması sağlama amacından kaynaklanır. Dolayısıyla GMAA seri tahkim kurallarına göre yürütülen bir tahkim yargılamasında, kabul edilmesi hukuki uyumsuzluğun çözümünü geciktirecek olan dilekçeler, her ne kadar gecikmenin makul sebepleri olsa ve gecikme tarafın kusurundan kaynaklanmasa da reddedilecektir. Bu nedenle dilekçelerin sunulması için kararlaştırılmış veya kurallarda öngörülmüş olan sürelerle mutlaka riayet edilmeli, bu konuda özen gösterilmelidir.

Düplik dilekçesinin de sunumunun ardından dört hafta sonra bir duruşma gerçekleştirilecektir. Bu duruşmada gerekirse delillerin temini de gerçekleştirilir. Tahkim mahkemesi duruşma hakkında bir tutanak düzenleyip bunu taraflara derhal gönderecektir (m. 9/5).

Duruşmanın da gerçekleştirilmesinin ardından taraflar, iki hafta içerisinde tahkim mahkemesine nihai dilekçelerini sunma imkânına sahiptirler. Lakin bu dilekçelerde yeni vakıalara yer verilmesi yasaktır³⁴⁵. Taraflar bu dilekçelerini tahkim mahkemesine sunarlar ve tahkim mahkemesi her iki dilekçenin de sunulmasından sonra bunları taraflara iletir (m. 9/7).

GMAA seri tahkim kuralları ile dilekçelerin uzunluğu sınırlandırılmıştır. Dava dilekçesi, cevap dilekçesi, karşı dava dilekçesi ve takasa dair dilekçeler için 50.000 karakterlik bir sınır geçerlidir. Replik, düplik ve duruşmadan sonraki

³⁴⁵ GMAA tahkim kurallarında yer almayan bu kural, yine yargılamanın uzatılmasını engelleme amacına hizmet eder.

dilekçelerin her biri içinse 25.000 karakterlik sınır mevcuttur (m. 9/8)³⁴⁶. Böylece tarafların ilgili olmayan hususlardan bahsetmesi veya aynı hususlardan birden fazla kez bahsetmesi engellenerek dilekçelerin okunup algılanma süresi kısaltılmış ve yargılamanın hızlandırılmasına katkıda bulunulmuştur. Karakter sayısı hesaplanırken başlıklar ve netice-i talep kısmı hesaba katılmayacaktır³⁴⁷. Ayrıca kapsam belirlenirken boşluklar da hesaba katılmaz (m. 9/8).

Dilekçelerin ekleri konusunda bir karakter sınırı mevcut değildir. Lakin belgelerin eklerinin yazılı beyanların açıklanması ve somutlaştırılmasına hizmet edebileceği, fakat bunları değiştiremeyeceği özel olarak düzenlenmiştir (m. 9/8). Böylece tarafların esas dilekçelerinde karakter sınırını aşmamak adına, dilekçelerinin eklerinde bazı açıklamalarda bulunarak karakter sınırı kuralını dolanmaları engellenmiştir.

Tahkim yargılamasına ilişkin 9. maddenin son fıkrası uyarınca, bu kurallardan sapılması için bir anlaşma gereklidir. Tarafların bu kuralları ihlali halinde ne yapılması gerektiğini ise tahkim mahkemesi takdir edecektir (m. 9/9).

13. Karşı Dava ve Takas

GMAA seri tahkim kurallarının 10. maddesiyle, GMAA tahkim kurallarında özel olarak yer almayan bir başka hususa yer verilmiştir: karşı dava ve takas.

Maddenin ilk fıkrasıyla karşı dava açmanın iki koşulu belirlenmiştir. Buna göre karşı dava açılabilmesi yalnızca tarafların karşı davanın temeli olan konuda bu kurallar uyarınca seri tahkime yönelik bir tahkim anlaşması yapmış olmaları ve karşı davanın uyuşmazlık değerinin m. 1/1-b hükmünde belirlenmiş olan tutarı aşmaması halinde mümkündür. Dolayısıyla m. 1 uyarınca GMAA seri tahkim kurallarının

³⁴⁶ *Times New Roman* yazı tipi ve 12 puntoyla, satır aralığı 1,5 olacak şekilde yazılan 12 sayfalık bir dilekçe, başlıklar hesaba dâhil edilip boşluklar hesap dışı bırakıldığında yaklaşık 17.765 karakterden oluşur. Dolayısıyla GMAA seri tahkim kuralları tarafından getirilen dilekçe karakter sınırları, adil yargılanma hakkının zedelenmesine neden olmaz.

³⁴⁷ Bu madde metninde yer alan “*Antrag*” kelimesi; dilekçe, talep, istem gibi anlamları ifade edebilmektedir. Maddenin amacı bakımından burada kast edilenin dilekçelerde yer alan talep sonucu bölümü olduğu kanaatine varılmış, bu nedenle kelime “*netice-i talep*” olarak tercüme edilmiştir.

uygulama alanı bulması için aranan koşullar, karşı davanın açılabilmesi için de aranmıştır.

GMAA seri tahkim kuralları ile karşı davanın ne zaman açılabileceği de belirtilmiştir. Buna göre karşı dava en geç cevap dilekçesiyle beraber açılmış olmalıdır (m. 10/2).

Takas hakkındaki düzenleme ise, karşı dava hakkındaki kurallara yapılan atıftan ibarettir; dolayısıyla takas yoluyla ileri sürülen talepler için karşı dava hakkındaki kurallar geçerlidir (m. 10/3).

14. Tahkim Yargılamasına Dair İlkeler

GMAA seri tahkim kurallarının 11. maddesiyle, tahkim yargılamasına hâkim olan ilkeler belirlenmiştir. Madde incelendiğinde, bazı düzenlemelerin GMAA seri tahkim yargılama prosedürüne özgü olduğu, bazılarının GMAA tahkim kurallarına benzer olduğu, bazılarının ise tamamen GMAA tahkim kurallarının aynısı olduğu görülecektir.

GMAA seri tahkim kurallarının yargılama dili hakkındaki kuralları, GMAA tahkim kuralları ile paraleldir. Buna göre tahkim yargılaması Almanca veya İngilizce dillerinde yürütülür. Yargılamada başka dillerin kullanılması ancak taraflar ve tahkim mahkemesinin bu konudaki onayı ile mümkündür. Taraflar arasında yargılamanın Almanca dilinde mi yoksa İngilizce dilinde mi yürütüleceği konusunda bir anlaşma olmaması halinde, bu hususta tahkim mahkemesi karar verecektir (m. 11/1).

Taraflar tüm dilekçeleri ve diğer beyanları ekleriyle birlikte uyuşmazlığın diğer tarafına da bildirmelidirler. Bunların tümünün bir kopyasının tahkim mahkemesinde olması da sağlanır. Eklerin Almanca veya İngilizce dilinde sunulması mümkündür (m. 11/2).

GMAA seri tahkim kuralları ile tahkim yargılamasının hızlandırılması amacıyla prosedürlerle alakalı her türlü yazışmanın faks aracılığıyla veya elektronik yolla gerçekleştirilmesi kuralı getirilmiştir. Yazılı tanık ifadeleri gibi hukuki belgeler

her halükarda elektronik formda sunulmalıdır (m. 11/3). Böylece tebligattan kaynaklanan süre kayıpları yaşanmadan, yargılama hızlı bir şekilde ilerleyecektir.

GMAA tahkim kurallarında olduğu gibi, seri tahkim kuralları uyarınca da tarafların bir vekille temsil edilmeleri mümkündür (m. 11/4).

GMAA seri tahkim kuralları ile olağan tahkim kurallarından farklı olarak, tahkim mahkemesinin duruşmayı duruşmada karar verilebilecek şekilde hazırlaması gerektiği düzenlenmiştir (m. 11/5).

GMAA seri tahkim kuralları uyarınca, GMAA tahkim kurallarında olduğu gibi tahkim yargılaması tahkim kararı ile veya tahkim mahkemesinin bu yöndeki bir kararı ile sona ermektedir. Tahkim mahkemesinin tahkim yargılamasını karar ile sona erdirilebileceği haller, GMAA tahkim kuralları m. 11’de düzenlenen hallerle neredeyse aynıdır. Tek fark GMAA seri tahkim kuralları m. 11/6-a uyarınca davacının m. 9/2 gereği zaman çizelgesinde kararlaştırılmış süre sınırı içerisinde davasının sebeplerini sunmaması halinde de yargılamaya son verilebilmesidir. Bu fark, seri tahkim kurallarında olağan tahkim kurallarında yer almayan zaman çizelgesi kavramının mevcut olmasından kaynaklanır.

Tahkim yargılamasına dair ilkelerin düzenlendiği 11. maddenin son fıkrası, uygulanacak usul hukukuna ilişkindir. GMAA tahkim kurallarında olduğu gibi, GMAA seri tahkim kuralları uyarınca da taraflar açıkça başka bir usul hukukunu kararlaştırmadıkça, ZPO’nun 10. kitabı uygulama alanı bulur (m. 11/7).

15. Delillerin Temini

GMAA seri tahkim kurallarının 12. maddesiyle, delillerin teminine ilişkin olan ve olağan tahkim kurallarında yer almayan birtakım hususlar düzenlenmiştir.

Maddenin ilk fıkrası uyarınca tanık deliline dayanan taraf; yazılı tanık ifadelerini, göstermiş olduğu tüm tanıklar için ayrı bir şekilde, dilekçesiyle birlikte tahkim mahkemesine sunmalıdır. Böylece tanıklar mahkeme tarafından dinlenmeden önce yazılı tanık ifadelerini sunma usulü getirilmiştir. Dilekçeler için getirilmiş olan

karakter sınırı gibi, yazılı tanık ifadeleri için de bir sınır getirilmiştir. Buna göre yazılı tanık ifadesi 15.000 karakterlik sınırı aşmamalıdır (m. 12/1).

Her ne kadar varsa tanık ifadesi yazılı bir şekilde sunulmakta olsa da tanık duruşmada da dinlenecektir. GMAA seri tahkim kuralları m. 12/2 uyarınca taraflardan her biri, göstermiş olduğu tanık veya tanıkların duruşmada hazır bulunmasını sağlamalıdır. Böylece hakem tanığı ilk olarak duruşmada dinlemiş olmayacak, önceden tanık ifadesi ile alakalı bir fikir sahibi olmuş olacak, bu da yargılamayı hızlandırıp daha erken karar verilmesine hizmet edecektir.

GMAA seri tahkim kurallarıyla bilirkişinin seçimi hususunda da farklı kurallar getirilmiştir. Buna göre tahkim mahkemesi bir bilirkişinin tayin edilmesi niyetindeyse, ilk olarak taraflarla bir telefon konferansı yaparak bilirkişi olarak seçilecek kişi hakkında bir anlaşmaya varılmasını sağlamaya çalışır. Şayet bu çaba başarıyla sonuçlanmazsa tahkim mahkemesi, ispat yükü üzerinde olan taraf gerekli ve kararla belirlenmiş olan avans ödemesini gerçekleştirir gerçekleştirmez bilirkişi olacak kişiyi seçer ve tayin eder (m. 12/3).

Dilekçeler ve yazılı tanık ifadelerinde olduğu gibi, bilirkişi raporu için de bir karakter sınırı mevcuttur. GMAA seri tahkim kuralları m. 12/4 gereği, bilirkişi raporu 50.000 karakterlik sınırı aşmamalıdır.

16. Uygulanacak Hukuk ve Uyuşmazlığın Dostane Yolla Çözümü

GMAA seri tahkim kurallarının 13 ve 14. maddelerinde uygulanacak hukuk ve dostane çözüm hususları düzenlenmiştir. Lakin bu kurallar GMAA tahkim kuralları m. 12 ve 13 ile aynı olduğundan, olağan tahkim kuralları bahsinde bu hususlarda yapılmış olan açıklamalar burada da geçerlidir.

17. Karar

GMAA seri tahkim kurallarının son maddesi yargılama sonunda verilen nihai karara ilişkindir. Madde genel olarak GMAA olağan tahkim kuralları m. 14'te yer alan düzenlemeyle benzer olmakla birlikte, bazı farklılık da mevcuttur.

GMAA tahkim kurallarında olduğu gibi, seri tahkim kuralları uyarınca verilen tahkim kararı da yazılı olarak verilmeli ve gerekçeli olmalıdır. Kararda yer alması gereken hususlar; tahkim yargılamasının taraflarının isimleri, adresleri ve varsa vekillerinin isim ve adresleri, kararı veren hakemin ismi, tahkim yeri, yazılı kararın tarihi, hüküm, kararın gerekçeleri, oluşan tahkim yargılaması masraflarını hangi tarafın karşılayacağına dair karar ve hakemin imzasıdır (m. 15/1).

GMAA seri tahkim kuralları ile kararın tebliğı hakkında olağan tahkim kurallarından farklı bir düzenleme getirilmiştir. GMAA seri tahkim kuralları m. 15/1 gereğı, karar öncelikle uyuşmazlığın tüm taraflarına e-posta aracılığıyla gönderilecek, ardından kararın orijinal birer nüshası da taraflara iletilecektir. Böylece tarafların karara daha hızlı bir şekilde erişmeleri sağlanacak, posta yoluyla tebligat esnasında geçecek sürelerden tasarruf edilecektir.

GMAA tahkim kuralları uyarınca gerçekleşen tahkim yargılamalarında olduğu gibi, seri tahkim kuralları uyarınca da tahkim mahkemesi kararını verirken tarafların talepleri ile bağlıdır (m. 15/2).

Maddenin son fıkrasıyla, tahkim yargılamasının sona ermesi için belirlenmiş olan altı aylık süre dışında, duruşmanın sona ermesinden itibaren hesaplanacak ikinci bir süre sınırı daha getirilmiştir. GMAA seri tahkim kuralları m. 15/3 uyarınca nihai karar, duruşmanın sona ermesinden itibaren altı hafta içerisinde verilmelidir.

Dolayısıyla örneğin duruşma hakemin tayininden itibaren üç ay sonra yapılmış olsa ve m. 1/2 hükmünde düzenlenmiş olan kural uyarınca hakemin karar vermek için sahip olduğu altı aylık sürenin üç ayı hala duruyor olsa dahi, m. 15/3 gereğı duruşma yapıldıktan en geç altı hafta sonra karar verilmiş olmalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIKLARININ GMAA KURALLARI UYARINCA ARABULUCULUK, UZLAŞTIRMA VE UZMAN GÖRÜŞÜ YOLUYLA ÇÖZÜMÜ

A. GENEL OLARAK ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLLARI

Milletlerarası ticaret hukukunda alternatif uyuşmazlık çözüm yolları (*ADR=Alternative Dispute Resolution*) kavramı; müzakere, arabuluculuk, uzlaşma gibi yollarla tarafların kendi uyuşmazlıkları hakkında kendilerinin karar vermesinin sağlandığı uyuşmazlık çözüm metotlarını ifade eder¹. Arabulucu, uzlaştırıcı gibi şahısların uyuşmazlık hakkında verdiği görüşler kural olarak bağlayıcı değildir. Fakat tarafların bunun aksini kararlaştırması mümkündür².

Alternatif uyuşmazlık çözümü kavramı, genellikle mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm yollarının tamamı anlamında kullanılmaktadır³. Günümüzde alternatif uyuşmazlık çözümü kavramıyla tahkim yargılaması haricindeki yöntemlerden söz etme eğiliminin gittikçe arttığı belirtilmektedir⁴.

Arabuluculuk, uzlaştırma, teknik bilirkişilik, hakem-bilirkişilik, üçüncü kişilerin sözleşmeye müdahalesi gibi çeşitli alternatif uyuşmazlık çözüm yolları mevcuttur. Günümüzde uluslararası ticari uyuşmazlıkların alternatif uyuşmazlık çözüm yollarıyla giderilmesinin cazip hale geldiği görülmektedir. Bunun en önemli

¹ Ziya Akıncı, “Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XVIII, S 4, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (Türkiye İş Bankası Vakfı), 1996, s. 100, 101; Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 490.

² Akıncı, **a.g.m.**, s. 100, 101.

³ Malike Polat, **Milletlerarası Usul Hukukunda Arabuluculuk**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2010, s. 25; Gülgün Ildır, **Alternatif Uyuşmazlık Çözümü (Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler)**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 26.

⁴ David A. Newton, “Alternative Dispute Resolution in Australia”, **A Handbook of Dispute Resolution : ADR in Action**, ed.: Karl J. Mackie, New York, Routledge, 1991, s. 231; Ildır, **a.g.e.**, s. 27. Tahkimin bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak ele alındığı bir eser için bkz.: Mustafa Serdar Özbek, “Dünya Çapındaki Adalete Ulaşma Hareketiyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. LI, S 2, 2002, s.138.

sebeplerinden biri milli mahkemeler ve tahkimin pahalı olabilmesi, bir diğeri ise buralardaki davaların uzun sürebilmesidir⁵.

Devlet mahkemesi nezdindeki davalar ve tahkim davaları uzun sürdüğünde, bu durum taraflar arasındaki gerginliği artırıp canlı tutmaktadır. Bu gerginliğin ticaret hayatını tahrip ettiği gerçeği uluslararası ticaret camiası tarafından anlaşılmıştır. Bu da uzlaştırma kökenli uyuşmazlık çözüm yollarının uluslararası ticaret camiasında sempati ile karşılanmasındaki en önemli sebeplerden biridir⁶.

Her ne kadar alternatif uyuşmazlık çözüm yolları devlet yargısına kıyasla oldukça ucuz olsa ve daha hızlı işleyebilmekte olsa da bu yollardan bir netice alınabilmesi için her iki tarafın da bu yollardan istifade etmek istemesi gerekir. Zira aksi takdirde bağlayıcılığı olmayan bu çözüm yolları kötüye kullanılabilir, bu da zaman ve para israfına neden olabilir⁷.

Bu bölümde deniz ticareti uyuşmazlıklarının GMAA arabuluculuk, uzlaştırma ve uzman görüşü kuralları uyarınca çözümü incelenmiştir. GMAA proje çözüm kuralları ise henüz GMAA Genel Kurulu tarafından onaylanmadığından taslak halindedir⁸. Bu nedenle çalışmada GMAA proje çözüm kurallarına yer verilmemiştir.

B. DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIKLARININ GMAA KURALLARI UYARINCA ARABULUCULUK YOLUYLA ÇÖZÜMÜ

1. Genel Olarak Arabuluculuk Kavramı

Arabuluculuk her ne kadar uyuşmazlıkların devlet yargısı dışında çözülmesi bakımından tahkime benzese de hukuki sonuçları bakımından tahkimden farklı bir kavram olarak karşımıza çıkar⁹.

Arabulucu; uyuşmazlığın dostane bir şekilde çözülmesi ve taraflara yardımcı olunarak sürecin etkinleştirilmesi amacıyla, taraflarca görevlendirilmektedir.

⁵ Şanlı, *Uyuşmazlık Çözüm Yolları*, s. 490.

⁶ A.e., s. 491.

⁷ Akıncı, *a.g.m.*, s. 109.

⁸ "Project Adjudikation", (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/project-adjudication>, 29 Ekim 2017.

⁹ Akıncı, *Milletlerarası Tahkim*, s. 9.

Arabulucunun görevini, görüşmeler sonucunda tarafların bir anlaşmaya varabilmesi için taraflara yardım etmek şeklinde özetlemek mümkündür^{10 11}.

Arabuluculuğun olumlu yönleri; süratlilik, gizlilik, maliyetlerin düşük olması, hakkaniyet, esneklik, duyguların dışavurumu ve başarı, daha az stres ve mevcut ilişkilerin korunması şeklinde sayılmaktadır. Bununla birlikte arabuluculuğun bağlayıcı olmaması, taraflar arası güç dengesizliğinin ortaya çıkması¹² gibi bir ihtimalin mevcut olması ve tüm kozların açığa vuruluyor olması gibi olumsuz yönlerinin de olduğu belirtilmektedir¹³.

Türk hukukunda, hukuk uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözülmesinde uygulanacak usul ve esasları düzenlemek amacıyla 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (“HUAK”), 28331 sayılı ve 22.06.2012 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanun ilk maddesi gereği, yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde uygulanma alanı bulur¹⁴.

Dünyada bazı tahkim merkezlerinin arabuluculuk kuralları da mevcuttur. Örneğin ICC arabuluculuk kurallarını yayınlamıştır^{15 16}. ISTAC da uyuşmazlıkların arabulucu yoluyla çözümü için arabuluculuk kuralları düzenlemiştir^{17 18}. Keza

¹⁰ A.e.

¹¹ Üçüncü bir kişinin prosedürlere katılımıyla yürütülen ADR usullerinden en çok başvurulanın arabuluculuk (*mediation*) olduğu ve arabuluculuğun ADR usulleri içinde temel çözüm yolu olduğu hakkında bkz.: Mustafa Serdar Özbek, **Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2009, s. 491.

¹² Arabuluculuk prosedürlerinde taraflardan birinin diğerine göre mali olarak veya konum itibarıyla daha güçlü olması durumunda, bunun zayıf taraf için belirgin bir dezavantaj olabileceği belirtilmektedir. Bkz.: Pınar Akan, “Deniz Hukuku’nda Alternatif Çözüm Yolları”, **6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu’nu Beklerken**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 18, S 2, İstanbul, 2012, s. 471.

¹³ Pınar Akan, **Arabuluculuk ve Deniz Hukuku’na İlişkin İhtilaflarda Uygulanması**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 14 ve devamı.

¹⁴ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 520.

¹⁵ A.e., s. 524.

¹⁶ ICC’nin arabuluculuk kuralları için bkz.: “Mediation Rules”, (Çevrimiçi) <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/mediation/mediation-rules/>, 30 Mayıs 2018.

¹⁷ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 12.

¹⁸ ISTAC arabuluculuk kuralları için bkz.: “İstanbul Tahkim Merkezi Tahkim ve Arabuluculuk Kuralları”, (Çevrimiçi) https://istac.org.tr/wp-content/uploads/2016/03/istac_tahkim_kurallari_v3_TR.pdf, 15 Haziran 2018., s. 71-80.

İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (“İTOTAM”)¹⁹ nezdinde de arabuluculuk faaliyetleri yürütülmektedir²⁰.

Doktrinde arabuluculuk kavramının uzlaştırma ile aynı ve farklı anlamlarda kullanılmasına rastlanmaktadır²¹. Nitekim çeşitli hukuk sistemlerinde de bu iki kavramın aynı anlamda kullanıldığı görülür²².

GMAA arabuluculuğu, uzlaşma görüşmelerinden farklı bir şekilde yorumlamaktadır. Buna göre tarafların kendi aralarında veya hakemle beraber yürüttükleri uzlaşma görüşmeleri genellikle yapılandırılmamıştır, pazarlık pozisyonundan ve tarafların ticari gücünden oldukça etkilenir ve iki tarafın da tavizlerde bulunması söz konusudur. Öte yandan arabuluculuk oldukça yapılandırılmış bir prosedürü içerir. Arabuluculukta uyuşmazlığın temel problemleri alanlarının tümü tanımlanır, bunlar birbirleriyle karşılaştırılır ve belirlenmiş kurallar uyarınca iki tarafın ortak menfaati bulunmaya çalışılır. Bu yönüyle GMAA tarafından, arabuluculuk yoluyla çoğu durumda bir taviz niteliğinde olmayan, iki taraf için de bir tahkim veya devlet mahkemesi kararından daha faydalı olan kalıcı bir çözüm bulunmasının mümkün olduğu belirtilmektedir²³.

Bilindiği üzere arabuluculuk gönüllülük esasına dayanmaktadır. Eğer taraflardan biri prosedürü sonlandırmak isterse, arabuluculuk prosedürü sona erer. Ayrıca taraflardan her biri dava açma hakkına sahiptir; eğer arada bir tahkim anlaşması varsa bu durumda uyuşmazlık tahkim yoluyla çözülecektir²⁴.

¹⁹ İTOTAM’ın adı İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi olarak güncellenmiştir. Bkz.: “İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi”, (Çevrimiçi) <https://www.itotam.com>, 25 Ağustos 2018. Bu güncelleme öncesinde İTOTAM, İstanbul Ticaret Odası Tahkim Merkezi olarak anılmaktaydı. Bkz.: “İstanbul Ticaret Odası Tahkim Merkezi Açıldı”, (Çevrimiçi) <http://www.istanbulbarosu.org.tr/HaberDetay.aspx?ID=10759>, 25 Ağustos 2018.

²⁰ İTOTAM Arabuluculuk kuralları için bkz.: “İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (İTOTAM) Arabuluculuk Kuralları”, (Çevrimiçi) https://www.itotam.com/Arabuluculuk_Kurallari_2603218.pdf, 24 Ağustos 2018.

²¹ Aynı anlamda kullanım için bkz.: Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 9-12; Polat, **a.g.e.**, s. 39. Farklı anlamlarda kullanım için bkz.: Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 493, 520

²² Çağatay Akça, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarından Arabuluculuk ve Uzlaştırma”, **Hukuk Gündemi Dergisi**, S 1, 2009, s. 26.

²³ “Faq for Mediation”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/mediation/faq-for-mediation>, 30 Mayıs 2018.

²⁴ **A.e.**

Her ne kadar arabuluculuk sürecinin ne kadar zaman alacağı uyuşmazlığın karmaşıklığı ve tarafların sayısına bağlı olduğundan sürecin ne kadar devam edeceğini önceden tahmin etmek zor olsa da GMAA tarafından arabuluculuğun çoğu durumda yalnızca birkaç saat sürdüğü belirtilmektedir²⁵.

Ayrıca GMAA, araştırmalar uyarınca arabuluculuğun %70-80 oranında başarılı olduğunu bildirmiştir²⁶.

2. GMAA Arabuluculuk Klozları

GMAA biri standart, diğeri karma olmak üzere iki tür arabuluculuk klozunu tavsiye eder²⁷.

Standart arabuluculuk klozunun tercih edilmesi halinde, taraflar sözleşmelerine şöyle bir madde eklemelidirler:

“Bu sözleşmeden veya bu sözleşme ile ilgili olarak doğan tüm uyuşmazlıklar, Alman Deniz Tahkim Birliği’nin Arabuluculuk Kuralları uyarınca arabuluculuğa intikal eder.”

İkinci tür kloz olan karma kloz ise, “karma arabuluculuk ve tahkim klozu” olarak adlandırılmaktadır. Tarafların bu klozu tercih etmeleri halinde, sözleşmelerine şöyle bir madde eklemeleri gerekecektir:

“Bu sözleşmeden veya bu sözleşme ile ilgili olarak doğan tüm uyuşmazlıklar, tahkim yargılamasının başlangıcından önce, Alman Deniz Tahkim Birliği’nin Arabuluculuk Kuralları uyarınca arabuluculuğa intikal eder. Arabuluculuk

²⁵ **A.e.**

²⁶ **A.e.** Bununla birlikte, her ne kadar son yıllarda denizcilik sektöründe arabuluculuğun tercih edilmesi adına çabalar gösterilmiş olsa da bu konudaki çalışmalara rağmen arabuluculuğun maalesef uygulamada yer edinmemiş olduğu belirtilmektedir. Bkz.: Akan, **a.g.e.**, s. 154. Bir görüşe göre bu durumun temel sebebi denizcilik alanındaki sözleşmelerde arabuluculuğa ilişkin kloza yer verilmemesi, diğer sebebi ise denizcilik sektöründe tarafların dünyanın farklı yerlerinde olmasından dolayı karar verme gücüne sahip olan tarafları bir araya getirmenin zor olmasıdır. Diğer bir görüşe göre ise tarafların farklı kültürel özelliklere sahip olması arabuluculuğun seçimine engeldir. (Görüşler için bkz.: **a.e.**, s. 154’te belirtilen yazarlar.) Lakin yine de tahkim prosedürüne yönelik memnuniyetsizliklerin artmakta olduğu ve arabuluculuğun uygulamadaki yararları görüldükçe arabuluculuğun işlerlik kazanacağı görüşü için bkz.: **a.e.**, s. 213.

²⁷ “Mediation Clauses”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/mediation/mediation-clauses>, 30 Mayıs 2018.

prosedürlerinin sona ermesinden sonra taraflar arasında devam eden uyuşmazlıklar, Alman Deniz Tahkim Birliği'nin Tahkim Kuralları uyarınca tahkim yoluyla çözülür.”

Böylelikle karma klozun tercih edilmiş olması neticesinde, GMAA arabuluculuk kuralları uyarınca başlatılmış ve yürütülmüş olan prosedürler sona erdikten sonra hala devam eden uyuşmazlık, nihai olarak GMAA tahkim kuralları uyarınca çözümlenecektir.

Önerilen klozda tahkime gidilmeden önce mutlaka arabuluculuk prosedürlerinin sona ermesi aranmıştır. Bu nedenle arabuluculuk yoluna başvurulmadan tahkime gidilmesi mümkün değildir²⁸.

Her ne kadar tahkim öncesinde zorunlu arabuluculuk yöntemi kararlaştırılmış olsa da bu yöntem atlanarak doğrudan tahkim yoluna başvurulması halinde tahkim mahkemesi henüz yetkisinin doğmamış olması gerekçesiyle tahkim talebini reddedecektir^{29 30}.

²⁸ Taraflar arasındaki sözleşmede tahkimden önce uzlaştırma yolunun deneneceği hususunda bir madde yer almışsa, uzlaştırma yoluna başvurulmaksızın tahkime gitmenin mümkün olmadığı hakkında bkz.: Akıncı, **a.g.m.**, s. 103. Yazar uzlaştırıcı ve arabulucu arasında işlevleri bakımından herhangi bir fark bulunmadığı görüşündedir. Bkz.: **a.e.**, s. 102, 103. Tarafların tahkim öncesinde bir dostane uyuşmazlık çözüm yoluna müracaatı zorunlu olarak kararlaştırmış olmaları halinde, tarafların bu zorunluluğa uyması gerektiği ve taraflar öngörmüş oldukları dostane uyuşmazlık çözüm yolu usulüne uymazlarsa, tahkime müracaat etme hakkı henüz yürürlüğe girmemiş ve hakem heyetinin yargılama yetkisinin bu aşamada doğmamış olduğu hakkında bkz.: Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 446, 447. Bu hususla alakalı Yargıtay kararlarında (Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, 1995/295 E., 1995/578 K.; Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, 1995/3390 E., 1995/3861 K.), tarafların tahkim öncesinde dostane uyuşmazlık çözüm yoluna zorunlu müracaatı öngörmüş oldukları kloz uygulanmayarak doğrudan tahkime müracaat edilmesi durumunda, uyuşmazlığın nihai çözüm yolunun tahkim olması gerekçesiyle bahsedilen klozların tahkim anlaşmasını geçersiz kılmayacağı görüşüne rastlanır. Oysa tahkim öncesinde müracaat edilmesi zorunlu olan dostane uyuşmazlık çözüm yoluna gidilmeksizin tahkime başvurulmuş olması tahkim anlaşmasının geçerliliği ile ilgili bir konu değildir; bu husus hakemlerin tahkim anlaşması ile kendilerine verilen yetkinin dışına çıkmış olup olmadıklarıyla alakalıdır ve Yargıtay'ın bu görüşüne katılmak mümkün değildir. Bkz.: **A.e.**, s. 447, 448 ve s. 447, dn. 534.

²⁹ Mine Tan Dehmen, “Tahkim Öncesi Müzakere ya da Uzlaştırma Yollarının Tüketilmemiş Olmasının Tahkim Yargılamasına Etkisi”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Prof. Dr. Aslan Gündüz'ün Anısına Armağan, C. XXV, S 1-2, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Araştırma ve Uygulama Merkezi, Beta Yayınları, 2007, s. 470. Yazar bu sonuca uzlaştırma bakımından varmıştır. Lakin nitelik itibarıyla uzlaştırma da arabuluculuk da birer alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olduğundan, konu hakkındaki sonuçlar da değişmeyecektir.

³⁰ Alman Federal Mahkemesi'nin 1984 tarihli bir kararında, uzlaştırma yoluna başvurulmasının bir zorunluluk hali olarak öngörülmüş olması gerekçesiyle, bu yola başvurmadan doğrudan dava

3. GMAA Arabuluculuk Kuralları Uyarınca Arabuluculuk Süreci

GMAA arabuluculuk kuralları on maddeden oluşmaktadır. Kurallarda sırasıyla uygulama alanı, prosedürlerin başlangıcı, arabulucunun aday gösterilmesi ve tayini, diğer talepler/karşı talepler, temel ilkeler ve arabuluculuk prosedürlerinin yürütülüşü, prosedürlerin sona ermesi, zamanaşımı süresinin durması, diğer prosedürler, masraflar ve arabulucunun sorumluluğu hususları düzenlenmiştir.

An itibariyle yürürlükte olan GMAA arabuluculuk kuralları 01.01.2015 tarihinden itibaren geçerlidir.

GMAA tahkim kurallarında olduğu gibi, arabuluculuk kuralları da İngilizce ve Almanca dillerinde hazırlanmıştır; ancak tereddüt halinde kuralların Almanca versiyonu esastır³¹.

a. Uygulama Alanı

GMAA arabuluculuk kurallarının ilk maddesiyle kuralların uygulama alanı belirlenmiştir. Buna göre, taraflar aralarındaki uyuşmazlıkların GMAA arabuluculuk kuralları uyarınca çözüleceği hususunda anlaşmışlarsa, prosedürlerin başlangıcında yürürlükte olan GMAA arabuluculuk kuralları uygulama alanı bulur.

Keza tarafların bu kurallardan sapılması konusunda anlaşmaları da mümkündür. Fakat bir arabulucu hâlihazırda tayin edilmişse, bu durumda kurallardan sapma için arabulucuya danışılması da gerekecektir (m. 1/2).

b. Prosedürlerin Başlangıcı

GMAA arabuluculuk kurallarının ikinci maddesi, arabuluculuk prosedürlerinin başlangıcına ve başvurunun şekline ilişkindir. Buna göre, arabuluculuk prosedürlerini başlatmak isteyen taraf (başvuru sahibi) diğer tarafa

açılmasının mümkün olmadığı sonucuna varılmıştır. Bkz.: Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 449, dn. 536.

³¹ GMAA arabuluculuk kurallarının İngilizce versiyonu için bkz.: “Translation of the GMAA Mediation Rules”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/mediation/mediation-rules>, 12 Haziran 2018. GMAA arabuluculuk kurallarının Almanca versiyonu için bkz.: “GMAA Mediationsordnung”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/de/mediation/regulieren-zur-meditation>, 12 Haziran 2018.

(muhatap) yazılı olarak (mektup, faks veya e-posta) başvuruda bulunmalıdır. Arabuluculuk prosedürleri, muhatabın başvuruyu tebliğ almasıyla beraber başlayacaktır.

Başvuru içeriğinde taraflar tanımlanmış olmalıdır. Bunun dışında başvuru, uyuşmazlığın ve uyuşmazlıktan doğan veya uyuşmazlıkla ilgili taleplerin açıklamasını içermelidir. Ayrıca başvuru içerisinde başvuru sahibinin arabuluculuk prosedürlerini başlatmak istediği de belirtilmiş olmalıdır (m. 2/2)

c. Arabulucunun Aday Gösterilmesi ve Tayini

Taraflar arabuluculuk başvurusu ardından gecikmeksizin arabulucunun kim olacağı hususunda anlaşmalıdırlar. İki hafta içerisinde bir anlaşmaya varılamazsa, taraflardan herhangi biri GMAA'nın başkanından bir arabulucu önermesini talep edebilir veya arabuluculuk prosedürlerinin sona erdiğini bildirebilir (m. 3/1).

Şayet GMAA başkanının talep üzerine yaptığı öneri, taraflarca ilgili tarafın tayine dair yazıyı tebliğ almasından itibaren bir hafta içerisinde onaylanmazsa, bu durumda taraflardan herhangi biri diğerine arabuluculuk prosedürlerinin sona erdiğini bildirebilecektir (m. 3/2).

Taraflar arabulucunun kim olacağı hususunda anlaşır anlaşmaz arabulucuyu GMAA arabuluculuk kuralları uyarınca tayin ederler. Arabulucu; tarafların arabulucunun kabulüne dair yazılı açıklamayı tebliğ almalarından itibaren tayin edilmiş sayılacaktır. Lakin arabulucunun kabulü, arabulucu ve taraflar arasında özellikle arabuluculuk prosedürlerinin yürütülmesine dair ek bir anlaşma ile de gerçekleştirilebilir. Arabulucu bir hafta içerisinde kabulünü açıklamazsa, taraflar birinci fıkra uyarınca yeni bir arabulucu seçmekte serbesttirler (m. 3/3).

d. Diğer Talepler/Karşı Talepler

GMAA arabuluculuk kuralları uyarınca taraflardan her biri, diğer tarafın onayının alınmış olması ya da bu talepler hakkında da taraflar arasında bir arabuluculuk anlaşmasının olması koşuluyla, ek taleplerini veya karşı taleplerini de arabuluculuk prosedürlerine dâhil edebilir (m. 4). Böylece diğer talepler ve karşı

taleplerin de prosedürlere dâhil edilmesine açıkça olanak tanınmış, uyuşmazlığın tüm yönleriyle arabuluculuk yoluyla çözülmesine fırsat tanınmıştır.

e. Temel İlkeler ve Arabuluculuk Prosedürlerinin Yürütülüşü

GMAA arabuluculuk kurallarının 5. maddesi, prosedürlerin temel ilkeleri ve prosedürlerin yürüyüşünün açıklanmış olduğu önemli bir maddedir.

Maddenin ilk fıkrası ile arabuluculuğun tabi olacağı hukuki düzenlemeler belirlenmiştir. Buna göre arabuluculuk, aksi GMAA arabuluculuk kurallarında belirtilmedikçe Alman Arabuluculuk Kanunu'na ve Avrupa Arabuluculuk Kuralları'na³² tabidir.

Bir sonraki fıkra ile arabulucunun bağımsız ve tarafsızlığına vurgu yapılmıştır. Düzenleme uyarınca arabulucu bağımsızdır, tarafsızdır ve görevi gereği tüm taraflara karşı eşit oranda yükümlüdür. Arabulucu bağımsızlığı veya tarafsızlığı hakkında önyargı oluşturabilecek her durumu açıklamalıdır. Böyle bir durumun gündeme gelmesi halinde arabulucu, ancak taraflar bu durumların farkında olarak onay verirse görevine devam edebilir.

GMAA arabuluculuk prosedürleri gizli olarak yürütülür. Taraflar ve arabulucu arabuluculuk prosedürlerinin içeriğini gizli tutmalıdırlar. Arabuluculuk prosedürleri boyunca edinilmiş olan bilgiler çekişmeli yargılama usulünde kullanılmamalıdır ve özellikle arabulucu tanık olarak gösterilmemelidir (m. 5/3).

Maddenin dördüncü fıkrası uyarınca arabuluculuk prosedürlerinin yeri ve düzeni taraflar ve arabulucu arasında kararlaştırılır.

GMAA arabuluculuk kuralları ile prosedürün seri bir şekilde ilerletilmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle arabulucu arabuluculuk prosedürlerinin hızlı yürütülmesini teşvik etmelidir. Arabulucu taraflardan kendi konumlarının bir özetini sunmalarını talep etme hakkına sahiptir. Taraflar arabuluculuk prosedürlerinin başarısına katkıda bulunmak için iyi niyetle çaba göstermelidirler (m. 5/5).

³² Avrupa Arabuluculuk Kuralları (*European Code of Conduct for Mediators*) için bkz.: "European Code of Conduct for Mediators", (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_en.pdf, 11 Temmuz 2018.

Arabuluculuğun amacına ulaşabilmesi için, masaya oturan tüm yetkililerin söz sahibi olması gerekir. GMAA arabuluculuk kurallarıyla bu husus özel olarak düzenlenmiştir. Buna göre arabuluculuk oturumundaki taraflardan her biri veya vekilleri uyuşmazlığı çözmek için tam yetkili olmalıdır (m. 5/6).

Eğer arabulucu taraflarla ayrı bir şekilde ön iletişimi uygun görürse, tarafları bundan haberdar eder. Arabuluculuk oturumları tüm tarafların mevcudiyeti ile gerçekleştirilir. Arabulucunun tüm tarafların onayına tabi olarak taraflarla ayrı olarak iletişime geçmesi mümkündür. Bu ayrı görüşmelerde açığa vurulmuş olan tüm bilgiler gizlidir ve yalnızca ilgili tarafın onayı halinde karşı tarafa açıklanabilir (m. 5/7).

Arabulucu anlaşmayı sonuçlandırırken, tarafların anlaşmanın temelini oluşturan unsurları ve içeriğini tamamen anlamasını sağlamak için çabalamalıdır. Arabulucu, arabuluculuk sürecine teknik danışmanlık almadan katılmış olan taraflara, anlaşmayı gerektiği takdirde prosedürler dışındaki bir danışmana denetleme imkânları olduğunu bildirir (m. 5/8).

Taraflar arasında ulaşılan anlaşma, nihai belge olarak yazılı bir şekilde kayda alınacaktır (m. 5/8)³³.

f. Prosedürlerin Sona Ermesi

GMAA arabuluculuk kurallarının 6. maddesiyle arabuluculuk prosedürlerinin sona ermesi konusu düzenlenmiştir. Buna göre arabuluculuk dört halde sonra ermektedir.

³³ GMAA arabuluculuk kuralları m. 5/1 gereği, aksi bu arabuluculuk kurallarında belirtilmedikçe Alman Arabuluculuk Kanunu ile birlikte uygulama alanı bulan Avrupa Arabulucular için Yönetim Kodu m. 3.3 gereği, arabulucu tarafların talebi üzerine ve yetkisi dâhilinde, tarafları anlaşmayı nasıl formüle edebilecekleri ve anlaşmanın icra edilebilir olması için ne gibi imkânların olduğu hakkında bilgilendirir. Türk hukukunda arabuluculuk sürecinin sonunda varılan anlaşmanın niteliği HUAK m. 18 ile düzenlenmiştir. HUAK m. 18/2 uyarınca, tarafların arabuluculuk sürecinin sonunda bir anlaşmaya varmaları ihtimalinde, mahkemeden bu anlaşma belgesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesinin talep edilmesi mümkündür. Bu şerhi içeren anlaşma, artık İİK m. 38 uyarınca ilâm niteliğinde belge sayılacaktır. Bkz.: Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s. 777. HUAK m. 18/4 gereği; taraflar ve avukatları ile arabulucunun birlikte imzaladıkları anlaşma belgesi, bu durumda icra edilebilirlik şerhi aranmaksızın ilâm niteliğinde belge sayılmaktadır.

İlk sonra erme hali, tarafların bir anlaşmaya erişmeleridir. Taraflar anlaşamamış olsalar da taraflardan biri madde 3 uyarınca arabulucunun kim olacağı hususunda anlaşılammaması nedeniyle arabuluculuk prosedürlerinin sona erdiğini bildirirse, prosedürler yine sona erecektir.

Üçüncü sonra erme hali olarak, taraflardan biri diğer tarafa ve arabulucuya yazılı olarak arabuluculuk prosedürlerinin sona erdiğini bildirirse prosedür sona erecektir. Lakin bu sebeple sona erme, yalnızca ilk arabuluculuk duruşmasının başlangıcından sonraki bir zamanda veya hiç arabuluculuk duruşması yapılmamışsa arabulucunun tayininden sonra bir ay içerisinde mümkündür.

Arbuluculuk prosedürlerinin diğer bir sona erme hali ise arabulucunun yazılı olarak taraflara arabuluculuk prosedürlerinin sona erdiğini bildirmesidir.

g. Zamanaşımı Süresinin Durması

GMAA arabuluculuk kurallarının 7. maddesi, arabuluculuğun zamanaşımına etkisini düzenlemektedir. Buna göre arabuluculuk başvurusunda belirtilmiş olan talepler için zamanaşımı süresi, başvurunun madde 2 uyarınca tebliğ alınmasıyla durur, başka bir deyişle diğer taraf bu maddenin 2 ve 3. fıkralarına bağlı olarak zamanaşımını ileri sürme hakkından vazgeçer.

Keza ek veya karşı talepler için zamanaşımı süresi de, bu taleplerin arabuluculuk prosedürlerine dâhil edilmesine dair ayrı bir başvurunun tebliğ alınmasıyla durur. Böyle bir başvurunun şekline madde 2 benzer şekilde uygulanacaktır.

Eğer arabuluculuk prosedürleri tarafların hareketsizliği nedeniyle pasif hale gelirse, bu durumda zamanaşımı süresinin durma hali, prosedürlerdeki son hareketten üç ay sonrasında sona erecektir (m. 7/2).

Maddenin son fıkrası uyarınca zamanaşımı süresi en erken arabuluculuk prosedürlerinin madde 6 uyarınca sona ermesinden veya prosedürlerin bu maddenin 2. fıkrası uyarınca pasif hale gelmesinden üç ay sonrasında dolacaktır.

h. Diğer Prosedürler

GMAA arabuluculuk kurallarının 8. maddesi ile taraflara arabuluculuk süresince dava açma yasağı getirilmiştir. Buna göre arabuluculuk prosedürleri boyunca, taraflardan hiçbiri bir tahkim veya devlet mahkemesi nezdinde yargılama başlatamaz³⁴. Lakin geçici hukuki koruma prosedürleri bu kuralın dışındadır.

i. Masraflar

Arabulucu makul bir ücrete ve gerekli giderlerinin karşılanmasına, masraflar için makul bir avans ödemesine veya kendi seçimine göre makul bir masraf teminatına hak kazanır. Uygulanabilir ise katma değer vergisi ayrıca eklenir. Taraflar arabulucuyla birlikte arabulucunun ücret oranını kararlaştırırlar (m. 9/1).

GMAA arabuluculuk kuralları uyarınca taraflar arabulucunun masraflarından müştereken ve müteselsilen sorumludurlar. Taraflar aksini kararlaştırmış olmadıkça, arabuluculuk prosedürlerinin masraflarına eşit olarak katlanırlar. Yine aksi kararlaştırılmış olmadıkça, taraflar kendi masraflarına tamamen kendileri katlanacaklardır (m. 9/2).

GMAA tahkim kurallarında masraflar konusunda düzenlemeler olduğu belirtilmişti. Fakat arabulucunun ücreti için böyle bir sistem mevcut değildir. Arabulucunun ücretinin tutarı; taraflar ve arabulucu arasında serbestçe kararlaştırılabilir ve önceden kararlaştırılmış olmalıdır. Çoğu arabulucu, saatlik ve günlük çalışma bazında ücret almaktadır³⁵.

Arabulucunun hazırlanma süresinin daha kısa olduğu; nitekim arabuluculuk prosedürlerinin genellikle yalnızca birkaç saat sürdüğü belirtilmektedir. Bu nedenle arabuluculuk oldukça düşük maliyetli bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak görülmektedir³⁶.

³⁴ Bu durum hak arama hürriyetini ihlal etmez. Zira GMAA arabuluculuk kuralları m. 6 uyarınca prosedürlerin sona ermesi hallerinden biri de ilk arabuluculuk duruşmasının başlangıcından sonraki bir zamanda veya hiç arabuluculuk duruşması yapılmamışsa arabulucunun tayininden sonra bir ay içerisinde taraflardan birinin diğer tarafa ve arabulucuya yazılı olarak arabuluculuk prosedürlerinin sona erdiğini bildirmesi halidir. Böylece arabuluculuk prosedürleri süruncemede bırakılarak tahkim davasının veya devlet mahkemeleri nezdindeki davanın açılmasının ertelenmesinin önüne geçilmiştir.

³⁵ “Costs of Mediation”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/mediation/costs-of-mediation>, 30 Mayıs 2018.

³⁶ A.e.

j. Arabulucunun Sorumluluğu

GMAA arabuluculuk kurallarının son maddesi, arabulucunun sorumluluğuna ilişkindir. Buna göre arabulucu, yalnızca yükümlülüklerinin kasten ihlal edilmesi halinde sorumludur. Maddenin mefhum-u muhalifinden anlaşıldığı üzere, arabulucu yükümlülüklerinin ağır veya hafif ihmal ile ihlal edilmesinden sorumlu olmayacaktır.

C. DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIKLARININ GMAA KURALLARI UYARINCA UZLAŞTIRMA YOLUYLA ÇÖZÜMÜ

1. Genel Olarak Uzlaştırma Kavramı

Uluslararası ticari uyuşmazlıkların uzlaştırma yoluyla çözümünün en ideal çözüm tarzı olduğu belirtilmektedir³⁷.

Bu uyuşmazlık çözüm yolunda karşımıza “uzlaştırıcı” kavramı çıkar. Uzlaştırıcı ya uyuşmazlığın sulhane bir şekilde halli için sadece taraflara tavsiyelerde bulunacak ya da değerlendirmeleri sonucunda bir karar verecektir. Hangisinin söz konusu olacağı tarafların anlaşmasına göre belirlenmektedir. Eğer uzlaştırıcı bir karar verirse, bu karar bağlayıcı nitelikte olmaz; zira uzlaştırma ihtiyari bir uyuşmazlık çözüm yoludur. Aynı sebeple uzlaştırıcının tavsiyesinin de bağlayıcılığı yoktur³⁸.

Lakin uzlaştırıcının tavsiye veya kararında uyuşmazlığın sebepleri ve hukuki değerlendirme başarılı bir şekilde analiz edilmişse, bu durumda tavsiye veya kararın, uyuşmazlığı çözmesi için sonradan başvurulmuş olan bilirkişi, hâkim veya hakemleri etkilemesi mümkündür. Böyle bir etki elbette ki yalnızca tarafların uzlaştırıcının kararının esas davada kullanılmasını engelleyecek bir anlaşma yapmamış olmaları halinde söz konusu olabilir³⁹.

Türk hukukunda uzlaştırma usulüne ilişkin kurallar mevcut değildir. Oysa bilindiği gibi uyuşmazlığın devlet yargısı veya tahkim yoluyla çözümü halinde uygulanacak kurallar bellidir. Uzlaştırmayı düzenleyen kuralların olmamasının amacının, uzlaştırıcının uyuşmazlığın ve tarafların özel durumunu dikkate alarak en

³⁷ Şanlı, *Uyuşmazlık Çözüm Yolları*, s. 493.

³⁸ A.e.

³⁹ A.e., s. 493, s. 493 dn. 607.

uygun usulü izlemesine olanak sağlamak ve akabinde çözüme ulaşılmasını sağlamak olduğu belirtilmektedir⁴⁰.

Uluslararası nitelikli ticari uyuşmazlıkların uzlaşma yoluyla çözümü için pek çok kurum, kurumsal uzlaştırma hizmeti vermektedir. ICC, UNCITRAL, ICSID, AAA bu kurumlara örnektir⁴¹.

Sıkça sorulan sorular üzerine GMAA, uzlaştırmanın tahkimden farklı yönlerini açıklamıştır. Buna göre uzlaştırma, bir uzlaştırma teklifi ile sona erer. Bu teklif, uzlaştırıcı tarafından yapılır ve uyuşmazlığın nasıl çözülmesi gerektiğine dair bir öneriyi içerir. Uzlaştırıcının kararı bağlayıcı değildir. Buna karşın tahkim ise tarafların katılmasalar bile uymak zorunda oldukları bir kararla sona erer⁴².

Keza uzlaştırmayı arabuluculuktan ayıran hususlar da GMAA tarafından açıklanmıştır. Buna göre uzlaştırıcı, uzlaştırmanın sonunda bulgular uyarınca tarafların uyuşmazlığı nasıl çözmeleri gerektiğine dair bir teklifte bulunur. Arabulucu ise Alman hukuku uyarınca konunun esasına dair bir teklifte bulunmaz⁴³ ve bunu tamamen taraflara bırakır. Arabulucu sadece tarafların kendi kendilerine bir çözüme varmalarını sağlar⁴⁴. Nitekim Alman Arabuluculuk Kanunu m. 1/2 gereği arabulucunun karar verme yetkisi yoktur.

⁴⁰ Akıncı, **a.g.m.**, s. 103.

⁴¹ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 495.

⁴² “Faq for Conciliation”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/conciliation/faq-for-conciliation>, 30 Mayıs 2018.

⁴³ HUAK m. 15/7 uyarınca tarafların çözüm üretemediklerinin ortaya çıkması hâlinde arabulucu bir çözüm önerisinde bulunabilir. Keza aynı Kanunun m. 15/9 hükmü uyarınca komisyon üyelerinin arabuluculuk faaliyeti kapsamında yaptıkları işler ve aldıkları kararlar nedeniyle tazminat davası açılabileceği düzenlenmiştir; dolayısıyla bir karar faaliyetinin mevcudiyeti kanundan açıkça anlaşılabilmektedir. Bu nedenle Alman hukuku uyarınca arabulucunun rolü Türk hukukundakiyle birebir örtüşmemektedir. Lakin taraflarca GMAA arabuluculuk kurallarının uygulanması konusunda anlaşıldıktan sonra, arabuluculuk prosedürleri bu kurallara göre yürütülecektir.

⁴⁴ “Faq for Conciliation”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/conciliation/faq-for-conciliation>, 30 Mayıs 2018.

2. GMAA Uzlaştırma Klozları

GMAA; arabuluculuk klozlarında olduğu gibi biri standart, diğeri karma olmak üzere iki tür uzlaştırma klozunu tavsiye etmektedir⁴⁵.

Standart uzlaştırma klozunun tercih edilmesi halinde, tarafların sözleşmelerine eklemeleri gereken madde şöyledir:

“Bu sözleşmeden veya bu sözleşme ile ilgili olarak doğan tüm uyuşmazlıklar, Alman Deniz Tahkim Birliği’nin Uzlaştırma Kuralları uyarınca uzlaştırmaya intikal eder.”

Diğer kloz olan olan karma kloz ise, “karma uzlaştırma ve tahkim” klozudur. Tarafların karma klozu tercih etmeleri halinde, sözleşmelerine eklemeleri gereken madde şöyledir:

“Bu sözleşmeden veya bu sözleşme ile ilgili olarak doğan tüm uyuşmazlıklar, tahkim yargılamasının başlangıcından önce Alman Deniz Tahkim Birliği’nin Uzlaştırma Kuralları uyarınca uzlaştırmaya tabidir. Uzlaştırma prosedürlerinin sona ermesinden sonra taraflar arasında devam eden uyuşmazlıklar, Alman Deniz Tahkim Birliği’nin Tahkim Kuralları uyarınca tahkim yoluyla çözülür.”

Arabuluculuktaki karma klozda olduğu gibi, uzlaştırmada da karma klozun tercih edilmesiyle birlikte GMAA uzlaştırma kuralları uyarınca başlatılmış ve yürütülmüş olan prosedürlerler sona erdikten sonra uyuşmazlıkların hala devam etmesi halinde, uyuşmazlık GMAA tahkim kuralları uyarınca nihai olarak çözümlenecektir. Zira taraflar bahsedilen karma klozla bunu bizzat kararlaştırmış olurlar.

Pekâlâ, böyle bir klozun var olmasına rağmen, tarafların uzlaştırma prosedürlerinin tamamlanmasından önce veya hiç uzlaştırma yoluna başvurmadan tahkime müracaat etmeleri durumunda ne olacaktır?

⁴⁵ “Conciliation Clauses”, (Çevrimiçi), <https://gmaa.de/en/conciliation/conciliation-clauses>, 30 Mayıs 2018.

Her ne kadar tahkim öncesi zorunlu uzlaştırma yöntemi kararlaştırılmış olsa da bu yöntem atlanarak doğrudan tahkim yoluna başvurulması halinde hakemlerin yetkili olup olmadığı hakkında, arabuluculuk bahsinde yapılan açıklamalar uzlaştırma için de geçerlidir.

3. GMAA Uzlaştırma Kuralları Uyarınca Uzlaştırma Süreci

GMAA uzlaştırma kuralları on altı maddeden oluşmaktadır. Kurallarda sırasıyla uzlaştırıcının tayini, uzlaştırıcının açıklama yükümlülüğü, uzlaştırıcının tarafsızlık ve gizlilik yükümlülükleri, uzlaştırıcı ile anlaşma, prosedür, süre, uzlaştırıcının teklifleri, anlaşma, prosedürün sonu, sürelerin durması, diğer prosedürlerin durması, hakem olarak tayin edilme, tanıklar, gizlilik, belgeler ve uzlaştırıcı ücretleri hususları düzenlenmiştir.

An itibarıyla geçerli olan GMAA uzlaştırma kuralları, 17 Kasım 2005 tarihinden beri yürürlüktedir.

GMAA tahkim ve arabuluculuk kurallarında olduğu gibi, uzlaştırma kuralları da İngilizce ve Almanca dillerinde tanzim edilmiştir ve kurallarda tereddüt halinde Almanca versiyonun esas olduğu belirtilmiştir⁴⁶.

a. Uzlaştırıcının Tayini

GMAA uzlaştırma kurallarının ilk maddesiyle öncelikle uzlaştırıcının nasıl tayin edileceği belirlenmiştir. Buna göre uzlaştırıcı her iki tarafça tayin edilir. Lakin taraflardan birinin veya her ikisinin talebi üzerine, GMAA Yönetim Kurulu Başkanı taraflara aralarından tercihte bulunabilecekleri bir veya birden fazla uzlaştırıcı önerebilir.

b. Uzlaştırıcının Açıklama Yükümlülüğü

Uzlaştırıcı; bir uzlaştırma anlaşmasına katılarak tayini kabul etmeden önce, taraflara tarafsızlığına dair makul şüpheyne neden olabilecek tüm durumları

⁴⁶ GMAA uzlaştırma kurallarının İngilizce metni için bkz.: “Translation of the GMAA Conciliation Rules”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/conciliation/conciliation-rules>, 12 Haziran 2018. GMAA uzlaştırma kurallarının Almanca metni için bkz.: “GMAA Schlichtungsordnung”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/de/schlichtung/regularen-zum-schlichtungsverfahren>, 12 Haziran 2018.

açıklamalıdır. Keza tayinden sonra ortaya çıkan bu tür durumlar için de aynı kural geçerlidir (m. 2).

c. Uzlaştırıcının Tarafsızlık ve Gizlilik Yükümlülükleri

GMAA uzlaştırma kuralları uyarınca uzlaştırıcının tarafsızlık ve gizliliği özellikle düzenlenmiş, bu hususta uzlaştırıcılara yükümlülük yüklenmiştir. GMAA uzlaştırma kuralları m. 3 uyarınca uzlaştırıcı tarafsızlık ve gizlilik yükümlülüklerine sahiptir.

d. Uzlaştırıcı ile Anlaşma

GMAA uzlaştırma kuralları gereği taraflar bir uzlaştırıcı tayin ettikten sonra, uzlaştırıcının taraflarla yazılı bir uzlaştırma anlaşması yapması gerekir (m. 4)⁴⁷. Bu anlaşmada yer alması gereken hususlar da aynı maddede açıklanmıştır. Buna göre tarafların, kanuni temsilcilerinin ve vekillerinin kimlikleri, uyuşmazlığın tanımı, uzlaştırmanın yeri ve uzlaştırma prosedüründe kullanılacak dil, uzlaştırmanın tamamlanmış olması gereken zaman, GMAA uzlaştırma kuralların uygulanabilirliği ve varsa bu kuralları değiştiren veya ek kurallar ve uzlaştırıcının ücretinin tutarı ve vadesi anlaşmada belirtilmelidir.

e. Prosedür

GMAA uzlaştırma kuralları uyarınca uzlaştırıcı, tarafların isteklerini de hesaba katarak uzlaştırma prosedürlerini uygun gördüğü şekilde yürütür. Uzlaştırıcı m. 4 uyarınca uzlaştırma anlaşması yapıldıktan sonra, taraflardan uyuşmazlık konusu ve ihtilaflı hususlar hakkında kısa yazılı açıklamalar sunmalarını talep etme hakkına da sahiptir. Uzlaştırıcı bunun dışında her zaman başkaca yazılı açıklamaların sunulmasını da talep edebilir (m. 5).

f. Süre

⁴⁷ GMAA uzlaştırma kurallarının Almanca versiyonunda bu anlaşmanın yazılı olması gerektiği özellikle belirtilmiştir; zira “yazılı” anlamında gelen “*schriftlich*” kelimesi kullanılmıştır. İngilizce versiyonda özellikle bu anlama gelen bir kelime kullanılmamıştır. Almanca versiyon esas olduğundan, anlaşmanın mutlaka yazılı olması gerekir. Lakin maddede anlaşmada yer alması gereken hususlar fıkralar halinde açıklandığından, maddenin düzenlenme biçiminden de anlaşmanın yazılı olması gerektiği bellidir.

Madde içeriğinden uzlaştırma için belirli bir süre öngörülmüş olmadığı anlaşılmaktadır. Lakin tarafların uzlaştırmacıyla yaptıkları anlaşmaya ilişkin m. 4 uyarınca anlaşmada yer alması gereken hususlardan biri de uzlaştırmanın tamamlanmış olması gereken zamandır. Dolayısıyla GMAA uzlaştırma kuralları uyarınca uzlaştırma süresi için genel bir kural getirilmemiş, bunun yerine tarafların her bir uyuşmazlık için bu süreyi kendilerinin belirlemeleri uygun görülmüştür.

GMAA uzlaştırma kurallarının 7. maddesi uyarınca, uzlaştıracının uzlaştırma prosedürlerinin her aşamasında uyuşmazlığın çözümü için teklifler sunması mümkündür. Uzlaştıracının tekliflerin sebeplerini belirtmesi gerekli değildir.

Şayet uzlaştırma prosedürleriyle uyuşmazlık çözülürse, buna ilişkin anlaşmanın mutlaka yazılı bir şekilde yapılması aranır (m. 8).

GMAA uzlaştırma kurallarının 9. maddesiyle uzlaştırma prosedürlerinin hangi hallerde sona ereceği açıklanmıştır. Buna göre ilk sona erme hali m. 4.4'te belirtilmiş olan süre içerisinde m. 8 uyarınca yazılı bir anlaşmaya varılamamasıdır. Bunun dışında uzlaştırıcı taraflara veya taraflardan biri diğer tarafa ve uzlaştırıcıya uzlaştırmanın başarısız olduğunu yazılı olarak⁴⁸ bildirirse de uzlaştırma prosedürü sona erer.

⁴⁸ Maddenin Almanca versiyonunda bu bildirimin yazılı yapılması aranırken, İngilizce versiyonda aranmamıştır. Almanca versiyonda “yazılı” anlamında gelen “*schriftlich*” kelimesinin açıkça kullanıldığı görülmektedir. Tereddüt halinde Almanca versiyon esas olduğundan, bildirimin mutlaka yazılı olarak yapılması gerekir.

j. Sürelerin Durması

GMAA uzlaştırma kurallarının 10. maddesi gereği, m. 4 uyarınca uzlaştırma anlaşmasının yapılması ile m. 9 uyarınca uzlaştırma prosedürünün sona ermesinden 2 ay sonrasındaki tarih arasındaki zaman süresince, uzlaştırma prosedürünün konusunu oluşturan taleplere ilişkin sürelerin işlemesi, uygulanabilir hukuk uyarınca izin verildiği ölçüde durur.

Bu husustaki belirlemeyi, uzlaştırma prosedürlerinin başarısız olması ve bir dava açılması halinde davanın hâkim veya hakemleri yapabilecektir.

k. Diğer Prosedürlerin Durması

Uzlaştırma anlaşılması yapıldıktan sonra taraflara dava açmama yönünde bir yükümlülük yüklenmiştir. Buna göre taraflar; m. 4 uyarınca uzlaştırma anlaşmasının yapılması ile m. 9 uyarınca uzlaştırma prosedürünün sona ermesi arasındaki zaman süresince, uzlaştırma prosedürünün konusunu oluşturan talepler hakkında, tahkim de dâhil olmak üzere başkaca hukuki prosedürler başlatmamalıdır (m. 11).

Eğer m. 4 uyarınca uzlaştırma anlaşması yapılmadan önce bu tür prosedürler hâlihazırda başlamışsa, bu durumda taraflar, uygulanabilir usul hukuku buna izin verdiği ölçüde bu prosedürlerin durdurulması için başvuruda bulunmalıdırlar. Lakin geçici koruma tedbirleri bu kuralın dışındadır (m. 11).

l. Hakem Olarak Tayin Edilme

GMAA uzlaştırma kurallarıyla uzlaştırıcının sonradan uyuşmazlıkla alakalı hakemlik yapması engellenmiştir. Buna göre uzlaştırıcı, uzlaştırma prosedürünün konusuyla tamamen veya kısmen ilgili olan bir tahkimde hakem olarak tayin edilmeyi kabul edemez (m. 12).

m. Tanıklar

GMAA uzlaştırma kuralları uyarınca uzlaştırıcının tanık olarak dinlenmesi de engellenmiştir. Buna göre taraflar; uzlaştırıcıyı tahkim de dâhil olmak üzere sonraki

hukuki prosedürlerde, uzlaştırma prosedürü boyunca kendisine açıklanmış olan konular hakkında tanık olarak göstermemelidirler (m. 13)⁴⁹.

n. Gizlilik

Uzlaştırma prosedürlerinde gizliliğe verilen önem sebebiyle konu özel olarak düzenlenmiştir. Buna göre taraflar uzlaştırma prosedürleri boyunca yapılan açıklamalar ve diğer tarafça sunulmuş olan belgeler ve diğer deliller hususunda gizliliğe dikkat ederler. Taraflar tahkim de dâhil olmak üzere sonraki tüm hukuki prosedürlerde bunları kullanmaya, yalnızca bunların bilgisi veya zilyetliği uzlaştırma prosedüründen bağımsız olarak elde edilmişse veya diğer taraf bunların kullanımına onay vermişse yetkilidirler (m. 14).

o. Belgeler

GMAA uzlaştırma kurallarının bir sonraki maddesi olan m. 15 yine gizliliğe hizmet eden bir başka düzenlemedir. Madde uyarınca taraflar uzlaştırma prosedürü sona erdikten sonra, mübadele etmiş oldukları belgeleri birbirlerine iade etmeli ve uzlaştırma prosedürü için alınmış olan kopyalar ile kayıtları da imha etmelidirler.

p. Uzlaştırıcı Ücretleri

GMAA uzlaştırma kurallarının son maddesi olan m. 16 ile uzlaştırıcının ücreti hususu düzenlenmiştir. Madde başında kuralın aksinin kararlaştırılabileceği özel olarak belirtilmiştir.

Madde gereği uzlaştırıcı makul bir ücrete ve masraflarının iadesine hak kazanır. Şayet makul bir ücret konusunda anlaşmaya varılamazsa, bu durumda taraflardan birinin veya uzlaştırıcının talebi üzerine GMAA'nın Yönetim Kurulu Başkanı ücreti kendi takdirine bağlı olarak belirleyecektir. Uzlaştırıcı masraflar için

⁴⁹ Bu madde, HMK m. 193 anlamında delil sözleşmesi oluşturur. Delil sözleşmesi; bir hususun belirli delille ispat edileceği hakkında yapılan sözleşme olarak tanımlanmaktadır. Delil sözleşmesi için yazılı şekil bir geçerlilik şartıdır. Bkz.: Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s. 441. GMAA uzlaştırma kurallarının uygulanmasına dair yazılı anlaşmanın yapılmasıyla, bu geçerlilik şartı sağlanmış olur.

makul bir avansa da hak kazanır. Ayrıca uzlaştırıcının ücreti önceden yazılı olarak kararlaştırılmalıdır⁵⁰.

Maddenin son fıkrası gereği, taraflar uzlaştırıcıya karşı müştereken ve müteselsilen sorumludurlar.

D. DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIKLARININ GMAA KURALLARI UYARINCA UZMAN GÖRÜŞÜ YOLUYLA ÇÖZÜMÜ

1. Genel Olarak Uzman Görüşü

GMAA uzman görüşü kurallarıyla düzenlenmiş olan alternatif uyuşmazlık çözüm yolu, doktrinde uyuşmazlıkların teknik bilirkişilik yoluyla çözümü (*technical expertise* - hakem bilirkişilik) adıyla da anılmaktadır⁵¹.

Uluslararası nitelikli özel hukuk ilişkilerinde, anlaşmaların giderek karmaşık hale gelmesinin bir sonucu olarak, sık sık teknik nitelikli problemlerin meydana geldiği ve bu teknik problemlerin sözleşmenin ifasını sıkça tehdit ettiği görülmektedir. Bu tür teknik problemlerin özellikle sınaî tesis yapımı ve sınaî işbirliği hakkındaki sözleşmeler bakımından yaygın olduğu belirtilmektedir⁵². Bu tür problemlerin ortaya çıkması halinde taraflar, sözleşmenin ifası esnasında meydana gelen teknik problemlerin çözümü veya çözüme ilişkin tavsiyede bulunma konusunda uzman kişiler tayin edebilirler. İşte tarafların tayin ettikleri bu kişiler, “hakem-bilirkişi” olarak adlandırılır. Hakem-bilirkişiler, ara teknik problemlerin sözleşmenin tam olarak ifasını olumsuz yönde etkilemesini önlemek amacıyla tayin edilirler⁵³.

⁵⁰ “Costs of Conciliation”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/conciliation/costs-of-conciliation>, 31 Mayıs 2018.

⁵¹ Ayrıca görüşüne başvuru kişi de hakem-bilirkişi veya uzman kişi olarak nitelendirilmektedir. Bkz.: Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 504, 505.

⁵² Örneğin Boğaz Tüp Geçiş Projesi, Hong Kong Havalimanı Projesi, Boston Otobanı Projesi’nde yapılmış olan işin miktar ve değerinin tespiti için hakem-bilirkişiye başvurulmuştur. Bkz.: Ali Yeşilirmak, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak Hakem-Bilirkişilik”, **Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi: Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan**, C. XI, S. Özel, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2010, s. 695.

⁵³ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 504, 505.

Taraflar hakem-bilirkişinin kararının bağlayıcı olup olmayacağını kararlaştırabilirler. Kararın bağlayıcı olmayacağı kararlaştırılmışsa, bu durumda hakem-bilirkişi nitelik olarak uzlaştırıcı konumunda olacaklardır. Dolayısıyla hakem-bilirkişinin karar veya tavsiyesi, taraflarca benimsendiği ve uygulandığı ölçüde uyuşmazlık çözümüne katkı sağlayacaktır⁵⁴.

İkinci ihtimal olarak taraflar hakem-bilirkişinin tavsiye veya kararının bağlayıcı olacağı hususunda anlaşmışlarsa, bu durumda hakem-bilirkişinin tavsiye veya kararı ileride bir dava açılması halinde ilgili olduğu hususlar bakımından kesin delil niteliğinde olacaktır. Yargılamayı yürüten hâkim veya hakem; hakem-bilirkişi kararı kapsamında kalan hususları yeniden tartışmayacak, bu hususta tekrar bilirkişi incelemesi vs. yaptırmayacaktır⁵⁵.

Lakin tarafların bağlayıcı olduğu yönünde anlaşmış oldukları hakem-bilirkişi kararları, hakem kararı değildir. Zira hakem kararlarında uyuşmazlık nihai olarak çözüme kavuşur; hakem-bilirkişi kararları ise yalnızca belirli konuları ve vakıaları tespit eder. Belirli konular hakem-bilirkişilerin kararlarıyla çözüme kavuşsa dahi, uyuşmazlığın nihai bir kararla çözümü yine de hakem veya mahkemelere ait olacaktır⁵⁶.

Hakem-bilirkişilik anlaşmaları, taraflar kararı rızalarıyla yerine getirmeseler dahi bir dava açıldığında yargılamayı kısaltmakta ve adil kararlara ulaşılmasını sağlamaktadır. Bu nedenle bu anlaşmalar uluslararası ticaret uygulayıcılarına tavsiye edilir⁵⁷.

ICC bünyesinde hakem-bilirkişilik faaliyeti kurumsal olarak yürütülmektedir. 1976 yılında ICC tarafından Uluslararası Teknik-Bilirkişilik Merkezi (*The International Centre for Expertise*) kurulmuştur. Bu merkez tarafından yürürlüğe konulmuş olan son teknik bilirkişilik kuralları (*ICC Expert Rules – Proposal of*

⁵⁴ A.e., s. 505.

⁵⁵ A.e. Türk hukukunda tarafların yapmış oldukları hakem-bilirkişi sözleşmesi, HMK m. 193 anlamında delil sözleşmesi niteliğini haizdir. Bkz.: a.e.

⁵⁶ A.e.

⁵⁷ A.e.

Experts and Neutrals, Appointment of Experts and Neutrals, Administration of Expert Proceedings)1 Şubat 2015 tarihinden itibaren geçerlidir⁵⁸.

An itibariyle geçerli olan GMAA uzman görüşü kuralları ise 2012 yılından beri yürürlükte⁵⁹. GMAA kurumsal bir hizmet sağlamadığından, tıpkı *ad hoc* tahkim kuralları olan GMAA tahkim kurallarında olduğu gibi, prosedür GMAA'nın idari denetimi altında değildir.

GMAA uzman görüşü uyuşmazlık çözüm yolunda tayin edilen uzman, belirli bir soruyu cevaplamaktadır. Bu soru genellikle teknik bir problem (örneğin gemi inşa veya gemi tamir alanlarına ilişkin) veya denizcilikle ilgili ya da hukuki bir konu hakkında olur. Tahkimde bir uyuşmazlık hakkında karar verilirken, uzman görüşünde münferit bir konuda karar verilir⁶⁰.

Uzman görüşleri genellikle şirket sözleşmelerinde, sigorta sözleşmelerinde ve tersane sözleşmelerinde kullanılmaktadır. Şirket sözleşmelerinde bir şirketin değerinin belirlenmesi, kârın belirlenmesi, yatırım değerinin belirlenmesi hususlarında, sigorta sözleşmelerinde teminatın kapsamı hakkında uzman görüşüne başvurulmaktadır. Tersane sözleşmelerinde ise inşa sürecinde ortaya çıkan beklenmedik teknik problemlerin açıklığa kavuşturulmasında, bir geminin kabul edilebilirliği hususunda, ödemedir indirim tutarları ve tamir masraflarının belirlenmesi gibi konularda uzman görüşüne ihtiyaç duyulmaktadır⁶¹.

2. GMAA Uzman Görüşü Klotları

Uzman görüşü uyuşmazlık çözüm yolunda klot, münferit sözleşme amacına ve taraflar arasındaki muhtemel anlaşmazlıklara göre belirlenmelidir. Bu nedenle GMAA tarafından uzman görüşü için genel bir klot önerisinde bulunmak mümkün

⁵⁸ A.e., s. 506.

⁵⁹ "Regularien zum Schiedsgutachten", (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/de/schiedsgutachten/regularien-zum-schiedsgutachten>, 2 Haziran 2018.

⁶⁰ "Faq for Expert Opinion", (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/expert-opinion/faq-for-expert-opinion>, 2 Haziran 2018.

⁶¹ A.e.

olmamıştır. GMAA, örnek olarak bir gemi inşa sözleşmesi için şöyle bir kloz önerisinde bulunmaktadır⁶²:

“Eğer inşa, inşanın denetlenmesi veya garanti dönemlerinde, bir eksiklik olup olmadığı ve varsa ne gibi eksiklikler olduğu hususlarında taraflar arasında anlaşmazlık ortaya çıkarsa, Alman Deniz Tahkim Birliği’nin Uzman Görüşü kuralları uyarınca uzman görüşü prosedürü yürütülür. Uzmanın bir eksikliğin olup olmadığına ve sebeplerine dair tespitleri taraflar için bağlayıcıdır.”

Sözleşme türü ve muhtemel anlaşmazlıklar dikkate alınarak benzer bir klozun düzenlenmesi mümkündür. Uyuşmazlığın nihai olarak GMAA tahkim kuralları uyarınca gerçekleştirilecek bir tahkim yargılaması ile çözülmesi isteniyorsa, ayrıca GMAA tahkim klozu da sözleşmeye eklenmelidir.

3. GMAA Uzman Görüşü Kuralları Uyarınca Uzman Görüşü Süreci

GMAA uzman görüşü kuralları prosedürleri toplam 15 madde halinde düzenlenmiştir. Maddelerde sırasıyla uygulama alanı, uzman görüşünün konusu, uzmanın tayini, uzman görüşü prosedürlerinin başlangıcı, uzmanın tarafsızlığı, uzmanın gizliliği, sonraki prosedürler, vazgeçme, uzmanın reddi/istifa, uzman görüşü prosedürlerinin yürütülüşü, kanun yolu, kararın yayınlanması, uzmanın ücreti, uzmanın ve GMAA başkanının sorumluluğu ve uygulanacak hukuk konuları açıklanmıştır.

GMAA’nın diğer düzenlemelerinde de olduğu gibi, uzman görüşü kurallarının da İngilizce ve Almanca versiyonları bulunmaktadır. İki versiyon arasında bir farklılık olması halinde Almanca versiyonun esas olacağı, kuralların başında belirtilmiştir⁶³.

a. Uygulama Alanı

⁶² “Expert Opinion Clauses”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/expert-opinion/expert-opinion-clauses>, 2 Haziran 2018.

⁶³ GMAA uzman görüşü kurallarının İngilizce versiyonu için bkz.: “Translation of the GMAA Rules on Expert Opinion”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/expert-opion/rules-on-expert-opinion>, 12 Haziran 2018. GMAA uzman görüşü kurallarının Almanca versiyonu için bkz.: “GMAA Schiedsgutachtenordnung”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/de/schiedsgutachten/regularen-zum-schiedsgutachten>, 12 Haziran 2018.

GMAA uzman görüşü kurallarının ilk maddesiyle, öncelikle kuralların uygulama alanı belirlenmiştir. Buna göre sözleşmenin her bir tarafı, diğer taraflara mektup, faks veya e-posta yoluyla yazılı bildirimde bulunarak uzman görüşü kurallarının prosedürlerin başlangıcında yürürlükte olan versiyonu uyarınca bir uzman⁶⁴ tayin etme niyetini bildirebilir.

Lakin elbette ki kuralların uygulama alanı bulması için öncelikle taraflar arasında bu hususta bir anlaşma olmalıdır. Anlaşmanın henüz uyuşmazlık çıkmadan önce veya uyuşmazlık vuku bulduktan sonra yapılması mümkündür.

b. Uzman Görüşünün Konusu

GMAA uzman görüşü kurallarının bir sonraki maddesi olan ikinci madde, konuyu belirlemektedir. Madde uyarınca temel hukuki ilişkiden veya bu hukuki ilişkiyle bağlantılı olarak doğan tüm tartışmalı hususlar veya hukuki soruların, GMAA uzman görüşü kuralları uyarınca alınan bir uzman görüşü⁶⁵ vasıtasıyla çözülmesi mümkündür.

c. Uzmanın Tayini

Taraflar, görüşüne danışılacak uzmanı birlikte belirleyip tayin ederler (m. 3/1)⁶⁶.

⁶⁴ Bahsedildiği üzere bu alternatif uyuşmazlık çözüm yolu Türk doktrininde hakem-bilirkişilik veya teknik bilirkişilik olarak ele alınmakta, görüşüne başvurulacak kişi de hakem-bilirkişi veya uzman kişi olarak nitelendirilmektedir (bkz. Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 504, 505). GMAA uzlaştırma kurallarında görüşüne başvurulacak şahıs Almanca versiyonda “*Schiedsgutachter*”, İngilizce versiyonda “*Expert*” olarak belirtilmiştir. Bu nedenle çeviride en doğru tercihin “uzman” olduğu kanaatine varılmış ve GMAA uzman görüşü kuralları açıklanırken “*Schiedsgutachter*” veya “*Expert*” ifadesi için “uzman” kelimesi kullanılmıştır.

⁶⁵ GMAA uzman görüşü kurallarının İngilizce ve Almanca versiyonları incelendiğinde, maddenin İngilizce versiyonunda “GMAA uzmanı” ifadesinin kullanılmış olduğu, Almanca versiyonda ise uzmanın bu şekilde nitelendirilmediği görülmektedir. Keza kuralların devamında gelen bazı maddelerde de aynı farklılığın olduğu görülmüştür. Bu kurallar uyarınca tayin edilecek uzmanın GMAA’nın uzmanlar listesinde yer alması gerekli değildir (bkz. GMAA uzman görüşü kuralları m. 3). Gerek bu nedenle gerek farklılık halinde Almanca versiyonun nazara alınması gerektiğinden, “GMAA uzmanı” ifadesi yerine “uzman” ifadesi kullanılmıştır.

⁶⁶ GMAA uzman görüşü kuralları uyarınca uzmanın sahip olması gereken belirli mesleki nitelikler yoktur. Dolayısıyla taraflar diledikleri kişileri GMAA uzman görüşü kuralları uyarınca uzman olarak tayin edebilirler.

Fakat şayet taraflar m. 1 uyarınca gönderilmiş olan yazılı bildirimden itibaren üç iş günü içerisinde uzman hakkında bir anlaşmaya varamazlarsa, bu durumda uzman, taraflardan birinin talebi üzerine GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse tarafından tayin edilir. Uygun bir uzmanın tayin edilebilmesi için, taraflardan birince gerçekleştirilen bu talepte anlaşmazlık konusunun kısa ve öz bir şekilde gösterilmiş olması gereklidir (m. 3/2).

Talep üzerine GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya onun yerine geçen kimse bir uzmanı derhal tayin eder (m. 3/3).

d. Uzman Görüşü Prosedürlerinin Başlangıcı

Uzman görüşü prosedürleri, taraflarca birlikte veya GMAA Yönetim Kurulu Başkanı ya da onun yerine kimse tarafından yapılan tayini uzmanın kabul etmesiyle ve hakkında karar verilecek olan soruların en azından taraflardan biri tarafından uzmana sunulmasıyla başlar (m. 4).

e. Uzmanın Tarafsızlığı

Uzman daima tarafsız olmakla yükümlüdür (m.5/1).

Uzmanın hangi hallerde görevi kabul etmemesi gerektiği de uzmanın tarafsızlığına ilişkin maddenin ikinci fıkrasıyla açıklanmıştır. Buna göre uzman; bildiği bazı hususlar tarafsızlığı veya uygunluğu hakkında şüphe uyandırıyor, taraflarca kararlaştırılmış olan gereklilikleri yerine getirmiyorsa veya uzman görüşü prosedürlerinin seri bir şekilde yürütüleceğini garanti edemiyorsa görevi kabul etmemelidir (m. 5/2).

f. Gizlilik

GMAA uzman görüşü kurallarıyla uzmana bir gizlilik yükümlülüğü getirilmiştir. Buna göre uzmanın uzman görüşü prosedürlerinin yürütülmesi boyunca elde ettiği tüm bilgiler uzman tarafından gizli olarak ele alınmalıdır (m. 6/1).

Lakin bu kurala bir istisna getirilmiştir. Bahsedilen kural, uzmanın sonraki bir devlet veya tahkim mahkemesi yargılaması sırasında tanık olarak çağırılması halinde uygulanmaz (m. 6/2).

GMAA arabuluculuk kuralları m. 5/3 uyarınca arabuluculuk prosedürleri boyunca edinilmiş olan bilgiler çekişmeli yargılama usulünde kullanılmamalıdır ve özellikle arabulucu tanık olarak gösterilmemelidir. GMAA uzlaştırma kuralları m. 13 uyarınca da taraflar uzlaştırıcıyı uzlaştırma prosedürleri boyunca kendisine açıklanmış olan konular hakkında, tahkim de dâhil olmak üzere, sonraki hukuki prosedürlerde tanık olarak göstermemelidirler.

GMAA uzman görüşü kurallarının tanık olarak dinlenme bakımından GMAA arabuluculuk ve uzlaştırma kurallarıyla farklı olduğu görülmektedir. Bunun sebebi muhtemelen uzmanın uyuşmazlık çözümündeki rolüdür. Zira uzman bir hakemden çok bir bilirkişi gibi uyuşmazlığın sulhane bir yolla çözümüne katkı sağlayabilmektedir. Nitekim bilirkişinin yargılama esnasında çağırılıp dinlenmesi de mümkündür^{67 68}.

g. Sonraki Prosedürler

GMAA uzman görüşü kurallarıyla uzmanın aynı konuyla alakalı hakem, uzlaştırıcı veya arabulucu olarak tayin edilmeyi kabul edemeyeceği açık bir şekilde düzenlenmiştir (m. 7).

h. Vazgeçme

Taraflardan her biri, prosedürlerin m. 4 uyarınca başlangıcından önce uzman görüşü yolundan vazgeçmeye yetkilidir (m. 8).

⁶⁷ MTK m. 12/A uyarınca, bir duruşmanın gerçekleştirilmesi halinde taraflar bu duruşmada bilirkişilere soru sorabilirler.

⁶⁸ Tarafların hakem-bilirkişinin tavsiye veya kararının bağlayıcı olacağı hususunda anlaşmış olmaları durumunda, hakem-bilirkişinin tavsiye veya kararının ileride bir dava açılması halinde ilgili olduğu hususlar bakımından kesin delil niteliğinde olacağı ve yargılamayı yürüten hâkim veya hakemin; hakem-bilirkişi kararı kapsamında kalan hususları yeniden tartışmayıp, bu hususta tekrar bilirkişi incelemesi vs. yaptırmayacağı hakkında bkz.: Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 505.

Prosedürlerin başlangıcından sonra ise vazgeçme daima diğer tarafın onayına bağlıdır. Bu onayın mektup, faks veya e-posta yoluyla yazılı bir şekilde verilmesi aranır (m. 8).

i. Uzmanın Reddi/İstifa

Uzman, prosedürlerin tüm aşamalarında tarafları bir uzman olarak reddini haklı gösterecek tüm durumlardan haberdar etmelidir. Bu husus özellikle m. 5/2 düzenlemesinde yer alan durumlar için geçerlidir (m. 9/1).

Taraflardan her biri, m. 4 uyarınca prosedürlerin başlangıcı sırasında veya sonrasında, reddi haklı gösterecek durumların açığa çıkması halinde uzmanı reddedebilir. Bu husus özellikle m. 5/2 düzenlemesinde yer alan durumlar için geçerlidir (m. 9/2).

Eğer ret konusunda taraflar arasında ihtilaf varsa, bu durumda GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse taraflardan birinin başvurusu üzerine bu hususta bir karar verecektir (m. 9/3).

Uzman kendisinin sorumlu olduğu sebeplerle istifa etmesi durumunda, uzman almış olduğu ön ödemeleri iade etmelidir (m. 9/4).

j. Uzman Görüşü Prosedürlerinin Yürütülüşü

GMAA uzman görüşü kurallarının 10. maddesiyle, prosedürlerin yürütülüşü açıklanmıştır.

İlk fıkra prosedürlerin yerine ilişkindir. Buna göre uzman görüşü prosedürlerinin nerede yürütüleceği taraflarca kararlaştırılır; lakin bu yönde bir anlaşmaya varılamazsa yer taraflara uygunluğu da dikkate alınarak uzman tarafından belirlenir. Başka bir yer uygun görülmezse, uzman görüşü yeri Hamburg'tur (m. 10/1).

Uzman tayin edilmesinin ardından, tarafların dilekçelerini sunmaları için süre sınırlarını belirleyecektir. Bu dilekçelerin tebliğ alınmasının ardından uzman, mümkün olduğunca hızlı bir şekilde görüşünü hazırlamalıdır (m. 10/2).

Uzman; karara bağlanacak soru veya sorular hakkında başkaca bilginin ve toplantı veya yerinde inceleme yapılmasının gerekliliği hakkında adil takdirine göre karar verecektir. Keza uzman konu hakkındaki görüşünü de adil takdirine göre belirlemelidir (m. 10/3, m. 10/4).

Görüşün açıklanmasının ardından uzman, görüşünün imzalı bir nüshasını tüm taraflara yazılı olarak faks, e-posta veya posta aracılığıyla iletmelidir. Uzman görüşünde özet bir gerekçe de yer almalıdır (m. 10/5).

k. Kanun Yolu

GMAA uzman görüşü kuralları uyarınca hazırlanan uzman görüşü tarafları bağlar ve kural olarak buna karşı kanun yoluna başvurulamaz (m. 11/1). Fakat eğer uzmanın görüşü açık bir şekilde haksızsa ve özellikle açıkça yanlışsa⁶⁹, uzman görüşü yerine yetkili yargı merciinden bir karar alınması mümkündür (m. 11/2).

Taraflar dilerlerse kanun yoluna başvuru hakkından vazgeçmeleri mümkündür (m. 11/3).

l. Uzman Görüşünün Yayınlanması

Taraflar; uzman görüşü prosedürlerinin temelini oluşturan hukuki ilişkilerle ilgili olarak uzman görüşünü kullanmakta serbesttirler (m. 12/1).

Fakat uzman görüşünün bunun dışında yayınlanıp yayınlanmayacağı ve ne şekilde yayınlanacağı, tarafların anlaşmasına bağlıdır (m. 11/2).

m. Uzmanın Ücreti

GMAA uzman görüşü kuralları uyarınca uzmanın ücreti anlaşmaya tabidir (m. 12/1). Lakin GMAA, uzmanlar için bir ücret tarifesi belirlemiş değildir. Uzmanın

⁶⁹ Uzman görüşünün açık bir şekilde haksız ve özellikle açıkça yanlış olduğu iddiasının yerindeliği hakkında mahkeme karar verecektir.

hizmet bedeli, taraflar ve uzman arasında serbestçe müzakere edilir. Bu hususta önceden bir yazılı anlaşma yapılmalıdır⁷⁰.

Uzmanın gerekli harcamaları ve ilgili katma değer vergisi de ücretlerle birlikte ödenmelidir (m. 12/2).

Uzmanın, tahmini ücret ve masrafları için, 13. maddenin bir ve ikinci fıkralarıyla uyumlu olarak taraflardan teminat veya bunun yerine ön ödeme talep etmesi mümkündür (m. 13/3).

Uzmanın ücretleri taraflarca eşit bir şekilde karşılanır. Lakin taraflar uzmana karşı müşterek ve müteselsil borçlu olarak sorumludurlar (m. 13/4).

GMAA uzman görüşü kuralları ile uzmanın ücretinin ne zaman ödenmesi gerektiği de belirlenmiştir. Buna göre, aksi yönde bir anlaşma olmadıkça, uzmanın ücreti en geç görüşün verilmesini takip eden beşinci iş gününde ödenmelidir (m. 13/5).

n. Uzmanın ve GMAA Başkanının Sorumluluğu

GMAA uzman görüşü kurallarının 14. maddesi sorumluluğa ilişkindir⁷¹. Buna göre uzman yükümlülüklerini kasten ihlal etmediği sürece, görüşünden sorumlu değildir (m. 14/1).

Aynı durum, bu kuralların 3. maddesi uyarınca katılımları yönünden GMAA Yönetim Kurulu Başkanı ve ona vekâlet eden kimse için de geçerlidir (m. 14/2).

o. Uygulanacak Hukuk

⁷⁰ “Costs of Expert Opinion”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/expert-opinion/costs-of-expert-opinion>, 4 Haziran 2018.

⁷¹ GMAA uzman görüşü kurallarının 14. maddesinin kenar başlığı Almanca ve İngilizce versiyonlarda farklıdır. Almanca versiyonda maddenin kenar başlığı “Uzmanın ve GMAA Başkanının Sorumluluğu” (*Haftung des Schiedsgutachters und des GMAA Vorstandes*) şeklindeyken, İngilizce versiyonda kenar başlığı “GMAA Uzmanının Sorumluluğu” (*Liability of the GMAA Expert*) şeklindedir. Nitekim madde içerisinde de paralel bir farklılık olduğu, GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimsenin sorumluluğunun İngilizce versiyonda yer almadığı görülmektedir. Farklılık halinde Almanca versiyonun esas alınması gerektiğinden, kenar başlığı ve madde içeriği buna göre açıklanmıştır.

GMAA uzman görüşü kurallarının son maddesi ile uygulanacak hukuk belirlenmiştir. Buna göre uzman görüşü prosedürleri ve ayrıca bir yandan taraflar, diğer yandan uzman arasındaki hukuki ilişki Alman hukukuna tabidir (m. 15)⁷². Elbette tarafların bunun aksini kararlaştırmaları mümkündür.

⁷² GMAA uzlaştırma kurallarının 15. maddesinde de Almanca ve İngilizce versiyon arasında farklılık mevcuttur. Uzman görüşü prosedürünün Alman hukukuna tabi olduğu her iki versiyonda da belirtilmiş olmakla birlikte; taraflar arasındaki ve taraflar ile uzman arasındaki hukuki ilişkinin de Alman hukukuna tabi olacağına dair ifade İngilizce versiyonda mevcut değildir. Lakin farklılık halinde Almanca versiyon esas olduğundan, kural buna göre aktarılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GMAA TECRÜBESİ İŞİĞINDA TÜRKİYE’DE DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM MERKEZİ KURULMASI İHTİYACI VE BU MERKEZİN YAPISI

A. GENEL OLARAK

Çalışmanın ilk ve ikinci bölümlerinde, GMAA’nın uyuşmazlık çözümü için önerdiği uyuşmazlık çözüm yolu kuralları açıklanmış ve GMAA tahkim kuralları ile MTK hükümleri kıyaslanmıştır.

Üçüncü ve son bölüm, GMAA kurallarının önceki bölümlerdeki analiziyle bağlantılı olarak, bu kuralların Türkiye’de kurulması muhtemel bir denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezi için uygulanabilirliği ve kurulması muhtemel bu merkezin nasıl bir model ile oluşturulabileceğine ilişkindir.

Bu amaçla, bölüm sistematigi kapsamında öncelikle deniz ticareti uyuşmazlıkları bakımından tahkimin gerekliliği hakkında açıklamalar yapılmıştır. Ardından Türkiye’de kurulmuş olan belirli kurumsal tahkim merkezleri ve bunların deniz ticareti tahkimi bakımından yeterliliği incelenmiş ve Türkiye’de kurulması muhtemel olan denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezinin ideal yapısı belirlenmeye çalışılmıştır. Bir sonraki başlık altında, GMAA uyuşmazlık çözüm yolu kuralları, kurulması muhtemel denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezi bakımından değerlendirilmiştir. Bölümün son konusu olarak ise DTO bünyesinde denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezi kurulmasının olası getirilerinden bahsedilmiştir.

B. DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIKLARI BAKIMINDAN TAHKİMİN GEREKLİLİĞİ

Türk devlet mahkemelerinde görülen deniz ticaretine ilişkin davaların sayısı ve bu davaların görülme süresi dikkate alındığında, deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklar bakımından tahkimin bir gereklilik olduğunu söylemek mümkündür.

T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan 2017 adli istatistikler uyarınca, 2017 yılında asliye ticaret mahkemelerinde görülmüş olan toplam dava sayısı 231.080’dir. Bunlardan yalnızca

92.864'ü yıl içerisinde karara bağlanmış, 138.216 dava bir sonraki yıla devretmiştir. Asliye ticaret mahkemelerinde bir davanın görülmesi süresi ortalama 1 yıl, 5 ay, 26 gündür (toplamda 541 gün)¹.

Aynı istatistikler uyarınca, 2012 yılında denizcilik ihtisas mahkemelerine geçen yıldan gelen dava sayısı 1.014, yıl içinde açılan dava sayısı 509, bozularak gelen dava sayısı 42, dolayısıyla yıl içerisinde görülen toplam dava sayısı 1.565'tir. 1.565 davadan yalnızca 519'u yıl içerisinde karara bağlanmış, 1.046 dava bir sonraki yıla devretmiştir².

Denizcilik ihtisas mahkemelerinde bir davanın ortalama görülme süresi 2010 yılı için 499, 2011 yılı için 618, 2012 yılı içinse 693 gün olarak hesaplanmıştır. Böylece 2012 yılı istatistiklerine göre, denizcilik ihtisas mahkemesinde görülen bir davanın ortalama olarak ancak 1 yıl 10 ay 28 gün içinde karara bağlandığı ve yıllar içerisinde davaların karara bağlanma süresinin gittikçe artan bir görünüm sergilediği anlaşılmaktadır^{3 4}. Dosyaların karara bağlanma oranı da gittikçe düşmüştür. Denizcilik ihtisas mahkemelerinde karara bağlanan davaların gelen davalara oranı 2010 yılı için %38,7, 2011 yılı için %34,7, 2012 yılı için %33,2'dir⁵.

Ayrıca dikkat çeken bir başka husus da, 2011 ve 2012 yıllarında asliye ticaret, asliye hukuk, iş, icra hukuk, sulh hukuk, kadastro, tüketici, aile, fikri ve sınai haklar ve denizcilik ihtisas mahkemelerinin tamamı incelendiğinde, davanın ortalama görülme süresinin en uzun olduğu mahkemelerin kadastro mahkemeleri ve ardından

¹ T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan 2017 adli istatistikleri için bkz.: Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, "Adli İstatistikler 2017", (Çevrimiçi) http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2017/istatistik2017.pdf, 17 Haziran 2018, s. 135.

² A.e., s. 137.

³ A.e., s. 139.

⁴ Denizcilik ihtisas mahkemelerine ilişkin ayrı istatistiklerin 2012 yılına kadar mevcut olmasının sebebi, Hâkimler ve Savcılar Kurulu Birinci Dairesi'nin bazı yer 1 ve 2. bölge adli yargı hâkimleri ile Cumhuriyet başsavcı vekili ve Cumhuriyet savcılarının yetkilerinin belirlenmesine ilişkin 10.07.2012 tarihli ve 1888 sayılı kararı uyarınca Deniz İhtisas Mahkemesi nezdinde görülmekle olan dava ve işler ile arşiv dosyalarının belirli asliye ticaret mahkemelerine devredilmiş olmasıdır. Karar için bkz.: "Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Birinci Dairesi'nin bazı yer 1 ve 2. bölge adli yargı hâkimleri ile Cumhuriyet başsavcı v. ve Cumhuriyet savcılarının yetkilerinin belirlenmesine ilişkin 10/07/2012 tarihli ve 1888 sayılı kararı", (Çevrimiçi) <http://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/e4764f46-c2d0-49a0-9c66-680f95ea84a6.pdf>, 17 Haziran 2018.

⁵ Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, "Adli İstatistikler 2017", (Çevrimiçi) http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2017/istatistik2017.pdf, 17 Haziran 2018, s. 140.

denizcilik ihtisas mahkemeleri olmasıdır. 2010 yılı istatistiklerine göre ise denizcilik ihtisas mahkemeleri, davaların ortalama görülme süresi bakımından, belirtilen mahkemeler içerisinde üçüncü sıradadır⁶. Kanaatimizce bu sonucun oluşmasında kadastro ve denizcilik ihtisas mahkemelerinin görevine giren alanların oldukça teknik olabilmesinin büyük etkisi vardır.

Elbette ilk derece mahkemeleri için geçerli görülmekte olan bu sürelerle temyiz süreci de eklenmelidir. 2017 yılı istatistiklerine göre Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'ne⁷ yıl içerisinde gelmiş olan toplam dava sayısı 17.739, yıl içerisinde verilmiş olan karar sayısı ise yalnızca 7.639'dur. Dolayısıyla 10.100 dava bir sonraki seneye devretmiştir. 2017 yılı için Yargıtay 11. Hukuk Dairesi nezdinde bir davanın görülmesi süresi ise ortalama 615 gündür^{8 9}.

Böylece bir davanın ortalama görülme süresi hesabında ilk derece mahkemesi olan denizcilik ihtisas mahkemeleri için 2012 verileri, temyiz mahkemesi olarak Yargıtay 11. Hukuk Dairesi içinse 2017 verileri esas alındığında ve bu hususta veri olmaması nedeniyle Bölge Adliye Mahkemeleri nezdinde geçen süreler dikkate alınmadığında, yargılama toplam 1.308 gün (615+693), bir diğer deyişle 3 yıl 7 ay 3 gün sürmektedir. Elbette bu istatistiklere göre hesaplanmış ortalama bir süre olup, yargılamanın daha uzun veya kısa sürmesi de mümkündür.

Sonuç olarak istatistiklerle ortaya konmuş olduğu üzere, bilinen son denizcilik ihtisas mahkemesi verileri olan 2012 verileri uyarınca Türk hukuk mahkemelerinde ortalama olarak en uzun süren davalar kadastro davaları, ardından denizcilik ihtisas mahkemelerinde görülen davalardır ve temyiz süreci de dikkate alındığında denizcilik ihtisas mahkemelerinin görev alanına giren bir davanın ortalama olarak görülme süresi ise 3 yıl 7 ay 3 gündür. Dolayısıyla tahkim süresinin

⁶ A.e., s. 139.

⁷ Deniz ticaretine ilişkin davalar 2017 yılında da Yargıtay 11. Hukuk Dairesi nezdinde görülmekteydi. 20.01.2017 tarihli ve 2017/1 sayılı Yargıtay Büyük Genel Kurulu Kararı için bkz.: "2017 Yılı Yargıtay Hukuk Daireleri İş Bölümü", 01.02.2017, (Çevrimiçi) <http://www.baroturk.com/2017-yili-yargitay-hukuk-daireleri-is-bolumu-26294h.htm>, 17 Haziran 2018.

⁸ Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, "Adli İstatistikler 2017", (Çevrimiçi) http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2017/istatistik2017.pdf, 17 Haziran 2018, s. 239.

⁹ Belirtilen istatistiklerde, Bölge Adliye Mahkemesi nezdindeki bir davanın görülme süresinin ortalama olarak ne olduğuna ilişkin bir bilgi yoktur.

altı ay, hatta üç ay bile olabileceği düşünülüğünde, istatistikî veriler uyarınca devlet mahkemelerinde süren yargılamalar oldukça uzundur.

Yine bahsedilen veriler ışığında söylemek mümkündür ki, tahkim kararına karşı bir iptal davası açılmaması ihtimalinde, altı ay sürebilecek olan bir tahkim yargılaması yerine devlet mahkemelerine başvurulmasıyla yargılama süreci yaklaşık %610 oranına kadar uzayabilmektedir.

Oysa bu dezavantajların tahkimle giderilmesi mümkündür. Uluslararası ticari uyuşmazlıklar bakımından tahkimin tercih sebeplerinin; uyuşmazlıkların çözümünde bağımsız ve tarafsız bir yargı mercii olmasının taraflar için vazgeçilmez olması, devlet mahkemelerine kıyasla kararların daha çabuk verilebilmesi, hakemler ve tahkim mahkemelerinin uzman kişi ve kurumlar olmaları, hakemlerin milli mahkemeler gibi *lex forin*in maddi ve usule ilişkin kurallarıyla sıkı sıkıya bağlı olmaması ve tahkimde devlet mahkemelerine kıyasla uluslararası ticaretin ihtiyaç ve niteliğine, tarafların beklentilerine ve adalet ilkelerine çok daha uygun kararlar verilebiliyor olması, hakem kararlarının icrasının yaygın ve kolay olması, yargılamanın gizli ve ucuz olması, hakemlerin aynı zamanda birer uzlaştırıcı da olmaları nedeniyle tahkimde taraflar arasındaki ilişkilerin daha az tahrip olması ve tahkimin barışçıl bir usul olması şeklinde sayılması mümkündür¹⁰. Elbette tüm bu avantajlar, denizcilik tahkimi için de geçerlidir.

Deniz ticareti hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar bakımından tahkimin uzun bir süredir devlet mahkemelerine oranla daha fazla başvurulmuş bir uyuşmazlık çözüm yolu olması¹¹, genellikle teknik konulara ilişkin ihtilaflar içeren deniz ticareti hukuku uyuşmazlıklarının tahkimin bünyesine uygun olduğunun açık bir göstergesidir. Hatta teknik nitelikleri sebebiyle deniz ticareti hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların kısa sürede çözülebilmesi bakımından tahkimin uygunluktan öte bir gereklilik arz ettiğini söylemek dahi mümkündür. Zira devlet mahkemeleri nezdinde görülen davalarda bilirkişilerin tayin edilmesi yargılamayı uzatmaktadır. Ayrıca hâkim tarafından bir bilirkişi tayin edilmesindenense, uyuşmazlığın teknik bilgi sahibi ve uzman bir

¹⁰ Şanlı, *Uyuşmazlık Çözüm Yolları*, s. 291-294.

¹¹ Ekşi, *a.g.e.*, s. 1.

hakemin de içerisinde bulunduğu bir tahkim mahkemesi tarafından çözümü sayesinde daha kısa sürede ve daha yerinde kararlar verilmesi de söz konusu olabilir¹².

C. TÜRKİYE’DE KURULMUŞ OLAN BELİRLİ KURUMSAL TAHKİM MERKEZLERİ ve BUNLARIN DENİZ TİCARETİ TAHKİMİ BAKIMINDAN YETERLİLİĞİ

1. Türkiye’de Kurulmuş Olan Belirli Kurumsal Tahkim Merkezleri

Deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklar bakımından tahkimin bir gereklilik olduğu sonucuna vardıktan sonra, Türkiye’de kurulmuş olan belirli kurumsal tahkim merkezlerini bu gerekliliğin sağlanıp sağlanmadığı bakımından incelemek gerekmiştir.

Günümüzde ülkemizde maalesef uluslararası tahkim alanında arzu edilen seviyede aktif olan bir kurumsal tahkim merkezinin bulunmadığı belirtilmektedir¹³. Lakin özellikle ISTAC’ın¹⁴ ve İTOTAM’ın bu bakımdan ümit vadettiğini söylemek mümkündür.

a. İstanbul Tahkim Merkezi

Merkezi İstanbul’da bulunan ve tüzel kişiliği haiz olan ISTAC, 01.01.2015 tarihinde yürürlüğe giren, 20.11.2014 tarihli ve 6570 sayılı İstanbul Tahkim Merkezi

¹² ISTAC’ın bir avantajının da uyuşmazlığı çözecek olanların uzman olması olduğu, böylece inşaat sözleşmesi, lisans sözleşmesi, finans sözleşmesi, satım sözleşmesi ya da şirketler hukuku alanından doğan uyuşmazlıkların konunun uzmanları tarafından çözüleceği ve bu durumun taraflara daha doğru ve iyi karar elde etme imkanı vereceği hakkında bkz.: Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 433. Yazar bu şekilde gerekli olmadığı hallerde bilirkişiye müracaat etmenin ve bilirkişilere genel sorular sorulmasının önüne geçileceği, bunun da yargılama süresinden tasarruf sağlayacağı görüşündedir. Bkz.: **a.e.** Aynı durum ve avantajlar denizcilik tahkim mahkemesinde görev yapacak olan hakemler bu hakemlerce yürütülecek olan yargılamalar için de geçerlidir.

¹³ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 353, dn. 456.

¹⁴ ISTAC 26 Ekim 2015 – 1 Mart 2018 tarihleri arasındaki döneme dair istatistikler için bkz.: “İstanbul Tahkim Merkezi – Rakamlarla ISTAC”, (Çevrimiçi) https://istac.org.tr/wp-content/uploads/2018/05/rakamlarla_istac_tr.pdf, 15 Haziran 2018.

Kanunu ile kurulmuştur. ISTAC, gerek yerel gerekse uluslararası nitelikli davaların çözümlenebileceği bir kurumsal tahkim merkezidir¹⁵.

Seri, ucuz ve kaliteli bir yargılama sunma amacıyla kurulmuş olan ISTAC, Türkiye’de ilk kez seri tahkim (*Fast Track Arbitration*) kuralları düzenlemiştir. Bu kurallar uyarınca dosyanın hakeme intikal etmesinden itibaren üç ay içerisinde dava nihai olarak karara bağlanmaktadır. Seri tahkime tabi olmayan yargılamalar için ISTAC tahkim kuralları uyarınca belirlenmiş olan yargılama süresi ise altı aydır¹⁶.

Ayrıca ISTAC’ın hakemlerinin uzman olması da taraflara bir avantaj sağlamaktadır. Tarafların aralarında anlaşmamaları halinde ISTAC bünyesinde yer alan Divan, uzman olan hakemi belirlemektedir. Böylece inşaat, lisans, finans, satım sözleşmelerinden doğan ya da şirketler hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların uzmanlar tarafından çözümü sağlanır. Bu uygulamanın sonucunda gereksiz bir şekilde bilirkişiye müracaatın önüne geçilebilmekte, yargılama süresinden tasarruf sağlayıp aynı zamanda daha doğru kararlar elde edilebilmektedir¹⁷. ISTAC’ın en önemli avantajlarından biri olarak da dünya çapında ünlü ve saygın bazı hakemlerin ISTAC Milletlerarası Divan Üyesi olarak görev yapması gösterilir¹⁸.

ISTAC’ın tahkim ve seri tahkim kuralları dışında, acil durum hakemi kuralları ve arabuluculuk kuralları da mevcuttur¹⁹.

ISTAC istatistiklerine göre ISTAC davalarına konu olan uyuşmazlıkların %32’sini satım sözleşmeleri, yüzde %20’sini hizmet sözleşmeleri, %20’sini inşaat sözleşmeleri oluşturmakta ve böylece satım, hizmet ve inşaat sözleşmelerine ilişkin uyuşmazlıklar en çok dava konusu olan uyuşmazlık alanları olmaktadır²⁰. Yine aynı

¹⁵ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 353, dn. 456; Zeynep Çalışkan, “Fındık İhracatında Uyuşmazlıkların Tahkim Yöntemiyle Çözümü: ISTAC ve TNA”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, C. XXXVII, S 2, İstanbul, Kültür Sanat Basımevi, 2017, s. 235.

¹⁶ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 432.

¹⁷ **A.e.**, s. 433.

¹⁸ **A.e.**, s. 436.

¹⁹ ISTAC kuralları için bkz.: “İstanbul Tahkim Merkezi Tahkim ve Arabuluculuk Kuralları”, (Çevrimiçi) https://istac.org.tr/wp-content/uploads/2016/03/istac_tahkim_kurallari_v3_TR.pdf, 15 Haziran 2018.

²⁰ 26 Ekim 2015 – 1 Mart 2018 tarihleri arasındaki döneme dair istatistikler için bkz.: “İstanbul Tahkim Merkezi – Rakamlarla ISTAC”, (Çevrimiçi) https://istac.org.tr/wp-content/uploads/2018/05/rakamlarla_istac_tr.pdf, 15 Haziran 2018, s. 2.

istatistiklere göre, ISTAC bünyesinde görülen deniz hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar, tüm uyuşmazlıkların yalnızca %7'sini teşkil etmektedir²¹.

b. İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi

İTOTAM ise uluslararası ticari uyuşmazlıklarda tahkim hizmeti sunan bir tahkim kurumudur. Uyuşmazlığın İTOTAM nezdinde çözülebilmesi için, taraflardan en az birinin İstanbul Ticaret Odası üyesi olması şarttır²².

2010 yılı verilerine göre, 2005 yılından sonra İstanbul Ticaret Odası Tahkim Mahkemesi'ne toplamda 57 başvuru yapılmıştır²³.

Bununla birlikte İTOTAM tahkim kuralları 2017 yılında güncellenmiş ve 14.12.2017 yürürlük tarihli güncel kurallar yayınlanmıştır²⁴. İTOTAM tahkim kuralları güncellenirken, 2010 tarihli UNCITRAL tahkim kuralları model alınmış ve çeşitli yeni düzenlemelerden de faydalanılmıştır²⁵. Ayrıca İTOTAM'ın çeşitli uluslararası işbirliği anlaşmaları ve yürütülen projeleri mevcuttur²⁶.

c. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Tahkim Divanı

Bir diğer tahkim kurumu, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ("TOBB") tarafından, 1990 yılında ve ICC tahkim kuralları esas alınarak oluşturulmuştur. TOBB Tahkim Divanı'nın merkezi Ankara'da bulunmaktadır. Lakin bu tahkim merkezinin iş dünyasında aktif bir konuma gelemediği belirtilir^{27 28}.

²¹ A.e., s. 6.

²² Şanlı, *Uyuşmazlık Çözüm Yolları*, s. 353, dn. 456.

²³ Hakan Pekcanitez, "İstanbul Tahkim Merkezi Kanun Taslağı", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi : Prof. Dr. Burhan Ceyhan'a Armağan*, C. II, S. Özel, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2012, s. 637, 638.

²⁴ 14.12.2017 yürürlük tarihli İTOTAM tahkim kuralları için bkz.: "İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (İTOTAM) Tahkim Kuralları", (Çevrimiçi) <https://www.itotam.com/Dosyalar/2018/ITOTAM%20Tahkim%20Kurallari-%202017.pdf>, 25 Ağustos 2018. İTOTAM arabuluculuk kuralları için bkz.: https://www.itotam.com/Arabuluculuk_Kurallari_2603218.pdf, 24 Ağustos 2018.

²⁵ "Hakkımızda", (Çevrimiçi) <https://www.itotam.com/Hakkimizda.aspx>, 25 Ağustos 2018.

²⁶ "Uluslararası İşbirliği Anlaşmaları ve Yürütülen Projeler", (Çevrimiçi) <https://www.itotam.com/Isbirlikleri.aspx>, 25 Ağustos 2018.

²⁷ Şanlı, *Uyuşmazlık Çözüm Yolları*, s. 353, dn. 456.

²⁸ TOBB tahkim tüzüğü ve diğer düzenlemeler için bkz.: "TOBB Tahkimi ve Tahkim Sözleşmesi", (Çevrimiçi)

2010 yılı verilerine göre, 2005 yılından sonra TOBB Tahkim Divanı'na toplamda yalnızca 6 başvuru yapılmıştır²⁹.

d. İzmir Ticaret Odası Tahkim Mahkemesi

İzmir'de de İzmir Ticaret Odası tarafından kurulmuş olan İzmir Ticaret Odası Tahkim Mahkemesi mevcuttur. Bu tahkim kurumunda yargılama “Ticari Uzlaştırma ve Ticari Tahkim Esasları” uyarınca yürütülmektedir. Belirtilen kurallar Oda Meclisi'nin 29.08.2012 tarihli ve 45 sayılı onayı ile yürürlüğe girmiş, 26.06.2018 tarihli ve 3 sayılı onayı ile değiştirilmiştir^{30 31}.

2005-2010 yılları arasında İzmir Ticaret Odası Tahkim Mahkemesi'ne yapılan başvuruların yıllık üçü geçemediği bildirilmiştir³².

e. Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Tahkim Kurulu

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği “(TÜRSAB)” nezdinde de bir tahkim kurumu mevcuttur. TÜRSAB'ın kuruluş kanunu olan 1618 sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanunu'na istinaden 15.06.1973 tarihli Seyahat Acentaları Birliği Yönetmeliği çıkarılmıştır. Bu yönetmeliğe göre çıkarılan iç tüzüğün 7. bölümü ile tahkim konusu düzenlenmiştir. İç tüzüğün 100. maddesi uyarınca, TÜRSAB üyelerinin kendi aralarındaki veya birlik üyeleri ile tüketicileri arasındaki hukuki uyuşmazlıkları çözmek üzere TÜRSAB bünyesinde bir tahkim kurulu oluşturulmuştur. Böylece iç tüzüğün 101. maddesine istinaden TÜRSAB Tahkim Kurulu Yönetmeliği çıkarılmıştır^{33 34}.

<https://www.tobb.org.tr/HukukMusavirligi/Sayfalar/TOBBTahkimiVeTahkimSozlesmesi.php>, 15 Haziran 2018.

²⁹ Pekcanitez, **İstanbul Tahkim Merkezi Kanun Taslağı**, s. 637, 638.

³⁰ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 353, dn. 456.

³¹ İzmir Ticaret Odası Ticari Uzlaştırma ve Ticari Tahkim Esasları için bkz.: “Ticari Uzlaştırma ve Ticari Tahkim Esasları”, (Çevrimiçi) <http://www.izto.org.tr/tr/ticari-uzlastirma-ve-ticari-tahkim-esaslari>, 15 Haziran 2018.

³² Pekcanitez, **İstanbul Tahkim Merkezi Kanun Taslağı**, s. 637, 638.

³³ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 353, dn. 456.

³⁴ Yargıtay 13. Hukuk Dairesi 12.04.2006 tarihli, 2006/521 E., 2006/5446 karar sayılı kararıyla, paket tur tatil sözleşmesinden doğan ihtilaflarla ilgili olarak TÜRSAB tahkim şartının geçerli olduğu yönünde karar vermiştir. Bununla birlikte Daire'nin aksi yönde de kararı mevcuttur. Daire 25.09.2008 tarihli, 2008/3492 E., 2008/11120 karar sayılı bir başka kararında, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması

Bu kurallar ile esasen oldukça kısa bir tahkim süresi getirilmiştir. TÜRSAB Tahkim Kurulu Yönetmeliği m. 27 uyarınca tahkim kurulu, tahkim davasına ilişkin dilekçenin TÜRSAB’a verilmesinden itibaren 60 gün içerisinde karar vermektedir. Fakat bu sürenin, tarafların açık ve yazılı onayı veya yetkili mahkemeden alınan süre uzatım kararı ile uzatılması mümkündür³⁵.

f. Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üretenleri Derneği Nezinde Tahkim

Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üretenleri Derneği (“UTİKAD”) nezinde de hakemlik faaliyeti ve tahkim kurulu mevcuttur³⁶. UTİKAD Tüzüğü³⁷ m. 26 uyarınca, tahkime elverişli uyuşmazlıklarda tahkim sözleşmesi ile uyuşmazlığın tamamı veya bir kısmının halli UTİKAD hakem veya hakem kuruluna bırakılmış ise, görevin kabul edilmesi halinde dernek tarafından tahkim süresi içinde uyuşmazlığın esası hakkında karar verilir.

Yine aynı madde uyarınca karar verilirken HMK m. 407 ve devamı maddeleri ya da uyuşmazlığın MTK’nın tanımladığı anlamda yabancılık unsuru içermesi ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlenmesi veya MTK hükümlerinin taraflar ya da hakem veya hakem kurulunca seçildiği uyuşmazlıklar hakkında ise MTK hükümleri uygulanacaktır.

g. Alışveriş Merkezleri ve Perakendeciler Derneği Etik ve Tahkim Kurulu

Hakkında Kanun kapsamındaki ihtilafların çözümünde tüketici mahkemelerinin görevli olacağı, aksi yöndeki tahkim şartlarının geçersiz olacağı gerekçesiyle tahkim şartının geçersiz olacağına karar vermiştir. Bkz.: **a.e.**

³⁵ TÜRSAB Tahkim Kurulu Yönetmeliği için bkz.: “TÜRSAB Tahkim Kurulu Yönetmeliği”, (Çevrimiçi) <https://www.yumpu.com/tr/document/view/48776468/tursab-tahkim-kurulu-yonetmeli-gi-amac-madde-1-bu->, 15 Haziran 2018. TÜRSAB Tahkim Kurulu Yönetmeliği, TÜRSAB’ın kendi web sitesinde yer almamaktadır. Bkz.: “Yönetmelikler”, (Çevrimiçi) <https://www.tursab.org.tr/tr/mevzuat/yonetmelikler>, 15 Haziran 2018.

³⁶ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 353, dn. 456.

³⁷ Tüzük için bkz.: “Tüzük”, (Çevrimiçi) <http://www.utikad.org.tr/Tuzuk.aspx>, 15 Haziran 2018.

Bunlar dışında Alışveriş Merkezleri ve Perakendeciler Derneği Etik ve Tahkim Kurulu da mevcut idi³⁸. Lakin 2013 yılında Türkiye alışveriş merkezleri ve perakende sektörlerini temsil eden Alışveriş Merkezleri ve Perakendeciler Derneği, Alışveriş Merkezi Yatırımcıları Derneği ve Birleşmiş Markalar Derneği'nin girişimiyle başlatılan çalışmalar sonucunda Türkiye Alışveriş Merkezleri ve Perakendeciler Federasyonu kurulmuştur³⁹. Türkiye Alışveriş Merkezleri ve Perakendeciler Federasyonu Tüzüğü'nde tahkime ilişkin bir düzenleme yoktur⁴⁰.

h. Türkiye Futbol Federasyonu Nezdinde Tahkim

Türkiye Futbol Federasyonu ("TFF") nezdinde de tahkim faaliyetleri mevcuttur. TFF Tahkim Kurulu'nun kuruluşu, 16.05.2009 tarihinde 27230 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanıp yürürlüğe girmiş olan 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'a dayanır⁴¹. Keza Uyuşmazlık Çözüm Kurulu da bu kanunun 5. maddesi gereği TFF nezdindeki bir ilk derece hukuk kuruludur.

TFF Uyuşmazlık Çözüm Kurulu Talimatı⁴² m. 2 uyarınca Uyuşmazlık Çözüm Kurulu, maddede belirtilen kişi ve kulüpler arasındaki sözleşmeden doğan futbolla ilgili tüm uyuşmazlıkları, tarafların başvurusu üzerine inceleyip karara bağlamaktadır. Aynı madde gereği, Uyuşmazlık Çözüm Kurulu bu konuda münhasıran görevli ve yetkilidir.

TFF bünyesinde görev yapan Tahkim Kurulu ise belirtilen kanun uyarınca bağımsız ve tarafsız bir zorunlu tahkim merciidir ve TFF'nin en üst hukuk kuruludur.

³⁸ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 353, dn. 456.

³⁹ "TAMPF (Tüm Alışveriş Merkezleri ve Perakendeciler Federasyonu) kuruldu", 10.01.2013, (Çevrimiçi) <http://www.retailturkiye.com/kapak-konusu/tampf-tum-alisveris-merkezleri-ve-perakendeciler-federasyonu-kuruldu>, 15 Haziran 2018; (Çevrimiçi) <http://tampf.org.tr/hakkimizda/>, 11 Temmuz 2018.

⁴⁰ Tüzük için bkz.: "Türkiye Alışveriş Merkezleri ve Perakendeciler Federasyonu Tüzüğü", (Çevrimiçi) <http://tampf.org.tr/#/show/tuezuek>, 15 Haziran 2018.

⁴¹ Erkan Küçükgüngör, "Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun Yapısı ve Tahkim Kurulu Kararlarının Niteliği", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S 2, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2001, s. 137.

⁴² "Uyuşmazlık Çözüm Kurulu Talimatı", (Çevrimiçi) <http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/UCK-Talimati.pdf>, 25 Ağustos 2018.

Tahkim Kurulu; TFF Statüsü ve ilgili talimatlarda belirtilen nitelikteki uyuşmazlıklar ile ilgili nihai karar mercii olarak görev yapar⁴³.

i. Sigorta Tahkim Komisyonu

Son olarak sigorta hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda etkin bir şekilde uygulama alanı bulan Sigorta Tahkim Komisyonu'ndan bahsetmek gerekir. Sigorta Tahkim Komisyonu, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 30. maddesi uyarınca Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği nezdinde kurulmuştur⁴⁴. Sigorta Tahkim Komisyonu'nun amacı; sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riski üstlenen taraf arasında sigorta sözleşmesinden veya güvence hesabından faydalanacak kişiler ile güvence hesabı arasında doğan uyuşmazlıkların çözümüdür⁴⁵.

Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde tahkim davası açabilmek için sigorta şirketi ile uyuşmazlığın karşı tarafı arasında bir tahkim anlaşması olması zorunlu değildir; zira burada tahkim kanun ile öngörülmüştür. Sigortacılık Kanunu uyarınca sigorta tahkim sistemine üye olan kuruluşlarla arasında uyuşmazlık olan bir kişi, uyuşmazlık konusu sözleşmede özel bir hüküm olmasa dahi tahkim usulünden faydalanabilmektedir. Şayet sigortacılık yapan kuruluşlardan, sigorta tahkim sistemine üye olmak isteyenler varsa, bunu yazılı olarak Sigorta Tahkim Komisyonu'na bildirmeleri gerekmektedir⁴⁶.

Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde dava açılabilmesi için, öncelikle ilgili sigorta kuruluşuna başvuru zorunluluğu getirilmiştir. Buna göre Sigorta Tahkim

⁴³ 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, m. 6.

⁴⁴ Ecehan Yeşilova Aras, Bilgehan Yeşilova, "Sigortacılık Tahkimi-Sigorta Tahkim Usulü ve Ayırdedici Özellikleri (Sigortacılık Kanunu m. 30)" **Journal of Yaşar University**, C. VIII, Özel Sayı, 2013, (Çevrimiçi) <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/9-Ecehan-Bilgehan-YESILOAVA.pdf>, 25 Ağustos 2018, s. 275; Rauf Karasu, "Sigorta Tahkimi ile İlgili Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S 26, 2016, (Çevrimiçi) <http://www.taa.gov.tr/indir/sigorta-tahkimi-ile-ilgili-guncel-sorunlar-ve-cozum-onerileri-bWFrYWxlfDQ1MTFmLTA4ODMyLTA3NmJiLTlzM2QyLnBkZnw4MDk/>, 25 Ağustos 2018, s. 49; Serhan Göktürk, "Sigorta Tahkim Uygulaması", (Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Yüksek Lisans, Sigorta Hukukunda Zenginleşme Yasağı Bahar Dönem Ödevi), Ankara, 2017, (Çevrimiçi) https://www.academia.edu/33751355/Sigorta_Tahkim_Uygulaması, 25 Ağustos 2018, s. 10, 11.

⁴⁵ 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu, m. 30/1.

⁴⁶ 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu, m. 30/1.

Komisyonu nezdinde dava açılabilmesi için, sigortacılık yapan kuruluşla uyuşmazlığa düşen tarafın, uyuşmazlığa konu teşkil eden olay ile ilgili olarak sigortacılık yapan kuruluşu gerekli başvuruları yapmış ve talebinin kısmen ya da tamamen olumsuz sonuçlandığını belgelemiş olması aranır. Keza sigortacılık yapan kuruluşun, kişinin başvuru tarihinden itibaren on beş iş günü içinde yazılı olarak cevap vermemiş olması da Sigorta Tahkim Komisyonu'na başvuru için yeterlidir⁴⁷.

Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde görülen davalarda, hakem veya hakemlerin görevlendirildikleri tarihten itibaren dört aylık bir tahkim süresi öngörülmüştür. Bu süreye riayet edilmemesi halinde uyuşmazlık hakkında yetkili mahkeme tarafından karar verilebilecektir. Lakin tahkim süresinin tarafların açık ve yazılı muvafakatleriyle uzatılması mümkündür⁴⁸.

Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde verilen kararlara karşı itiraz yoluna başvurulması ve ardından kararın temyizi mümkündür; fakat bunun için dava konusu uyuşmazlığın belirli bir tutarı aşması gerekir. 5.000 ₺ veya daha yüksek değerdeki uyuşmazlıklar hakkında verilen hakem kararlarına karşı, kararın tebliğden itibaren on gün içinde bir defaya mahsus olmak üzere Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde itiraz mümkündür. İtiraz üzerine dosya İtiraz Hakem Heyeti'ne intikal etmekte ve dosyanın heyete intikalinden itibaren maksimum iki ay içerisinde karar verilmektedir. 40.000 ₺'nin üzerindeki uyuşmazlıklar hakkında ise itiraz üzerine verilen kararlar için temyiz kanun yoluna başvurulması da mümkündür. Bunlar dışında tahkim süresinin aşılmış olması, talep edilmemiş bir şey hakkında karar verilmiş olması, hakemlerin yetkileri dâhilinde olmayan konularda karar vermiş olması ve hakemlerin, tarafların iddiaları hakkında karar vermemiş olması hallerinde ise uyuşmazlık konusu değerine bakılmaksızın temyiz kanun yoluna başvurmak mümkündür^{49 50 51}.

⁴⁷ 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu, m. 30/13.

⁴⁸ 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu, m. 30/16.

⁴⁹ 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu, m. 30/12.

⁵⁰ HMK tahkim hükümleri uyarınca tahkim yargılaması sonucunda verilen karara karşı yalnızca iptal davası açılabilirken, Sigortacılık Kanunu'nda temyiz usulünün öngörülmesinin istisna mı teşkil ettiği yoksa sehven mi bu şekilde bir düzenlemenin kalmış olduğu doktrinde tartışma konusu olmuştur. Bu hususta ilk görüş, Sigortacılık Kanunu'nda yapılmış olan hakem kararlarının temyizine

Sigorta hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda, sigorta kuruluşuna karşı dava açmak isteyen kişilerin Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde tahkim davası açmayı tercih etmeleri amacıyla, tahkim davası kısmen/tamamen reddedildiği takdirde sigorta kuruluşu vekili için ödenecek olan vekâlet ücreti, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinde belirlenen vekâlet ücretinin beşte biri ile sınırlı tutulmuştur⁵². Lakin bu oran başvuru sahibi lehine hükmedilecek vekâlet ücreti için geçerli değildir; başvuru sahibi olan davacı vekili, davanın kazanılması halinde tam vekâlet ücretine hak kazanır⁵³.

dair atfın, HMK m. 439’da düzenlenmiş olan iptal davası düzenlemesine yapılmış sayılması gerektiğini savunur. Bu görüşe gerekçe olarak, yürürlükten kalkmış olan bir kanunun hükümlerine başka bir kanun tarafından yapılmış olan atfın, yürürlükten kalkmış olan hükümleri yeniden yürürlüğe sokmuş olduğunun varsayılamayacağı ifade edilmiştir. Konu hakkındaki ikinci görüş ise Sigortacılık Kanununda yer alan düzenlemenin bir istisna olduğunu ve HUMK hükümlerine genel bir atıf yapmaktansa doğrudan temyiz usulü zikredildiğini belirterek bu nedenle sigorta tahkim yargılaması sonucunda verilen hakem kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulması gerektiğini savunur. Bu hususta ve bahsedilen görüşleri savunan yazarlar için bkz.: Mehmet Özdamar, “Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XVII, S 1-2, 2013, s. 850. İkinci görüşü benimseyen yazar Mehmet Özdamar, 6327 sayılı Kanun ile Sigortacılık Kanunu’nda değişikliğin yapıldığı tarihin, HMK’nun yürürlüğe girmesinden yaklaşık dokuz ay sonra olduğuna dikkat çekmektedir. Bkz. **a.e.** Uygulamada Sigorta Tahkim Komisyonu kararlarının Sigortacılık Kanunu m. 30’da belirtilen uyuşmazlık tutarı aşılmış ise istinaf edilebildiği görülmektedir.

⁵¹ Her ne kadar maddede “temyiz” ifadesi kullanılmış olsa da uyuşmazlık konusunun değerinin 40.000 ₺’nin üzerinde olması halinde İtiraz Hakem Heyeti Kararı’na karşı istinaf kanun yoluna başvurmak mümkündür. 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu’nun m. 30/12 fıkrasında yer alan bu kural, 29.06.2012 tarihinde 28338 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmış olan 6327 sayılı kanunun 58. maddesi ile getirilmiştir. Bu tarihte henüz Bölge Adliye Mahkemeleri göreve başlamamış olduğundan “temyiz” ifadesi kullanılmıştır. Aynı fıkranın son cümlesi ile temyize ilişkin usûl ve esaslar hakkında Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu’nun uygulanacağı belirtilmiştir. Aksi yönde Sigorta Tahkim Komisyonu tarafından verilmiş olan kararlara karşı kanun yolunun doğrudan Yargıtay olduğuna dair görüş için bkz.: **a.e.**, s. 851. Lakin belirtmek gerekir ki bu eserin yayınlandığı tarihte henüz Bölge Adliye Mahkemeleri göreve başlamamış durumda idi.

⁵² 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu, m. 30/17.

⁵³ Şaban Kayıhan, Mustafa Ünlütepe, “Sigorta Tahkim Yargılamasına Konu Uyuşmazlıklarda Hükmedilecek Vekâlet Ücreti”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S 12, Ankara, Seçkin Yayınları, 2017, s. 124. Yargıtay 17. Hukuk Dairesi’nin 2014/5005 E., 2014/7686 K. numaralı kararı da bu yöndedir. Bu konuda aksi yönde kararlar da mevcut olmakla birlikte (Bkz.: Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2016/64 E., 2016/1453 K.; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2016/1573 E., 2016/7620 K.) bu kararlara katılmak değildir. Nitekim bu hususta uygulamadaki ağırlıklı görüşün ilk görüş olduğunu söylemek de mümkündür.

2. Türkiye’de Kurulmuş Olan Belirli Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Deniz Ticareti Tahkimi Bakımından Yeterliliği

2010 yılı verilerine göre, 2005 yılından sonra İstanbul Ticaret Odası Tahkim Mahkemesi’ne toplamda 57 başvuru yapıldığı belirtilmiş olmakla birlikte, 2010 yılından sonraki başvuru sayısı bilinmemektedir. Ayrıca her ne kadar 2017 yılında İTOTAM tahkim kuralları güncellenmiş olsa da deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların bu merkez nezdinde halledildiğine dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. Son olarak uyuşmazlığın İTOTAM nezdinde çözülebilmesi için, taraflardan en az birinin İstanbul Ticaret Odası üyesi olmasının şart olması nedeniyle, İTOTAM’ın ileride deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların çözümü için uluslararası bir merkez olması mümkün görülmemektedir.

TOBB Tahkim Divanı ile İzmir Ticaret Odası Tahkim Mahkemesi’ne başvuru sayısının da oldukça az olduğu tespit edilmiştir.

Deniz ticareti uyuşmazlıklarının TÜRİSAB Tahkim Kurulu ve TFF nezdindeki Uyuşmazlık Çözüm Kurulu ile Tahkim Kurulu nezdinde görülmesi, konu itibariyle mümkün değildir. Alışveriş Merkezleri ve Perakendeciler Derneği Etik ve Tahkim Kurulu ise bugün itibariyle görev yapmamaktadır; kaldı ki bu kurum bünyesinde de konu itibariyle deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların görülmesi mümkün değildir.

Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde deniz ticaretine ilişkin davaların görülmesi mümkündür; fakat bu kurum nezdinde görülebilecek davalar yalnızca bir tarafın sigortacı olduğu uyuşmazlıklarla sınırlıdır.

ISTAC bünyesinde bazı deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklar görülmekte olsa da bunlar ISTAC’ta çözümlenen uyuşmazlıkların yalnızca %7’sini oluşturmaktadır⁵⁴.

Bahsedilen veriler ve tespitler ışığında Türkiye sınırları içerisinde deniz ticareti hukukuna ilişkin bir uyuşmazlık oluştuğunda, uyuşmazlığın ya devlet

⁵⁴ “İstanbul Tahkim Merkezi – Rakamlarla ISTAC”, (Çevrimiçi) https://istac.org.tr/wp-content/uploads/2018/05/rakamlarla_istac_tr.pdf, 15 Haziran 2018, s. 6.

mahkemelerinde uzun sürelerde görüldüğü ya da uyuşmazlığın başka bir ülkede tahkim yoluyla veya devlet mahkemeleri nezdinde halledildiği; dolayısıyla deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümünün ülkemizde yaygın olmadığı görülmektedir.

Öyle ki, uygulamada Türkiye’den Afrika’ya gidecek olan bir gemiyle taşınacak olan mallar için tanzim edilen bir konişmentoda dahi İngiliz mahkemelerinin yetkili kılındığı ve İngiliz hukukunun uygulanacak hukuk olarak seçildiği görülebilmektedir. Elbette bunun sebebi deniz hukukunun İngiltere’de gelişmiş olmasıdır. Nitekim İngiltere, deniz finansmanı ve deniz ticareti hukuku alanlarında dünyada birinci sırada yer almaktadır⁵⁵.

Böylece Türkiye’de hâlihazırda kurulmuş olan tahkim merkezlerinin, deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde yeteri kadar görev alamadığı ve deniz ticareti uyuşmazlıklarının çözümü için ayrı bir uyuşmazlık çözüm merkezinin, bu merkez nezdinde de bir denizcilik tahkim mahkemesinin kurulmasının gerektiği görülmektedir.

Belirtmek gerekir ki böyle bir denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezi kurulması halinde diğer kurumsal tahkim merkezlerine rakip konumunda olmayacaktır; zira deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklar bakımından belirtilen kurumsal tahkim merkezlerine ya hiç başvurulmamakta ya da nadiren başvurulmaktadır.

D. TÜRKİYE’DE KURULMASI MUHTEMEL OLAN DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM MERKEZİNİN YAPISI

1. Genel Olarak

Bu başlık altında Türkiye’de kurulması muhtemel olan denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezinin yapısı bahsedilen bütün uyuşmazlık çözüm yolları bakımından değerlendirilmiş olmakla birlikte; *ad hoc* ve kurumsal uyuşmazlık çözümü ayrımının

⁵⁵ Erik W. Jakobsen, Christian Svane Mellbye, Øystein S. Sørvig, “The Leading Maritime Capitals of the World”, **Menon Business Economics**, No. 22/2015, Menon Publication, 2015, (Çevrimiçi) <http://www.menon.no/wp-content/uploads/01maritime-capitals-2.pdf>, 3 Temmuz 2018, s. 3.

daima tahkim açısından ele alınması sebebiyle burada da tahkim mahkemesi üzerinden çıkarımlarda bulunulmuştur.

2. Kurumsal Tahkim Tercihinin Sebebi

Çalışmada uluslararası ticari tahkim uygulamasında *ad hoc* tahkimin oransal olarak kurumsal tahkimden daha yaygın olduğu⁵⁶, keza kurumsal tahkimin spesifik olarak deniz ticaretine ilişkin tahkimlerde popüler olmadığı⁵⁷ ve GMAA tahkim kurallarının *ad hoc* tahkim yargılamasına ilişkin olduğu belirtilmişti. Buna rağmen Türkiye’de bir denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezi nezdinde denizcilik tahkim mahkemesi kurulması önerilmektedir. Zira tahkim ve özellikle de *ad hoc* tahkim ülkemizde henüz yeteri kadar yaygınlaşmamıştır.

3. Önerilen Kurumsal Tahkimin Yapısı

Türkiye’de kurulmuş olan tahkim merkezleri veya mahkemeleri ya kanuna dayanılarak bir kurum bünyesinde, ya da bir dernek nezdinde kurulmuştur.

Türkiye’nin en popüler tahkim merkezi olan ISTAC, 6570 sayılı İstanbul Tahkim Merkezi Kanunu ile kurulmuştur. TOBB Tahkim Divanı’nın ve İzmir Ticaret Odası Tahkim Mahkemesi’nin kuruluşu 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu’na dayanır. Sigorta Tahkim Komisyonu ise 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu’nu uyarınca kurulmuştur. Keza TÛRSAB bünyesindeki tahkim 1618 sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanunu’na dayanır⁵⁸. Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu’nun kuruluşu da 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun’a dayanmaktadır⁵⁹.

Bir dernek olan UTİCAD nezdinde yürütülen tahkim⁶⁰ ise UTİKAD Tüzüğü’ne dayanır.

⁵⁶ Şanlı, *Uyuşmazlık Çözüm Yolları*, s. 351, dn. 453; Connerty, *a.g.m.*, s. 24.

⁵⁷ Harris, *Ad hoc v. Administered*, s. 9.

⁵⁸ Şanlı, *Uyuşmazlık Çözüm Yolları*, s. 353, dn. 456.

⁵⁹ Küçükgüngör, *a.g.m.*, s. 137

⁶⁰ Şanlı, *Uyuşmazlık Çözüm Yolları*, s. 353, dn. 456.

ISTAC'ın kuruluşu hakkında, sivil inisiyatifle bir tahkim merkezinin kurulamamış olmasının, tahkim merkezinin kanunla kurulmasını zorladığı belirtilmiştir. Ayrıca esasen ideal olanın, tahkim merkezinin bir kanunla değil, bir dernek ya da enstitü olarak kurulması olabileceği de bildirilmektedir^{61 62}.

29 Kasım – 4 Aralık 1965 tarihleri arasında gerçekleşen tahkim konulu IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası'nda, tahkimin Türkiye'de teşkilatlanması konusu da ele alınmıştır. Odalar Birliği bünyesinde bir ticari tahkim divanı kurmak ve her odaya bir tahkim divanı bağlamak, burada bahsedilen fikirlerdendir. Meslek kuruluşlarının özel bir tahkim teşkilatına ihtiyaçları olduğu görüşü de teklif ve temenniler arasında yer almıştır⁶³.

Bahsedildiği üzere, 2005-2010 yılları arasında TOBB Tahkim Divanı'na toplamda yalnızca 6 başvuru yapılmıştır⁶⁴. Dolayısıyla TOBB Tahkim Divanı'nın tahkimin yaygınlaşmasına katkı sağlayamamış olduğu görülmektedir.

Pekâlâ, odalara tahkim divanı bağlanması görüşü benimsendiğinde, deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların ilgili odaya bağlanacak bir tahkim mahkemesinde çözümü mümkün olabilir mi? Elbette bu durumda ilgili oda, DTO olacaktır.

Bir kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan DTO'nun⁶⁵, Anayasa'nın 135/3 hükmü gereği kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunması mümkün değildir.

⁶¹ Pekcanıtez, **İstanbul Tahkim Merkezi Kanun Taslağı**, s. 639. Yazar, tahkim merkezinin kanunla kurulmasının yadırganabileceği ve bilhassa uluslararası tahkimde yabancılar bakımından güven oluşturmayaabileceği; fakat yalnızca kanunla kurulmuş olmanın bir eleştiri konusu olamayacağı görüşündedir. Zira yazarın görüşü uyarınca önemli olan tahkim kurumunun oluşumunda ve işleyişinde yürütmenin ne kadar etkisi olduğudur. Yazarın görüşü uyarınca, ISTAC kanun tasarısında olduğu gibi yürütmenin hiçbir katkısı olmaması halinde ve aksine ticaret odalarından oluşan bir kurum oluşturulabilirse, bahsedilen eleştiriler zaman içinde değer bulmayacaktır. Bkz.: **a.e.**, s. 642.

⁶² Türk hukukunda geçerli olan "*numerus clausus*" ilkesi sebebiyle, Anglosakson hukukunun aksine, kişilerin başkaca tür tüzel kişiliği oluşturma hak ve yetkileri yoktur. Türk hukuku uyarınca yalnızca kanunlarda sınırlı sayıda sayılmış olan tüzel kişilikler oluşturulabilir. Dolayısıyla vakıf, dernek, şirket, kooperatif ya da özel kanunlarla kurulan şirket veya birlikler dışında bir tüzel kişilik oluşturulamaz. Bkz.: Cemal Şanlı, "Uluslararası Tahkimde Türkiye'nin Avantaj ve Dezavantajları", **Uluslararası Tahkim Kongresi Tebliğler Kitabı**, ed.: Emre Esen, Ahmet Akcan, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 154. Kurumsal tahkim örgütlerinin bahsedilen tüzel kişiliklerden birine göre kurulması ve işletilmesinin mümkün olmadığı görüşü için bkz.: **a.e.**

⁶³ Yaşar Karayalçın v.d., "Türkiye'de Hakemliğin Teşkilatlanması Konusunda Teklifler", **Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası 29 Kasım – 4 Aralık : Bildiriler - Tartışmalar**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1965, s. 701, 705.

⁶⁴ Pekcanıtez, **İstanbul Tahkim Merkezi Kanun Taslağı**, s. 637, 638.

DTO'nun kuruluş amaçları ise 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu'nun 12. maddesinde sıralanmıştır⁶⁶. Maddenin ilk fıkrasının (o) bendi uyarınca, ilgililerin talebi üzerine deniz ticareti ile ilgili ihtilaflarda hakemlik yapmak DTO'nun görevleri arasındadır. Aynı maddenin ikinci fıkrasının (c) bendi gereği, ilgililerin talebi halinde, ticari ve sınaî ihtilaflarda hakem olmak ve tahkim kurulları oluşturmak da oda görevlerindendir.

Dolayısıyla DTO nezdinde bir denizcilik tahkim mahkemesi kurulması mevzuat gereği mümkün olmaktan öte, DTO'nun amaçlarının gerçekleştirilmesine hizmet edecek olan önemli bir adım olacaktır.

DTO nezdinde bir tahkim mahkemesi kurulması bunun dışında deniz ticaretinin kamu yararına, milli ulaştırma ve deniz ticareti politikasına uygun şekilde gelişmesine de katkı sağlayacaktır ki bu da yukarıda bahsedilen maddenin ilk fıkrasının (j) bendi gereği DTO'nun bir başka görevidir.

GMAA bir dernek olarak kurulmuştur. Lakin kanaatimizce, DTO nezdinde bir uyuşmazlık çözüm merkezi, bu merkez içerisinde de bir tahkim mahkemesi kurulması hukuken mümkünken, bir dernek veya enstitü olarak yeni bir tahkim merkezi kurmaya ihtiyaç yoktur. Zira ülkemizde deniz ticareti uyuşmazlıklarına taraf olabilecek birçok şirket hâlihazırda DTO üyesidir⁶⁷ ve bir ihtilaf halinde tercih edecekleri tahkimin tanımadıkları ve bilmedikleri bir dernektense DTO nezdindeki uyuşmazlık çözüm merkezi olması muhtemeldir. Zira taraflar hâlihazırda üyesi oldukları ve tanıyıp bildikleri bir kurumda kendilerini güvence altında hissedeceklerdir.

⁶⁵ “Hakkımızda”, (Çevrimiçi) <http://www.denizticaretodasi.org.tr/sayfalar/hakkimizda.aspx>, 24 Haziran 2018.

⁶⁶ 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu'nun 3. maddesi gereği “Oda” kelimesi, ticaret ve sanayi odası, ticaret odası, sanayi odası ve deniz ticaret odasını ifade eder.

⁶⁷ Armatörler, gemi işletmecileri, gemi acenteleri, gemi alım-satım komisyoncuları (brokerler), sevkiyat acenteleri (forvarderler), yükleme, boşaltma ve istifleme yapan şirketler (stevedorlar), gemi klas kuruluşları, gemi sigorta şirketleri, sigortacılar ve bunların acenteleri, gemi sömürörleri ve uzmanları, kurtarma, kılavuzluk, yatçılık, marina operatörlüğü gibi yardımcı hizmetlerde çalışanlar DTO üyeleri arasındadır. DTO üyeleri için bkz.: “Hakkımızda”, (Çevrimiçi) <http://www.denizticaretodasi.org.tr/sayfalar/hakkimizda.aspx>, 24 Haziran 2018.

DTO nezdinde bir tahkim mahkemesi kurulması için ayrıca bir kanun çıkarılmasına da gerek yoktur; zira 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu gereği tahkim kurulları oluşturmak oda görevlerindendir. Önceden hazırlanmış olan ve tahkim yargılamasını düzenleyen tahkim kurallarının ve tahkim divanı, sekreterliğin yapısı, tahkim giderleri gibi konulara ilişkin kuralların Oda Meclisi kararıyla kabul edilmesi mümkündür⁶⁸.

Uygulamada başarılı görülen tahkim merkezlerinin birçoğunun, belirli bir ticari ya da bölgesel niteliği sebebiyle başarılı olduğu belirtilmektedir⁶⁹. Ayrıca belirli sektörlerde faaliyet gösteren tacirler üzerinde, o sektörde yer alan birlik ya da odaların bünyesindeki tahkim mahkemelerinin kararlarının çok daha farklı bir tesire sahip olduğu belirtilmektedir⁷⁰.

Bir sektörel tahkim örneği olan FOSFA tahkimi uyarınca, davacı davayı kazanmışsa fakat davalı buna rağmen gereğini kendi rızasıyla yerine getirmiyorsa davacı, kararı yerine getirmeyen davalının federasyon tarafından tüm sektöre sirküle edilmesini talep edebilmektedir. Bu yönetimin FOSFA tahkimi uyarınca verilen kararların etkinliğinde önemli bir rol üstlendiği belirtilir^{71 72}. Benzer bir imkân DTO nezdinde kurulması muhtemel olan denizcilik tahkim mahkemesinin kararlarına uyulmaması hali için de getirilebilir; zira itibarına önem veren ve ticari ilişkilerinin bozulmasını istemeyen tacirler, verilen karara kendi rızalarıyla uymayı tercih edeceklerdir.

⁶⁸ Nitekim İzmir Ticaret Odası Tahkim Mahkemesi kurumunda yargılama kurallarını düzenleyen “Ticari Uzlaştırma ve Ticari Tahkim Esasları” Oda Meclisi kararıyla yürürlüğe girmiştir. Kuralların yine bir Oda Meclisi kararıyla değiştirilmesi de mümkündür. Bkz.: Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 353, dn. 456. Keza İstanbul Ticaret Odası Tahkim Merkezi Tahkim Divanı ve Sekreterliğinin Yapısı ve Çalışma Usulleri Hakkında İç Yönetmelik, 15. maddesi gereği İstanbul Ticaret Odası Meclisi’nin onayı tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Benzer şekilde İstanbul Ticaret Odası Tahkim Merkezi Tahkim Giderleri Yönetmeliği de 12. maddesi gereği İstanbul Ticaret Odası Meclisi’nin onayı tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

⁶⁹ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 434.

⁷⁰ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 353.

⁷¹ **A.e.**, s. 383. Keza Refined Şeker Birliği Tahkim Mahkemesi (*The Refined Sugar Association Arbitration Tribunal*) nezdindeki tahkimde de davayı kaybeden tarafın kararı yerine getirmemesi halinde davacı, davalının karara uymadığını üyelere sirküle etmek amacıyla birliğe müracaat edebilmektedir. Yöntemin burada da kararların rıza ile yerine getirilmesinde oldukça etkin bir role sahip olduğu belirtilmektedir. Bkz.: **a.e.**, s. 384.

⁷² Ayrıca bazı sektörel tahkim odalarında tahkim davasının ücretinin birliğe ödenmemesi halinde kara listeye girilebileceğine dair bildirim yollandığı da görülmektedir. Bkz.: Covo, **a.g.m.**, s. 182.

Bunun dışında sektörel tahkimde üyelere idari giderler ve hakem ücretleri konusunda belirli oranlarda indirim yapıldığı da görülmektedir⁷³. DTO nezdinde kurulması muhtemel olan denizcilik tahkim mahkemesinin idari giderleri ve hakem ücretleri için de benzer bir uygulama yapılması tercih için teşvik edici olacaktır.

DTO nezdindeki tahkim mahkemesinin alanında uzman hakemler tarafından hizmet vermesi de bir başka önemli tercih sebebi olacaktır⁷⁴.

Sektörel tahkim mahkemelerinin çoğunda ikili mahkeme sistemi olduğu; karardan memnun olmayan tarafın ikinci bir tahkim mahkemesi önünde kararı temyiz edebileceği belirtilmektedir⁷⁵. DTO nezdindeki tahkim mahkemesince verilen kararın da benzer şekilde temyiz yolunun açık olmasının gerekip gerekmediğinin değerlendirilmesi gerekir. Tahkim yeri Türkiye olduğundan verilen karara karşı koşulları varsa iptal davası açılması ihtimali olacaktır. Elbette iptale ilişkin ilk derece mahkemesi kararının da temyizi mümkün olduğundan, bu usulün benimsenmesi yargılamanın çok fazla uzamasına neden olabilir.

Bu nedenle tahkim mahkemesi nezdinde temyiz usulünün benimsenmemesinin, bunun yerine yeterli sürede tek bir kararın verilmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz. Şayet tahkim mahkemesi nezdinde temyiz usulü benimsenirse, bu durumda uyuşmazlık konusu değerine ilişkin bir sınır ve temyiz merci olan tahkim mahkemesinin yargılamayı tamamlaması gereken kısa bir tahkim süresinin belirlenmesi yerinde olacaktır.

⁷³ GAFTA ve FOSFA tahkimlerinde bu uygulama mevcuttur. Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 381, 383. Öyle ki indirim oranı %50 dahi olabilmektedir. FOSFA tahkiminde ödenecek olan dava harcı normalde 2.000 £ (2.000 Paunt) iken, davanın iki tarafının da FOSFA üyesi olması durumunda harç 1.000 £ (1.000 Paunt) olarak uygulanmaktadır. Bkz.: **a.e.**, s. 383.

⁷⁴ Hakemlik yapacak kişilerin nitelikleri belirlenirken, 12.09.2005 tarihinde 25934 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yayım tarihinde yürürlüğe girmiş olan Oda ve Borsalarda Hakem, Bilirkişi ve Ekspertiz Listelerini Düzenleme Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik hükümlerinin de dikkate alınması gereklidir. Hakem, bilirkişi ve eksperlerin hangi vasıfları taşımaları gerektiği bahsedilen yönetmeliğin 5 ve 6. maddelerinde açıklanmıştır. Hakem olmak için aranan koşullardan biri de 30 yaşını doldurmuş olmaktır. Bu şart dikkat çekicidir; zira devlet mahkemelerinde hâkim olunabilen yaşlarda oda nezdindeki tahkimde hakem olunamaması sonucunu doğurmaktadır. Fakat hakemlik için aranan tecrübe ve birikim dikkate alındığında ve hakemlerin konuyu uzmanı olmalarının avantajları düşünüldüğünde, bu koşulun amaca göre tutarlı ve belki de gerekli olduğunu söylemek dahi mümkündür.

⁷⁵ Covo, **a.g.m.**, s. 177.

Ayrıca DTO nezdindeki bir uyuşmazlık çözüm merkezinin tanıtımı da yeni bir tahkim merkezine kıyasla çok daha kolay olacaktır. Zira hâlihazırda DTO üyesi olan kişilerin davet edileceği bir seminer düzenlenerek, kurulacak veya kurulmuş olan uyuşmazlık çözüm merkezi ve tahkim mahkemesi katılanlara tanıtılıp, bu tahkim mahkemesinin avantajları ve işleyişi anlatılabilir. Keza bu hususta üyeleri ayrıca yazılı bir şekilde bilgilendirmek ve DTO nezdindeki uyuşmazlık çözüm merkezini bu şekilde tanıtmak da mümkündür.

Son olarak belirtmek gerekir ki, DTO nezdindeki uyuşmazlık çözüm merkezinin İstanbul’da kurulması yerinde olacaktır^{76 77}. Nitekim DTO’nun merkezi de İstanbul’dadır⁷⁸.

E. GMAA UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLU KURALLARININ TÜRKİYE’DE KURULMASI MUHTEMEL DENİZCİLİK UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM MERKEZİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın ilk bölümünde deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların GMAA tahkim ve seri tahkim kuralları uyarınca, ikinci bölümünde ise arabuluculuk, uzlaştırma ve uzman görüşü kuralları uyarınca çözümü incelenmişti. Bu başlık altında ise bahsedilen kuralların Türkiye’de kurulması muhtemel bir denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezi bakımından değerlendirilmesine yer verilmiştir.

1. GMAA Olağan Tahkim Kurallarının Değerlendirilmesi

a. Kuralların Niteliği Bakımından

Öncelikle, GMAA tahkim kurallarının *ad hoc* tahkim kuralları olması sebebiyle, bu kuralların kurumsal tahkimde uygulanabilirliğinin sorgulanması

⁷⁶ İstanbul’da kurulu olan ISTAC’ın da coğrafi, bölgesel, kültürel ve ekonomik açıdan birçok avantaja sahip olduğu hakkında bkz.: Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 434.

⁷⁷ TOBB tahkiminin başarılı olmamasının sebeplerinden birinin de Ankara’da kurulmuş olması olduğu hakkında bkz.: Şanlı, **a.g.m.**, s. 155.

⁷⁸ “Hakkımızda”, (Çevrimiçi) <http://www.denizticaretodasi.org.tr/sayfalar/hakkimizda.aspx>, 24 Haziran 2018.

mümkündür. Lakin GMAA'nın *ad hoc* tahkim kuralları olması, kuralların kurumsal tahkimde uygulanmasına engel teşkil etmez.

Nitekim taraflarca kararlaştırılması halinde, bir kurumsal tahkim merkezi olan ISTAC nezdinde görülen davalarda da *ad hoc* tahkim kuralları olan UNCITRAL kurallarının uygulanması mümkündür⁷⁹.

Çalışmanın ilk bölümünde bir tahkim kurumunun ne gibi unsur ve işlevleri olduğu anlatılmıştı. DTO uyuşmazlık çözüm merkezi ve bu merkez nezdindeki denizcilik tahkim mahkemesi, bu unsur ve işlevler dikkate alınarak oluşturulmalı ve tahkim prosedürü boyunca idari ve teknik hizmetler verilip, hakemlik ilgili kurumun gözetim ve denetimi altında yapılmalıdır⁸⁰. Böylece GMAA kuralları da dikkate alınarak bir kurumsal tahkim merkezi ve tahkim kuralları ihdas edilecektir⁸¹.

b. Kuralların Farklılığı Bakımından

GMAA tahkim kuralları, tahkim yargılamasının sade ve net bir şekilde düzenlenmeye çalışıldığı *ad hoc* tahkim kurallarıdır. Bir yargılamanın seyri genellikle birbirine benzer olduğundan, GMAA tahkim kuralları ile diğer tahkim kuralları arasında farklılıktan çok benzerlik vardır. Lakin GMAA tahkim kuralları ile getirilmiş olan bazı önemli farklılıklar da mevcuttur.

Bunlardan ilki, GMAA tahkim kuralları m. 3 ile alışılmamış bir şekilde, yargılamanın kural olarak iki hakem tarafından yürütüleceğinin düzenlenmiş olmasıdır. Bu kuralın oldukça iyi işler olduğu, hatta GMAA tahkim kuralları

⁷⁹ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 438. Bu durumun özellikle yabancı taraflar için aşına oldukları kurallara tabi olarak bir kurumsal tahkimin olanaklarından yararlanma imkânı sağlayacağına dair bkz.: **a.e.** Elbette bu tür bir imkânın, kurulması muhtemel olan denizcilik tahkim mahkemesi için getirilmesi de faydalı olacaktır. Tarafların diledikleri tahkim kuralları uyarınca yürütülen bir yargılama, belirtilen denizcilik tahkim mahkemesinde uzman hakemlerce yapılabilir.

⁸⁰ Kurumsal tahkimin üçüncü unsuru kapsamında tahkim prosedürü boyunca idari ve teknik hizmetler verilip hakemliğin ilgili kurumun gözetim ve denetimi altında yapılması gerektiği hakkında bkz.: Melis, **a.g.m.**, s. 109 (Şit, **a.g.e.**, s. 40'tan naklen).

⁸¹ Bahsedilen kurumsal tahkim merkezinin ne şekilde kurulabileceği hakkındaki açıklamalar, çalışmanın bir sonraki başlığı altında yer almaktadır.

uyarınca yürütülen iki hakemli yargılamaların muhtemelen yaklaşık %90'ında iki hakemin ortak bir karara vardığı belirtilmişti^{82 83}.

GMAA tahkim kuralları m. 2/2 hükmüyle ise aynı mesele hakkında uzlaştırıcı olarak, arabulucu olarak veya benzer bir fonksiyonda yer almış olan kişilerin hakem olarak tayin edilemeyeceği özel olarak düzenlenmiştir.

GMAA tahkim kurallarının önemli bir diğer farklılığı ise olağan tahkim kurallarında belirli bir tahkim süresine yer verilmemiş, “makul süre” kıstasının getirilmiş olmasıdır.

Fakat GMAA tahkim kuralları m. 6/1-d ile MTK ve ISTAC hükümlerinde yer almayan bir ret sebebine rastlanmaktadır. Buna göre hakem olarak sahip olunan yükümlülüklerin yerine getirilmesinin uygunsuz bir şekilde geciktirilmesi halinde hakemin reddi talep edilebilir. Böylece bir yandan yargılama için “makul süre” kıstası getiren GMAA tahkim kuralları, diğer yandan hakemin yükümlülüklerini uygunsuz bir şekilde geciktirmesi halinde reddedebileceğini düzenleyerek yargılamanın hızlı bir şekilde ilerlemesini sağlamıştır. Hakemlerin reddedilme tehlikesi karşısında, makul süre kıstasına dayanarak yargılamayı uzatmaları böylece engellenmiştir⁸⁴.

Her ne kadar MTK m. 12/D ve ISTAC m. 38 hükümleriyle tahkim yargılaması sırasında tarafların sulh olmaları halinde tahkim yargılamasına son verileceği düzenlenmiş olsa da GMAA tahkim kuralları uyarınca bu konuda hakemlere özel bir yükümlülük getirilmiştir.

GMAA tahkim kuralları m. 13 gereği tahkim mahkemesi, yargılamanın her aşamasında, uyuşmazlığın veya uyuşmazlığın belirli konularının dostane bir yolla çözümü ihtimalini göz önünde bulundurmalı ve bunun uygun olacağı kanaatine varırsa taraflara bu sulhu önermelidir. Bu kural sayesinde, çoğu uyuşmazlık tahkim

⁸² Trappe, **Arbitration in Germany**, s. 4.

⁸³ Ayrıca hakem sayısının düşürülmesinin otomatik sonucu olarak tahkim yargılaması masrafları oransal olarak azalmaktadır. Fakat bu kuralın Türk hukuku uyarınca uygulanabilirliği, bir sonraki başlık altında incelenmiştir.

⁸⁴ Lakin tahkim süresinde makul süre kriterinin Türk hukuku uyarınca uygulanabilirliği bir sonraki başlık altında incelenmiştir.

kararı yerine, tarafların sulhu üzerine dostane yolla çözüme kavuşmaktadır. Uyuşmazlığın bu yolla çözümünün yaygın ve başarılı bir şekilde kullanıldığı, hatta başarı oranının %80-90 olduğu belirtilmiştir^{85 86}.

GMAA tahkim kurallarının getirdiği bir diğer farklılık, şirketler hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar için ayrı bir maddeye yer verilmiş olmasıdır. GMAA tahkim kuralları m. 4/b ile özel olarak tahkim yargılamasına müdahale hakkı ve tahkim mahkemesinin yetkili olduğuna dair itirazı ileri sürme yükümlülüğü getirilerek, birbiriyle bağlantılı olan uyuşmazlıkların tek bir dava ile sonuçlandırılması hedeflenmiştir.

Dikkat çeken diğer bir husus da, m. 10 gereği tahkim mahkemesinin yalnızca delillerin güvence altına alınması için tedbir kararı vermeye yetkili olması, uyuşmazlık konusu ile ilgili bunun dışında başkaca ihtiyati tedbir veya güvence altına alma tedbiri kararı vermeye yetkili olmamasıdır. Belirtildiği üzere bu kuralın getirilmesinin sebeplerinden biri de, gemilerin ihtiyati hacizleri gibi geçici hukuki koruma tedbirleri için genellikle esasa ilişkin tahkim yargılamasının başlatılmasından önce ve *ex parte* (tek taraflı) yargılamalara başvuruluyor olduğuna dair değerlendirmelerdir⁸⁷.

Tahkim yargılamasının tarafsızlık ve gizliliğinin korunması için, GMAA tahkim kuralları m. 5/1 hükmüyle, hakemler dışında kurallarda yer alan görevleri yerine getiren her GMAA Yönetim Kurulu üyesi için de tarafsızlık ve gizlilik

⁸⁵ Bkz.: Trappe, **Maritime Schiedsgerichtsbarkeit**, s. 465 (Wölper, **a.g.m.**, s. 894, dn. 11'den naklen).

⁸⁶ GMAA tahkim kuralları m. 13 gereği hakemin taraflara sulh olmalarını önermesinin, hakemin görüşünü açıklaması anlamına gelip gelmeyeceği ve bu nedenle hakemin reddinin gündeme gelip gelmeyeceği sorusunun akla gelmesi mümkündür. Lakin iki taraftan birine veya üçüncü kişiye kanunen gerekli olmadığı hâlde görüş açıklanmış olması, HMK m. 36 uyarınca bir ret sebebidir; MTK m. 7/C hükmünde böyle bir düzenleme yoktur. Kaldı ki GMAA tahkim kurallarının kabul edilmesiyle taraflar hakemin sulh önerisinde bulunmasını kendileri baştan kararlaştırmış olmaktadır. Tüm bunlar dışında, HMK'nın ön incelemenin kapsamının düzenlenmiş olduğu 137. maddesi uyarınca hâkim ön inceleme duruşmasında tarafları sulha veya arabuluculuğa teşvik etmelidir. Dolayısıyla GMAA tahkim kuralları uyarınca getirilmiş olan ve uygulamada sık bir şekilde kullanılmakta olan bu kuralın, hakemin reddine sebep olmayacağı kanaatindeyiz. Bunu destekler nitelikte, GMAA tahkim kuralları uyarınca hakemlerin sulha ilişkin yükümlülüğünün usul hukuku kurallarının ihlal etmediği ve bu nedenle GMAA tahkim kuralları uyarınca verilen kararların prensip olarak New York Sözleşmesi'ni kabul etmiş bir diğer ülkede tanınabilir nitelikte olduğundan şüphe olmadığına dair bkz.: Strube, **GMAA in a Nutshell**, s. 2.

⁸⁷ Wölper, **a.g.m.**, s. 893.

yükümlülükleri getirilmiştir. Bu kural ile tahkim yargılamasının tarafsız ve gizli yürütülmesinin temini amaçlanmıştır.

Son olarak GMAA tahkim kuralları m. 5 ile hakemlerin sorumluluğu hakkında getirilmiş olan ikili ayırmadan bahsetmek gerekir. Zira hakemlerin kararlarından sorumluluğu ve diğer davranış veya ihmallerinden sorumluluğu farklı şekilde düzenlenmiştir. Buna göre hakem karar alırken kasıtlı olarak yükümlülüklerini ihlal etmediği sürece kararlarından sorumlu değildir. Fakat hakem, bir tahkim mahkemesi yargılaması ile bağlantılı diğer her davranış veya ihmali hususunda, yükümlülüklerin ağır ihmalle veya kasten ihlal edilmesi hallerinde sorumludur.

c. Kuralların Türkiye’de Kurulacak Bir Tahkim Mahkemesi İçin Uygunluğu Bakımından

Türkiye’de kurulması muhtemel olan denizcilik tahkim mahkemesinin kurallarının hazırlanması aşamasında GMAA tahkim kuralları incelenirken, tahkim kurallarının esas ve usule uygulanacak hukuk ve tahkim yeri hakkındaki maddelerinde uyarlamalar yapılması gereklidir.

Bunun dışında, kararın iptali ve tenfizinin engellenmesi risklerini bertaraf etmek için hakem sayısı ve tahkim süresine ilişkin kurallarda da değişiklik gereklidir.

Çalışmanın üçüncü bölümünün konusu olan Türkiye’de kurulması muhtemel denizcilik tahkim mahkemesi için düzenlenmesi gereken tahkim kuralları, kanaatimizce, tek bir kaynağa bağlı kalarak kaleme alınmamalıdır. Bu kuralların düzenlenmesi amacıyla, içerisinde hukukçuların ve denizcilik alanında uzmanların yer aldığı bir komisyon kurulmalıdır. GMAA tahkim kuralları, ISTAC tahkim kuralları, LMAA tahkim kuralları, ICC tahkim kuralları, UNCITRAL kuralları ve dünyanın önemli tahkim merkezlerinin kural ve işleyişleri; örneğin hakem seçim ve tayini gibi her bir bahiste tek tek incelenmeli ve kurallar MTK’nın emredici hükümlerine uygun olarak düzenlenmelidir. Nitekim kuralların hazırlanması aşamasında tahkim kararının iptaline yol açabilecek veya kararın tenfizine engel olabilecek hükümlere yer verilmemesine de özen gösterilmelidir. Elbette kurulacak komisyonda yer alan denizcilik uzmanlarının, bahsedilen kurallarda yer almayan

fakat deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların çözümüne kolaylık sağlayacak olan önerileri de önemle dikkate alınmalıdır⁸⁸.

(1) Esasa ve Usule Uygulanacak Hukukun Belirlenmesi

GMAA tahkim kurallarının 12. maddesi uyarınca, taraflar diledikleri hukuku uygulanacak hukuk olarak seçmekte serbesttirler. Taraflar açıkça belirli bir hukukun uygulanması konusunda anlaşmadıkça, Alman hukuku uygulanacak hukuk olarak seçilmiş sayılacak ve tahkim mahkemesi Alman hukukunu uygulayacaktır⁸⁹. Madde uyarınca tahkim anlaşmasına uygulanacak hukuk hakkında da aynı kural uygulanmaktadır.

Benzer şekilde GMAA tahkim kuralları m.11 gereği, taraflar açıkça başka bir usul hukukunu kararlaştırmadıkça, ZPO'nun 10. kitabı uygulanmaktadır.

Türkiye'de kurulması muhtemel olan denizcilik tahkim mahkemesinin tahkim kuralları uyarınca uyuşmazlığın esasına ve usule uygulanacak hukuk tarafların anlaşmaları uyarınca belirledikleri hukuk olmalı, taraflarca bir belirleme yapılmadıysa da bu hususta karar verme yetkisi hakemlere bırakılmalıdır⁹⁰.

(2) Tahkim Yerinin Belirlenmesi

GMAA m. 8 gereği, taraflar tahkim yerini kararlaştırmamışlarsa, tahkim mahkemesi Hamburg veya Bremen'i tahkim yeri olarak belirler. Türkiye'de kurulacak olan muhtemel bir denizcilik tahkim mahkemesinin tahkim kurallarında, taraflarca kararlaştırılmamış olması halinde tahkim yeri İstanbul olarak belirlenmelidir.

⁸⁸ ISTAC kuralları hazırlanırken de çeşitli tahkim merkezi yapıları incelenerek bu modellerden ikisinin seçilmiş ve çalışma grubu tarafından yerinde incelemeler yapılmış olduğu hakkında bkz.: Pekcanitez, **İstanbul Tahkim Merkezi Kanun Taslağı**, s. 641, 642.

⁸⁹ Wölper, **a.g.m.**, s. 892.

⁹⁰ ISTAC m. 25 hükmü gereği tarafların uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk kurallarını kararlaştırmamış olması halinde, hakem veya hakem kurulu uygun bulduğu hukuk kurallarını uygulayacaktır. Keza usul kurallarının düzenlenmiş olduğu ISTAC m. 22 gereği de ISTAC kurallarında hüküm bulunmayan hallerde taraflarca kararlaştırılan kurallar uygulanmakta, taraflar arasında bu konuda bir anlaşma bulunmadığı takdirde ise hakem veya hakem kurulu tarafından belirlenen kurallar uygulanmaktadır. ISTAC'ın uluslararası nitelikli ve tarafların yabancı olduğu davalara da bakıyor olması sebebiyle, bu düzenlemeler oldukça elverişlidir.

(3) Hakem Sayısının Belirlenmesi

Bahsinde açıklandığı üzere GMAA tahkim kuralları m. 3 gereği tahkim mahkemesi kural olarak iki hakemden oluşur. Fakat MTK m. 7/A uyarınca hakem sayısı mutlaka tek olmalıdır ve bu kural emredicidir^{91 92}.

MTK'nın hakem sayısının tek olması gerektiğine dair kuralının yalnızca GMAA tahkim kuralları ile değil, aynı zamanda UNCITRAL Model Kanunu Hükümleri, LMAA tahkim kuralları, 1996 tarihli Tahkim Kanunu hükümleri ve İngiliz hukuku uyarınca yürütülen genel tahkim uygulaması ile de farklılık gösterdiği belirtilmişti. Lakin an itibarıyla MTK'nın böyle bir emredici hükmü olması nedeniyle, düzenlenecek olan tahkim kurallarında bu kurala riayet edilmesi gereklidir.

Aksi takdirde iki hakemin vermiş olduğu kararın iptali gündeme gelebilir. Zira belirtildiği üzere MTK m. 15 uyarınca hakem veya hakem kurulunun seçiminde, tarafların anlaşmasında belirlenen veya MTK'da öngörülen usule uyulmaması bir iptal sebebidir.

Dolayısıyla Türkiye'de kurulacak olan muhtemel bir denizcilik tahkim mahkemesinin tahkim kurallarıyla, MTK m. 7/A hükmü dikkate alınarak hakem sayısının taraflarca tek olarak kararlaştırılabileceği ve böyle bir anlaşma yoksa üç hakemin seçileceği kuralı getirilmelidir. Böylece MTK'ya tabi olan tahkimler için ileride gündeme gelebilecek kötü sürprizler baştan engellenmiş olur.

(4) Tahkim Süresinin Belirlenmesi

GMAA tahkim kuralları m. 5/2 uyarınca tahkim süresi belirli bir zaman dilimi ile sınırlandırılmamış olduğu ve “*makul süre*” kriterinin getirilmiş olduğu belirtilmişti.

⁹¹ Uyuşmazlığın yabancılık unsuru içermesi ve Türkiye'nin tahkim yeri olarak seçilmiş olması halinde MTK'nın zorunlu olarak uygulanacak bir otorite kanun (*lex loci arbitri*, tahkim yeri kanunu) olduğu hakkında bkz.: Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 312, 313.

⁹² Pekcanıtez, Yeşilırmak, **a.g.e.**, s. 2686. Aksi görüş için bkz.: **a.e.**, s. 2686, dn. 272.

MTK uyarınca ise, taraflar aksini kararlaştırmadıkça, tek hakemli davalarda hakemin seçildiği, birden çok hakemli davalarda ise hakem kurulunun ilk toplantı tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren bir yıl içinde hakem veya hakem kurulunca esas hakkında karar verilir (m. 10/B-1).

Türk doktrinde tahkim davalarının belirli bir süreye tabi olmasının kamu düzenini ilgilendirdiği⁹³ ve tahkim süresinin mutlaka kesin olması, ne zaman başladığının ve ne zaman biteceğinin belirli olması gerektiği belirtilmektedir⁹⁴.

MTK'ya tabi olarak ve GMAA tahkim kuralları uyarınca yürütülen yargılamalar sonucunda verilen kararların, MTK m. 15'te yer alan kararın tahkim süresi dâhilinde verilmemiş olmaması ve kamu düzenine aykırılık sebepleriyle iptalinin talebi gündeme gelebilir. Yine kamu düzenine aykırılığa dayanılarak kararın tenfizinin reddi de talep edilebilecektir.

Her ne kadar bahsinde açıklandığı üzere kanaatimizce makul süreye riayet edildiği sürece kararın iptal edilmemesi ve tenfizinin engellenmemesi gerekiyor olsa da bu tür tehlikelerin önüne geçmek için, tahkim süresini belirlemek bir gerekliliktir. Zira aksi takdirde hukuki bir risk alınmış olur.

Dolayısıyla Türkiye'de kurulması muhtemel olan denizcilik tahkim mahkemesinin tahkim kurallarında belirli bir tahkim süresi yer almalıdır. Deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların nitelikleri düşünüldüğünde, kanaatimizce, bu süre en fazla bir yıl⁹⁵ olarak belirlenmeli fakat tarafların bu hususta anlaşması veya taraflar anlaşamazlarsa tahkim mahkemesinin talebi üzerine tahkim merkezi tarafından gerekçeli bir şekilde uzatılabilirdir⁹⁶.

⁹³ Yeğengil, **a.g.e.**, s. 306, 307; Ertekin, Karataş, **a.g.e.**, s. 237; Balcı, **a.g.e.**, s. 204; Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 182.

⁹⁴ Yeğengil, **a.g.e.**, s. 307.

⁹⁵ İstatistikler uyarınca 2011 ve 2012 yıllarında hukuk mahkemeleri arasından davanın ortalama görülme süresinin en uzun olduğu ikinci mahkemenin denizcilik ihtisas mahkemeleri olması ve 2012 yılı verilerine göre denizcilik ihtisas mahkemelerinde bir davanın ortalama görülme süresinin 693 gün olması nedeniyle tahkim süresi en fazla bir yıl olarak teklif edilmiştir. İstatistikler için bkz. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, “Adli İstatistikler 2017”, (Çevrimiçi) http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2017/istatistik2017.pdf, 17 Haziran 2018, s. 139.

⁹⁶ Nitekim ISTAC m. 33 ile de benzer bir kural getirilmiştir. Madde uyarınca tahkim süresi kural olarak altı ay olmakla birlikte, sürenin tarafların anlaşmaları üzerine veya taraflar anlaşamadıkları

2. GMAA Seri Tahkim Kurallarının Değerlendirilmesi

Dünyada çeşitli tahkim kurumlarının hızlandırılmış tahkim yargılama usulüne ilişkin kurallar getirmiş olduğu görülmektedir. ICC, DIS, Stockholm Ticaret Odası Tahkim Kurumu, seri tahkim kuralları bulunan tahkim kurumlarından⁹⁷. Türkiye’de ise ilk kez ISTAC tarafından seri tahkim kuralları yayınlanmıştır⁹⁸. Türkiye’de kurulması muhtemel olan denizcilik tahkim mahkemesi için de seri tahkim kurallarının getirilmesi oldukça faydalı olacaktır.

GMAA seri tahkim kuralları ile hakem sayısının tek olacağı ve tahkim süresinin altı ay olacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla GMAA olağan tahkim kurallarının Türkiye’de kurulması muhtemel olan denizcilik tahkim mahkemesi için uygun olmayan hakem sayısına ve tahkim süresine ilişkin kuralları, GMAA seri tahkim kurallarıyla uygun hale getirilmiştir.

a. Uygulama Alanı

Belirtildiği üzere GMAA seri tahkim kurallarının uygulama alanı bulması için iki koşul birlikte aranır. İlk koşul; tarafların tahkim anlaşmasında GMAA seri tahkim kurallarına atıfta bulunmuş veya dava dilekçesinin sunumundan önce bu kuralların uygulanması gerektiği hususunda anlaşmış olmalarıdır⁹⁹. İkinci koşul ise uyuşmazlık konusunun değerinin 1.000.000 €¹⁰⁰ veya taraflar arasında kararlaştırılmış olan diğer bir tutarı aşmamasıdır. Lakin uyuşmazlık konusunun değeri bahsedilen veya kararlaştırılan tutarı aşarsa, GMAA’nın olağan tahkim kuralları otomatik olarak uygulama alanı bulacaktır.

takdirde hakemlerin talebi üzerine ya da gerekli görülen hallerde re’sen Divan tarafından uzatılması mümkündür.

⁹⁷ Ercüment Erdem, “Tahkimde Seri Yargılamaya İlişkin Güncel Konular”, 2017, (Çevrimiçi) <http://www.erdem-erdem.av.tr/yayinlar/hukuk-postasi/tahkimde-seri-yargilamaya-iliskin-guncel-konular/>, 20 Haziran 2018, s. 1.

⁹⁸ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 473.

⁹⁹ Bir diğer deyişle GMAA seri tahkim kuralları; GMAA olağan tahkim kurallarının kararlaştırılmış olduğu ve uyuşmazlık konusunun değerinin 1.000.000 € veya daha az olduğu davalarda otomatik olarak uygulama alanı bulmaz. DIS ve Stockholm Ticaret Odası Tahkim Kurumu seri tahkim kuralları ile de benzer anlayış kabul edildiği hakkında bkz.: Erdem, **a.g.m.**, s. 1.

¹⁰⁰ Deniz ticareti hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda uyuşmazlık konusu değerinin genellikle yüksek olması sebebiyle GMAA seri tahkim kurallarında getirilmiş olan sınırın da oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Oysa ISTAC seri tahkim kuralları uyarınca kuralların uygulama alanı bulması için tarafların tahkim anlaşmasında ISTAC seri tahkim kurallarının uygulanacağını kararlaştırmaları aranmamaktadır¹⁰¹. Taraflar ISTAC tahkim kurallarını kararlaştırmakla birlikte, talep tutarının 300.000 ₺ tutarından az olduğu davalarda seri tahkim usulüne göre yargılama yapılmasını kabul etmiş olurlar¹⁰².

Fakat tarafların ISTAC seri tahkim kurallarının uygulanmamasını kararlaştırmaları mümkündür. Zira ISTAC seri tahkim kurallarında, ICC seri tahkim kurallarında olduğu gibi, *opt-out system* kabul edilmiştir¹⁰³.

Türkiye’de kurulması muhtemel olan denizcilik tahkim mahkemesinin seri tahkim kurallarında uygulama alanı bulma konusunda *opt-out* sisteminin tercih edilmemesi ve kuralların uygulama alanı bulması için mutlaka bunun taraflarca kararlaştırılmasının aranması gerektiği kanaatindeyiz. Nitekim deniz ticaretine ilişkin sözleşmelere konulan tahkim klozlarında, belirli bir tutarın altındaki alacak iddialarına dair uyuşmazlıkların direkt “LMAA Küçük Alacaklar Usulü”¹⁰⁴, kurallarına göre yürütüleceğine ilişkin düzenlemeler görmenin de uygulamada tipik bir durum olduğu belirtilmektedir¹⁰⁵.

Uyuşmazlık konusu değerine ilişkin sınır hakkındaysa, Türkiye’de kurulması muhtemel olan denizcilik tahkim mahkemesinin seri tahkim kurallarında, kuralların uygulama alanı bulabilmesi için uyuşmazlık konusunun değerinin 1.000.000 ₺ veya taraflarca kararlaştırılmış olan başka bir tutarı aşmaması kuralının getirilmesi kanaatimizce uygun olacaktır. Zira deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklar bakımından değerlendirildiğinde, kurulması muhtemel olan denizcilik tahkim mahkemesinin seri tahkim kurallarının uygulama alanı bulması için 1.000.000 € tutarı fazla yüksek, 300.000 ₺ ise düşüktür.

¹⁰¹ Erdem, **a.g.m.**, s. 1.

¹⁰² Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 474.

¹⁰³ Erdem, **a.g.m.**, s.1.

¹⁰⁴ Küçük Alacaklar Usulü (*The Small Claims Procedure*) ; düşük miktartlı uyuşmazlıkların hızlı bir şekilde çözümüne dair LMAA tarafından yayınlanmış olan tahkim kurallarıdır. Lakin miktarı yüksek olsa da çözümü zor olmayan ve duruşma yapılmasını gerektirmeyen uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümü için de bu usulün uygulanması mümkündür. Bkz.: Ertan, **a.g.e.**, s. 33.

¹⁰⁵ **A.e.**

b. Esasa ve Usule Uygulanacak Hukukun Belirlenmesi

GMAA seri tahkim kuralları m. 13 uyarınca taraflar açıkça belirli bir hukukun uygulanması konusunda anlaşmadıkça, Alman Hukuku uygulanacak hukuk olarak seçilmiş sayılmaktadır ve m. 11 uyarınca da taraflar açıkça başka bir usul hukukunu kararlaştırmadıkça, ZPO'nun 10. kitabı uygulama alanı bulur.

GMAA olağan tahkim kurallarının değerlendirilmesinde bahsedildiği gibi, Türkiye'de kurulması muhtemel olan denizcilik tahkim mahkemesinin seri tahkim kuralları uyarınca da uyuşmazlığın esasına ve usule uygulanacak hukuk tarafların anlaşmaları uyarınca belirledikleri hukuk olmalı, taraflarca bir belirleme yapılmadıysa da bu hususta karar verme yetkisi hakemlere bırakılmalıdır.

c. Tahkim Yerinin Belirlenmesi

GMAA seri tahkim kuralları m. 8 uyarınca taraflar tahkim yerini kararlaştırmamışlarsa, hakem Hamburg veya Bremen'i tahkim yeri olarak belirleyecektir. Türkiye'de kurulması muhtemel olan denizcilik tahkim mahkemesinin seri tahkim kuralları uyarınca, taraflarca kararlaştırılmamış olduğu takdirde tahkim yeri İstanbul olmalıdır.

d. Karakter Sınırları

GMAA seri tahkim kurallarıyla dilekçeler, bilirkişi raporları ve yazılı tanık ifadeleri için çeşitli karakter sınırları getirilmiştir. ISTAC seri tahkim kurallarında bu yönde bir sınıra rastlanmamaktadır. Kanaatimizce, GMAA seri tahkim kuralları uyarınca dilekçelerin belirli karakter sayılarıyla sınırlı olması, hızlı bir yargılama elde etme amacına hizmet eder ve yerindedir.

e. Elektronik Tebligat

GMAA seri tahkim kuralları m. 11/3 hükmüyle, prosedürlerle alakalı her türlü yazışmanın faks aracılığıyla veya elektronik yolla gerçekleştirilebileceği düzenlenmiştir. Bu kural ile tahkim yargılamasının hızlandırılması amaçlanmıştır.

Uygulamada tahkim davalarında tebligatın e-posta yoluyla yapılmasının yargılamayı hızlandırmakta gerçekten de büyük bir etkisi olduğu görülmektedir. Zira tarafların dava ve cevap dilekçeleri, bilirkişi raporları, bunlara karşı itirazlar, ek raporlar gibi yargılama boyunca tebligatı gereken belgelerin her birinin fiziki olarak tebliğ edilmesi büyük bir zaman kaybına yol açmakta, bunun yerine yapılan elektronik tebligat ise saniyeler içerisinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla GMAA seri tahkim kurallarının her türlü yazışmanın elektronik yolla gerçekleştirilebileceğine ilişkin kuralı tahkim yargılaması için gerekli ve yerindedir¹⁰⁶.

f. Zaman Çizelgesi

GMAA seri tahkim kuralları m. 9 ile taraflar arasında zaman çizelgesi konusunda bir anlaşmaya varılamadıkça veya tahkim mahkemesi tarafından bir belirleme yapılmadıkça riayet edilmesi gereken süreler belirlenmiştir. Bu süreler dilekçelerin sunumu ve duruşmanın yapılacağı tarihin belirlenmesine ilişkindir. ISTAC seri tahkim kuralları m. 4 uyarınca ise hakem seçildikten veya tayin edildikten sonra 7 gün içerisinde tarafların da görüşünü alarak bir zaman çizelgesi hazırlamaktadır; lakin hakem tarafından bir belirleme yapılmamış olması halinde sürelerin ne olacağı belirtilmemiştir.

GMAA seri tahkim kuralları ile bu hususun belirtilmiş olması hem tahkim mahkemesi tarafından bir belirleme yapılmaması halinde yargılamanın daha fazla gecikmesini önleyici olması hem de hakemlere seri tahkim usulünde sürelerin belirlenmesi konusunda yol gösterici olması bakımından faydalıdır ve kanaatimizce Türkiye’de kurulması muhtemel olan denizcilik tahkim mahkemesinin seri tahkim kurallarında da buna ilişkin kurallar yer almalıdır.

¹⁰⁶ Nitekim ISTAC tahkim kuralları m. 5 uyarınca da elektronik tebligat mümkündür. Sigorta Tahkim Komisyonu nezdindeki davalarda ise, elektronik tebligatın genellikle mümkün olduğu söylenebilir. Lakin tahkim davası/başvuru dilekçesi mutlaka Sigorta Tahkim Komisyonu’na bizzat teslim edilmelidir. Uyuşmazlık Hakem Heyeti Kararı’na karşı yapılan itirazlarda da itiraz dilekçelerinin Sigorta Tahkim Komisyonu’na bizzat ulaştırılması aranmaktadır. Islah dilekçelerinin tebliği konusunda farklı uygulamalar görülmekle birlikte, büyük çoğunlukla hakemler e-posta yoluyla tebligatı yeterli bulmaktadır. Herhangi bir sorunla karşılaşmamak adına, hakemin bilirkişi raporlarına karşı itiraz sürelerini de belirlemiş olduğu ilk ara kararında tebligat türünün nasıl belirlenmiş olduğuna bakılmalıdır.

3. GMAA Arabuluculuk, Uzlaştırma ve Uzman Görüşü Kurallarının Değerlendirilmesi

Çalışmanın ikinci bölümünde detaylı bir şekilde anlatıldığı üzere, GMAA'nın deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların tahkim dışında diğer uyuşmazlık çözüm yollarıyla çözümü için de kuralları mevcuttur.

Türkiye'deki kurumsal tahkim merkezlerinden İTOTAM ve İSTAC'ın arabuluculuk kuralları mevcuttur. Keza İzmir Ticaret Odası bünyesinde uzlaştırma yoluyla uyuşmazlık çözümü mümkündür¹⁰⁷. Lakin Türkiye'de deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların uzman görüşü kurallarına göre çözümünün gerçekleştirildiği bir kurum mevcut değildir.

Günümüzde uluslararası ticari uyuşmazlıkların alternatif uyuşmazlık çözme usulleriyle çözümünün cazip hale geldiği bildirilmekte, bunun en önemli sebepleri olarak devlet mahkemeleri ve tahkimin pahalı olabilmesi ve buralardaki davaların uzun sürebilmesi gösterilmektedir¹⁰⁸.

Bununla birlikte, denizcilik sektöründe arabuluculuğun yer edinememiş olduğu da belirtilmektedir¹⁰⁹. GMAA tahkim kurallarına göre uyuşmazlık çözümündeyse, uyuşmazlığın dostane yolla çözümünün sık sık ve başarılı bir şekilde kullanılmakta olmasının Alman denizcilik camiasında arabuluculuğun henüz pek gelişmemiş olmasının muhtemelen en önemli sebebi olduğu belirtilmektedir¹¹⁰.

Arabuluculuğun işlerlik kazanacağına dair bahsedilen öngörüler de dikkate alındığında, Türkiye'de kurulması muhtemel olan denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezi tarafından tahkim ve seri tahkim kuralları dışında, diğer uyuşmazlık çözüm yollarına ilişkin kurallar da yayınlanmasının ve bu uyuşmazlık çözüm yolları için de idari ve teknik hizmet verilmesinin sektöre faydası olacağı kanaatindeyiz.

¹⁰⁷ İzmir Ticaret Odası Ticari Uzlaştırma ve Ticari Tahkim Esasları için bkz.: "Ticari Uzlaştırma ve Ticari Tahkim Esasları", (Çevrimiçi) <http://www.izto.org.tr/tr/ticari-uzlastirma-ve-ticari-tahkim-esaslari>, 22 Haziran 2018.

¹⁰⁸ Şanlı, **Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, s. 490.

¹⁰⁹ Akan, **a.g.e.**, s. 154. Lakin yazar tahkim prosedürüne yönelik memnuniyetsizliklerin artmakta olduğu ve arabuluculuğun uygulamadaki yararları gördükçe işlerlik kazanacağı görüşündedir.

¹¹⁰ Wölper, **a.g.m.**, s. 894.

Özellikle yargılamanın hakem-bilirkişiler tarafından yürütüldüğü uzman görüşü kurallarının sektöre önemli faydaları olabilir. Zira bahsinde açıklandığı üzere hakem-bilirkişiler teknik problemleri çözme yeteneğini haiz, uzman kişilerdir. Uzman tarafından miktar, kalite, seviye, randıman veya yeterlilik gibi konularda yapılan tespitlerin taraflarca çoğu defa ikna edici bulunduğu ve dava yoluna gidilmeksizin uyuşmazlığın çözümlendiği belirtilmektedir¹¹¹. Dolayısıyla bu kurallar uyarınca hakem-bilirkişilik hizmeti verilmesiyle uyuşmazlığın tahkim yoluna gidilmeksizin, daha kısa sürede, daha az masrafla ve dostane bir yolla çözümü mümkün olabilir.

Örneğin bir gemi inşa sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlığın çözümü için gemi inşa mühendisi olan, sektörde saygınlığa sahip, tanınır ve başarılı bir kişinin uyuşmazlık hakkındaki görüşü taraflar için muhtemelen ikna edici olacaktır. Ayrıca somut bulgular ışığında, bir dava sonucunda nasıl bir sonuçla karşı karşıya kalabileceklerini öngörme fırsatı bulan taraflar, sonunu gördükleri bir filmi izlemeyi muhtemelen tercih etmeyeceklerdir.

F. DTO BÜNYESİNDE DENİZ TİCARETİ UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM MERKEZİ KURULMASININ OLASI GETİRİLERİ

MTK ile Türkiye'nin çok önemli bir uluslararası tahkim merkezi konumuna gelmesinin mümkün olduğu; lakin bunun için MTK'nın uluslararası tahkim hizmeti sunacak kurumsal tahkim merkezleri ile tamamlanması gerektiği doktrinde belirtilmiştir^{112 113}. Türkiye'nin uluslararası bir tahkim merkezi konumuna gelmesi ise Türk ekonomisine katkı sağlayacak, Türk hukukuna güveni artıracak ve nihayetinde Türkiye'nin hem yurt içinde kendi milleti nezdinde hem de uluslararası arenada saygınlığını artıracaktır.

Örneğin bir Türk tersanesinin yine bir Türk armatörle akdettiği gemi inşa sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklar niçin Türkiye'de ve Türk hukukçuları

¹¹¹ Şanlı, *Uyuşmazlık Çözüm Yolları*, s. 504, 505.

¹¹² *A.e.*, s. 311.

¹¹³ Karayalçın v.d., *a.g.m.*, s. 697 ve devamı.

tarafından, bir Türk denizcilik tahkim kurumu tarafından çözülmesin¹¹⁴? Hatta bu tahkim kurumu niçin yabancı unsurlu uyuşmazlıklarda da, örneğin gemi inşa sözleşmesinin tarafı olan armatör yabancı olduğunda da tercih edilmesin? Her ne kadar İngiltere'nin deniz ticareti hukuku ve tahkimi konusunda köklü bir geçmişi olsa da esasen İngiltere dünyanın bir numaralı denizcilik merkezi olarak gösterilmemektedir¹¹⁵. Türkiye'de deniz hukuku tahkiminin gelişmesi ve uyuşmazlıkların Türkiye'de çözülmesinin mümkün olduğu kanaatindeyiz¹¹⁶.

Nitekim Türkiye uluslararası ticari tahkim müessesesinin gelişmesi için gerekli ve yeterli hukuki alt yapıya sahiptir. TMK ve TBK, İsviçre'den iktibas edilmiş olan önceki kanunların yenilenmiş halidir. TTK, MÖHUK gibi diğer temel kanunlar da Batı Avrupa'nın çeşitli ülkelerindeki kanunlar kaynak alınarak hazırlanmıştır. Ayrıca ülkemiz uluslararası tahkimin temelini oluşturan New York Sözleşmesi, Washington Konvansiyonu ve Uluslararası Ticari Hakemlik Hakkındaki Avrupa Anlaşması'na taraftır. Bunun dışında ülkemizde yabancı unsurlu ticari ve

¹¹⁴ Clarkson Araştırma'nın başkanı olan Martin Stopford, Asya, Avrupa ve Amerika'da iki veya üç global merkezin "süper denizcilik şehirleri" olarak gelişeceğini öngörmektedir. Stopford, şehirleri kargo limanı şehirleri ve denizcilik servisleri limanları olmak üzere ikiye ayırmıştır. Rotterdam ve Şanghay gibi liman şehirleri; esasen bölgesel pazarlara kargo taşıma rolünü üstlenmektedir. Diğer taraftan denizcilik servisleri limanlarındaysa uluslararası denizcilik endüstrisine diğer hizmetlerin sağlanması asıl, liman ise ikincil önemdedir. Stopford'a göre, "süper denizcilik şehirleri"nin gelişimi sonucunda bugünün bazı denizcilik merkezleri, denizcilik hizmetleri merkezi olarak faaliyet gösterecek olan birkaç global merkeze karşı önem kaybedecektir. Bkz.: Jakobsen, Mellbye, Sørvig, **a.g.m.**, s. 5. Denizcilikte yeni global merkezlerin gelişmesi öngörülürken, deniz hukuku alanında da yeni merkezlerin oluşması mümkündür. Hatta yeni denizcilik merkezlerinin oluşmasıyla, deniz hukuku alanında da yeni merkezlerin oluşması kaçınılmazdır.

¹¹⁵ İngiltere deniz finansmanı ve deniz ticareti hukuku alanlarında birinci sırada yer almaktadır. Lakin deniz finansmanı ve deniz ticareti hukuku, limanlar ve lojistik, deniz teknolojisi, caziplik ve rekabet yeteneği alanları beraber değerlendirildiğinde dünyanın önde gelen ilk beş deniz ticareti merkezi Singapur, Hamburg, Oslo, Hong Kong ve Şanghay şeklinde sıralanmaktadır. Londra ise altıncı sırada yer almıştır. Bkz.: **a.e.**, s. 3.

¹¹⁶ Tahkim konusunda dünyanın belirli yerlerinin hâlihazırda popüler ve merkez oluşu, Türkiye'nin de bir gün başarılı bir tahkim merkezi olmasına engel değildir. Elbette böyle bir sonuç uzun çalışmalar gerektirecektir. Tahkim merkezi oluşturmak konusunda, 24 Mayıs 2012 tarihinde gerçekleştirilmiş olan Uluslararası Tahkim Kongresi'nin sonunda, tartışmalar bölümünde Prof. Dr. Hakan Pekcanitez hocanın aktardığı bir anıyı alıntılarla yerinde olacaktır: "1993 yılında, Berlin'de bir uluslararası toplantıya katıldığım da bir Rus doçent, elindeki bazı renkli broşürleri oradaki toplantıya katılanlara dağıttı. Gördüm ki bu St. Petersburg'da bir tahkim merkezi kurulmasına ilişkin daha doğrusu kurulduğuna ilişkin tahkim kurallarını gösteren prosedürü çeşitli dillerde yazılmış. Hiç unutmuyorum. Almanlar ve Fransızlar büyük altından güldüler yani alaylı bir şekilde. Rusya'da da bir tahkim merkezi kurulmuş, artık Ruslar da bir tahkim merkezine sahip oldular diye. Bakan, 2012 yılına geldiğimiz zaman St. Petersburg bir tahkim merkezi olarak biliniyor. Bir yerden başlamak gerektiğini düşünüyorum". Bkz.: Hakan Pekcanitez, "Soru ve Cevap", **Uluslararası Tahkim Kongresi Tebliğler Kitabı**, ed.: Emre Esen, Ahmet Akcan, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 188.

ekonomik uyuşmazlıklarda milletlerarası tahkime başvuru bir anayasal hak olarak düzenlenmiştir ki bu uygulama dünya üzerinde oldukça nadirdir. MTK'nın UNCITRAL Model Kanunu ve İsviçre Federal Devletler Özel Hukuku Kanunu'nun milletlerarası tahkim bölümünü esas alması da bu anlamda önemlidir. Dolayısıyla tahkim konusunda bu bakımdan ülkemizin Avrupa ülkelerinden bir farkının bulunmadığını söylemek mümkündür. Bahsedilen hususlar, Türkiye'de tahkimin gelişmesi açısından sahip olunan önemli hukuki avantajlardır. Hukuki avantajlar dışında, Türkiye uluslararası tahkimin gerektirdiği fiziki ve beşeri imkânlarla da sahiptir ve tarihi, kültürel, coğrafi konumuyla da yabancı unsurlu tahkimler bakımından avantajlıdır¹¹⁷.

Türkiye'de DTO bünyesinde, alanında uzman hakemlerle donatılmış ve uluslararası nitelikli uyuşmazlıkların çözülebildiği saygın bir denizcilik tahkim mahkemesinin kurulması sayesinde, deniz ticareti hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar alanında uzman ve saygın hakemlerce, uygun ücretler karşılığında hızlı bir şekilde çözümlenebilecektir ve bu da Türk hukukunun gelişimine hizmet edecektir. Ayrıca böylece Türk hukukçuların bu alanda daha çok söz sahibi olmasının yolu açılacaktır.

Belirtildiği üzere 2011 ve 2012 yılı istatistiklerine göre hukuk mahkemeleri arasında davanın ortalama görülme süresinin en uzun olduğu mahkemelerinden ilki kadastro mahkemeleri, ikincisi ise denizcilik ihtisas mahkemeleridir¹¹⁸. Kanaatimizce deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların oldukça teknik olabilmesinden kaynaklanan bu sorun, uzman hakemler tarafından yürütülen bir tahkim yargılamasıyla bertaraf edilebilir.

Ayrıca uzman bir denizcilik tahkim mahkemesinin varlığı ve yaygınlığı, devlet mahkemelerinde sürüncemede kalmakta olan davaların ve iş yoğunluğunun azaltılmasına, böylece devlet mahkemeleri nezdindeki deniz ticaretine ilişkin yargılamaların da hızlanmasına dolaylı bir şekilde hizmet edecektir.

¹¹⁷ Şanlı, **a.g.m.**, s. 152, 153.

¹¹⁸ Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, “Adli İstatistikler 2017”, (Çevrimiçi) http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2017/istatistik2017.pdf, 17 Haziran 2018, s. 139.

Taraflar onay verdikçe anonim bir şekilde yayınlanacak olan tahkim kararları ile benzer davalarda istikrar sağlanacak, kararların yabancı dillere de çevrilmesiyle başka davalarda da emsal teşkil edebilmesinin ve aynı zamanda tahkim mahkemesinin tanınırlığın artırılmasının yolu açılacaktır.

Bunun dışında, GMAA tarafından düzenlenmiş olan tahkim dışındaki arabuluculuk, uzlaştırma ve uzman görüşü kurallarının da yapılan uyarlamalar ve eklemelerin ardından DTO tarafından yayınlanması ve gerekli hizmetin verilmesi; uyuşmazlıkların kısa sürede, taraflar gerilmeden ve ilişkiler yıpranmadan çözümünü sağlayacak, bu da sektör için faydalı olacaktır.

SONUÇ

GMAA; liman kentleri olan Hamburg ve Bremen’de deniz ticareti tahkiminin hem ulusal hem uluslararası olarak geliştirilmesi amacıyla, bu şehirlerde deniz ticareti alanında faaliyet gösteren tacirler ve uzman deniz ticareti hukuku avukatları tarafından, 1983 yılında ve bir dernek olarak kurulmuştur. GMAA kuralları; hem tarafların Alman olduğu, hem de uluslararası nitelikli deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklarda makul ücretler karşılığında hızlı uyuşmazlık çözümü sağlamaktadır.

GMAA tarafından hazırlanmış olan tahkim, seri tahkim, arabuluculuk, uzlaştırma ve uzman görüşü kuralları deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde kullanılması amacıyla hazırlanmış olmakla beraber, bu kuralların deniz ticaretine ilişkin olmayan uyuşmazlıkların çözümünde de kullanılması mümkündür. Nitekim pratikte deniz ticaretine ilişkin olmayan bazı uyuşmazlıkların çözümünün GMAA kurallarına göre gerçekleştirildiği bilinmektedir.

GMAA tarafından uyuşmazlık çözümüne ilişkin çeşitli kurallar düzenlenmiş olmasına rağmen, GMAA bir kurumsal tahkim merkezi değildir. Zira kurumsal tahkimin belirli unsurları mevcuttur ve bir kurumsal tahkimin varlığı için tahkim prosedürü boyunca idari ve teknik hizmetlerin verilmesi, hakemliğin ilgili kurumun gözetim ve denetimi altında yapılması gerekir. Öyle ki, kurumsal tahkimi karakterize eden özelliklerden biri de tahkim prosedürünün idare ve organize edilmesidir. Fakat GMAA tarafından böyle bir hizmet verilmemektedir. GMAA tahkim kuralları uyarınca GMAA’nın yargılama boyunca sahip olduğu işlevler yalnızca hakemlerin seçim ve tayini (tarafların talebi üzerine) ile davacı veya davalı tarafta birden fazla kişinin bulunduğu yargılamalarda, davalıların hakem tayini süresinin uzatılmasından ibarettir.

GMAA’nın uyuşmazlık çözümüne ilişkin kurallarının tamamında esas olan Almanca versiyondur ve çelişki halinde Almanca versiyon geçerlidir. Seri tahkim kurallarının ise İngilizce versiyonu henüz yayınlanmamıştır.

GMAA tahkim kuralları *ad hoc* tahkim kurallarıdır. Bu kurallar hazırlanırken UNCITRAL kurallarıyla Alman usul hukuku temel alınmış, bununla beraber deniz ticaretinin gerekleri de dikkate alınmıştır.

GMAA tahkim kuralları açıklanırken MTK hükümleriyle karşılaştırmalı bir inceleme metodu tercih edilmiştir; zira MTK tahkim yerinin Türkiye olduğu hallerde *lex loci arbitri* olarak zorunlu bir şekilde uygulama alanı bulur. MTK hükümlerinin uygulama alanı bulması halinde, GMAA tahkim kurallarının MTK emredici hükümlerine aykırı olan maddeleri geçersiz olacak, MTK'nın ilgili emredici kuralının uygulanması gerekecektir. Fakat MTK hükümlerinin birçoğunun aksini kararlaştırmak mümkün olduğundan, bahsedilen durum sıkça ortaya çıkmaz.

Bu bağlamda önem arz eden bir husus, GMAA tahkim kuralları uyarınca kural olarak yargılamanın iki hakem tarafından yürütölüp karara bağlanmasıdır. Oysa MTK uyarınca taraflar hakemlerin sayısını belirlemekte serbest olmakla beraber, kanun bu sayının mutlaka tek olmasını aramıştır ve bu kural emredicidir. Belirtmek gerekir ki MTK'nın hakem sayısının tek olması gerektiğine dair kuralı yalnızca GMAA tahkim kuralları ile değil, aynı zamanda UNCITRAL Model Kanunu hükümleri, LMAA tahkim kuralları, 1996 tarihli Tahkim Kanunu hükümleri ve İngiliz hukuku uyarınca yürütölen genel tahkim uygulaması ile de farklılık gösterir. Fakat kanunun hükmü emredici olduğundan MTK'nın uygulama alanı bulduğu hallerde hakemlerin GMAA tahkim kurallarına rağmen bu kuralı dikkate almaları ve beraber üçüncü bir hakem tayin etmeleri gerekir.

Nitekim iki hakemden oluşın bir hakem heyetinin verdiği kararın iptali gündeme gelebilir. Zira MTK m. 15 uyarınca hakem veya hakem kurulunun seçiminde, tarafların anlaşmasında belirlenen veya MTK'da öngörölen usule uyulmaması bir iptal sebebidir. Hakem sayısının tek olması gerektiğine dair kuralın aksinin kararlaştırılamayacağı da MTK m. 7/A'nın lafzından açıkça anlaşılmalıdır. Dolayısıyla ileride kararın iptali tehlikesiyle karşı kalmamak adına, tahkim yerinin Türkiye olması halinde GMAA tahkim kurallarında ufak bir farklılığa gidilerek hakem sayısının tek olacak şekilde belirlenmesi yerinde olacaktır.

MTK hükümleriyle önemli bir farklılık arz eden bir diğer GMAA tahkim kuralı ise tahkim süresine ilişkindir. GMAA tahkim kuralları uyarınca tahkim belirli bir süre ile sınırlı değildir; bunun yerine makul süre kriteri getirilmiştir. Bununla birlikte GMAA tahkim kuralları m. 6/1-d gereği hakem olarak sahip olunan yükümlülüklerin yerine getirilmesinin uygunsuz bir şekilde geciktirilmesi halinde hakemin reddi talep edilebilir. Dolayısıyla doğrudan bir şekilde olmasa da tahkim süresi için öngörülmüş olan makul sürenin aşılması bu şekilde engellenmiştir. MTK m. 10 uyarınca ise tahkim süresi kural olarak bir yıldır.

Doktrinde tahkim davalarının belirli bir süreye tabi olmasının kamu düzenini ilgilendirdiği ve tahkim süresinin hakemlerin takdirine bağlı tutulması halinde süre şartının geçersiz olacağı ifade edilmektedir. Şayet taraflar sözleşme ile tahkim için bir süre belirlemediyse veya süre belirlenmiş olmakla birlikte kesin ve belirli değilse, kanunun belirlediği süre esas alınmaktadır. Dolayısıyla GMAA tahkim kurallarına göre çözülen uyuşmazlıklarda, MTK'nın uygulama alanı bulduğu hallerde m. 10/B-1 gereği tahkim süresi bir yıl olacaktır.

Tahkimde süreye riayet edilmesi yüksek önem arz etmektedir; nitekim MTK m. 15/1-c uyarınca kararın tahkim süresi içinde verilmemesi bir iptal sebebidir.

Eğer somut olayda MTK hükümleri uygulama alanı bulmuyorsa, bu durumda kural olarak GMAA tahkim kuralları m. 5 uyarınca makul süre kriteri geçerlidir.

Kamu düzenine aykırılık bir tenfiz engeli olduğundan, tarafların belirli bir tahkim süresi belirlememiş olduğu tahkim yargılamaları sonucunda verilen kararın kamu düzenine aykırı sonuç doğurup doğurmadığı da incelenmelidir. Bu hususta, GMAA tahkim kuralları uyarınca makul bir sürede sonlandırılan bir tahkim yargılaması sonucu verilen kararın, sırf başlangıçta tahkim süresi belli olmadığından kamu düzenine aykırı bir sonuç doğurmayacağı kanaatindeyiz. Nitekim GMAA tahkim kuralları yaygın bir şekilde uygulanmaktadır ve New York Sözleşmesi m. V hükmünde yer alan bir tenfiz engeli olan kamu düzenine aykırılık, bu bakımdan GMAA tahkim kuralları uyarınca verilmiş olan kararların tenfizini engellememektedir.

İngiliz tahkimin pahalılığına ilişkin eleştirileri de dikkate alan GMAA, tahkim yargılaması boyunca oluşacak masrafları hesaplamak için oldukça basit bir sistemi tercih etmiştir. Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları ve internet sitesinde yer alan “Ücret Hesaplayıcı” sayesinde uyuşmazlık miktarına göre hakem ücretini hesaplamak mümkündür. Keza davanın kazanılması halinde talep edilebilecek vekâlet ücretinin Alman avukatların temyiz kanun yoluna başvuru durumunda hak kazandıkları ücretle sınırlı olması da bir belirlilik sağlamaktadır.

Mahkemenin tarafların tahkimin amacı hakkındaki başvurusu ile bağlı olmakla birlikte, taraflarca sunulmuş olan vakıalar ve deliller ile bağlı olmayışı GMAA tahkiminin bir özelliği olarak gösterilmektedir ve GMAA tahkimi bu yönden ZPO’da yer alan temel kurallardan ayrılmaktadır. Bu kuralın arka planında Alman Hukuk Usulü’nde yer alan, hâkimin yalnızca taraflarca sunulmuş olan vakıalara göre karar verebileceğine ilişkin genel ilke ve diğer taraftan Anglo-Amerikan sisteminde yer alan delillerin sunumu hakkındaki geniş kapsamlı kurallar (*discovery* usulü) arasında uzlaşma sağlama amacı olduğu belirtilmektedir.

GMAA tahkim kurallarında dikkat çeken bir başka husus da m. 10 gereği tahkim mahkemesinin delillerin güvence altına alınması için tedbir kararı vermeye yetkili olduğu; fakat uyuşmazlık konusu ile ilgili bunun dışında başkaca ihtiyati tedbir veya güvence altına alma tedbiri kararı vermeye yetkili olmadığına ilişkin kuraldır. Bu kuralın başlıca sebeplerinden biri olarak gemilerin ihtiyati hacizleri gibi geçici hukuki koruma tedbirleri için genellikle esasa ilişkin tahkim yargılamasının başlatılmasından önce ve *ex parte* (tek taraflı) yargılamalara başvuruluyor olması gösterilmiştir.

GMAA tahkimin en önemli özelliklerinden biri de Anglo-Amerikan tahkiminin aksine, GMAA tahkiminde mahkemelerin yargılamanın her aşamasında uyuşmazlığın veya uyuşmazlığa ilişkin belirli konuların dostane bir yolla çözümü ihtimalini göz önünde bulundurmakla ve eğer bunu uygun görürlerse taraflara böyle bir sulhu önermekle yükümlü olmalarıdır.

Sulh girişimine dair bu ilke; Avusturya, İsviçre ve Almanya devlet mahkemeleri nezdindeki davalara ilişkin mevzuat ve uygulamadan alınmıştır.

İlkenin, bu ülkelerde 100 yılı aşkın bir süredir uygulanmakta olduğu ve zamanla gittikçe artan bir gelenek haline geldiği belirtilmiştir. Bahsedilen ülkelerde hukuk mahkemelerinde açılan davaların %50'sinden fazlasının mahkeme önünde ve karardan önce sonlandığı tahmin edilmektedir. Uyuşmazlığın bu şekilde çözümünün; sıkça ve başarılı bir şekilde kullanılmakta olduğu ve çoğu GMAA tahkimi yargılamasının bir tahkim kararı yerine anlaşma ile sonuçlandırılmasının sebeplerinden birinin de bu yöntem olduğu belirtilmektedir.

GMAA seri tahkim kuralları ise bu çalışmanın hazırlanması esnasında ilk kez ve 01.01.2018 tarihinden itibaren geçerli olmak yayınlanmıştır. GMAA seri tahkim kurallarının uygulama alanı bulması için iki koşul birlikte aranmıştır. Bu koşullardan ilki, ihtilaf halinde GMAA seri tahkim kurallarının uygulama alanı bulacağı yönünde bir tahkim anlaşmasının yapılmış olmasıdır. Keza dava dilekçesinin sunumundan önce bu kuralların uygulanması gerektiği hususunda anlaşılması halinde de ilk koşul gerçekleşmiş sayılır. İkinci koşul ise uyuşmazlık konusunun değeri yönündendir. Buna göre GMAA seri tahkim kurallarının uygulama alanı bulması için uyuşmazlık konusunun değeri 1.000.000,00 € tutarını veya taraflar arasında kararlaştırılmış olan diğer bir tutarı aşmamalıdır.

Seri tahkim kuralları genel olarak GMAA olağan tahkim kurallarıyla benzerlik göstermekle birlikte, yargılamanın hızlandırılması için getirilmiş önemli farklılıklar mevcuttur. GMAA seri tahkim kuralları uyarınca yargılama tek hakem tarafından yürütülmektedir ve tahkim süresi hakemin tayininden itibaren altı aydır. Yine GMAA olağan tahkim kurallarından farklı olarak GMAA seri tahkim kurallarıyla tahkim yargılamasının işleyişi detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. Kurallarda, taraflar arasında bir anlaşmaya varılamadıkça ve tahkim mahkemesi tarafından da bir belirleme yapılmadıkça riayet edilmesi gereken, dilekçelerin sunum süresi gibi bazı hususlar somut bir şekilde belirlenmiştir.

Günümüzde uluslararası ticari uyuşmazlıkların alternatif uyuşmazlık çözüm usulleriyle çözümü cazip hale gelmiştir. Bunun en önemli iki sebebi; devlet mahkemeleri ile tahkimin pahalı olabilmesi ve buralardaki davaların uzun zaman alabilmesidir. GMAA tarafından da diğer uyuşmazlık çözüm yollarına ilişkin bazı

kurallar yayınlanmıştır. Bunlar GMAA arabuluculuk, uzlaştırma ve uzman görüşü prosedürlerine ilişkin kurallardır.

Türk doktrininde arabuluculuk kavramının uzlaştırma ile aynı ve farklı anlamlarda kullanılmasına rastlanmaktadır. GMAA kuralları uyarınca ise bu iki kavram farklı iki uyuşmazlık çözüm yoluna işaret eder.

GMAA kuralları uyarınca uzlaştırmada uzlaştırıcı, bulguları uyarınca tarafların uyuşmazlığı nasıl çözmeleri gerektiğine dair bir teklifte bulunmaktadır. Oysa arabulucu Alman hukuku uyarınca konunun esasına dair bir teklifte bulunmaz ve bunu tamamen taraflara bırakır; arabulucu sadece tarafların kendi kendilerine bir çözüme varmalarını sağlar.

Çalışmada bahsedilen son uyuşmazlık çözüm yolu, uzman görüşü kuralları uyarınca yürütülen uyuşmazlık çözümüdür. GMAA uzman görüşü kurallarıyla düzenlenmiş olan alternatif uyuşmazlık çözüm yolu, doktrinde uyuşmazlıkların teknik bilirkişilik yoluyla çözümü (*technical expertise* - hakem bilirkişilik) adıyla açıklama bulmaktadır. Hakem-bilirkişiler, ara teknik problemlerin sözleşmenin tam olarak ifasını olumsuz yönde etkilemesini önlemek amacıyla tayin edilmektedir. GMAA uzman görüşü uyuşmazlık çözüm yolunda tayin edilen uzman, belirli bir soruyu cevaplamaktadır. Bu soru genellikle teknik bir problem (örneğin gemi inşa veya gemi tamir alanlarına ilişkin) veya denizcilikle ilgili ya da hukuki bir konu hakkındadır.

Uzman görüşlerinin genellikle kullanıldığı alanlardan biri de tersane sözleşmeleridir. Tersane sözleşmelerinde inşa sürecinde ortaya çıkan beklenmedik teknik problemlerin açıklığa kavuşturulmasında, bir geminin kabul edilebilirliği hususunda, ödmeden indirim tutarları ve tamir masraflarının belirlenmesi gibi konularda uzman görüşüne ihtiyaç duyulmaktadır.

Çalışmanın ilk ve ikinci bölümlerinde GMAA tarafından hazırlanmış olan uyuşmazlık çözüm kuralları incelendikten sonra, üçüncü bölümde Türkiye’de kurulması muhtemel bir denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezi hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur.

Devlet mahkemelerinde deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların görülme süresi incelendiğinde, yargılamanın oldukça uzun sürdüğü ortaya çıkmıştır. Denizcilik ihtisas mahkemelerinde bir davanın ortalama görülme süresi istatistiklerde 2010 yılı için 499, 2011 yılı için 618, 2012 yılı içinse 693 gün olarak hesaplanmıştır. Elbette ilk derece mahkemelerinde görülmekte olan bu sürelerle temyiz süreci de eklenmelidir. Yine istatistikler uyarınca 2017 yılı için Yargıtay 11. Hukuk Dairesi nezdinde bir davanın görülmesi süresi ortalama olarak 615 gündür.

Bunun dışında dikkat çeken bir başka husus da, 2011 ve 2012 yıllarında hukuk mahkemelerinin tamamı incelendiğinde, davanın ortalama görülme süresinin en uzun olduğu mahkemelerin kadastro mahkemeleri ve ardından denizcilik ihtisas mahkemeleri olmasıdır.

Temyiz süreci de dikkate alındığında denizcilik ihtisas mahkemelerinin görev alanına giren bir davanın ortalama görülme süresi 3 yıl 7 ay 3 gün olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla tahkim süresinin altı ay, hatta üç ay bile olabileceği dikkate alındığında, istatistikî veriler uyarınca milli mahkemelerde süren yargılamanın oldukça uzun olduğu sonucuna varılır. Yine bahsedilen veriler ışığında söylemek mümkündür ki tahkim kararına karşı bir iptal davası açılmaması ihtimalinde, altı ay sürebilecek olan bir tahkim yargılaması yerine devlet mahkemelerine başvurulması yargılamanın ortalama %610 oranına kadar uzayabilmesine neden olabilmektedir.

Buna karşılık tahkim ile bu dezavantajların giderilmesi mümkündür. Uluslararası ticari uyuşmazlıklar bakımından sıkça tercih edilen tahkimin, uyuşmazlıkların çözümünde bağımsız ve tarafsız bir yargı mercii olmasının taraflar için vazgeçilmez olması, devlet mahkemelerine kıyasla kararların daha çabuk verilebilmesi, hakemler ve tahkim mahkemelerinin uzman kişi ve kurumlar olmaları, hakemlerin milli mahkemeler gibi *lex forin* maddi ve usule ilişkin kurallarıyla sıkı sıkıya bağlı olmaması ve tahkimde devlet mahkemelerine kıyasla uluslararası ticaretin ihtiyaç ve niteliğine, tarafların beklentilerine ve adalet ilkelerine çok daha uygun kararlar verilebiliyor olması, hakem kararlarının icrasının yaygın ve kolay olması, yargılamanın gizli ve ucuz olması, hakemlerin aynı zamanda birer uzlaştırmacı

da olmaları nedeniyle tahkimde taraflar arasındaki ilişkilerin daha az tahrip olması ve tahkimin barışçıl bir usul olması gibi avantajları vardır. Elbette tüm bu avantajlar, denizcilik tahkimi için de geçerli olacaktır.

Nitekim deniz ticareti hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar bakımından tahkimin uzun bir süredir devlet mahkemelerine oranla daha fazla başvurulmuş bir uyuşmazlık çözüm yolu olduğu bilinir ve bu durum genellikle teknik konulara ilişkin ihtilaflar içeren deniz ticareti hukuku uyuşmazlıklarının tahkimin bünyesine uygun olduğunu açıkça gösterir. Öyle ki teknik nitelikleri sebebiyle deniz ticareti hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların kısa sürede çözülebilmesi bakımından tahkimin uygunluktan öte bir gereklilik arz ettiğini söylemek dahi mümkündür.

Deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklar bakımından tahkimin bir gereklilik olduğu sonucuna vardıldıktan sonra, Türkiye’de kurulmuş olan belirli kurumsal tahkim merkezleri tarafından bu gerekliliğin sağlanıp sağlanmadığı incelendiğinde, deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların çözümü için bir denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezinin gerekli olduğu sonucuna varılmıştır.

2010 yılı verilerine göre, 2005 yılından sonra İTOTAM’a toplamda yalnızca 57 başvuru yapılmıştır. Ayrıca uyuşmazlıkların İTOTAM nezdinde çözülebilmesi için, taraflardan en az birinin İstanbul Ticaret Odası üyesi olmasının şart olması nedeniyle, İTOTAM’ın ileride deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların çözümü için uluslararası bir merkez olması mümkün görülmemektedir.

Keza TOBB Tahkim Divanı ile İzmir Ticaret Odası Tahkim Mahkemesi’ne başvuru sayısının da oldukça az olduğu tespit edilmiştir.

Deniz ticareti uyuşmazlıklarının TÛRSAB Tahkim Kurulu ve TFF nezdindeki Uyuşmazlık Çözüm Kurulu ile Tahkim Kurulu nezdinde görülmesi, konu itibarıyla mümkün değildir. Alışveriş Merkezleri ve Perakendeciler Derneği Etik ve Tahkim Kurulu ise bugün itibarıyla görev yapmamaktadır.

Sigorta Tahkim Komisyonu nezdinde deniz ticaretine ilişkin davaların görülmesi mümkün olmakla birlikte, bu kurum nezdinde görülebilecek davalar yalnızca bir tarafın sigortacı olduğu uyuşmazlıklarla sınırlıdır.

ISTAC bünyesinde ise bazı deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklar görülmekte olsa da bunlar ISTAC'ta çözümlenen uyuşmazlıkların yalnızca %7'sini oluşturmaktadır.

Böylece Türkiye'de hâlihazırda kurulmuş olan tahkim merkezlerinin, deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde yeteri kadar görev alamadığı ve deniz ticareti uyuşmazlıklarının çözümü için ayrı bir uyuşmazlık çözüm merkezinin kurulmasının gerektiği sonucuna varılmıştır.

Önerilen denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezi, kurulması halinde diğer kurumsal tahkim merkezlerine rakip konumunda olmayacaktır; zira deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklar bakımından belirtilen kurumsal tahkim merkezlerine ya hiç başvurulmamakta ya da nadiren başvurulmaktadır.

Böylece Türkiye'de bir denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezinin gerekli olduğu sonucuna varıldıktan sonra, bu merkezin ideal yapısı inceleme konusu yapılmıştır. Tahkimin ve özellikle de *ad hoc* tahkimin ülkemizde henüz yeteri kadar yaygınlaşmamış olması nedeniyle, deniz ticareti uyuşmazlıklarının çözülmesi için kurumsal tahkimin tercih edilmesi önerilmiştir.

29 Kasım – 4 Aralık 1965 tarihleri arasında gerçekleşen tahkim konulu IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası'nda, tahkimin Türkiye'de teşkilatlanması konusu da ele alınmıştır. Odalar Birliği bünyesinde bir ticari tahkim divanı kurmak ve her odaya bir tahkim divanı bağlamak, burada bahsedilen fikirlerden olmuştur. Meslek kuruluşlarının özel bir tahkim teşkilatına ihtiyaçları olduğu görüşü de teklif ve temenniler arasında yer almıştır. Fakat bilindiği üzere, 2005-2010 yılları arasında TOBB Tahkim Divanı'na toplamda yalnızca 6 başvuru yapılmıştır. Dolayısıyla TOBB Tahkim Divanı'nın tahkimin yaygınlaşmasına katkı sağlayamamış olduğu görülmektedir.

Odalara tahkim divanı bağlanması görüşü deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklar bakımından değerlendirildiğinde, deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların ilgili odaya bağlanacak bir tahkim mahkemesinde çözümü gündeme gelmektedir. Bu durumda ilgili oda, DTO olmalıdır.

Esasen 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu gereği ilgililerin talebi halinde, ticari ve sınaî ihtilaflarda hakem olmak ve tahkim kurulları oluşturmak oda görevlerindendir. Dolayısıyla DTO nezdinde bir denizcilik tahkim mahkemesi kurulması mevzuat gereği mümkün ve DTO'nun amaçlarının gerçekleştirilmesi için bir gerekliliktir. Ayrıca DTO nezdinde bir tahkim mahkemesi kurulması bunun dışında deniz ticaretinin kamu yararına, milli ulaştırma ve deniz ticareti politikasına uygun şekilde gelişmesine de katkı sağlayacaktır.

Her ne kadar GMAA bir dernek olarak kurulmuş olsa da DTO nezdinde bir uyuşmazlık çözüm merkezi kurulması hukuken mümkünken, bir dernek veya enstitü olarak yeni bir tahkim merkezi kurmaya ihtiyaç olmadığı kanaatindeyiz. Zira ölkemizde deniz ticareti alanında faaliyet gösterenlerin çoğu hâlihazırda DTO üyesidir ve bu kişiler olası bir ihtilaf halinde tanımadıkları bir dernektense DTO nezdindeki tahkim mahkemesine başvurmayı tercih edeceklerdir. DTO üyeleri, kendilerini DTO çatısı altında güvence altında hissedecek, problem bir nevi evde çözülecektir. DTO üyesi olmayan kişilerin deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklarının da bu tahkim mahkemesinde görölmesine elbette hiçbir engel yoktur.

DTO nezdinde bir tahkim mahkemesinin kuruluşu prosedürel açıdan da daha basit olacaktır; zira böyle bir oluşum için yeni bir kanun çıkarılmasına ihtiyaç yoktur. 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu hâlihazırda böyle bir yetki ve görevi içermektedir. Oluşturulacak bir komisyonca hazırlanan kurallar ve yönetmeliklerin Oda Meclisi kararı ile yürürlüğe girmesi mümkündür.

Sektörel tahkimlerde görölen sirküle edilme, kara liste gibi uygulamalar ve bu tür kurumsal tahkimlerin uzman olması, üyelerine ucuz bir yargılama hizmeti sunması gibi avantajlar sayesinde DTO nezdindeki bir sektörel tahkim tercih edilebilir olacaktır. Nitekim uygulamada başarılı görölen tahkim merkezlerinin birçoğunun, belirli bir ticari ya da bölgesel niteliği sebebiyle başarılı olduğu belirtilmektedir. Bunun dışında belirli sektörlerde faaliyet gösteren tacirler üzerinde, o sektörde yer alan birlik ya da odaların bünyesindeki tahkim mahkemelerinin kararlarının çok daha farklı bir tesire sahip olduğu ifade edilmiştir.

GMAA tahkim kuralları Türkiye’de kurulması muhtemel olan denizcilik uyuşmazlık çözüm merkezi bakımından değerlendirildiğinde, dostane çözüm konusunda önemli bir farklılık görülmüştür. GMAA m. 13 gereği tahkim mahkemesi yargılamanın her aşamasında uyuşmazlığın veya uyuşmazlığın belirli konularının dostane bir yolla çözümü ihtimalini göz önünde bulundurmalı ve bunun uygun olacağını düşünürse taraflara bu sulhu önermelidir. Bu kural sayesinde, çoğu uyuşmazlığın tahkim kararı yerine, tarafların sulhu üzerine dostane yolla çözüme kavuştuğu, hatta uyuşmazlığın bu yolla çözümünün yaygın ve başarılı bir şekilde kullanıldığı ve başarı oranının %80-90 olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla bu yöntemin Türkiye’de kurulması muhtemel olan denizcilik tahkim mahkemesi için de kullanılması faydalı olacaktır.

Bu husus dışında GMAA tahkim kurallarında hakemin reddi sebepleri, şirketler hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar, tedbir kararı konusunda yetki, GMAA Yönetim Kurulu üyesi için de tarafsızlık ve gizlilik yükümlülükleri getirilmiş olması ve hakemlerin sorumluluğu hususlarında da farklılıklar mevcuttur. Ayrıca kurulması muhtemel denizcilik tahkim mahkemesinin kurallarında belirli bir tahkim süresinin getirilmesi ve hakem sayısının tek olarak belirlenmesi gereklidir. Lakin çalışmanın üçüncü bölümünün konusu olan Türkiye’de kurulması muhtemel denizcilik tahkim mahkemesi için düzenlenmesi gereken tahkim kurallarının tek bir kaynağa bağlı kalarak kaleme alınmaması gerekir.

Kurulması muhtemel denizcilik tahkim mahkemesinin kurallarının düzenlenmesi amacıyla, içerisinde hukukçuların ve denizcilik alanında uzmanların yer aldığı bir komisyon oluşturulması gerekecektir. Komisyon tarafından GMAA tahkim kuralları, ISTAC tahkim kuralları, LMAA tahkim kuralları, ICC tahkim kuralları, UNCITRAL kuralları ve dünyanın önemli tahkim merkezlerinin kural ve işleyişleri; örneğin hakem seçim ve tayini gibi her bir bahiste tek tek incelenmeli ve kurallar MTK’nın emredici hükümlerine uygun olarak düzenlenmelidir. Nitekim kuralların hazırlanması aşamasında tahkim kararının iptaline yol açabilecek veya kararın tenfizine engel olabilecek hükümlere yer verilmemesine de özen gösterilmelidir. Şüphesiz, kurulacak komisyonda yer alan denizcilik uzmanlarının, bahsedilen kurallarda yer almayan fakat deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların

tahkim yoluyla çözümüne kolaylık sağlayacak olan önerileri de önemle dikkate alınmalıdır. Zira tek bir kaynağa bağlı kalınarak oluşturulan kuralların ihtiyaç duyulan faydayı sağlaması pek mümkün görünmemektedir. Nitekim ISTAC kuralları hazırlanırken de çeşitli tahkim merkezi yapıları incelenerek bu modellerden ikisi seçilmiş, çalışma grubu tarafından yerinde incelemeler yapılmıştır.

Tahkimin tabi olduğu kurallar bakımından genel olarak Türkiye'nin Avrupa ülkelerinden bir farkının bulunmadığı, hukuki avantajlar dışında Türkiye'nin uluslararası tahkimin gerektirdiği fiziki ve beşeri imkânlarla da sahip olduğu; bunun dışında tarihi, kültürel ve coğrafi konumuyla da Türkiye'nin yabancı unsurlu tahkimler bakımından avantajlı olduğu belirtilmektedir.

DTO nezdinde bir uyuşmazlık çözüm merkezi kurulmasının, ülkemizde deniz ticaretine ilişkin tahkimin gelişime açık olması sebebiyle bir ihtiyaç olduğu kanaatindeyiz. Böyle bir tahkim mahkemesinin kurulması ve popüler hale gelmesiyle birlikte öncelikle Türkiye'de deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıkların hızlı ve ucuz bir şekilde alanında uzman ve saygın hakemler tarafından çözülebileceği güvenilir bir mahkeme oluşturulmuş olacaktır.

DTO nezdinde bir tahkim mahkemesinin kurulması Türk deniz ticareti hukukunun daha da gelişimine hizmet edecek, taraflar onay verdikçe anonim bir şekilde yayınlanacak olan tahkim kararları ile benzer davalarda istikrar sağlanacak, kararların yabancı dillere de çevrilmesiyle birlikte kararların başka davalarda da emsal teşkil edebilmesinin ve aynı zamanda gerek tahkim mahkemesinin gerek Türkiye'nin deniz ticareti hukuku konusundaki tanınırlığının artırılmasının yolu açılacaktır. Ayrıca uyuşmazlıkların kısa sürede ve makul ücretlerle çözümü deniz ticareti sektörüne şüphesiz büyük katkı sağlayacaktır.

Bunun dışında uzman bir denizcilik tahkim mahkemesinin varlığı ve yaygınlığı, devlet mahkemelerinde sürüncemede kalmakta olan davaların ve iş yoğunluğunun azaltılmasına, böylece devlet mahkemeleri nezdindeki yargılamaların da hızlanmasına dolaylı bir şekilde katkı sağlayacaktır.

Paralel bir şekilde, DTO tarafından arabuluculuk, uzlaştırma ve hakem-bilirkişilik hizmetlerinin verilmesinin de sektöre ve deniz ticareti hukukunun gelişimine fayda sağlayacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Akan, Pınar: **Arabuluculuk ve Deniz Hukuku'na İlişkin İhtilaflarda Uygulanması**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013.
- Akan, Pınar: “Deniz Hukuku’nda Alternatif Çözüm Yolları”, **6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu’nu Beklerken**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 18, S 2, İstanbul, 2012, s. 465-475.
- Akça, Çağatay: “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarından Arabuluculuk ve Uzlaştırma”, **Hukuk Gündemi Dergisi**, S 1, 2009, s. 25-36.
- Akın, Pelin: “Uluslararası Tahkimde Çok Taraflılık”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, ed. Bülent Yavuz, Abdulkerim Yıldırım, M. Çelebi Can, C. XVIII, S 3-4, Ankara, y.y., 2015, s. 299-340.
- Akıncı, Ziya: **Milletlerarası Özel Hukukta İnşaat Sözleşmeleri**, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No:7, Adalet Matbaacılık, 1996. [**İnşaat Sözleşmeleri**]
- Akıncı, Ziya: **Milletlerarası Tahkim**, 4. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2016. [**Milletlerarası Tahkim**]
- Akıncı, Ziya: “Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XVIII, S 4, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (Türkiye İş Bankası Vakfı), 1996, s. 93-109.

- Ataman-Figanmeşe, İnci: “Milletlerarası Usul Hukukunda Delillerin Temini” (Danışman: Ergin Nomer), İstanbul, 2005, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Çevrimiçi) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>, 12 Mart 2018.
- Bacanlı, Mehmet Rifat: “Hakem Sözleşmesinde Esasa Uygulanacak Hukuk”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, S 10, 2017, (Çevrimiçi) <http://www.uyusmazlik.gov.tr/Resimler/Pdfler/Makaleler/25-12-20174.pdf>, 21 Ağustos 2018, s. 111-156.
- Balcı, Muharrem: **İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim**, İstanbul, Danışman Yayınları, 1999.
- Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru: “UNCITRAL ve UNCITRAL Model Kanunu’na Genel Bir Bakış”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, C. II, S 4, 20 Ocak 2011, (Çevrimiçi) <http://www.taa.gov.tr/indir/uncitral-ve-uncitral-model-kanununa-genel-bir-bakis-bWFrYWxlfDQyZTdmLTYyZThiLWY1ZGU5LWJjMzYwLnBkZnw1Ng//>, 3 Şubat 2018, s. 135-172.
- Connerty, Anthony: “Uluslararası Ticari Uyuşmazlık Çözümü; Uluslararası Ticari Tahkim Kurumları; Ad Hoc Tahkimi ve Tahkimin Geleceği”, **Uluslararası Uyuşmazlık Çözümünde Usul, Uygulamalar ve Güncel Sorunlar Sempozyumu**, Türkiye Barolar Birliği, 09-10 Ocak 2009, Ankara, Şen Matbaa, 2009, s. 11-39.

- Cortazzo Jr., Russell J.: “Development and Trends of the Lex Maritime from International Arbitration Jurisprudence”, **Journal of Maritime Law & Commerce**, Vol. 43, No. 2, April, Jefferson Law Book Co., 2012, s. 255-277.
- Covo, Jacques: “Türkiye’de Kurumsal ve Mesleki Tahkim Merkezleri ve Dünyadaki Örnekleri”, **Uluslararası Tahkim Kongresi Tebliğler Kitabı**, ed.: Emre Esen, Ahmet Akcan, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 175-182.
- Çakır, Görkem: “Dünya Pratiğinde Hızlandırılmış Tahkim”, **GSI Articletter**, S 2, 2016, (Çevrimiçi) http://www.goksusafiisik.av.tr/Articletter/2016_Winter/GSI_Articletter_2016_Winter_Article6.pdf, 23 Ağustos 2018, s. 81-92.
- Çalışkan, Zeynep: “Fındık İhracatında Uyuşmazlıkların Tahkim Yöntemiyle Çözümü: ISTAC ve TNA”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, C. XXXVII, S 2, İstanbul, Kültür Sanat Basımevi, 2017, s. 230, 256.
- Değnekli, Adnan: “HMK’ya Göre Tahkimde Yargılama Usulü”, **İç Tahkim ve Uygulamaları IVXX. Çözüm Arama Konferansı**, İntes Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası, Ankara, Artı Tanıtım Reklam Promosyon Organizasyon, 2013, s. 37-47.
- Demir Gökyayla, Cemile: “Milletlerarası Tahkimde Ad Hoc Tahkim ve Kurumsal Tahkim”, **Uğur Alacakaptan’a Armağan**, ed.: Mehmet Murat İnceoğlu, C. II, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s. 161-181.

- Ekşi, Nuray: **Milletlerarası Deniz Ticareti Alanında “Incorporation” Yoluyla Yapılan Tahkim Anlaşmaları**, İstanbul, Beta Yayınevi, 2010.
- Ercan, İsmail: **Medeni Usul Hukuku**, 9. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2013.
- Ertan, Kerem: **Deniz Hukuku’nda Londra’da Tahkim**, İstanbul, Beta Yayınları, 2011, (Çevrimiçi) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>, 29 Ekim 2017.
- Ertekin, Erol, Karataş, İzzet: **Uygulamada İhtiyari Tahkim ve Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Tanınması**, Ankara, Yetkin Yayınevi, 1997.
- Esen, Emre: **Uluslararası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilere Teşmili**, İstanbul, Beta Yayınları, 2008, (Çevrimiçi) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>, 9 Mayıs 2017.
- Esen, Emre: “Uluslararası Tahkime Tâbi Bir Uyuşmazlığın Devlet Mahkemelerine Götürülmesi Hâlinde Tahkim Anlaşmasının Geçerliliğine İlişkin İtirazların İncelenmesi ve Kompetenz-Kompetenz Prensibi”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S 1, 2011, s. 355-380.
- Eyuboğlu, Ceren: “Türk Hukukunda Tahkim Anlaşmasının Geçerliliği”, **Ankara Barosu Dergisi**, ed. Mustafa Bayram Mısır, S 3, Yorum Matbaacılık, 2017, s. 227-241.

- Gayer, Catrice, Weimann, “Germany International Arbitration 2017”, Thomas: **International Arbitration**, ed.: Joe Tirado, 3. bs., London, Global Legal Insights, 2017, s. 163-176.
- Gerstenmaier, Klaus-A.: "The 'German Advantage' – Myth or Model?", **SchiedsVZ**, S 1, 2010, s. 21-23.
- Göknıl, Mazhar Nedim: **Deniz Ticareti Hukuku**, 3. bs., İstanbul, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1946.
- Göktürk, Serhan: “Sigorta Tahkim Uygulaması”, (Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Yüksek Lisans, Sigorta Hukukunda Zenginleşme Yasağı Bahar Dönem Ödevi), Ankara, 2017, (Çevrimiçi)
https://www.academia.edu/33751355/Sigorta_Tahkim_Uygulaması, 25 Ağustos 2018, s. 1-24.
- Güven, Koray: “Lex Mercatoria ve Milletlerarası Tahkim”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, C. XXXIV, S 2, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2014, (Çevrimiçi)
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/410901>, 24 Mayıs 2018, s. 1-57.
- Harris, Bruce: “Maritime Arbitration: ad hoc v. administered”, **Asian Dispute Review**, Kluwer Law International, 2001, s. 6-9.

- Ildır, Gülgün: **Alternatif Uyuşmazlık Çözümü (Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler)**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003.
- Jakobsen, Erik W., Mellbye, Christian Svane, Sørvig, Øystein S.: “The Leading Maritime Capitals of the World”, **Menon Business Economics**, No. 22/2015, Menon Publication, 2015, (Çevrimiçi) <http://www.menon.no/wp-content/uploads/01maritime-capitals-2.pdf>, 3 Temmuz 2018.
- Kalpsüz, Turgut: **Türkiye’de Milletlerarası Tahkim**, 2. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2010.
- Kaplan, Yavuz: “Milletlerarası Tahkimde Hakemin ve Tenfiz’in Reddi Sebebi Olması Açısından Bağımsızlık ve Tarafsızlık İlkesi”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, C. XXI, S 1-2, 2001, s. 43-73.
- Karademir, Ebru: “Milletlerarası Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Bir Karşılaştırması”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, C. XXXII, S 2, İstanbul, İstanbul Hukuk Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2012, s. 73-104.

- Karasu, Rauf: “Sigorta Tahkimi ile İlgili Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S 26, 2016, (Çevrimiçi) <http://www.taa.gov.tr/indir/sigorta-tahkimi-ile-ilgili-guncel-sorunlar-ve-cozum-onerileri-bWFrYWxlfDQ1MTFmLTA4ODMyLTA3NmJiLTlzM2QyLnBkZnw4MDk/>, 25 Ağustos 2018, s. 49-69.
- Karayağın, Yaşar, Olgaç, Senai, Kalpsüz, Turgut, Kutay, İlhan, Bozer, Ali: “Türkiye’de Hakemliğin Teşkilatlanması Konusunda Teklifler”, **Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası 29 Kasım – 4 Aralık : Bildiriler - Tartışmalar**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1965, s. 697-707.
- Kayalı, Didem: **Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2015, (Çevrimiçi) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>, 20 Ağustos 2018.
- Kayıhan, Şaban, Ünlütepe, Mustafa: “Sigorta Tahkim Yargılamasına Konu Uyuşmazlıklarda Hükmedilecek Vekâlet Ücreti”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S 12, Ankara, Seçkin Yayınları, 2017, s. 109-124.
- Kender, Rayegân, Çetingil, Ergon, Yazıcığlu, Emine: **Deniz Ticareti Hukuku : Temel Bilgiler**, C. I, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 14. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017.

- Keser Berber, Leyla: “Hakem Mahkemesinin Yetkisi Hakkında Karar Verme Yetkisi (Kompetenz-Kompetenz)”, **Prof. Dr. İrfan Baştuğ Armağanı**, ed.: Bahri Öztürk, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2001, s. 123-139.
- Keser Berber, Leyla: **Uluslararası Ekonomik Tahkimde Çok Taraflı Tahkim Sorunu**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1999.
- Kuru, Baki: **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017.
- Kuru, Baki, Arslan, Ramazan, Yılmaz, Ejder: **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, 25. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2014.
- Küçükgüngör, Erkan: “Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu’nun Yapısı ve Tahkim Kurulu Kararlarının Niteliği”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S 2, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2001, s. 137-146.
- Mark, Jürgen, Plassmeier, Heiko, Quinke, David, Baker & McKenzie: “Developments in German Arbitration Law”, **The Baker & McKenzie International Arbitration Yearbook**, Москва (Moskova), Wolters Kluwer, 2009.
- McIlwrath, Michael, Savage, John: **International Arbitration and Mediation: A Practical Guide**, Great Britain, Kluwer Law International, 2010.
- Newton, David A.: “Alternative Dispute Resolution in Australia”, **A Handbook of Dispute Resolution : ADR in Action**, ed.: Karl J. Mackie, New York, Routledge, 1991, s. 230-241.

- Nomer, Ergin: **Devletler Hususi Hukuku**, Yenilenmiş 22. bs., İstanbul, Beta Yayıncılık, 2017.
- Nomer, Ergin: “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Hakem Mahkemesinin Bağımsızlığı”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, C. IV, S 1, 1984, s. 29-31.
- Nomer, Ergin, Ekşi, Nuray, Öztekin Gelgel, Günseli: **Milletlerarası Tahkim Hukuku**, C. I, 5. bs., İstanbul, Beta Yayınevi, 2016.
- Oğuzman, M. Kemal, Öz, M. Turgut: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. I, 15. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017.
- Okay, Sami: **Deniz Ticareti Hukuku I: Giriş-Gemi Donatan ve Donatma İştiraki Gemi Adamları**, C. I, 3. bs., İstanbul, Kurtulmuş Matbaası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1970.
- Özbek, Mustafa Serdar: **Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2009.
- Özbek, Mustafa Serdar: “Dünya Çapındaki Adalete Ulaşma Hareketiyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. LI, S 2, 2002, s. 121-162.
- Özdamar, Mehmet: “Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XVII, S 1-2, 2013, s. 831-855.

- Özekes, Muhammet, Birben, Erhan: “2822 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanundaki Mecburi Tahkim İle İhtiyari Tahkimin Karşılaştırılması”, **Prof. Dr. Turhan Tûfan Yüce’ye Armağan**, İzmir, y.y., D.E.Ü. Rektörlük Matbaası, 2001, s. 149-177.
- Özel, Sibel: **Milletlerarası Ticari Tahkimde Kanunlar İhtilafı Meseleleri**, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2008.
- Paulsson, Jan, Rawding, Nigel, Reed, Lucy: **The Freshfields Guide to Arbitration Clauses in International Contracts**, United Kingdom, Kluwer Law International, 2011.
- Pekcanitez, Hakan: “İstanbul Tahkim Merkezi Kanun Taslağı”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi : Prof. Dr. Burhan Ceyhan’a Armağan**, C. II, S Özel, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2012, s. 635-655. **[İstanbul Tahkim Merkezi Kanun Taslağı]**
- Pekcanitez, Hakan: “Soru ve Cevap”, **Uluslararası Tahkim Kongresi Tebliğler Kitabı**, ed.: Emre Esen, Ahmet Akcan, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 183-192.
- Pekcanitez, Hakan, Atalay, Oğuz, Özekes, Muhammet: **Medeni Usul Hukuku Temel Bilgiler**, 11. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017.
- Pekcanitez, Hakan, Taş Korkmaz, Hülya: **Medeni Usul Hukuku**, ed.: Hakan Pekcanitez, Muhammet Özekes, Mine Akkan, Hülya Taş Korkmaz, C. I, 15. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017.

- Pekcanitez, Hakan, **Pekcanitez Usûl Medeni Usul Hukuku**, ed.: Hakan Pekcanitez, Muhammet Özekes, Mine Akkan, Hülya Taş Korkmaz, C. III, 15. bs., İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017.
- Polat, Malike: **Milletlerarası Usul Hukukunda Arabuluculuk**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2010.
- Rieckhoff, Jan Joachim: “Deutsche Seeschiedsgerichtsbarkeit Unter der GMAA Schiedsordnung In Vergleichender Betrachtung Englischer Seeschiedsgerichtsbarkeit Unter dem LMAA Reglement”, Hamburg, 2006, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Çevrimiçi) <https://d-nb.info/979933900/34>, 5 Şubat 2018.
- Sadrüleşrafi, Hüseyin Ali: “Türk “Milletlerarası Tahkim Kanunu”na İlişkin Düzenlemeler ile Uygulamalar Hakkında Görüşler”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, ed. Oğuz Şimşek, Habil Gökmen, C. IX, S 1, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü Matbaası, 2007, s. 399-450.
- Scheel, Phillipp-Christian: “International Commercial Arbitration in Maritime Manners”, **International Commercial Arbitration and International Maritime Law from a German and Russian Perspective**, ed.: Alexander Trunk, Valerij A. Musin, LIT Verlag Münster, 2004, s. 160-183.
- Sözer, Bülent: **Deniz Ticareti Hukuku (Ders Kitabı): Giriş-Gemi-Donatan ve Navlun Sözleşmeleri**, C. I, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013.

- Strube, Friedrich: “German Maritime Arbitration Association – arbitration and/or mediation?”, **BIMCO Review 2003**, ed.: Stephanie Zarach, Ian Ormes, 1 Nisan 2003, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/images/gmaa/pdf/artikel/StrubeBimco.pdf>, 3 Şubat 2018, s. 180-182. [**Arbitration and/or Mediation**]
- Strube, Friedrich: “GMAA in a nutshell German Maritime Arbitration Association (GMAA) Dispute Resolution Procedure”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/images/gmaa/pdf/artikel/GMAA%20nutshell%20Strube.pdf>, 3 Şubat 2018. [**GMAA in a Nutshell**]
- Süral, Ceyda: “Hakemin Sorumluluğu”, **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, ed.: Safiye Nur Bağrıaçık, C. X, S 2, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 2011, (Çevrimiçi) <https://jurix.com.tr/article/3996>, 12 Şubat 2018, s. 229-254.
- Şanlı, Cemal: **Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk**, Ankara, Sevinç Matbaası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1986.
- Şanlı, Cemal: “Uluslararası Tahkimde Türkiye’nin Avantaj ve Dezavantajları”, **Uluslararası Tahkim Kongresi Tebliğler Kitabı**, ed.: Emre Esen, Ahmet Akcan, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 151-158.

- Şanlı, Cemal: **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, 6. bs., İstanbul, Beta, 2016. [Uyuşmazlık Çözüm Yolları]
- Şanlı, Cemal, Esen, Emre, Ataman-Figanmeşe, İnci: **Milletlerarası Özel Hukuk**, 6. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018.
- Şit, Banu: **Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, Ankara, İmaj Yayınevi, 2005.
- Tan Dehmen, Mine: “Tahkim Öncesi Müzakere ya da Uzlaştırma Yollarının Tüketilmemiş Olmasının Tahkim Yargılamasına Etkisi”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Prof. Dr. Aslan Gündüz'ün Anısına Armağan, C. XXV, S 1-2, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Araştırma ve Uygulama Merkezi, Beta Yayınları, 2007, s. 451-471.
- Taş, Mehmet: “Türk Hukukunda Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının İptali Davalarının Milletlerarası Ticari Tahkimde Görülmesi” (Danışman: Cemal Şanlı), İstanbul, 2007, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Çevrimiçi) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>, 20 Ağustos 2018.
- Tetley, William: **International Conflict of Laws: Common, Civil and Maritime**, Montreal, International Shipping Publications, 1994.

- Trappe, Johannes: “Arbitration in Germany – some aspects and comparison of law”, SchiedsVZ, S 3, 2013, (Çevrimiçi) <http://www.wipo.int/export/sites/www/amc/en/docs/trappe23102012.pdf>, 5 Şubat 2018. **[Arbitration in Germany]**
- Ulukapı, Ömer: **Medenî Usûl Hukuku**, Konya, Mimoza Yayınları, 2014.
- Ülgener, Fehmi: **Çarter Sözleşmeleri I : Genel Hükümler ve Sefer Çarteri Sözleşmesi**, C. I, 2. bs., İstanbul, Der Yayınevi, 2017.
- Van Den Berg, Albert Jan: “Germany, German Maritime Arbitration Association”, **International Council For Commercial Arbitration Yearbook Commercial Arbitration**, ed.: Albert Jan Van Den Berg, S 30, the Hague, Kluwer Law International, 2005, s. 13-16.
- Wölper, Jan: “Maritime Arbitration in Germany”, **Arbitration in Germany : The Model Law in Practice**, ed.: Karl-Heinz Böckstiegel, Stefan Michale Kröll, Patricia Nacimiento, Wolters Kluwer Law & Business, 2017, s. 889-897.
- Yeğengil, Rasih: **Tahkim (L’arbitrage)**, İstanbul, Doruk Kitap ve Yayınevi, 1974.
- Yeşilırmak, Ali: “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak Hakem-Bilirkişilik”, **Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi: Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan**, C. XI, S Özel, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2010, s. 693-738.

Yeşilova Aras, Ecehan, “Sigortacılık Tahkimi-Sigorta Tahkim Usulü ve Yeşilova, Bilgehan: Ayırdedici Özellikleri (Sigortacılık Kanunu m. 30)” **Journal of Yaşar University**, C. VIII, Özel Sayı, 2013, (Çevrimiçi) <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/9-Ecehan-Bilgehan-YEŞİLOVA.pdf>, 25 Ağustos 2018, s. 275-380.

“2017 Yılı Yargıtay Hukuk Daireleri İş Bölümü”, 01.02.2017, (Çevrimiçi) <http://www.baroturk.com/2017-yili-yargitay-hukuk-daireleri-is-bolumu-26294h.htm>, 17 Haziran 2018.

“About”, (Çevrimiçi) <http://vmaa.org/home/>, 19 Ağustos 2018.

“About EMAC”, (Çevrimiçi) <https://www.emac.org.ac/en/whoweare/AboutEmac>, 19 Ağustos 2018.

Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, “Adli İstatistikler 2017”, (Çevrimiçi) http://www.adliscil.adalet.gov.tr/istatistik_2017/istatistik2017.pdf, 17 Haziran 2018.

“Arbitration”, (Çevrimiçi) <https://www.dihk.de/themenfelder/recht-steuern/privates-wirtschaftsrecht/aussergerichtliche-streitbeilegung/arbitration>, 06 Kasım.2017.

“Arbitration Clauses”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/arbitration/vertragsklauseln>, 22 Ocak 2018.

“Arbitration in Germany”, (Çevrimiçi) <https://www.financierworldwide.com/arbitration-in-germany/#.W3sUgH34nIU>, 20 Ağustos 2018.

“Archiv zu Regularien und Veranstaltungen”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/de/gmaa-intern/bibliothek/archiv>, 06 Kasım 2017.

“Board”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/about-gmaa/board>, 18 Ağustos 2018.

“Chambre Arbitrale Maritime de Paris”, (Çevrimiçi) <https://www.arbitrage-maritime.org/CAMP-V3/home/>, 19 Ağustos 2018.

“Code of Ethics”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/arbitration/code-of-ethics>, 25 Mart 2018.

“Conciliation Clauses”, (Çevrimiçi), <https://gmaa.de/en/conciliation/conciliation-clauses>, 30 Mayıs 2018.

“Costs of Conciliation”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/conciliation/costs-of-conciliation>, 31 Mayıs 2018.

“Costs of Expert Opinion”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/expert-opinion/costs-of-expert-opinion>, 4 Haziran 2018.

“Costs of Mediation”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/mediation/costs-of-mediation>, 30 Mayıs 2018.

Erdem, Ercüment: “Tahkimde Seri Yargılamaya İlişkin Güncel Konular”, 2017, (Çevrimiçi) <http://www.erdem-erdem.av.tr/yayinlar/hukuk-postasi/tahkimde-seri-yargilamaya-iliskin-guncel-konular/>, 20 Haziran 2018.

“European Code of Conduct for Mediators”, (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_en.pdf, 11 Temmuz 2018.

“Expert Opinion Clauses”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/expert-opion/expert-opinion-clauses>, 2 Haziran 2018.

“Faq for Conciliation”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/conciliation/faq-for-conciliation>, 30 Mayıs 2018.

“Faq for Expert Opinion”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/expert-opion/faq-for-expert-opinion>, 2 Haziran 2018.

“Faq for Mediation”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/mediation/faq-for-mediation>, 30 Mayıs 2018.

“Fee Calculator”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/arbitration/costs-of-arbitration/fee-calculator>, 24 Aralık 2017.

“Fenike Medeniyeti (Uygarlığı)”, (Çevrimiçi)
<http://www.tarihibilimi.gen.tr/makale/fenike-medeniyeti-uygarligi>, 06 Kasım 2017.

“Gebührenordnung”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/de/schiedsverfahren/kosten-des-schiedsgerichts/gebuehrenordnung>, 24 Aralık 2017.

“Gerichtskostengesetz”, (Çevrimiçi) https://www.gesetze-im-internet.de/gkg_2004/, 24 Aralık 2017.

“German Maritime Arbitration Association”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/start>, 29 Ekim 2017.

“German Maritime Arbitration Association (GMAA)”, (Çevrimiçi)
http://www.maritimeadvocate.com/arbitration/german_maritime_arbitration_association_gmaa.htm, 29 Ekim 2017.

“Gesetz über die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte (Rechtsanwaltsvergütungsgesetz - RVG)”, (Çevrimiçi) <https://www.gesetze-im-internet.de/rvg/RVG.pdf>, 29 Kasım 2017.

“GMAA - Arbitrator”, (Çevrimiçi)
https://gmaa.de/index.php?option=com_joodb&view=catalog&format=html&reset=false&ordering=&orderby=&Itemid=375&task=&search=schiedsrichter&searchfield=schiedsrichter&limit=200&lang=en, 16 Mart 2018.

“GMAA-By Whom?”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/arbitration/faq-for-arbitration/gmaa-arbitration-by-whom>, 14 Mayıs 2018.

“GMAA-How?”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/arbitration/faq-for-arbitration/gmaa-arbitration-how>, 16 Mart 2018.

“GMAA Mediationsordnung”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/de/mediation/regulieren-zur-meditation>, 12 Haziran 2018.

“GMAA Satzung”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/about-gmaa/articles-of-association>, 02 Mart 2018.

“GMAA Schiedsgerichtsordnung”, (Çevrimiçi)
https://gmaa.de/images/GMAA_Schiedsgerichtsordnung_2017.pdf, 06 Kasım 2017.

“GMAA Schiedsgerichtsordnung für beschleunigte Verfahren (GMAA Fast Track)”, (Çevrimiçi) https://gmaa.de/images/GMAA_Fast_Track_Regularien_2018.pdf, 12 Haziran 2018.

“GMAA Schiedsgutachtenordnung”, (Çevrimiçi)
<https://gmaa.de/de/schiedsgutachten/regularien-zum-schiedsgutachten>, 12 Haziran 2018.

“GMAA Schlichtungsordnung”, (Çevrimiçi)
<https://gmaa.de/de/schlichtung/regularien-zum-schlichtungsverfahren>, 12 Haziran 2018.

“Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Birinci Dairesi'nin bazı yer 1 ve 2. bölge adli yargı hâkimleri ile Cumhuriyet başsavcı v. ve Cumhuriyet savcılarının yetkilerinin belirlenmesine ilişkin 10/07/2012 tarihli ve 1888 sayılı kararı”, (Çevrimiçi)
<http://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/e4764f46-c2d0-49a0-9c66-680f95ea84a6.pdf>, 17 Haziran 2018.

“Hakkımızda”, (Çevrimiçi)
<http://www.denizticaretodasi.org.tr/sayfalar/hakkimizda.aspx>, 24 Haziran 2018.

“Hakkımızda”, (Çevrimiçi) <https://www.itotam.com/Hakkimizda.aspx>, 25 Ağustos 2018.

“IBA Rules of Ethics for International Arbitrators 1987”, (Çevrimiçi)
https://www.trans-lex.org/701100/_iba-rules-of-ethics-for-international-arbitrators-1987/, 25 Mart 2018.

“Introduction”, (Çevrimiçi) <https://amtac.org.au>, 19 Ağustos 2018.

“İstanbul Tahkim Merkezi – Rakamlarla ISTAC”, (Çevrimiçi) https://istac.org.tr/wp-content/uploads/2018/05/rakamlarla_istac_tr.pdf, 15 Haziran 2018.

“İstanbul Tahkim Merkezi Tahkim ve Arabuluculuk Kuralları”, (Çevrimiçi) <https://istac.org.tr/wp-content/uploads/2016/02/ISTAC-Tahkim-ve-Arabuluculuk-Kurallari-f.pdf>, 30 Mayıs 2018.

“İstanbul Ticaret Odası Tahkim Merkezi Açıldı”, (Çevrimiçi) <http://www.istanbulbarosu.org.tr/HaberDetay.aspx?ID=10759>, 25 Ağustos 2018.

“İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi”, (Çevrimiçi) <https://www.itotam.com>, 25 Ağustos 2018.

“İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (İTOTAM) Arabuluculuk Kuralları”, (Çevrimiçi) https://www.itotam.com/Arabuluculuk_Kurallari_2603218.pdf, 24 Ağustos 2018.

“İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (İTOTAM) Tahkim Kuralları”, (Çevrimiçi) <https://www.itotam.com/Dosyalar/2018/ITOTAM%20Tahkim%20Kurallari-%202017.pdf>, 25 Ağustos 2018.

“Jan Wölper”, (Çevrimiçi) <https://cms.law/en/DEU/People/Jan-Woelper>, 18 Ağustos 2018.

“List of Member States”, (Çevrimiçi) <https://icsid.worldbank.org/en/Pages/icsiddocs/List-of-Member-States.aspx>, 18 Ağustos 2018.

“Maritime Arbitration Associations”, (Çevrimiçi) <https://icmaweb.com/maritime-arbitration-associations>, 19 Ağustos 2018.

“Maritime Arbitration in New York”, (Çevrimiçi) <http://www.smany.org/arbitration-maritime-new-york.html>, 06 Kasım 2017.

“Mediation Clauses”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/mediation/mediation-clauses>, 30 Mayıs 2018.

“Mediation Rules”, (Çevrimiçi) <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/mediation/mediation-rules/>, 30 Mayıs 2018.

“Milletlerarası Tahkim Kanunu Tasarısı ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Raporları (1/874)”, (Çevrimiçi)

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d21/c067/tbmm21067122ss0712.pdf>, 13 Nisan 2018.

“Monthly Maritime Korea (December 2012)”, (Çevrimiçi) <http://www.scma.org.sg/pdf/seminar201212EngNews.pdf>, 19 Ağustos 2018.

“Project Adjudikation”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/project-adjudication>, 29 Ekim 2017.

“Regularien zum Schiedsgutachten”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/de/schiedsgutachten/regularien-zum-schiedsgutachten>, 2 Haziran 2018.

“Rules of Fees” (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/arbitration/costs-of-arbitration/rules-on-fees>, 24 Aralık 2017.

“SCMA Asia’s Choice Maritime Arbitration Hub”, (Çevrimiçi) https://www.scma.org.sg/pdf/aboutus_scmaGlance.pdf, 19 Ağustos 2018.

“TAMPF (Tüm Alışveriş Merkezleri ve Perakendeciler Federasyonu) kuruldu”, 10.01.2013, (Çevrimiçi) <http://www.retailturkiye.com/kapak-konusu/tampf-tum-alisveris-merkezleri-ve-perakendeciler-federasyonu-kuruldu>, 15 Haziran 2018.

“The Piraeus Association for Maritime Arbitration”, (Çevrimiçi) <http://www.mararbpiraeus.eu/index.php/pages/2>, 19 Ağustos 2018.

“Ticari Uzlaştırma ve Ticari Tahkim Esasları”, (Çevrimiçi) <http://www.izto.org.tr/tr/ticari-uzlastirma-ve-ticari-tahkim-esaslari>, 15 Haziran 2018.

“TOBB Tahkimi ve Tahkim Sözleşmesi”, (Çevrimiçi) <https://www.tobb.org.tr/HukukMusavirligi/Sayfalar/TOBBTahkimiveTahkimSozlesmesi.php>, 15 Haziran 2018.

“Translation of the GMAA Arbitration Rules”, (Çevrimiçi)
https://gmaa.de/images/gmaa/Regularien/GMAA_Arbitration_Rules_2017.pdf, 06
Kasım 2017.

“Translation of the GMAA Conciliation Rules”, (Çevrimiçi)
<https://gmaa.de/en/conciliation/conciliation-rules>, 12 Haziran 2018.

“Translation of the GMAA Mediation Rules”, (Çevrimiçi)
<https://gmaa.de/en/mediation/mediation-rules>, 12 Haziran 2018.

“Translation of the GMAA Rules on Expert Opinion”, (Çevrimiçi)
<https://gmaa.de/en/expert-opinion/rules-on-expert-opinion>, 12 Haziran 2018.

“Türkiye Alışveriş Merkezleri ve Perakendeciler Federasyonu Tüzüğü”, (Çevrimiçi)
<http://tampf.org.tr/#/show/tuezuek>, 15 Haziran 2018.

“TÜRSAB Tahkim Kurulu Yönetmeliği”, (Çevrimiçi)
<https://www.yumpu.com/tr/document/view/48776468/tursab-tahkim-kurulu-yonetmeligi-amac-madde-1-bu->, 15 Haziran 2018.

“Tüzük”, (Çevrimiçi) <http://www.utikad.org.tr/Tuzuk.aspx>, 15 Haziran 2018.

“Uluslararası İşbirliği Anlaşmaları ve Yürütülen Projeler”, (Çevrimiçi)
<https://www.itotam.com/Isbirlikleri.aspx>, 25 Ağustos 2018.

“UNCITRAL Arbitration Rules (as revised in 2010), (Çevrimiçi)
<https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules-revised/arb-rules-revised-2010-e.pdf>, 19 Ağustos 2018.

“Uyuşmazlık Çözüm Kurulu Talimatı”, (Çevrimiçi)
<http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/UCK-Talimati.pdf>,
25 Ağustos 2018.

“Where We Are”, (Çevrimiçi) <http://www.maritimearbitration.com/Where-We-Are>,
19 Ağustos 2018.

“Who We Are”, (Çevrimiçi) <http://www.maritimearbitration.com/Who-We-Are>, 19 Ağustos 2018

“Why Use SCMA”, (Çevrimiçi) https://www.scma.org.sg/about_us.html, 19 Ağustos 2018.

“Wie Alles Begann”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/de/gmaa-intern/historie-neu>, 29 Ekim 2017.

Wölper, Jan, Harbs, Gregor, Fischer, Falk, Mallach, Esther: “International Congress of Maritime Arbitrators GMAA Text”, (Çevrimiçi) <http://icma2017copenhagen.org/download/ICMA%20GMAA.pdf>, 04.11.2017.

“Yönetmelikler”, (Çevrimiçi) <https://www.tursab.org.tr/tr/mevzuat/yonetmelikler>, 15 Haziran 2018.

“Zivilprozessordnung”, (Çevrimiçi) <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>, 21 Ocak 2018.

EKLER

EK 1: GMAA TAHKİM KURALLARI¹

1. Uygulama Alanı

1. Taraflarının aralarındaki uyuşmazlıkların GMAA kuralları uyarınca çözümleneceği hususunda anlaşmaları halinde, tahkim yargılamasının başladığı tarihte yürürlükte olan GMAA tahkim kuralları uygulanır.

2. Taraflar münferit bir uyuşmazlık için bu kurallarda değişiklik veya ekleme yapmak konusunda serbesttirler. Lakin hakemlerin hâlihazırda tayin edilmiş olduğu hallerde, bu değişiklik veya eklemeler yalnızca hakemlerin onayı ile mümkündür.

2. Hakemlerin Seçimi

1. Taraflar; tahkim sözleşmesinde hakemin kim olacağı veya tayin edilecek hakemin belirli niteliklerinin ne olduğu konusunda anlaşmamışlar ise, hakem seçiminde serbesttirler.

2. Aynı mesele hakkında uzlaştırıcı olarak, arabulucu olarak veya benzer bir fonksiyonda yer almış olan kişiler hakem olarak tayin edilemez.

3. Taraflardan birinin talebi üzerine GMAA'nın Yönetim Kurulu Başkanı tayin için hakem önerisinde bulunur.

3. Hakemlerin Sayısı

1. Taraflar tahkim mahkemesinin üç veya tek hakemden oluşacağı hususunda anlaşmadıkça, tahkim mahkemesi iki hakemden oluşur.

4. Hakemlerin Tayini

¹ Almanca GMAA tahkim kuralları için bkz.: "GMAA Schiedsgerichtsordnung", (Çevrimiçi) https://gmaa.de/images/GMAA_Schiedsgerichtsordnung_2017.pdf, 06 Kasım 2017. İngilizce GMAA tahkim kuralları için bkz.: "Translation of the GMAA Arbitration Rules", (Çevrimiçi) https://gmaa.de/images/gmaa/Regularien/GMAA_Arbitration_Rules_2017.pdf, 06 Kasım 2017.

1. Tahkim mahkemesinin iki hakemden oluştuğu hallerde, her taraf bir hakemi tayin eder. İki hakemin tahkim yargılamasında bir karara varamaması durumunda, hakemler üçüncü bir hakemi başkan olarak derhal tayin eder.

2. Tahkim mahkemesinin üç hakemden oluştuğu hallerde, her taraf bir hakemi tayin eder. Bu iki hakem, üçüncü hakemi başkan olarak derhal tayin eder.

3. Eğer bir taraf, diğer tarafın mektup, faks veya e-posta yoluyla hakem tayin edilmesi yönündeki talebinin tebliğinden sonra iki hafta içinde hakem tayin etmemişse, GMAA'nın Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse diğer tarafın talebi üzerine hakemi tayin eder. Mezkûr cümle, hakemin yerine yeni bir hakem tayin edilmesi halinde de uygulanabildiği ölçüde geçerlidir.

4. Yukarıdaki fıkra 1, cümle 2 veya fıkra 2, cümle 2'nin uygulandığı durumlarda, iki hakem başkan olacak olan üçüncü bir hakemin derhal tayini konusunda anlaşamazlarsa, GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse, taraflardan birinin talebi üzerine başkan olan üçüncü hakemi tayin eder. Aynı kural, tarafların bir hakemin tayin edileceği hususunda anlaştığı fakat hangi hakemin tayin edileceği hususunda anlaşamadığı hallerde de uygulanır.

5. Bir hakemin veya başkan hakemin tayini, hakemin vazifeyi kabulü ve tayinin taraflara bildirilmesiyle geçerli olur.

4 a. Davacı veya Davalı Tarafta Birden Fazla Kişinin Bulunması

1. Taraflar aksini kararlaştırmadığı sürece, iki veya daha fazla davacı tahkim yargılamasını başlatırken tek bir hakemi birlikte tayin eder.

2. Tahkim yargılaması iki veya daha fazla davalıya karşı başlatılmışsa, taraflar aralarında aksini kararlaştırmadıkça, davalılar talebin mektup, faks veya e-posta yoluyla davalılara tebliğ edilmesinden itibaren dört haftalık bir süre içerisinde tek bir hakemi birlikte tayin ederler. Hakem tayini talebi davalılara farklı tarihlerde tebliğ edilmişse, süre en son tebliğden itibaren işlemeye başlar. Bu süre, GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse aracılığıyla uzatılabilir. Süre içerisinde davalıların anlaşamamaları halinde, taraflar aksini kararlaştırmamışsa,

GMAA Yönetim kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse tarafların dinlenmesinden sonra iki hakemi tayin eder. GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse tarafından yapılan tayin, davacı taraftan birinin yaptığı tayinin yerine geçer. Bu durum, tahkim yargılamasının başlangıcını etkilemez.

3. Tahkim mahkemesi; davacı ve/veya davalı tarafta birden fazla kişinin bulunduğu yargılamaların kabul edilebilirliği hakkında karar verir.

4 b. Şirketler Hukukuna İlişkin Uyuşmazlıklar

1. Bir tarafında bir şirketin, diğer tarafında ortakların, organların ve/veya organ üyelerinin olduğu uyuşmazlıklarda ve ayrıca ortaklar, organlar ve/veya organ üyeleri aralarındaki uyuşmazlıklarda tahkim mahkemesi; davacının talebi üzerine GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse tarafından iki hakemin tayin edilmesiyle oluşur.

2. Tahkim mahkemesi; henüz yargılamaya katılmamış olan diğer ortaklar ve şirket organlarını, tahkim yargılamasının başlangıcı ve bu yargılamanın ilerleyişi hakkında bilgilendirmesi hususunda şirkete talimat verir.

3. Şirket, ortaklar ve şirket organları; eğer yargılamanın sonucu hakkında hukuki menfaatleri varsa, tahkim mahkemesine karşı mektup, faks veya e-posta yoluyla bildiride bulunarak tahkim yargılamasına müdahil olarak katılma hakkına sahiptirler.

4. Aynı uyuşmazlık konusu veya karara dair diğer uyuşmazlıklar hakkında aynı tahkim mahkemesi yetkilidir. Bir devlet mahkemesinde derdest olan şirketler hukukuna dair uyuşmazlıklarda şirket, ortaklar ve şirket organları, tahkim mahkemesinin yetkili olduğuna dair itirazı ileri sürmekle yükümlüdürler.

5. Madde 4 a fıkra 3; uygulanabildiği ölçüde burada da geçerlidir.

4 c. Taraflarca Yapılmayan Diğer Hakem Tayinleri

Taraflar bunu kararlaştırdığı takdirde, başka uyuşmazlıklarda da davacının talebi üzerine GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse tarafından iki hakem tayin edilir.

5. Hakemlerin ve GMAA Yönetim Kurulu'nun Yükümlölükleri

1. Her hakem ve bu kurallarda yer alan görevleri yerine getiren her Yönetim Kurulu üyesi, tarafsız olmak ve gizlilik yükümlölüklerine sahiptir.
2. Hakemler; tarafların başvurularının limiti dâhilinde yargılamayı süratli bir şekilde yürütür ve makul bir süre içerisinde sonlandırırlar.
3. Hakemler tahkim mahkemesinin dosyalarını, yargılamanın madde 11 fıkra 8 uyarınca sona ermesinden itibaren beş yıl boyunca muhafaza ederler.
4. Hakemler; karar alırken kasıtlı olarak yükümlölüklerini ihlal etmediğı sürece, kararlarından sorumlu değildirler.
5. Hakemler; bir tahkim mahkemesi yargılaması ile bağlantılı diğeri her davranış veya ihmal hususunda yalnızca yükümlölüklerin ağır ihmalle veya kasten ihlal edilmesi hallerinde sorumludurlar.

6. Hakemin Reddi

1. Her hakemin taraflardan biri tarafından reddi aşağıdaki hallerde mümkündür:
 - a) Bir devlet hâkimi, hâkimlik vazifesinin icrasından yasa gereğı men edilmişse,
 - b) Hakemin tarafsızlığı veya bağımsızlığı hakkında haklı şüpheler uyandıran durumlar mevcutsa,
 - c) Hakem taraflar arasında kararlaştırılmış olan kriterleri sağlamıyorsa,
 - d) Hakem, bir hakem olarak sahip olduğı yükümlölüklerin yerine getirilmesini uygunsuz bir şekilde geciktiriyorsa.

2. Her hakem, yargılamanın her aşamasında, reddini haklı gösterebilecek her durumu taraflara açıklamalıdır.

3. Bir taraf, kendisinin tayin etmiş olduğu hakemi yalnızca bu tayinden sonra fark etmiş olduğu sebeplerle reddedebilir. Hakemi reddetmek isteyen taraf, ret sebeplerini fark ettiği andan itibaren iki hafta içerisinde yazılı bir şekilde ortaya koymalıdır. Taraf, farkında olduğu sebepler için hakemi reddetmeden bir duruşmaya katılırsa veya bir başvuruda bulunursa hakemi ret hakkını kaybeder.

4. Hakemi reddeden taraf, ret dilekçesini diğer tarafa ve tahkim mahkemesine sunar. Hakemin reddi talebinin tebliğinden itibaren bir hafta içerisinde diğer taraf reddi kabul etmedikçe veya reddi talep edilen hakem görevinden istifa etmedikçe, tahkim yerinde yetkili olan temyiz mahkemesi (*Oberlandesgericht*) bu hususta karar verir. Diğer tarafa ve tahkim mahkemesine hakemin reddi talebine dair dilekçenin tebliğ edilmesinden itibaren iki hafta içerisinde bu husus için temyiz mahkemesine başvurulmalıdır.

5. Hakemin reddi talebi henüz karara bağlanmamışken, reddi talep edilmiş olan hakem de dâhil olmak üzere tahkim mahkemesi duruşmaya veya tahkim yargılamasına devam etmeye ve karar vermeye yetkilidir.

6. Diğer taraf reddi kabul ederse veya hakem ret talebinden sonra görevinden istifa ederse veya ret talebi kesinleşmiş mahkeme kararı ile kabul edilirse reddedilen hakem görevden ayrılır. Ayrılan hakemi tayin etmiş olan veya etmiş olabilecek olan taraf bir başka hakemi tayin eder veya iki hakem başka bir başkan tayin eder. Madde 4 fıkra 3 ve 4 uygulanabildiği ölçüde burada da geçerlidir.

7. Reddedilip tahkim yargılamasından ayrılmış olan hakem, reddi nedeni üzerinde kendisinin etkisi olmaması hali hariç olmak üzere, ücret hakkını kaybeder ve madde 7, fıkra 2 uyarınca hâlihazırda almış olduğu ödemeleri gecikmeksizin geri verir.

7. Tahkim Yargılaması Masrafları

1. Hakem heyeti, ücretlerinin ödenmesi ve giderlerinin iade edilmesi haklarına sahiptir (varsa katma değer vergisi ayrıca eklenir). Taraflar bunlardan müştereken ve müteselsilen sorumludurlar.

2. Bu tür ödemeler ve giderlerin iadeleri hakkında, bu tahkim kurallarının bir parçası olan “Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları”nın yargılamanın başlangıcında yürürlükte olan versiyonu uygulanır. Tahkim davasının ikamesi üzerine tahkim mahkemesi, taraflardan öngörülen ücretler ve giderlere yönelik olarak bir avans ödemesi talep eder. Tüm hakemlerin hemfikir olması halinde mahkeme masraflar için avans ödemesi yerine alternatif olarak masraf teminatı talep edebilir. Tahkim mahkemesi davacılar ve davalılardan ayrı ayrı olarak masraf teminatı veya avans ödemesinin yarısını ödemelerini talep eder. Tahkim mahkemesi, yargılamanın devam etmesini teminatın sağlanması veya avans ödemesinin yapılması şartına bağlayabilir.

3. Yukarıda fıkra 2’de yer alan kural, daha ileriki bir safhada oluşan masraflar hakkında da uygulanır. Bu masraflar bir delilin temini ile alakalıysa, tahkim mahkemesi gerekirse oranlı olarak ispat yükü kendisinde olan taraftan bu oranlı masrafları bir avans ödemesi olarak karşılamasını veya teminat sağlamasını talep eder. Bu avans ödemesi yapılmadıkça veya teminat sağlanmadıkça delil temini gerçekleşmez. Lakin buna rağmen yargılama hızlı bir şekilde devam eder. Madde 10 fıkra 4 (g) uygulanabildiği ölçüde burada da geçerlidir.

4. Eğer ki kazanılmış bir davanın yargılama masraflarının iadesinin aksi halde icra edilememesi riski varsa, bir davacı veya karşı davacının yargılama masrafları için diğer tarafa teminat sağlamasının gerekip gerekmediği ve teminat sağlaması gerekiyor ise ne kadar teminat sağlamasının gerektiği konusunda tahkim mahkemesi, diğer tarafın talebi üzerine, makul takdir yetkisi dâhilinde karar verir. İlgili tarafın belirlenmiş ve uzatılabilir olan süre sınırı içerisinde kararlaştırılmış olan teminatın sağlandığını mahkemeye gösterememesi halinde mahkeme, diğer tarafın talebi üzerine, eğer ki teminatın delili mahkemenin düşme kararına kadar sunulmamışsa, dava veya karşı davanın düşmesine karar verir.

5. Taraflar, davanın kaybedildiği oranda hakemlerin ücretleri ve giderleri ile kendi masraf ve giderlerine katlanır ve aynı zamanda diğer tarafın masraf ve giderlerini de öder. Lakin karşı tarafın masraf ve giderlerinin ödenmesi, davanın uygun bir şekilde takip edilmesi veya savunulması için gerekli olmaları şartına bağlıdır. Yargılamada bir taraf adına hareket eden vekilin ücretleri, yalnızca Avukat Ücretleri Kanunu'nda (RVG) temyiz yargılaması için belirlenmiş olan tutara kadar karşılanır. Aynı kural, tahkim davasının veya karşı davanın düşmesi veya düşmüş sayılması halinde de uygulanır.

8. Tahkim Yeri, Yargılamanın Kaydı

1. Taraflar tahkim yerini kararlaştırmamışlarsa, tahkim mahkemesi Hamburg veya Bremen'i tahkim yeri olarak belirler.

2. Tahkim mahkemesi, GMAA sekreterliğine kendileri huzurunda başlamış olan tüm tahkim yargılamalarını ve bunların sona erdiğini bildirir. Tahkim mahkemesi her kararın isimsiz bir kopyasını veya tahkim yargılamasının madde 11 fıkra 4 uyarınca sona erdiğine dair kararı GMAA sekreterliğine gönderir.

9. Tahkim Yargılamasının Başlangıcı

1. Tahkim yargılaması, davalının davacıdan bir mektup, faks veya e-posta yoluyla hakem tayinine ilişkin bildirimini alması ile başlar. Bu tayin, tarafların isimlerini, mümkünse adreslerini ve uyuşmazlık konusunun tanımını içermelidir.

2. Taraflarca tahkim klotunda aksi yönde anlaşılmadıkça, madde 4 b veya 4 c kapsamındaki uyuşmazlıklarda tahkim yargılaması iki hakemin tayinine ilişkin başvurunun mektup, faks veya e-posta yoluyla GMAA Yönetim Kurulu Başkanı'na tebliği ile başlar. Başvuru hakkında, bu maddenin ilk fıkrasının ikinci cümlesi uygulanabildiği ölçüde burada da geçerlidir.

10. Tahkim Yargılamasına Dair İlkeler

1. Tahkim mahkemesi; tahkim anlaşmasının geçerli olup olmadığına, mahkemenin uygun bir şekilde kurulmuş olup olmadığına ve mahkemenin uyuşmazlık hakkında yetkili olup olmadığına karar vermeye yetkilidir. Eğer

tarafardan biri tahkim mahkemesinin yetkisine itiraz ederse, tahkim mahkemesi bu konuda bir ara karar verebilir. Bu karara itiraz edilerek kararın bir devlet mahkemesine götürülmesi, tahkim yargılamasını ertelemez.

2. Tahkim yargılaması Almanca veya İngilizce dillerinde yürütülür. Taraflar arasında bu konuda bir anlaşma olmaması halinde, yargılamanın hangi dilde yürütüleceğine mahkeme karar verir. Yargılamada başka dillerin kullanılması ancak taraflar ve tahkim mahkemesinin bu konudaki onayı ile mümkündür.

3. Yargılamanın tüm tarafları; GMAA tahkim yargılamasının yetkin ve hızlı bir uyuşmazlık çözümü elde etmek amacını ellerinden gelen en iyi şekilde desteklerler. Tahkim mahkemesi; yargılamanın her safhasında taraflara yeterli hukuki dinlenilme hakkı tanır.

4. Tahkim mahkemesi bunu özellikle aşağıdaki önlemlerle sağlar:

a) Tahkim mahkemesi; dava dilekçesinin ve diğer dilekçelerin tebliğ alınmasından sonra, makul ve yargılamayı ilerletecek önlemlere karar vermek üzere, bunların içeriğini derhal inceler. Mahkeme özellikle talimat ve/veya şartlar aracılığıyla, tarafların uygun başvurularını ve hızlı ve uygun dilekçelerini teşvik eder.

b) Mahkeme; taraflarca sunulmuş olan vakıaların gerekli saydığı kadarını inceler. Mahkeme bu maksatla, özellikle, tarafların bazı gereklilikleri yerine getirmesine karar verebilir, tanıklar davet edip bunları dinleyebilir, bilirkişiler tayin edebilir ve belgeler ile delil değeri olan diğer şeylerin sunulmasını talep edebilir. Mahkeme tarafların talep ettikleri delillerle sınırlı değildir.

c) Mahkeme; cevap dilekçesinin tebliğinden sonra, kısa vadede bir duruşmanın uyuşmazlığın çözümü veya uyuşmazlık konularının tartışılması ve yargılamanın ilerletilmesi için uygun olup olmadığını değerlendirir. Mahkeme kısa vadeli bir duruşmayı uygun bulursa, tarafları duruşmaya katılmaya davet eder. Mahkeme yargılamanın ilerletilmesini bir telefon konferansı ile de müzakere edebilir.

d) Mahkeme, tarafların dilekçelerini sunmaları için makul süre sınırları belirler. Mahkeme süre sınırlarını belirlerken, konunun karmaşıklığını, ilgili tarafların hukuki dinlenilme hakkını, ilgili menfaatlerini ve yargılamayı ellerinden gelen en iyi şekilde destekleme yükümlülüklerini göz önüne alır.

e) Mahkeme, yalnızca karşı tarafın onayı ile veya sürenin uzatılmasını destekleyen önemli sebepler mahkemeye sunulmuş ve doğrulanmışsa talep üzerine ek süre verir.

f) Mahkeme, tarafların dilekçelerinin biçimlendirilmiş olmasını sağlamaya yetkilidir. Mahkeme taraflardan dilekçeleri hakkında bazı taleplerde bulunabilir; özellikle ayrı konular hakkında dilekçelerin ana hatları ve silsilesinin belirlenmesini ve dilekçelerin örneğin elektronik olarak kullanılabilir PDF ve Excel dosyaları formunda sunulmasını talep etmeye yetkilidir.

g) Mahkeme; geç sunulan dilekçeleri, bunların kabul edilmesi hukuki uyuşmazlığın çözümünü geciktirecekse reddeder; meğerki gecikmiş olan tarafın gecikmeye neden olan inandırıcı sebepleri olsun ve süre sınırına uyamamasından sorumlu olmadığını göstermiş olsun.

h) Taraflardan biri mahkemenin taleplerini yerine getirmezse, mahkeme bunların ihlali niteliğinde olan dilekçelerin reddi konusunda takdir yetkisine sahiptir.

5. Taraflar delillerin sunulması da dâhil olmak üzere kapsamlı bir şekilde dilekçelerini sunarlar. Taraflar, karşı tarafın uyuşmazlıkla alakalı dilekçelerine cevap verebilirler. Lakin bu cevaplar, açıklama için makul girişimler teşkil etmelidir. Bu kurala uyulmadan yapılan inkâr, ilgisiz sayılır.

6. Taraflar; dava dilekçesi, karşı dava dilekçesi, diğer tüm açıklamaları ve ekleri de dâhil olmak üzere sundukları her şeyi uyuşmazlığın diğer tarafına da bildirirler. Bunların tümünün bir kopyasının her hakemde olması sağlanır. Bu belge ve eklerinin elektronik olarak sağlanması da mümkündür.

7. Taraflar bir vekille temsil edilebilirler.

8. Tahkim mahkemesi, delillerin güvence altına alınması için tedbir kararı vermeye yetkilidir; fakat uyuşmazlık konusu ile ilgili bunun dışında başkaca ihtiyati tedbir veya güvence altına alma tedbiri kararı vermeye yetkili değildir.

11. Tahkim Yargılaması Usulü

1. Tahkim mahkemesi, taraflarca birlikte bundan vazgeçilmediği sürece, duruşmayı taraflarla sözlü yürütür.

2. Her duruşma bir hakem tarafından tutanak altına alınır ve tutanak taraflara iletilir. Delillerin dinlenilmesine dair tutanak, tarafların huzurunda dikte edilmelidir.

3. Mahkeme davetiyeleri, alındığının ispatlanabileceği bir yol ile taraflara tebliğ edilir; meğerki taraflarca başka bir bildirim usulü üzerinde anlaşılmış olsun.

4. Tahkim yargılaması tahkim kararı ile veya tahkim mahkemesinin bu yöndeki bir kararı ile sona erer. Tahkim mahkemesi aşağıdaki hallerde tahkim yargılamasını karar ile sona erdirilebilir:

a. Davacı kararlaştırılan veya davalının talebi üzerine tahkim mahkemesince belirlenen süre içerisinde davasının sebeplerini sunmazsa veya

b. Dava geri alınmışsa veya geri alınmış olduğu bildirilirse, meğerki davalı buna itiraz etmiş ve tahkim mahkemesi davalının uyuşmazlığın nihai bir sonuca ulaştırılmasında haklı menfaati olduğunu kabul etmiş olsun veya

c. Taraflar yargılamanın sona erdirilmesi hususunda anlaşırsa veya

d. Taraflar tahkim mahkemesinin bu yöndeki talebine rağmen tahkim yargılamasını takip etmezlerse veya

e. Yargılamanın devamı başka bir sebeple imkansızlaşmışsa.

5. Taraflar açıkça başka bir usul hukukunu kararlaştırmadıkça, Alman Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 10. kitabı uygulanır.

12. Uygulanacak Hukuk

1. Taraflar açıkça belirli bir hukukun uygulanması konusunda anlaşmadıkça, Alman Hukuku uygulanacak hukuk olarak seçilmiş sayılır. Tahkim anlaşmasına uygulanacak hukuk hakkında da aynı kural uygulanır.

2. Tahkim mahkemesi karar verirken kabul edilmiş ticari teamülleri de hesaba katar.

3. Tahkim mahkemesi bir uyuşmazlık hakkında yalnızca taraflarca bu konuda açıkça yetkilendirilmişse hakkaniyet ve nesafet kurallarına göre karar verebilir.

13. Dostane Çözüm

1. Tahkim mahkemesi yargılamanın her aşamasında uyuşmazlığın veya uyuşmazlığın belirli konularının dostane bir yolla çözümü ihtimalini göz önünde bulundurmalı ve bunun uygun olacağını düşünürse taraflara bu sulhu önermelidir.

2. Eğer taraflar tahkim yargılaması sırasında aralarındaki uyuşmazlığı çözerse, tahkim mahkemesi yargılamayı madde 11 fıkra 4 uyarınca bir kararla sona erdirir. Taraflarca talep edilmesi halinde tahkim mahkemesi sulhu üzerinde anlaşılmış koşullar ile bir tahkim mahkemesi kararı formatında düzenler.

14. Karar

1. Hakem heyeti oy çoğunluğuyla karar verir.

2. Hakem heyetinin danışmanlara danışma yetkisi yoktur.

3. Hakem heyeti kararını verirken tarafların talepleri ile bağlıdır.

4. Tahkim kararı yazılı olarak verilmeli ve gerekçeli olmalıdır. Aşağıdaki hususlar kararda yer almalıdır:

a) tahkim yargılamasının taraflarının isimleri, adresleri ve varsa vekillerinin isim ve adresleri,

b) kararı veren hakemlerin isimleri,

c) tahkim yeri,

d) yazılı kararın tarihi,

e) hüküm,

f) uyuşmazlığın unsurları,

g) kararın gerekçeleri,

h) madde 7 fıkra 5 uyarınca oluşan tahkim yargılaması masraflarını hangi tarafın karşılayacağına dair karar,

i) hakemlerin imzası. Hakem heyeti ikiden fazla hakemden oluşuyorsa ve karar hakkındaki oylamaya katılmış olan bir hakemin imzası temin edilemiyorsa, diğer hakemlerin imzasının mevcut olması yeterlidir. Kararda imzası olan hakemler, kararın alt kısmına diğer hakemin imzasının temin edilemediğini belirten bir not düşmelidir. Uyuşmazlığın tüm taraflarına kararın orijinal birer nüshası verilir.

5. Taraflardan birinin başvurusu üzerine hakem heyeti taraflarca katlanılacak ve iade edilecek olan masraf tutarının kapsamı hakkında ek bir karara hükmeder. Bu kararın duruşma yapılmaksızın verilmesi mümkündür. Yukarıda yer alan 1-5 fıkraları uygulanabildiği ölçüde bu karar için de geçerlidir.

6. Taraflardan biri itiraz etmedikçe, hakem heyeti kararı geminin ismine yer vererek fakat özellikle tarafların isimlerine, varsa tanıklara, bilirkişilere ve tespiti sağlayacak diğer detaylara yer vermeksizin yayınlamaya yetkilidir; meğerki kararın kendisine tebliğinden sonraki bir aylık süre içerisinde taraflardan biri buna itiraz etmiş olsun.

15. Tebligat ve Yetkili Devlet Mahkemesi

1. Bu tahkim kuralları uyarınca tebligat, uygun alındı belgeli iletim aracılığıyla (örneğin kuryeyle) gerçekleştirilir. Tebliğ edilecek belge bir başka şekilde alınmışsa, bu belge fiilen teslim alındığı an geçerli bir şekilde tebliğ edilmiş sayılır.

2. Eğer bir taraf yargılama için vekil tayin ettiyse, tebligat tarafın vekiline yapılır.

3. Her hakem karar da dâhil olmak üzere belgelerin tebligatını gerçekleştirme hususunda diğer hakemler ve taraflar tarafından yetkilendirilmiştir.

4. Yetkili devlet mahkemesi (ZPO madde 1062), tahkim yerinde yetkili olan temyiz mahkemesidir (*Oberlandesgericht*). Tahkim mahkemesinin yetkili olmadığı delillerin temini veya diğer yargısal tedbirler hakkında yardımda (ZPO madde 1050) yetkili devlet mahkemesi ise tahkim yerinde yetkili olan yerel mahkemedir (*Amtsgericht*).

EK 2: GMAA SERİ TAHKİM KURALLARI²

1. Uygulama Alanı

1. Bu kurallar aşağıdaki koşullarda tüm uyuşmazlıklarda uygulama alanı bulur:

a) Taraflar tahkim anlaşmasında GMAA'nın hızlandırılmış yargılama için tahkim kurallarına atıfta bulunmuşlarsa veya dava dilekçesinin sunumundan önce bu kuralların uygulanması gerektiği hususunda anlaşmışlarsa ve

b) Uyuşmazlık konusunun değerinin tutarı 1.000.000,00 EURO'yu veya taraflar arasında kararlaştırılmış olan diğer bir tutarı aşmıyorsa.

Uyuşmazlık konusunun değeri bahsedilen veya kararlaştırılan tutarı aşarsa, GMAA'nın olağan tahkim kuralları (GMAA tahkim kuralları) otomatik olarak uygulama alanı bulur.

2. 1 a) ve b) fıkralarında belirtilen koşullar mevcutsa, tek hakemden oluşan tahkim mahkemesi, hakemin tayininden itibaren altı ayı aşmaması gereken bir süre içerisinde karar verir.

3. Taraflar bu tahkim kurallarını münferit dava için değiştirebilir veya tamamlayabilirler. Fakat hakem hâlihazırda tayin edilmişse, bu tür değişiklik ve tamamlamalara yalnızca hakemin onayıyla izin verilir.

4. Bu kuralların tahkim yargılamasının başlangıcında yürürlükte olan versiyonu geçerlidir.

2. Tek Hakemin Seçimi

1. Taraflar tahkim anlaşmasında hakemin özel bir niteliğinde veya belirli bir hakem üzerinde anlaşmış olmadıkça, hakemin seçiminde serbesttirler.

² GMAA seri tahkim kurallarının Almanca metni için bkz.: "GMAA Schiedsgerichtsordnung für beschleunigte Verfahren (GMAA Fast Track)", (Çevrimiçi) https://gmaa.de/images/GMAA_Fast_Track_Regularien_2018.pdf, 12 Haziran 2018. Kuralların İngilizce versiyonu henüz yayınlanmamıştır.

2. Aynı davada uzlaştırmacı, arabulucu, hakem-bilirkişi veya benzer bir görevde bulunmuş olan kişiler, hakem olarak tayin edilemezler.

3. Taraflardan birinin başvurusu üzerine GMAA Yönetim Kurulu Başkanı tarafların seçmeleri için hakemler önerir.

3. Tahkim Yargılamasının Başlangıcı ve Tek Hakemin Tayini

1. Davacı, prosedürleri davalıya hitaben gönderilen mektup, faks veya e-posta aracılığıyla yazılı olarak başlatır (tahkim ihbarı). Davacı tahkim ihbarında tahkim yargılamasının konusunu tanımlar, iki hakem önerir ve davalıyı bir hafta içerisinde anılan iki hakemden birine onay vermeye veya davalının kendisinin iki hakem ismi vermesine davet eder. Taraflar tahkim ihbarının tebliğinden itibaren iki hafta içerisinde bir hakem üzerinde anlaşamazlarsa veya davalı tarafça hakem ismi verilmemişse veya taraflar bu şekilde isim verilmesinden itibaren bir hafta içerisinde bir hakem üzerinde anlaşamazlarsa, davacının başvurusu üzerine GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya onun yerine geçen kimse tek hakemi tayin eder.

2. Tek hakemin tayini, hakemin vazifeyi kabulü ve tayinin taraflara bildirilmesiyle geçerli olur.

4. Davacı veya Davalı Tarafda Birden Çok Kişinin Bulunması

Davacı veya davalı tarafda birden fazla kişinin bulunduğu durumlarda da tek hakem tayini kuralı bakidir. Bir tarafda bulunan birden fazla kişi bu itibarla yalnızca birlikte hareket edebilirler.

5. Hakemin Yükümlülükleri

1. Hakem tarafsız olma ve gizlilik yükümlülüklerine sahiptir.

2. Hakem; yargılamayı tarafların talepleri çerçevesinde hızlı bir şekilde ilerletmeli ve bu kurallarda öngörülmüş olan ya da taraflarca kararlaştırılmış olan süre içerisinde tamamlamalıdır.

3. Hakem mahkeme dosyasını yargılamanın madde 11 fıkra 6 uyarınca sona ermesinden itibaren beş yıl boyunca saklar.

4. Hakem; karar alırken kasıtlı olarak yükümlülüklerini ihlal etmediği sürece, kararlarından sorumlu değildir.

5. Hakem; bir tahkim mahkemesi yargılaması ile bağlantılı diğer her davranış veya ihmali hususunda yalnızca yükümlülüklerin ağır ihmalle veya kasten ihlal edilmesi hallerinde sorumludur.

6. Hakemin Reddi

1. Hakemin taraflardan biri tarafından reddi aşağıdaki hallerde mümkündür:

- a) Bir devlet hâkimi, hâkimlik vazifesinin icrasından yasa gereği men edilmişse,
- b) Hakemin tarafsızlığı veya bağımsızlığı hakkında haklı şüpheler uyandıran durumlar mevcutsa,
- c) Hakem taraflar arasında kararlaştırılmış olan kriterleri sağlamıyorsa,
- d) Hakem, bir hakem olarak sahip olduğu yükümlülüklerin yerine getirilmesini uygunsuz bir şekilde geciktiriyorsa.

2. Her hakem, yargılamanın her aşamasında, reddini haklı gösterebilecek her durumu taraflara açıklamalıdır.

3. Hakem, yalnızca reddi talep eden tarafından hakemin tayininden sonra fark edilmiş olan sebeplerle reddedebilir. Hakemi reddetmek isteyen taraf, ret sebeplerini fark ettiği andan itibaren iki hafta içerisinde yazılı bir şekilde ortaya koymalıdır. Bir taraf, farkında olduğu sebepler için hakemi reddetmeden bir duruşmaya katılırsa veya bir başvuruda bulunursa hakemi ret hakkını kaybeder.

4. Hakemin reddi talebinin diğer tarafa ve hakeme tebliğinden itibaren bir hafta içerisinde diğer taraf reddi kabul etmedikçe veya reddi talep edilen hakem görevinden istifa etmedikçe, tahkim yerinde yetkili olan temyiz mahkemesi (*Oberlandesgericht*), ret dilekçesinin diğer tarafa ve hakeme tebliğinden itibaren iki hafta içerisinde bu hususta karar verir.

5.Hakemin reddi talebi henüz karara bağlanmamışken, reddi talep edilmiş olan hakem tahkim yargılamasına devam etmeye ve karar vermeye yetkilidir.

6. Diğer taraf reddi kabul ederse veya hakem ret talebinden sonra görevinden istifa ederse veya ret talebi kesinleşmiş mahkeme kararı ile kabul edilirse reddedilen hakem görevden ayrılır. Bu takdirde madde 3 fıkra 1 uyarınca tayin prosedürleri tekrar uygulama alanı bulur.

7. Reddedilip tahkim yargılamasından ayrılmış olan hakem, reddi nedeni üzerinde kendisinin etkisi olmaması hali hariç olmak üzere, ücret hakkını kaybeder ve madde 7, fıkra 3 uyarınca hâlihazırda almış olduğu ödemeleri gecikmeksizin geri verir.

7. Tahkim Yargılaması Masrafları

1. Hakem heyeti, ücretlerinin ödenmesi ve giderlerinin iade edilmesi haklarına sahiptir (varsa katma değer vergisi ayrıca eklenir). Taraflar bunlardan müştereken ve müteselsilen sorumludurlar.

2. Bu tür ödemeler ve giderlerin iadeleri hakkında, bu tahkim kurallarının bir parçası olan “Hakem Heyetinin Ücretine Dair GMAA Kuralları”nın yargılamanın başlangıcında yürürlükte olan versiyonu uygulanır.

3.Tahkim davasının ikamesi üzerine tahkim mahkemesi, taraflardan öngörülen ücretler ve giderlere yönelik olarak bir avans ödemesi talep eder. Mahkeme masraflar için avans ödemesi yerine alternatif olarak masraf teminatı talep edebilir. Hakem mahkemesi davacılar ve davalılardan ayrı ayrı olarak masraf teminatı veya avans ödemesinin yarısını ödemelerini talep eder. Hakem mahkemesi, yargılamanın devam etmesini teminatın sağlanması veya avans ödemesinin yapılması şartına bağlayabilir.

4. Yukarıda fıkra 3’te yer alan kural, daha ileriki bir safhada oluşan masraflar hakkında da uygulanır. Bu masraflar bir delilin temini ile alakalıysa, hakem mahkemesi gerekirse oranlı olarak ispat yükü kendisinde olan taraftan bu oranlı masrafları bir avans ödemesi olarak karşılamasını veya teminat sağlamasını talep

eder. Bu avans ödemesi yapılmadıkça veya teminat sağlanmadıkça delil temini gerçekleşmez. Lakin buna rağmen yargılama hızlı bir şekilde devam eder. Madde 9 fıkra 6 uygulanabildiği ölçüde burada da geçerlidir.

5. Tahkim mahkemesinin bir bilirkişi tayin etmiş olduğu durumlarda ispat yükü kendisinde olan taraf, bilirkişinin ücretinin tamamını ve giderlerini kapsayan bir avans ödemesi yapar.

6. Eğer ki kazanılmış bir davanın yargılama masraflarının iadesinin aksi halde icra edilememesi riski varsa, bir davacı veya karşı davacının yargılama masrafları için diğer tarafa teminat sağlamasının gerekip gerekmediği ve teminat sağlaması gerekiyor ise ne kadar teminat sağlamasının gerektiği konusunda hakem mahkemesi, diğer tarafın talebi üzerine, makul takdir yetkisi dâhilinde karar verir. İlgili tarafın belirlenmiş olan süre sınırı içerisinde kararlaştırılmış olan teminatın sağlandığını mahkemeye gösterememesi halinde mahkeme, diğer tarafın talebi üzerine, eğer ki teminatın delili mahkemenin düşme kararına kadar sunulmamışsa, dava veya karşı davanın düşmesine karar verir.

7. Taraflar, davanın kaybedildiği oranda tahkim mahkemesinin ücreti ve giderleri ile kendi masraf ve giderlerine katlanır ve aynı zamanda diğer tarafın masraf ve giderlerini de öder. Lakin karşı tarafın masraf ve giderlerinin ödenmesi, davanın uygun bir şekilde takip edilmesi veya savunulması için gerekli olmaları şartına bağlıdır. Yargılamada bir taraf adına hareket eden vekilin ücretleri, yalnızca Avukat Ücretleri Kanunu'nda (RVG) temyiz yargılaması için belirlenmiş olan tutara kadar karşılanır. Aynı kural, tahkim davasının veya karşı davanın düşmesi veya düşmüş sayılması halinde de uygulanır.

8. Tahkim Yeri ve Yargılamanın Kaydı

1. Taraflar tahkim yerini kararlaştırmamışlarsa, hakem mahkemesi Hamburg veya Bremen'i tahkim yeri olarak belirler.

2. Tahkim mahkemesi, GMAA sekreterliğine kendisi huzurunda başlamış olan tüm tahkim yargılamalarını ve bunların sona erdiğini bildirir. Tahkim

mahkemesi her gerekçeli kararın isimsiz bir kopyasını, taraflardan biri itiraz etmedikçe yayınlanması için GMAA sekreterliğine gönderir.

9. Tahkim Yargılamasının İşleyişi ve Süresi

1. Tahkim yargılaması tahkim ihbarıyla başlar ve hakemin tayininden itibaren altı ay içerisinde sonlandırılır.

2. Tahkim mahkemesi bir telefon konferansı veya toplantı aracılığıyla taraflarla birlikte derhal, birinci fıkrada belirtilmiş olan yargılama süresine uyum sağlayacak olan bir zaman çizelgesi oluşturur. Bununla birlikte taraflar esas itibariyle davanın kapsamını tahkim mahkemesine açıklarlar. Taraflar bir zaman çizelgesi üzerinde anlaşamazlarsa, tahkim mahkemesi zaman çizelgesini belirler. Bu zaman çizelgesinde belirtilen süreler kısaltılamaz. Taraflar arasında bir anlaşmaya varılamadıkça veya tahkim mahkemesi tarafından bir belirleme yapılmadıkça, aşağıda yer alan sürelere riayet edilir.

3. Dava dilekçesi, hakemin tayininden itibaren iki hafta içerisinde sunulur. Cevap dilekçesi ise dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren dört hafta içerisinde sunulmalıdır.

4. Davacı replik dilekçesinin sunumu için cevap dilekçesinin tebliğinden itibaren iki haftalık süreye sahiptir. Bu süre, bir karşı davanın açılmış olması halinde iki hafta uzar ve bu durumda replik dilekçesi aynı zamanda karşı davaya cevapları da içermelidir. Davalı bunun ardından düplik dilekçesini sunmak için tebliğden itibaren iki haftalık süreye sahiptir.

5. Düplik dilekçesinin sunumunun ardından dört hafta sonra bir duruşma gerçekleştirilir. Bu duruşmada gerekirse delillerin temini de gerçekleştirilir. Tahkim mahkemesi duruşma hakkında bir tutanak düzenler ve bunu taraflara derhal gönderir.

6. Mahkeme; geç sunulan dilekçeleri, bunların kabul edilmesi hukuki uyuşmazlığın çözümünü geciktirecekse reddeder.

7. Duruşmanın ardından taraflar, iki hafta içerisinde tahkim mahkemesine nihai dilekçelerini sunma imkânına daima sahiptirler. Lakin bu dilekçelerde yeni

vakıalara yer verilemez. Her iki taraf bu dilekçelerini tahkim mahkemesine sunarlar. Tahkim mahkemesi her iki dilekçenin de sunulmasından sonra bunları iletir.

8. Dava dilekçesi, cevap dilekçesi, karşı dava dilekçesi ve takasa dair dilekçeler için 50.000 karakterlik bir sınır geçerlidir. Replik, düplik ve duruşmadan sonraki dilekçelerin her biri için ise 25.000 karakterlik sınır mevcuttur. Başlıklar ve netice-i talep bölümü hesaba katılmaz. Kapsam belirlenirken boşluklar hesaba katılmaz. Belgelerin ekleri, yazılı beyanların açıklanması ve somutlaştırılmasına hizmet edebilir; lakin bunları değiştiremez.

9. Bu kurallardan sapılması için bir sözleşme gereklidir. Tarafların bu kuralları ihlali halinde ne yapılması gerektiği hususunda tahkim mahkemesi kendi takdirine bağlı olarak karar verir.

10. Karşı Dava ve Takas

1. Karşı dava açılabilmesi yalnızca tarafların karşı davanın temeli olan konuda bu kurallar uyarınca bir tahkim anlaşması yapmış olmaları ve karşı davanın uyumsuzluk değerinin madde 1 fıkra 1 “b” bendinde belirlenmiş olan tutarı aşmaması halinde mümkündür.

2. Karşı dava en geç cevap dilekçesiyle beraber açılmış olmalıdır.

3. Takas yoluyla ileri sürülen talepler için karşı dava hakkındaki kurallar geçerlidir.

11. Tahkim Yargılamasına Dair İlkeler

1. Tahkim yargılaması Almanca veya İngilizce dillerinde yürütülür. Yargılamada başka dillerin kullanılması ancak taraflar ve tahkim mahkemesinin bu konudaki onayı ile mümkündür. Taraflar arasında yargılamanın Almanca dilinde mi yoksa İngilizce dilinde mi yürütüleceği konusunda bir anlaşma olmaması halinde, bu hususta tahkim mahkemesi karar verir.

2. Taraflar tüm dilekçeleri ve diğer beyanları ekleriyle birlikte uyuşmazlığın diğer tarafına da bildirirler. Bunların tümünün bir kopyasının tahkim mahkemesinde olması sağlanır. Eklerin Almanca veya İngilizce dilinde sunulması mümkündür.

3. Tahkim yargılamasının hızlandırılması amacıyla prosedürlerle alakalı her türlü yazışma faks aracılığıyla veya elektronik yolla gerçekleştirilir. Yazılı tanık ifadeleri gibi hukuki belgeler her halükarda elektronik formda sunulmalıdır.

4. Taraflar bir vekille temsil edilebilirler.

5. Tahkim mahkemesi duruşmayı, dava hakkında duruşmada karar verilebilecek şekilde hazırlamalıdır.

6. Tahkim yargılaması tahkim kararı ile veya tahkim mahkemesinin bu yöndeki bir kararı ile sona erer. Tahkim mahkemesi aşağıdaki hallerde tahkim yargılamasını karar ile sona erdirilebilir:

a) Davacı madde 9 fıkra 3 uyarınca belirlenmiş olan, madde 9 fıkra 2 uyarınca zaman çizelgesinde kararlaştırılmış olan veya davalının talebi üzerine tahkim mahkemesince belirlenmiş olan süre sınırı içerisinde davasının sebeplerini sunmazsa veya

b) Dava geri alınmışsa veya geri alınmış olduğu bildirilirse, meğerki davalı buna itiraz ederse ve tahkim mahkemesi davalının uyuşmazlığın nihai bir sonuca ulaştırılmasında haklı menfaati olduğunu kabul etmiş olsun veya

c) Taraflar yargılamanın sona erdirilmesi hususunda anlaşırsa veya

d) Taraflar tahkim mahkemesinin bu yöndeki talebine rağmen tahkim yargılamasını takip etmezlerse veya

e) Yargılamanın devamı başka bir sebeple imkânsızlaşmışsa.

7. Taraflar açıkça başka bir usul hukukunu kararlaştırmadıkça, Alman Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 10. kitabı uygulanır.

12. Delillerin Temini

1. Tanık deliline dayanan taraf, tahkim mahkemesine dilekçesiyle birlikte, göstermiş olduğu tüm tanıklar için ayrı bir şekilde yazılı tanık ifadelerini sunmalıdır. Yazılı tanık ifadesi 15.000 karakterlik sınırı aşmamalıdır.

2. Taraflardan her biri kendisi tarafından gösterilmiş olan tanık veya tanıkların duruşmada hazır bulunmasını sağlamalıdır.

3. Tahkim mahkemesi bir bilirkişinin tayin edilmesi niyetindeyse, ilk olarak taraflarla bir telefon konferansı yaparak bilirkişi olarak seçilecek kişi hakkında bir anlaşmaya varılmasını sağlamaya çalışır. Bu başarıyla sonuçlanmazsa tahkim mahkemesi, ispat yükü üzerinde olan taraf gerekli ve kararlar belirlenmiş olan avans ödemesini gerçekleştirir gerçekleştirmez, bilirkişi olacak kişiyi seçer ve tayin eder.

4. Bilirkişi raporu 50.000 karakterlik sınırı aşmamalıdır.

13. Uygulanacak Hukuk

1. Taraflar açıkça belirli bir hukukun uygulanması konusunda anlaşmadıkça, Alman Hukuku uygulanacak hukuk olarak seçilmiş sayılır. Tahkim anlaşmasına uygulanacak hukuk hakkında da aynı kural uygulanır.

2. Tahkim mahkemesi karar verirken kabul edilmiş ticari teamülleri de hesaba katar.

3. Tahkim mahkemesi bir uyuşmazlık hakkında yalnızca taraflarca bu konuda açıkça yetkilendirilmişse hakkaniyet ve nesafet kurallarına göre karar verebilir.

14. Dostane Çözüm

1. Tahkim mahkemesi yargılamanın her aşamasında uyuşmazlığın veya uyuşmazlığın belirli konularının dostane bir yolla çözümü ihtimalini göz önünde bulundurmalı ve bunun mümkün olacağını düşünürse taraflara bu sulhu önermelidir.

2. Eğer taraflar tahkim yargılaması sırasında aralarındaki uyuşmazlığı çözerse, tahkim mahkemesi yargılamayı madde 11 fıkra 6 “c” bendi uyarınca bir kararla sona erdirir. Taraflarca talep edilmesi halinde tahkim mahkemesi sulhu üzerinde anlaşılmış koşullar ile bir tahkim mahkemesi kararı formatında düzenler.

15. Karar

1. Tahkim kararı yazılı olarak verilmeli ve gerekçeli olmalıdır. Aşağıdaki hususlar kararda yer almalıdır:

a) tahkim yargılamasının taraflarının isimleri, adresleri ve varsa vekillerinin isim ve adresleri,

b) kararı veren hakemin ismi,

c) tahkim yeri,

d) yazılı kararın tarihi,

e) hüküm,

f) kararın gerekçeleri,

g) oluşan tahkim yargılaması masraflarını hangi tarafın karşılayacağına dair karar,

h) hakemin imzası.

Karar uyuşmazlığın tüm taraflarına e-posta aracılığıyla önceden iletilir ve ardından kararın orijinal birer nüshası da taraflara gönderilir.

2. Tahkim mahkemesi kararını verirken tarafların talepleri ile bağlıdır.

3. Nihai karar, duruşmanın sona ermesinden itibaren altı hafta içerisinde verilmelidir.

EK 3: GMAA HAKEMLER İÇİN ETİK KURALLARI³

1. Temel Kural

Hakemler; taraflara uyuşmazlıklarının adil ve efektif bir şekilde çözümünü sağlamak için özenle ve efektif bir şekilde davaya bakmalıdırlar ve yanlı olmamalıdırlar.

2. Tayinin Kabulü

2.1

Hakem adayı, yalnızca görevlerini yanlı olmadan yerine getirebileceğinden tamamen eminse tayini kabul etmelidir.

2.2

Hakem adayı, yalnızca uyuşmazlık konusu hakkında karara varmak için yetkin olduğundan tamamen eminse ve tahkim diline yeteri kadar hakimse tayini kabul etmelidir.

2.3

Hakem adayı, yalnızca tahkime tarafların makul bir şekilde beklemeye haklı oldukları zaman ve dikkati verebilecekse tayini kabul etmelidir.

2.4

Hakem olarak tayin edilmek için ricada bulunmak amacıyla taraflarla iletişime geçmek uygunsuzdur.

3. Yanlılığın Unsurları

3.1

³ GMAA hakemler için etik kurallarının İngilizce versiyonu için bkz.: “Code of Ethics”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/arbitration/code-of-ethics>, 10 Temmuz 2018. Almanca versiyon için bkz.: “Code of Ethics”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/de/schiedsverfahren/code-of-ethics>, 10 Temmuz 2018.

Yanlılığa ilişkin soruları değerlendirme kriterleri tarafsızlık ve bağımsızlıktır. Taraflılık; bir hakemin taraflardan birini kayırdığı veya uyuşmazlık konusu hakkında önyargılı olduğu zaman oluşur. Bağımlılık; hakem ile taraflardan birisi veya taraflardan biriyle yakın bağlantılı olan birisi arasındaki ilişkiler sonucu oluşur.

3.2

Hakemin gerçek düşüncesini bilmeyen makul bir kişinin hakemin bir tarafa karşı bağımlılık gösterdiğini düşünmesine neden olabilecek vakıalar, yanlılığın bir görünümünü oluşturur. Hakemin uyuşmazlığın sonucu hakkında maddi bir menfaati varsa veya sonuca yönelik tavrını önceden belli etmişse de aynı durum geçerlidir. Yanlılığın bu görünümü en iyi aşağıda 4. maddede açıklandığı şekilde tam açıklama yükümlülüğü yerine getirilerek bertaraf edilebilir.

3.3

Hakem ile taraflardan biri arasındaki mevcut tüm doğrudan veya dolaylı iş ilişkisi genellikle hakem adayının tarafsızlığı veya bağımsızlığı hakkında haklı şüpheye yol açar. Hakem adayı bu tür durumlarda, taraflar yazılı bir şekilde kendisinin davayı yürütebileceği konusunda anlaşmış olmadıkça tayini kabul etmemelidir. Hakem adayının ailesinin veya şirketinin üyelerinin taraflardan biriyle iş ilişkisi olması dolaylı ilişkilere örnektir.

3.4

Geçmiş iş ilişkileri; hakem adayının muhakemesini muhtemelen etkileyecek önem ve mahiyette olmadıkça, tayinin kabulüne kesin bir engel oluşturmaz.

4. Açıklama Yükümlülüğü

4.1

Hakem adayı; tarafsızlığı veya bağımsızlığı hakkında haklı şüphe meydana getirebilecek tüm vakıa ve durumları açıklamalıdır. Böyle bir açıklamanın yapılmaması yanlılığın bir görünümünü oluşturur ve her ne kadar açıklanmamış olan

vakıa veya durumlar kendileri hakemin reddini haklı göstermeyecek olsa da bizzat onları açıklamama durumu hakemin reddi için bir sebep olabilir.

4.2

Hakem olacak kişi aşağıdaki hususları açıklamalıdır:

(a) uyuşmazlık taraflarından herhangi biri tarafından önceden hakem olarak tayin edilmiş olmak da dâhil olmak üzere, madde 3.3'te açıklandığı şekilde, geçmişte veya mevcut, doğrudan veya dolaylı herhangi bir iş ilişkisinin varlığı. Açıklama yükümlülüğü mevcut ilişkiler bakımından önemine bakılmaksızın, geçmişteki ilişkiler bakımından ise yalnızca hakemin mesleki veya iş ilişkileri hususunda önemsiz mahiyette olmadığı durumda uygulanır. Hakem adayı tarafından bilinmeyen dolaylı bir ilişkinin açıklanmaması, makul bir inceleme ile tespit edilebilir olmadıkça, hakemin reddi için sebep oluşturmaz.

(b) uyuşmazlıkla ilgili önceden sahip olabileceği tüm bilgilerin kapsamı;

(c) hakem olarak makul bir şekilde beklenebilecek olan görevlerini yerine getirme hususunda müsaitliğini etkileyebilecek herhangi bir bağlılık.

4.3

Açıklama yükümlülüğü tahkim yargılaması boyunca yeni vakıalar veya durumlar hakkında devam eder.

4.4

Açıklama yazılı bir şekilde yapılmalıdır ve tüm taraflar ile hakemlere iletilmelidir. Bir hakem tayin edildiğinde, taraflara önceden yapılan tüm açıklamalar diğer hakemlere de iletilmelidir.

5. Taraflarla İletişim

5.1

Hakem adayı, tayin için kendisine ulaşıldığında; tarafsızlığı veya bağımsızlığı hakkında herhangi bir haklı şüphe olup olamayacağı, uyuşmazlık konularını karara

bağlamak için yetkin olup olmadığı ve tahkime gereken zaman ve dikkati verebilip veremeyeceği hususlarında bilgi sahibi olmak için yeterli incelemeleri yapmalıdır. Hakem adayı aynı zamanda kendisine ulaşanlar tarafından yöneltilen soruları da, bu soruların kendisinin tayin için uygunluğu ve müsaitliğini belirlemek için sorulmuş olması ve davanın esası hakkında görüşülmemesi koşuluyla cevaplayabilir. Tek hakem veya başkan olacak hakem adayına yalnızca taraflardan biri tarafından ulaşıldığı takdirde veya bir hakemin tek taraflı olarak bir tarafça seçilmiş olduğu durumda (tarafça tayin edilmiş hakem), hakem adayı diğer taraf veya tarafların veya diğer hakemin, kendisini tayin eden tarafın kendisine yaklaşma biçimine onay verip vermediğini belirlemelidir. Böyle durumlarda hakem adayı yazılı veya sözlü olarak diğer taraf veya tarafları veya diğer hakemi ilk konuşmanın içeriği hakkında bilgilendirmelidir.

5.2

Bir tarafça tayin edilmiş hakemin üçüncü veya başkan hakemin seçimi faaliyetine katılması gerekirse, (hakem adayının bunu yapması gerekli olmasa da) hakemin kendisini tayin eden tarafın hakem adaylarının uygunluğu hakkındaki görüşlerini alması mümkün ve kabul edilebilirdir.

5.3

Tahkim yargılaması boyunca hakem; taraflardan herhangi biri veya vekilleriyle dava hakkında herhangi bir şekilde tek taraflı iletişimde bulunmaktan kaçınmalıdır. Hakem böyle bir iletişimin gerçekleşmesi halinde diğer tarafı veya tarafları ve hakemleri bu iletişimin içeriği hakkında bilgilendirmelidir.

5.4

Eğer bir hakem aynı yargılamada görevli bir diğer hakemin taraflardan biriyle uygun olmayan bir şekilde iletişimde bulunduğunu fark ederse, kalan diğer hakemleri haberdar edebilir ve bu durumda hakemler birlikte ne şekilde harekete geçilmesi gerektiğini belirlemelidirler. Genellikle ilk uygun hareket biçimi, problem yaratmış olan hakemden tarafla daha fazla uygun olmayan şekilde iletişimde bulunmaktan kaçınmasının talep edilmesidir. Hakemin uygun olmayan iletişimden kaçınmaması

veya bu talebi reddetmesi halinde, diğer hakemler ne gibi bir davranışta bulunacağını düşünmesi için diğer tarafı bilgilendirebilirler. Bir hakem; bir tarafı, problem yaratmış olan hakemin reddini değerlendirebilmesi için bu hakemin davranışı hakkında bilgilendirmek amacıyla, yalnızca olağanüstü durumlarda ve bu niyetini kalan diğer hakemlere yazılı bir şekilde ilettikten sonra tek tarafı bir şekilde hareket edebilir.

5.5

Hiçbir hakem tahkimin taraflarının herhangi birinden doğrudan veya dolaylı herhangi bir hediye veya önemli nitelikte bir misafirperverliği kabul etmemelidir. Tek hakemler ve başkan hakemler; tahkimin diğer tarafları da huzurda bulunmadıkça, tahkimin taraflarından herhangi biriyle kayda değer sosyal veya mesleki irtibattan kaçınmakta özellikle titiz olmalıdırlar.

6. Ücretler

Hakem ücretler veya masraflar hakkında tarafı düzenlemelerde bulunmamalıdır.

7. Özen Yükümlülüğü

Tüm hakemler; davanın tüm durumları göz önüne alındığında tarafların makul bir şekilde ihtiyaç duydukları zaman ve dikkati davaya vermelidirler ve tahkimi, masrafların söz konusu menfaatlerin makul olmayan bir kısmına kadar yükselmeyeceği bir şekilde yürütmek için ellerinden gelenin en iyisini yapmalıdırlar.

8. Uzlaşma Tekliflerine Dâhil Olma

Kabul edilmiş olan herhangi bir tahkim kuralları ile tahkim mahkemesine bahsedilmiş olan hak veya yükümlülüklere ek olarak, taraflarca talep edildiği takdirde veya tahkim mahkemesinin bu etkiye bir önerisine onay verildiği takdirde, bir bütün olarak tahkim mahkemesi (veya uygun olduğunda başkan olan hakem) taraflara eşzamanlı bir şekilde ve mümkünse birbirlerinin huzurunda sulh tekliflerinde bulunabilir. Her ne kadar tarafların anlaşması ile tüm prosedürler mümkün olsa da tahkim mahkemesi, bir hakemin taraflardan biriyle diğer tarafların

yokluğunda sulh koşullarını görüşmesinin sakıncalı olduğunu taraflara belirtmelidir; zira normalde bu durum, bu tür görüşmelere katılmış olan hakemlerin tahkim yargılamasına katılımını engeller.

9. Müzakerelerin Gizliliği

Tahkim kurallarında aksi belirtilmediği sürece, tahkim mahkemesinin görüşmeleri ve tahkim kararının kendisinin içeriği, daima gizli kalır. Lakin tarafların hakemleri bu yükümlülükten kurtarmaları da mümkündür. Hakemler karar üzerinde düşünürken hiçbir prosedüre katılmamalı veya herhangi bir prosedürde yardım amacıyla hiçbir bilgi vermemelidirler. Meğerki istisnai olarak yargılamada görevli diğer hakemlerden biri tarafından gerçekleştirilen herhangi bir esaslı görevi suiistimal halini veya sahtekârlığı ifşa etmesinin kendisinin görevi olduğunu düşünsün.

EK 4: GMAA ARABULUCULUK KURALLARI⁴

1. Uygulama Alanı

1. Taraflar aralarındaki uyuşmazlıkların GMAA arabuluculuk kuralları uyarınca çözüleceği hususunda anlaşmışlarsa, prosedürlerin başlangıcında yürürlükte olan GMAA arabuluculuk kuralları uygulama alanı bulur.

2. Taraflar bu kurallardan sapılması konusunda anlaşabilirler. Bir arabulucu hâlihazırda tayin edilmişse, kurallardan sapma için arabulucuya da danışılması gerekir.

2. Prosedürlerin Başlangıcı

Arbuluculuk prosedürlerini başlatmak isteyen taraf (Başvuru Sahibi) diğer tarafa (Muhatap) yazılı olarak (mektup, faks veya e-posta yoluyla) başvuruda bulunmalıdır. Arabuluculuk prosedürleri, Muhatap'ın başvuruyu tebliğ almasıyla başlar.

Başvuru;

- tarafları tanımlamalı,
- uyuşmazlığın ve uyuşmazlıktan doğan veya uyuşmazlıkla ilgili taleplerin açıklamasını içermeli ve
- Başvuru Sahibi'nin arabuluculuk prosedürlerini başlatmak istediğini belirtmelidir.

3. Arabulucunun Aday Gösterilmesi ve Tayini

1. Taraflar gecikmeksizin arabulucunun kim olacağı hususunda anlaşmalıdırlar. İki hafta içerisinde bir anlaşmaya varılamazsa, taraflardan herhangi biri GMAA başkanından bir arabulucu önermesini talep edebilir veya arabuluculuk prosedürlerinin sona erdiğini bildirebilir.

⁴ GMAA arabuluculuk kurallarının İngilizce versiyonu için bkz.: “Translation of the GMAA Mediation Rules”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/mediation/mediation-rules>, 12 Haziran 2018. GMAA arabuluculuk kurallarının Almanca versiyonu için bkz.: “GMAA Mediationsordnung”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/de/mediation/regulieren-zur-meditation>, 12 Haziran 2018.

2. GMAA başkanının talep üzerine yaptığı öneri, ilgili tarafın tayine dair yazıyı tebliğ almasından itibaren taraflarca bir hafta içerisinde onaylanmazsa, taraflardan herhangi biri diğerine arabuluculuk prosedürlerinin sona erdiğini bildirebilir.

3. Taraflar arabulucunun kim olacağı hususunda anlaşır anlaşmaz arabulucuyu bu arabuluculuk kuralları uyarınca tayin ederler. Arabulucu; tarafların arabulucunun kabulüne dair yazılı açıklamayı tebliğ almalarından itibaren tayin edilmiş sayılır. Arabulucunun kabulü, arabulucu ve taraflar arasında özellikle arabuluculuk prosedürlerinin yürütülmesine dair ek bir anlaşma ile de açıklanabilir. Arabulucu bir hafta içerisinde kabulünü açıklamazsa, taraflar birinci fıkra uyarınca yeni bir arabulucu hususunda anlaşmakta serbesttirler.

4. Diğer Talepler/Karşı Talepler

Taraflardan her biri diğer tarafın onayına tabi olarak veya bu talepler hakkında da taraflar arasında bir arabuluculuk anlaşması varsa, ek taleplerini veya karşı taleplerini de arabuluculuk prosedürlerine dâhil edebilir.

5. Temel İlkeler ve Arabuluculuk Prosedürlerinin Yürütülüşü

1. Arabuluculuk aksi bu arabuluculuk kurallarında belirtilmedikçe Alman Arabuluculuk Kanunu'na ve Avrupa Arabuluculular için Yönetim Kodu'na tabidir.

2. Arabulucu bağımsızdır, tarafsızdır ve görevi gereği tüm taraflara karşı eşit oranda yükümlüdür. Arabulucu bağımsızlığı veya tarafsızlığı hakkında önyargı oluşturabilecek her durumu açıklamalıdır. Böyle bir durumun gündeme gelmesi halinde arabulucu, ancak taraflar bu durumların farkında olarak onay verirse görevine devam edebilir.

3. Arabuluculuk gizli olarak yürütülür. Taraflar ve arabulucu arabuluculuk prosedürlerinin içeriğini gizli tutmalıdırlar. Arabuluculuk prosedürleri boyunca edinilmiş olan bilgiler çekişmeli yargılama usulünde kullanılmamalıdır ve özellikle arabulucu tanık olarak gösterilmemelidir.

4. Arabuluculuk prosedürünün yeri ve düzeni taraflar ve arabulucu arasında karara bağlanır.

5. Arabulucu arabuluculuk prosedürlerinin hızlı bir şekilde yürütülmesini teşvik eder. Arabulucu taraflardan kendi konumlarının bir özetini sunmalarını talep edebilir. Taraflar arabuluculuk prosedürlerinin başarısına katkıda bulunmak için iyi niyetle çaba gösterirler.

6. Arabuluculuk oturumundaki taraflardan her biri veya vekilleri uyuşmazlığı çözmek için tam yetkili olmalıdır.

7. Eğer arabulucu taraflarla ayrı bir şekilde ön iletişimi uygun görürse, tarafları buna göre haberdar eder. Arabuluculuk oturumları tüm tarafların mevcudiyeti ile gerçekleştirilir. Arabulucunun tüm tarafların onayına tabi olarak taraflarla ayrı olarak iletişime geçmesi mümkündür. Bu ayrı görüşmelerde açığa vurulmuş olan tüm bilgiler gizlidir ve yalnızca ilgili tarafın onayıyla karşı tarafa açıklanabilir.

8. Arabulucu anlaşmayı sonuçlandırırken, tarafların anlaşmanın temelini oluşturan unsurları ve içeriğini tamamen anlamasını sağlamak için çabalamalıdır. Arabulucu, arabuluculuk sürecine teknik danışmanlık almadan katılmış olan taraflara, anlaşmayı gerektiği takdirde prosedür dışındaki bir danışmana denetletme imkanları olduğunu bildirir. Taraflar arasında elde edilen anlaşma, nihai belge olarak yazılı bir şekilde kayda alınır.

6. Prosedürün Sona Ermesi

Arabuluculuk prosedürü aşağıdaki hallerde sona erer:

- taraflar bir anlaşmaya erişirlerse,
- taraflardan biri madde 3 uyarınca arabuluculuk prosedürlerinin sona erdiğini bildirirse,
- taraflardan biri diğer tarafa ve arabulucuya yazılı olarak arabuluculuk prosedürlerinin sona erdiğini bildirirse (Bu sebeple sona erme, yalnızca ilk arabuluculuk duruşmasının başlangıcından sonraki bir

zamanda veya hiç arabuluculuk duruşması yapılmamışsa arabulucunun tayininden sonra bir ay içerisinde mümkündür.) veya

- arabulucu yazılı olarak taraflara arabuluculuk prosedürünün sona erdiğini bildirirse.

7. Zamanaşımı Süresinin Durması

1. Arabuluculuk başvurusunda belirtilmiş olan talepler için zamanaşımı süresi, başvurunun madde 2 uyarınca tebliğ alınmasıyla durur, başka bir deyişle diğer taraf bu maddenin 2 ve 3. fıkralarına bağlı olarak zamanaşımını ileri sürme hakkından vazgeçer. Ek veya karşı talepler için zamanaşımı süresi; bu taleplerin arabuluculuk prosedürlerine dâhil edilmesine dair ayrı bir başvurunun tebliğ alınmasıyla durur. Böyle bir başvurunun şekline madde 2 benzer şekilde uygulanır.

2. Eğer arabuluculuk prosedürleri tarafların hareketsizliği nedeniyle pasif hale gelirse, zamanaşımı süresinin durma hali prosedürlerdeki son hareketten üç ay sonrasında sona erer.

3. Zamanaşımı süresi en erken arabuluculuk prosedürlerinin madde 6 uyarınca sona ermesinden veya prosedürlerin bu maddenin 2. fıkrası uyarınca pasif hale gelmesinden üç ay sonrasında dolar.

8. Diğer Prosedürler

Arabuluculuk prosedürleri boyunca, taraflardan hiçbirisi bir tahkim mahkemesi veya devlet mahkemesi nezdinde yargılama başlatamaz. Geçici hukuki koruma prosedürleri bu kuralın dışındadır.

9. Masraflar

1. Arabulucu makul bir ücrete ve gerekli giderlerinin karşılanmasına, masraflar için makul bir avans ödemesine veya kendi tercihiine göre makul bir masraf teminatına hak kazanır. Varsa katma değer vergisi ayrıca eklenir. Taraflar arabulucuyla birlikte arabulucunun ücret oranını kararlaştırır.

2. Taraflar arabulucunun masraflarından müstereken ve müteselsilen sorumludurlar. Taraflar aksini kararlaştırmış olmadıkça, arabuluculuk prosedürlerinin masraflarına eşit olarak katlanırlar. Aksi kararlaştırılmış olmadıkça, taraflar kendi masraflarına ise tamamen kendileri katlanırlar.

10. Arabulucunun Sorumluluğu

1. Arabulucu yalnızca yükümlölüklerinin kasten ihlal edilmesi halinde sorumludur.

EK 5: GMAA UZLAŖTIRMA KURALLARI⁵

1. UzlaŖtırıcının Tayini

UzlaŖtırıcı her iki tarafça tayin edilir. Taraflardan birinin veya her ikisinin talebi üzerine, GMAA Yönetim Kurulu Başkanı taraflara aralarından tercihte bulunabilecekleri bir veya birden fazla uzlaŖtırıcıyı önerir.

2. UzlaŖtırıcının Açıklama Yükümlülüğü

UzlaŖtırıcı madde 4 uyarınca bir uzlaŖtırma anlaşmasına katılarak tayini kabul etmeden önce, taraflara tarafsızlığına dair makul Ŗüpheyne neden olabilecek tüm durumları açıklamalıdır. Tayinden sonra ortaya çıkan tüm bu tür durumlar için de aynı kural geçerlidir.

3. UzlaŖtırıcının Tarafsızlık ve Gizlilik Yükümlölükleri

UzlaŖtırıcı tarafsızlık ve gizlilik yükümlölüklerine sahiptir.

4. UzlaŖtırıcı ile Anlaşma

UzlaŖtırıcı taraflarla yazılı bir uzlaŖtırma anlaşması yapmalıdır. Bu anlaşmada aŖağıdaki hususlar ele alınmalıdır:

- a) Tarafların, kanuni temsilcilerinin ve vekillerinin kimlikleri.
- b) UyuŖmazlığın tanımı.
- c) UzlaŖtırmanın yeri ve uzlaŖtırma prosedüründe kullanılacak dile dair anlaşma.
- d) UzlaŖtırmanın tamamlanmış olması gereken zaman.
- e) Bu uzlaŖtırma kuralların uygulanabilirliği ve varsa bu kuralları deęiŖtiren ya da bu kuralların eki olan kurallar.

⁵ GMAA uzlaŖtırma kurallarının İngilizce metni için bkz.: “Translation of the GMAA Conciliation Rules”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/conciliation/conciliation-rules>, 12 Haziran 2018. GMAA uzlaŖtırma kurallarının Almanca metni için bkz.: “GMAA Schlichtungsordnung”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/de/schlichtung/regularien-zum-schlichtungsverfahren>, 12 Haziran 2018.

f) Uzlaştırıcının ücretinin tutarı ve vadesi.

5. Prosedür

Uzlaştırıcı tarafların isteklerini de hesaba katarak, uzlaştırma prosedürünü uygun gördüğü şekilde yürütür. Uzlaştırıcı madde 4 uyarınca uzlaştırma anlaşması yapıldıktan sonra taraflardan uyuşmazlık konusu ve ihtilaflı hususlar hakkında kısa yazılı açıklamalar sunmalarını talep edebilir. Uzlaştırıcı her zaman başkaca yazılı açıklamaların sunulmasını da talep edebilir.

6. Süre

Uzlaştırma prosedürü seri bir şekilde yürütülür. Taraflar uzlaştırıcıya talep ettiği tüm bilgi ve belgeleri gecikmeksizin sağlamalıdır.

7. Uzlaştırıcının Teklifleri

Uzlaştırıcı, uzlaştırma prosedürünün her aşamasında uyuşmazlığın çözümü için teklifler sunabilir. Tekliflerin sebeplerinin belirtilmesi gerekli değildir.

8. Anlaşma

Uzlaştırma prosedürüyle uyuşmazlığın çözümüne dair bir anlaşmaya varılırsa, taraflar yazılı bir anlaşma yaparlar.

9. Prosedürün Sonu

Uzlaştırma prosedürü, madde 4.4'te belirtilmiş olan süre içerisinde madde 8 uyarınca yazılı bir anlaşmaya varılamadıysa veya uzlaştırıcı taraflara ya da taraflardan biri diğer tarafa ve uzlaştırıcıya uzlaştırmanın başarısız olduğunu yazılı olarak bildirirse sona erer.

10. Sürelerin Durması

Madde 4 uyarınca uzlaştırma anlaşmasının yapılması ile madde 9 uyarınca uzlaştırma prosedürünün sona ermesinden 2 ay sonrasındaki tarih arasındaki zaman süresince, uzlaştırma prosedürünün konusunu oluşturan taleplere ilişkin sürelerin işlemesi, uygulanabilir hukuk uyarınca izin verildiği ölçüde durur.

11. Diğer Prosedürlerin Durması

Taraflar; madde 4 uyarınca uzlaştırma anlaşmasının yapılması ile madde 9 uyarınca uzlaştırma prosedürünün sona ermesi arasındaki zaman süresince, uzlaştırma prosedürünün konusunu oluşturan talepler hakkında, tahkim de dâhil olmak üzere başkaca hukuki prosedürler başlatmamalıdır. Madde 4 uyarınca uzlaştırma anlaşması yapılmadan önce bu tür prosedürler hâlihazırda başlamışsa, taraflar, uygulanabilir usul hukuku buna izin verdiği ölçüde, bu prosedürlerin durdurulması için başvuruda bulunmalıdırlar. Geçici koruma tedbirleri bu kuralın dışındadır.

12. Hakem Olarak Tayin Edilme

Uzlaştırıcı, uzlaştırma prosedürünün konusuyla tamamen veya kısmen ilgili olan bir tahkimde hakem olarak tayin edilmeyi kabul edemez.

13. Tanıklar

Taraflar uzlaştırıcıyı uzlaştırma prosedürü boyunca kendisine açıklanmış olan konular hakkında, tahkim de dâhil olmak üzere, sonraki hukuki prosedürlerde tanık olarak göstermemelidirler.

14. Gizlilik

Taraflar ayrıca uzlaştırma prosedürü boyunca yapılan açıklamalar ve diğer tarafça sunulmuş olan belgeler ve diğer deliller hususunda gizliliğe dikkat ederler. Taraflar tahkim de dâhil olmak üzere sonraki tüm hukuki prosedürlerde bunları kullanmaya, yalnızca bunların bilgisi veya zilyetliği uzlaştırma prosedüründen bağımsız olarak elde edilmişse veya diğer taraf bunların kullanımına onay vermişse yetkilidirler.

15. Belgeler

Uzlaştırma prosedürü sona erdikten sonra, taraflar mübadele etmiş oldukları belgeleri birbirlerine iade ederler ve uzlaştırma prosedürü için alınmış olan kopyalar ile kayıtları imha ederler.

16. Uzlaştırıcı Ücretleri

Aksi kararlaştırılmış olmadıkça, uzlaştırıcının ücreti hususunda uygulanacak kural şöyledir:

a) Uzlaştırıcı makul bir ücrete ve masraflarının iadesine hak kazanır.

b) Makul bir ücret konusunda anlaşmaya varılamazsa, taraflardan birinin veya uzlaştırıcının talebi üzerine GMAA'nın Yönetim Kurulu Başkanı ücreti kendi takdirine bağlı olarak belirler.

c) Uzlaştırıcı masraflar için makul bir avansa hak kazanır.

d) Taraflar uzlaştırıcıya karşı müştereken ve müteselsilen sorumludurlar.

EK 6: GMAA UZMAN GÖRÜŞÜ KURALLARI⁶

1. Uygulama Alanı

Sözleşmenin her bir tarafı, diğer taraflara mektup, faks veya e-posta yoluyla yazılı bildirimde bulunarak bu Uzman Kurallarının prosedürlerin başlangıcında yürürlükte olan versiyonu uyarınca bir uzman tayin etme niyetini bildirebilir.

2. Uzman Görüşünün Konusu

Temel hukuki ilişkiden veya bu hukuki ilişkiyle bağlantılı olarak doğan tüm tartışmalı hususlar veya hukuki sorular bu kurallar uyarınca bir uzman görüşü vasıtasıyla çözülebilir.

3. Uzmanın Tayini

1. Taraflar arasındaki ilgili anlaşmaya dayanılarak tek uzman tayin edilir.

2. Madde 1 uyarınca gönderilmiş olan yazılı bildirimden itibaren üç iş günü içerisinde uzman hakkında bir anlaşmaya varılamazsa, taraflardan birinin talebi üzerine uzmanın tayini GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse tarafından yapılır. Uygun bir uzmanın tayin edilebilmesi için, talepte anlaşmazlık konusu kısa ve öz bir şekilde gösterilmiş olmalıdır.

3. GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya onun yerine geçen kimse bir uzmanı derhal tayin eder.

4. Uzman Görüşü Prosedürlerinin Başlangıcı

Uzman görüşü prosedürleri, uzmanın taraflarca birlikte veya GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya onun yerine kimse tarafından yapılan tayini kabul etmesiyle ve hakkında karar verilecek olan soruların en azından taraflardan biri tarafından uzmana sunulmasıyla başlar.

⁶ GMAA uzman görüşü kurallarının İngilizce versiyonu için bkz.: “Translation of the GMAA Rules on Expert Opinion”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/en/expert-opinion/rules-on-expert-opinion>, 12 Haziran 2018. GMAA uzman görüşü kurallarının Almanca versiyonu için bkz.: “GMAA Schiedsgutachtenordnung”, (Çevrimiçi) <https://gmaa.de/de/schiedsgutachten/regulieren-zum-schiedsgutachten>, 12 Haziran 2018.

5. Uzmanın Tarafsızlığı

1. Uzman daima tarafsız olmakla yükümlüdür.

2. Uzman; bildiği bazı hususlar tarafsızlığı veya uygunluğu hakkında şüphe uyandırıyorsa, taraflarca kararlaştırılmış olan gereklilikleri yerine getirmiyorsa veya uzman görüşü prosedürlerinin seri bir şekilde yürütüleceğini garanti edemiyorsa görevi kabul etmemelidir.

6. Uzmanın Gizliliği

Uzmanın uzman görüşü prosedürlerinin yürütülmesi boyunca elde ettiği tüm bilgiler uzman tarafından gizli olarak ele alınmalıdır. Bu kural, uzmanın sonraki bir devlet veya tahkim mahkemesi yargılaması sırasında tanık olarak çağırılması halinde uygulanmaz.

7. Sonraki Prosedürler

Uzman, aynı konuyla alakalı hakem, uzlaştırıcı veya arabulucu olarak görev yapamaz.

8. Vazgeçme

Taraflardan her biri, prosedürlerin madde 4 uyarınca başlangıcından önce uzman görüşü yolundan vazgeçmeye yetkilidir. Prosedürlerin başlangıcından sonra ise vazgeçme daima diğer tarafın onayına bağlıdır. Bu onay mektup, faks veya e-posta yoluyla yazılı olmalıdır.

9. Uzmanın Reddi/İstifa

1. Uzman; prosedürlerin tüm aşamalarında, tarafları bir uzman olarak reddini haklı gösterecek tüm durumlardan haberdar etmelidir. Bu husus özellikle madde 5, fıkra 2 düzenlemesinde yer alan durumlar için geçerlidir.

2. Bir taraf, uzmanı madde 4 uyarınca prosedürlerin başlangıcı sırasında veya sonrasında reddini haklı gösterecek durumların açığa çıkması halinde reddedebilir.

Bu husus özellikle madde 5, fıkra 2 düzenlemesinde yer alan durumlar için geçerlidir.

3. Eğer ret konusunda taraflar arasında ihtilaf varsa, GMAA Yönetim Kurulu Başkanı veya ona vekâlet eden kimse taraflardan birinin başvurusu üzerine bu hususta bir karar verir.

4. Uzmanın kendisinin sorumlu olduğu sebeplerle istifa etmesi durumunda, uzmanın almış olduğu ön ödemeler iade edilmelidir.

10. Uzman Görüşü Prosedürlerinin Yürütülüşü

1. Uzman görüşü prosedürlerinin nerede yürütüleceği taraflarca kararlaştırılır; lakin bu yönde bir anlaşmaya varılamazsa yer taraflara uygunluğu da dikkate alınarak uzman tarafından belirlenir. Başka bir yer uygun görülmezse, uzman görüşü yeri Hamburg'tur.

2. Uzman; tayin edilmesinin ardından, tarafların dilekçelerini sunmaları için süre sınırlarını belirlemeli ve bu dilekçelerin tebliğ alınmasının ardından mümkün olduğunca hızlı bir şekilde görüşünü açıklamalıdır.

3. Uzman; karara bağlanacak soru veya sorular hakkında başkaca bilginin ve toplantı veya yerinde inceleme yapılmasının gerekliliği hakkında adil takdirine göre karar verir.

4. Uzman konu hakkındaki görüşünü adil takdirine göre belirlemelidir.

5. Uzman görüşünün imzalı bir nüshasını tüm taraflara yazılı olarak faks, e-posta veya posta aracılığıyla iletmelidir. Uzman görüşünde özet bir gerekçe de yer almalıdır.

11. Kanun Yolu

1. Uzmanın görüşü tarafları bağlar ve kural olarak uzman görüşüne karşı kanun yoluna başvurulamaz.

2. Uzman görüşü açık bir şekilde haksızsa ve özellikle açıkça yanlışsa, uzman görüşü yerine yetkili yargı merciinden bir karar alınabilir.

3. Taraflar kanun yoluna başvuru hakkından vazgeçebilirler.

12. Uzman Görüşünün Yayınlanması

1. Taraflar; uzman görüşünü, uzman görüşü prosedürlerinin temelini oluşturan hukuki ilişkilerle ilgili olarak kullanmakta serbesttirler.

2. Uzman görüşünün bunun dışında yayınlanıp yayınlanmayacağı ve ne şekilde yayınlanacağı tarafların anlaşmasına bağlıdır.

13. Uzmanın Ücreti

1. Uzmanın ücreti anlaşmaya tabidir.

2. Uzmanın gerekli harcamaları ve ilgili katma değer vergisi, birinci fıkra uyarınca ücretlerle birlikte ödenir.

3. Uzman, taraflardan tahmin edilen ücret ve masraflar için bir ve ikinci fıkralarla uyumlu olarak teminat veya bunu yerine ön ödeme talep edebilir.

4. Uzmanın ücretleri taraflarca eşit bir şekilde karşılanır. Lakin taraflar uzmana karşı müşterek ve müteselsil borçlu olarak sorumludurlar.

5. Aksi yönde bir anlaşma olmadıkça, uzmanın ücreti en geç görüşün verilmesini takip eden beşinci iş gününde ödenmelidir.

14. Uzmanın ve GMAA Başkanının Sorumluluğu

Uzman yükümlülüklerini kasten ihlal etmediği sürece görüşüyle alakalı sorumlu değildir. Aynı durum, bu kuralların 3. maddesi uyarınca katılımları yönünden GMAA Yönetim Kurulu Başkanı ve ona vekâlet eden kimse için de geçerlidir.

15. Uygulanacak Hukuk

Uzman görüşü prosedürü ve ayrıca bir yandan taraflar, diğer yandan uzman arasındaki hukuki ilişki Alman hukukuna tabidir.

